

La *Descendentia*
regum Sicilie
de Pau Rossell

Edició a cura
d'Antoni Biosca i Bas

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

2019

*f*onts històriques valencianes

La *Descendentia regum Sicilie*
de Pau Rossell

*f*onts històriques valencianeS
73.

La *Descendentia*
regum Sicilie
de Pau Rossell

Edició a cura
d'Antoni Biosca i Bas

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

•
2019

*f*onts històriques valencianes

Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons
Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional.

© Edició crítica, traducció i estudi introductori,
Antoni Biosca i Bas, 2019

© D'aquesta edició: *Universitat de València, 2019*

© De les il·lustracions dels manuscrits:

Biblioteca de la Universitat de València, Biblioteca del Monestir de Poblet,
Biblioteca Apostòlica Vaticana, Biblioteca della Società Napoletana di Storia Patria,
Biblioteca Comunale di Palermo.

Disseny de la col·lecció: J.P.

Il·lustració de la coberta:

Detall de *Descendentia dominorum regum Sicilie* (ca. 1437), de Paulus Roselus.
Biblioteca Històrica de la Universitat de València, ms. 394, f. 8v

Maquetació: Immaculada Mesa

ISBN: 978-84-9134-528-2

<http://dx.doi.org/10.7203/PUV-OA-528-2>

Edició digital

*E*studi introductori

PRESENTACIÓ

Aquest treball trau a la llum una obra en llatí medieval que mai havia sigut editada, transcrita o traduïda: la *Descendentia regum Sicilie*, obra del notari valencià del segle XV Pau Rossell. En eixe sentit, ens congratulem de poder publicar aquest treball en la col·lecció Fonts Històriques Valencianes, de Publicacions de la Universitat de València, ja que, d'aquesta manera, és la mateixa ciutat de l'autor la que veu el naixement d'aquest llibre.

La primera publicació d'una obra, o *editio princeps* segons l'expressió filològica, és sempre motiu d'alegria. En aquest cas, amb el repte que suposa treballar amb una obra llatina medieval, es tracta a més a més d'una edició crítica amb la qual hem intentat establir el text de la manera més correcta possible des del punt de vista filològic. En eixe sentit, i és just que siga així, el mèrit de l'obra és de l'autor, Pau Rossell, mentre que la responsabilitat de les errades és de l'editor. Aquesta edició crítica s'acompanya d'una traducció al català i d'un breu estudi introductori, coincidint amb la línia de treballs publicats en aquesta col·lecció.

La *Descendentia regum Sicilie* combina el gènere historiogràfic i el diplomàtic. En principi, es tracta d'una història dels reis de Sicília feta per a justificar la legitimitat d'Alfons el Magnànim, però la quantitat de documentació afegida per Rossell, especialment testaments, és tal que el resultat és una clara combinació dels dos gèneres.

La conquesta de Nàpols per part del rei Alfons el Magnànim el 1442 va suposar directament la reunificació de les dues parts de l'antic regne de Sicília i, indirectament, una relació de la Corona d'Aragó encara més estreta amb els

territoris itàlics continentals. Aquest text, redactat per un valencià per a descriure la descendència dels reis de Sicília, n'és una prova més. La *Descendentia regum Sicilie* pertany a la literatura llatina de la Corona d'Aragó, i més concretament a la referida a territoris extrahispànics. Aquesta literatura ha quedat molt sovint fora dels actuals criteris nacionals a l'hora d'estudiar-la, i aquest fet, juntament amb certs problemes lingüístics, ha provocat que no sempre se li prestara l'atenció que mereix. Però també per això mateix ens podem sentir especialment satisfets perquè aquest llibre haja eixit a la llum.¹

Com ja hem assenyalat, aquest llibre combina el gènere historiogràfic i el diplomàtic. És aquest segon aspecte el que permet que s'haja de considerar com a part del projecte de la Universitat d'Alacant *Corpus Documentale Latinum Valencie* (Codolva). Als companys de l'Àrea de Filologia Llatina de la Universitat d'Alacant, sempre tan atents, vull mostrar el meu agraïment. També vull agrair a Enric Guinot i a Antoni Ferrando, de la Universitat de València, els seus bons consells. Igualment, agraiïc a Robert Escolano, del Servei de Llengües de la Universitat d'Alacant, l'ajuda rebuda per a resoldre els nombrosos dubtes que afecten la traducció del text llatí. No vull oblidar el paper de les companyes del Servei de Préstec Interbibliotecari de la Universitat d'Alacant, que m'han ajudat amb l'obtenció del manuscrits i la seua descripció.

Aquest treball també és part d'un llarg i humil projecte personal, l'objectiu del qual, afortunadament, no acabarà mai: l'edició i la publicació de la literatura llatina inèdita de la Corona d'Aragó. El projecte és molt humil, però l'objectiu no ho és, com tampoc ho és el passat del qual venim i que està format per diferents llengües, el llatí entre elles, escrites a les diferents vores del Mediterrani.

L'AUTOR I L'OBRA

La *Descendentia regum Sicilie* és l'única obra literària coneguda de Pau Rossell, notari valencià que treballava al servei d'Alfons el Magnànim. Es coneix la seua activitat notarial entre els anys 1432 i 1449 (Miralles-Toldrà, 2008: 245; Pispisa, 1976: 836-837). Tal com indica el pròleg de l'obra, Rossell va rebre l'encàrrec d'escriure aquesta obra a través de Joan Mercader, home de confiança del rei Alfons a la ciutat de València.

¶¹ En eixe sentit, ens alegra molt conèixer la publicació recent d'edicions de cròniques llatines sicilianes, com són el *Breve chronicon de rebus Siculis* (Delle Donne, 2017) i l'edició conjunta de les obres *De rebus circa regni Siciliae curiam gestis* i

Epistola ad Petrum de desolatione Siciliae (D'Angelo, 2014). Aquests treballs continuen la vella i lloable herència de Rosario Gregorio (1791 i 1792), que es va interessar per la literatura llatina medieval siciliana.

De vegades s'ha descrit la *Descendentia regum Sicilie* com una obra inacabada. Aquesta percepció, que és errònia al nostre parer, prové del fet que el principal manuscrit que se'n conserva, el conegut com a *Valentinus* i que descrivim en aquesta introducció, no presenta cap èxplícit. A més a més, el còdex que el conserva deixa a continuació nombrosos fulls en blanc, de manera que produeix la impressió que aquests fulls havien de completar-se amb una continuació de l'obra. Però altres raons ens fan pensar que l'obra sí que està acabada. Per una banda, el contingut del text arriba, diguem, fins on ha d'arribar, és a dir, a l'arribada al poder del rei Alfons el Magnànim, que és descrit en els capítols finals del llibre com *rex Alfonsus, feliciter nunc regnans*. Per altra banda, el manuscrit *Valentinus*, com demostrarem en el capítol dedicat a la tradició manuscrita, no conté el text original, sinó que era la còpia dedicada al rei, de manera que cal tindre en compte els altres manuscrits, que sí que tenen èxplícit. Cal entendre, per tant, que la manca d'èxplícit és una característica d'un manuscrit, però no de l'obra.

El nom de l'autor és Pau Rossell, *Pallus Rossellus* en llatí, segons apareix en el manuscrit *Valentinus*. Aquest nom apareix, però, convertit en *Petrus Trossillo* o *Petrus de Trossillo* en els altres manuscrits. No ens estranya una variació del nom en els tres manuscrits italians, ja que comparteixen branca de la tradició manuscrita i és normal que mostren la mateixa variant corrupta del nom, però la presència d'aquesta variant en el manuscrit de Poblet, que forma una branca independent, ens fa pensar que cal prendre amb una certa prudència la forma del nom de l'autor. El nom de Pau Rossell és també el que apareix en la documentació que tracta sobre el pagament que va rebre l'autor l'any 1438 per la redacció del text: «Item a'n Pau Rossel, notari, DL solidos per diverses treballs per aquell sostenguts en cerquar e traure diverses actes, testaments e altres scriptures fahents per la successio del realme de Napols» (Pispisa, 1976: 836). Mantenim, per tant, la forma *Pallus Rossellus*, que editem en el text (P, 9) com a forma llatina del nom «Pau Rossell», però sense deixar d'assenyalar l'anomalia de la transmissió manuscrita d'aquest nom.

El text forma part de la lluita intel·lectual, paral·lela a la militar, respecte a la legitimitat sobre el regne de la Sicília continental entre la Corona d'Aragó, personificada en Alfons el Magnànim, i la família Anjou, personificada en Renat I, que la conquesta militar de Nàpols pel Magnànim l'any 1442 tancaria. És molt significativa la part final del pròleg, on l'autor reclama que tot l'univers ha de reconèixer que Alfons és el legítim rei de les dues Sicílies, i que, per tant, les seues aspiracions territorials eren totalment legítimes. Rossell apunta encara més fi quan reclama ací que l'Església, tradicional aliada dels Anjou en la política territorial italiana, ha d'acceptar aquest fet.

Aquesta lluita intel·lectual entre Aragó i els Anjou està present en altres obres. Renat I, l'últim rei Anjou de Nàpols, va defensar els seus drets en l'obra *Consilium in materia regni Siciliae, autore Petro Ursuleo, qui octodecim conclusionibus ius*

Renati, Ierusalem et Siciliae Regis, in praedictum regnum asserit tam in proprietate quam in possessione, conservada en el manuscrit *Latin 6262* de la Biblioteca Nacional de França (Serra, 2003: 186). A la Biblioteca Històrica de València es conserva un manuscrit del segle XV d'aquest text, catalogat amb el número 676 (Gutiérrez del Caño, 1913-I: 225).

Una altra obra directament relacionada amb aquesta qüestió i que va guanyar una enorme repercussió és el discurs escrit l'any 1440 per Lorenzo Valla, per encàrrec del Magnànim, que portava per títol *De falso credita et ementita Constantini donatione*, obra amb la qual es demostrava que el document esgrimit per l'Església per a justificar els seus drets sobre Itàlia —una suposada donació feta per l'emperador Constantí al papa Silvestre I— era una falsificació medieval. Aquest discurs vindria a representar, dins de la història de la cultura, la superació de la foscor medieval per part de l'humanisme del Renaixement.

El text de la *Descendentia regum Siciliae* forma una mena de panegíric dedicat al rei Alfons, on és descrit com l'hereu ineludible dels dos costats de la corona siciliana. Si la revolta de Palerm contra els francesos de l'any 1282, revolta coneguda com les «Vespres sicilianes», va provocar que Pere III el Gran conquerira —legítimament, segons Rossell— la part insular del regne i deixara la part continental en mans de l'Anjou, la conquesta de Nàpols per part del Magnànim tancaria el cercle i deixaria definitivament resolta la qüestió de la dinastia siciliana. Encara que, de manera interessada, no totes les herències dels reis sicilians són ben explicats per Rossell (Pispisa 1976, *passim*), el resultat és una proclama de cara al món i l'Església de la legitimitat del rei Alfons.

DESCRIPCIÓ DE MANUSCRITS

El text de la *Descendentia regum Siciliae* es conserva en cinc manuscrits. Hem donat nom i sigla a cadascun d'ells. Són els següents.

Valentinus (V): València, Biblioteca Històrica de la Universitat de València, ms. 394, (abans 806) (segle XV).

Còdex de pergamí, segle XV, 59 fulls, 388 × 278 mm. Text a dos columnes de 225 × 70 cadascuna, sobre 40 línies per full. Numeració llatina al marge superior dretà de cada full. Títols de capítol en roig. Escrit per una mà, que de vegades repassa la mateixa escriptura. En el full 8v conté la il·lustració de Lleonard Crespí que s'inclou en l'apèndix d'aquesta edició. Malgrat que no hi ha èxplícit final, l'obra acaba amb el regnat d'Alfons el Magnànim, de manera que sembla una obra acabada. La major part del còdex conté fulls pautats sense usar. El full 9r conté inicial miniada amb or i ornaments en tots els marges amb fulles i

animals fantàstics. En el marge inferior es veuen dos arbres i dos animals similars a estruços envoltant l'escut del regne de Sicília sota casc reial del drac. Una anotació posterior indica la procedència, assenyalant: *es de la librería de San Miguel de los Reyes*. Procedeix, per tant, de la biblioteca del duc de Calàbria i de la biblioteca del rei Alfons el Magnànim.

Contingut:

1r-8r: fulls en blanc

8v: Il·lustració de Lleonard Crespí amb la descendència dels reis de Sicília

9r-33v: *Descendentia regum Sicilie*

34r-58v: Fulls en blanc payoutats. Falta el full 54

59: full en blanc

Populetensis (P): Poblet, Biblioteca del Monestir, ms. 106 (segle XVI)

Còdex de paper, segle XVI, 75 fulls, 250 × 190 mm. Text de 150 × 100 mm. de caixa d'escriptura, sobre 20 línies per full. Numeració aràbiga per pàgines en els marges superiors. Una única tinta i mà. En el primer full hi ha el títol: *Libellus regiae successionis regnorum Siciliae Hierusalem et aliorum*. En el mateix full s'afegeix: *Authore Petro Trossillo de Valentia*. Després, en els tres fulls posteriors hi ha un índex combinat de capítols i onomàstic. Tot el text presenta anotacions marginals, fetes per altra mà, que assenyalen breument els noms i els fets més importants narrats en el text.

Contingut:

1r: títol

2r-4v: índex temàtic i onomàstic

5r-74r: *Descendentia regum Sicilie*

Barberinus (B): Roma, Biblioteca Apostòlica Vaticana, ms. Barb. lat. 2434 (segle XVII)

Còdex de paper, segle XVII, 55 fulls, 22 línies per full. Numeració aràbiga dels fulls en els marges superiors. Altres numeracions apareixen ratllades, cosa que sembla indicar que el manuscrit ha estat anteriorment enquadernat en altres còdexs amb altres fulls manuscrits. Una única tinta i mà a tot el còdex. En el primer full s'indica *Libellus Regiae successionis Regnorum Siciliae Hierusalem et aliorum compositus per Petrum Trossillo de Valentia in quo concludit successionem pertinere ad Rege Aragoniae et Siciliae ultra Pharum non autem ad Carolum Comitum Prouintiae qui regnum Corradino decollato usurpauit*. Es tracta del mateix títol que presenta el manuscrit *Siculus*. En el full 55v, l'últim del còdex, pot llegir-se com a colofó: *Finis, laus Deo purissimeque Virgini Marie, amen*. Es tracta del mateix èpilog que presenta el manuscrit *Sicilianus*.

Contingut:

1r-55v: *Descendentia regum Sicilie*

Neapolitanus (N): Nàpols, Biblioteca della Società Napoletana di Storia Patria, ms. XXIV C 15 (segles XVII-XVIII)

Còdex de paper, segle XVII, 81 fulls, 260 × 190 mm. sobre 25 línies per full. Numeració aràbiga dels fulls en els marges superiors. Una única tinta i mà per cada obra. En el primer full hi ha el títol *Libellus Regiae successionis Regnorum Siciliae Hierusalem et aliorum compositus per Perrum Trossillo Valentianum in quo concludit successionem pertinere ad Rege Aragoniae et Siciliae ultra Pharum non autem ad Carolum Comitem Prouintiae qui regnum Corradino decollato usurpauit*. En el full 51 hi ha anotacions d'una mà diferent, i a partir del full 52 hi ha, per una tercera mà, l'obra titulada *Iura Regum Aragonum in Regno Siciliae scriptum manu mei V.I.D. Abbatis Ferdinandi Apicellae quondam Regi Consiliarii Ioannis Battistae filii, anno domini 1647 die 29 Aprilis quae iura fuerunt mihi improntu datae a Iosepho Corcione*. Els fulls que contenen aquesta última obra tenen numeració pròpia.

Contingut:

1r-48v: *Descendentia regum Siciliae*

49r-50v: fulls en blanc

51r-51v: anotacions bibliogràfiques en italià

52r-81r: *Iura regum Aragonum in regno Siciliae*

81v-85v: fulls en blanc

Siculus (S): Palerm, Biblioteca Comunale, ms. QqD79 (segle XVIII)

Còdex de paper, segle XVII, 55 fulls, 27 línies per full. Sense numeració dels fulls. Una única tinta i mà per cada obra del còdex, les dues del segle XVIII. En el primer full s'indica *Libellus Regiae successionis Regnorum Siciliae Hierusalem et aliorum compositus per Petrum Trossillo de Valentia in quo concludit successionem pertinere ad Rege Aragoniae et Siciliae ultra Pharum non autem ad Carolum Comitem Prouintiae qui regnum Corradino decollato usurpauit*. Es tracta del mateix títol que presenta el manuscrit *Barberinus*. En el full 33v pot llegir-se com a colofó *Finis, laus Deo purissimeque Virgini Marie, amen*. Es tracta del mateix èpilog que presenta el manuscrit *Sicilianus*.

Contingut:

1r-33v: *Descendentia regum Siciliae*

34: full en blanc

35r-49v: *De nobilitate*, obra d'Antonio de Ferrariis, conegut com Galateo.

49v-50r: índex d'obres d'Antonio Ferrari

50v-62r: fulls en blanc

Libellus Regiae Successionis Regnoꝝ
Siciliae, Ierusalem, et aliorum. 1

Proemium operis.

Rex pacificus pia miseratione disposuit, naturalis ratio, legalis institutio, commune desiderium animos decrevit, praecipit, atque optat, utrumque virum, maxime virtuosum, ad proprii patrimonij acquisitionem cum desiderio antelare. Sed affrenata cupiditas, sui prodiga, pacis emula, mater litium, et bellorum; materia iurgiorum tot quotidie novas guerrarum commotiones inducit, ut nisi Dei Iustitia conatus eius sua virtute reprimeret, et questiones ipsius implicitas extirparet, insuamini foederis concordantium abusus extirperet, et, dato repulso, concordia extra mundi limites exularet. Ideoque Lex prohibens et disposuit ut appetitus noxius sub iuris regula limitetur, per quam genus humanum, ut honeste vivat, alterum non laedat, ins

Lex, regula mox
quare sit iustus
ducca.

sum

390 1. 4
Liber Regis Successionis

Regnorum Sicilia, Hierusalem, et aliorum
Compositus per Petrum Troscillo de Laterania
in quo conclusio successione pertinet
Regem Aragonia, et Sicilia ultra
Pharum, non autem ad Carolum
Comitem Provincia, qui Regni
Comadino decessus usurpavit.

Deus pacificus pia misericordia disposuit, na-
turalis ratio legalis instituit, communi desiderii
animarum dearevit, precipit atq; optat unum
pacem. Virum non invidiam ad proprii pa-
trimoni acquisitionem suum desiderio anhelat.
Sed effrenata cupiditas sui prodiga, pacis amula
mater litium, et bellorum, materia irrogiorum.
Et quotidie novas guerrarum commotionis in-
quest, ut nisi Dei Justitia conatus eius sua
virtute ceprimeret, et questionis ipsius impli-
cita extirparet, Jus humani Federis contem-
tentium abusus exstingueret, et dato repudio con-
cordia extra mundum Luminis exularet. Deoq;

Libellus Regie successionis Regnorum Si-
cilie, Hierusaleni, et aliorum compositus
per Ferrum Grossillo Valentianum, in quo
concludit successionem pertinere ad Regem
Catharic et Sicilie ultra Pharam, non
autem ad Carolum Comitem Prouintie,
qui Regnum Conradine decollato usurpauit

Pres pacificus pia miseratione disposuit naturalis
ratio legalis instituit, commemoratione desiderii
animorum decrevit, precipit, atque optat, unum-
quemque virum maxime Virtuosum, ad proprium
patrimonium acquisitionem cum desiderio anhe-
let, sed effrenata cupiditas sui prodiga, pacis
emula, mater litium, et bellorum, materia iur-
giorum tot quotidie notas guerrarum commotiones
inducit, ut nisi Iustitia Dei, conatus ejus sua
virtute reprimeret, et quæstiones ipsius impli-
citam extirparet, Jus humani fœderis conten-
dentium abusus extingueret, et dato repudio
concordiam extra mundi limites exularet, ideoque
les prodit, et disposuit, ut appetitus obnoxius
sub juris regula limitetur, perquam genus hu-

J. M. J.

Libellus Regis successionis Regnorum Siciliae
 Hierusalem, et aliorum, compositus p̄ Petru
 Trosillo de Valentia, in quo concludit
 Successionem pertinere ad Regē
 Aragoniae, et Siciliae. Ultra p̄ bar;
 non autem ad Carolum Comi-
 tem Provinciae, qui Regnum
 Corradino decollato
 usurpavit.

Res pacificus qua miseratione disposuit naturalis ratiolo-
 galis instituit, commune desiderium animarum decrevit pro-
 cipit, atque optat ut utrumque virum maxime iudici-
 osum ad propriis patrimonij acquisitionem cum desi-
 derio anelo: sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pa-
 cis emula, mater litium, et bellorum, mater iracundio-
 rum tot quotidie novas guerrarum conditiones inducit,
 ut nisi Dei justitia conatus eius sua virtute reprimere-
 ret, et quaestiones ipsius implicitas extirparet,
 Jus Romani foederis concordentium abusus extin-
 queret, et dato repudij concordia extra mundi
 limites exudaret. Ideoque lex prodij et despo-
 suit, ut appetitus omnium sub suis regula, limi-
 tetur, per quem genus humanum, ut honeste vivat
 alterum non laedat, sed sicut unicuique, tribuat et
 informetur. Sanè toti Orbi innotuit, qualiter ille
 magnus diuè recordationis Imperator Fredericus
 secundus ex progenitorum legitima successione
 ultra Imperialem dignitate Regnorum Siciliae sic

IL·LUSTRACIÓ DE LLEONARD CRESPI SOBRE EL MANUSCRIT *VALENTINUS*

Un dels aspectes de l'obra que més ha atret l'atenció dels especialistes és la interessant il·lustració que decora el full 8v del manuscrit *Valentinus*, com demostren els estudis d'Almarche (1920), Villalba (1964), Serra (2003) o Ramón (2007).

Hi ha documentació que mostra que Leonard Crespí reconeixia haver cobrat el dia 11 de març de 1437 trenta-tres sous per il·luminar un còdex esmentat com *Libre de les succecions*, mentre que Joan Castellar cobrava 16 sous i mig per l'enquadrernació. Un any més tard, Leonard Crespí cobrava pel seu treball en un còdex esmentat com *Llibre de les successions del reialme de Nàpols* (Pispisa, 1976: 836).

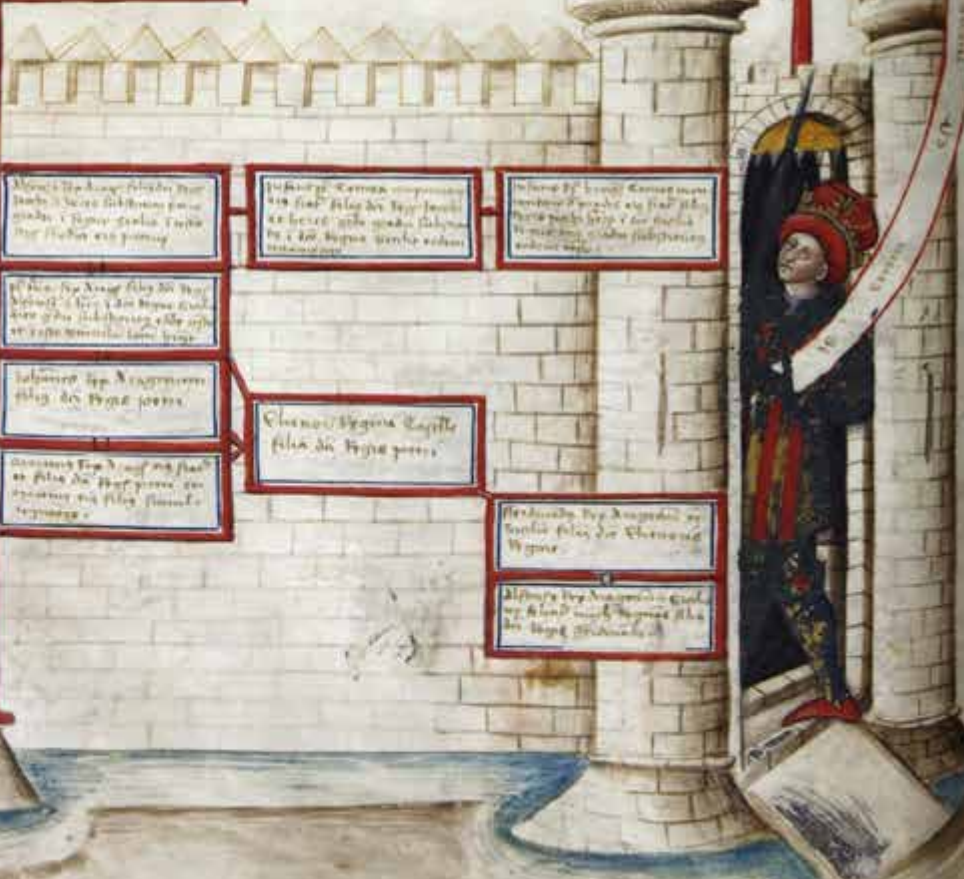
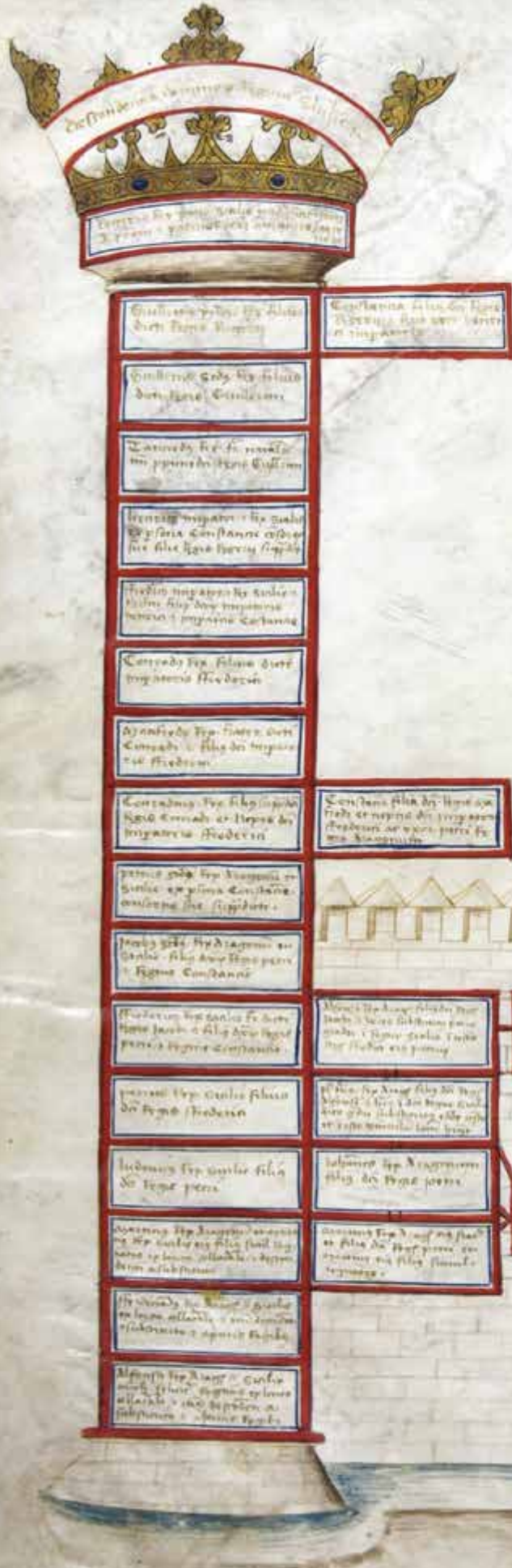
Aquesta il·lustració mostra dos elements ben presents en el contingut de l'obra: la justificació de la legitimitat dinàstica del rei Alfons al tron del regne continental de Sicília —o regne de Nàpols— i la conquesta del regne per les armes, fet que culminaria pocs anys després, l'any 1442.

La imatge representa un doble arbre genealògic que parteix del rei Roger, primer rei de Sicília, i descendeix fins el rei Alfons el Magnànim. L'arbre és doble perquè representa l'herència dinàstica tant per part del pare com de la mare del rei Alfons. L'arbre de l'esquerra de la imatge parteix del nom del rei Roger cobert per una gran corona coberta per un filacteri amb la inscripció *Descendentia dominorum regum Sicilie*, que pot ser entesa com el títol de l'obra. Des d'aquesta corona, situada en la part superior de la imatge, descendeixen una sèrie de caselles rectangulars, 28 en total, amb els noms i els títols dels descendents del rei Roger fins a arribar al rei Alfons. El segon arbre genealògic, ubicat a la dreta de la imatge, parteix de la figura del rei Roger decorat amb els atributs reials: corona, ceptre i el «pom» o «món», conegut també com a *mundus cruciger*. La figura de Roger està envoltada del filacteri amb les paraules *Rogerus primus rex Sicilie*. Des d'aquesta imatge descendeix una sèrie d'inscripcions amb els noms dels descendents del rei fins a arribar a la figura d'Alfons. Cadascuna d'aquestes inscripcions presenta a cada costat un globus amb una breu inscripció: el globus de l'esquerra indica la relació d'aquest descendent amb el rei Roger, i el globus de la dreta, la relació de l'avant passat amb el rei Alfons.

La figura del Magnànim, que apareix en la part inferior de la imatge, rep les dues línies successòries procedents del rei Roger. El rei Alfons, tocat amb corona i vestint amb la senyera, apareix entrant a una ciutat amb forma de castell, que pot representar la ciutat de Nàpols. El rei porta a la mà una espasa, de manera que pot perfectament simbolitzar l'entrada del rei a la ciutat per les armes, és a dir, la conquesta de Nàpols.

La línia successòria de la dreta parteix d'unes paraules posades en boca del rei Roger referides a Sicília: *hec est mea*. El final de la successió acaba també en unes paraules del rei Alfons, referides al títol de rei de tota Sicília, inclosa la part continental: *is enim est meus*. Aquestes paraules del Magnànim poden servir de brevíssim resum del contingut de la *Descendentia regum Sicilie*.

Afegim a continuació la transcripció dels textos de la il·lustració. Tal com hem indicat abans, la transcripció d'aquestes inscripcions no segueix els criteris d'edició del text i, per tant, mostra les grafies dels textos tal com apareixen en la il·lustració.

Rogerus, rex primus Sicilie per acquisitionem per patrem et patruos, scilicet a manibus Serracenorum

Guillermus primus, rex filius dicti regis Rogerii	Constancia, filia dicti regis Rogerii, et fuit uxor Henrici imperatoris
Guillermus secundus, rex filius dicti regis Guillermi	
Tancredus rex, frater naturalis, tamen proxime dicti regis Guillermi	
Henricus, imperator et rex Sicilie ex persona Constancie, consortis sue, filie regis Rogerii supradicti	
Fredericus, imperator et rex Sicilie et Iherusalem, filius dictorum imperatoris Henrici et imperatricis Constancie	
Conradus rex, filius dicti imperatoris Frederici	
Manfredus rex, frater dicti Conradi et filius dicti imperatoris Frederici	
Conradinus rex, filius supradicti regis Conradi et nepos dicti imperatoris Frederici	Constancia, filia dicti regis Manfredi et neptis dicti imperatoris Frederici, ac uxor Petri, regis Aragonum
Petrus secundus, rex Aragonum et Sicilie ex persona Constancie, consortis sue supradicte	
Iacobus secundus, rex Aragonum et Sicilie, filius dictorum regis Petri et regine Constancie	
Fredericus, rex Sicilie, frater dicti regis Iacobi et filius dictorum regis Petri et regine Constancie	Alfonsus, rex Aragonum, filius dicti regis Iacobi et heres substitutus primo gradu in regno Sicilie in testamento regis Frederici, eius patris
Petrus, rex Sicilie, filius dicti regis Frederici	Petrus tercius, rex Aragonum, filius dicti regis Alfonsi et heres in dicto regno Sicilie quarto gradu, substitutus eodem testamento et in isto uinculum longum habuit
Ludouicus, rex Sicilie, filius dicti regis Petri	Iohannes, rex Aragonum, filius dicti regis Petri
Martinus, rex Aragonum, et Martinus, rex Sicilie, eius filius, sunt regnantes ex linea collateralis et descendente a substituto	Martinus, rex Aragonum, eius frater et filius dicti regis Petri, et Martinus, eius filius, simul regnantes
Ferdinandus, rex Aragonum et Sicilie ex linea collateralis et descendente a substituto et a primis regibus	
Alfonsus, rex Aragonum et Sicilie, nunc feliciter regnans ex linea collateralis et etiam descendente a substituto et a primis regibus	

Infans Petrus, comes Impu-
riarum, eius frater, filius dicti
regis Iacobi et heres secundo
gradu, substitutus in dicto
regno Sicilie eodem testa-
mento

Infans Raimundus Berenga-
rius, comes Montanearum
De Prades, eius frater, filius
regis Iacobi heresque in dic-
to Sicilie regno tercio gradu
substitutus eodem testamento

Elienor, regina Castelle, filia
dicti regis Petri

Martinus, rex Aragonum,
eius frater et filius dicti
regis Petri, et Martinus,
eius filius, simul regnantes

Alfonsus, rex Aragonum
et Sicilie, rex feliciter
nunc regnans, filius dicti
regis Ferdinandi

PROPOSTA DE *STEMMA CODICUM*

La gran diferència de datació que hi ha entre els manuscrits que conserven la *Descendentia regum Sicilie* fa apuntar que, sense profunditzar-hi més, el manuscrit més antic sembla ser el més adequat per a convertir-se en el text base d'una edició. Aquesta circumstància és especialment significant quan un dels cinc manuscrits, el *Valentinus*, és coetani a la redacció del text i, per tant, podria ser-ne l'original. Aquesta idea, perfectament comprensible, ha sigut acceptada pels estudiosos. Pispisa basa el seu article únicament sobre el manuscrit valencià, i Colletta arriba a afirmar que els altres manuscrits no són útils per a editar el text: «In quanto deteriori rispetto al codice alfonsino di Valencia, essi non risultano utili, pertanto, ai fini di un'edizione del testo» (Colletta, 2016: 71). A pesar d'això, hem considerat útil transcriure tots els manuscrits per a fer una *collatio codicum* que permeta establir amb seguretat quina és la relació entre els manuscrits.

El resultat és en part sorprenent, ja que, si bé està fora de dubte que el manuscrit *Valentinus* és el millor, sembla clar que en alguns casos les millor lectures s'han d'extraure dels altres manuscrits. Posem-ne uns exemples.

Hi ha ocasions en què el manuscrit *Valentinus* omet text que apareix en els altres manuscrits. És el cas del passatge *expulsis Sarracenis totaliter et deiectis* (4, 3), on només el *Valentinus* omet *totaliter et deiectis*. El mateix cas ocorre en els passatges: *per mortem autem dictorum* (4, 12); *possessit regnum prefatum et regnavit uiginti tribus annis* (8, 1); *fuit per ipsum captus* (11, 11); i *sepultura nostra fiat* (39, 1), on el manuscrit *Valentinus* és novament l'únic a ometre parts del text, és a dir, *autem* (4, 12), *et regnavit* (8, 1), *per ipsum* (11, 11) i *nostra* (39, 1).

També hi ha ocasions en què el manuscrit *Valentinus* mostra lectures clarament errònies. Un exemple és el passatge on el text fa referència a Isabel, esposa de Frederic II i filla del rei de Jerusalem. Tots els manuscrits donen la lectura següent: *imperatricis relicte dicti imperatoris Frederici filieque regis Ierusalem* (32, 2). El manuscrit *Valentinus*, al contrari, mostra un incoherent *imperatricis relicte dicti imperatoris Frederici felicisque regis Ierusalem*. Altres casos d'errades del manuscrit *Valentinus* són més subtils. Un exemple és la quantitat d'onces d'or que apareixen en el testament del rei Frederic III. En el capítol 68 queda clar que el rei deixa cinc-centes onces a l'infant Joan: *uncie quingente legate eidem infanti Iohanni* (68, 1). Més endavant, es fa menció d'aquesta donació: *uncie quingente relicte eidem infanti Iohanni* (69, 2). En aquesta segona ocasió, el manuscrit *Valentinus* dona una lectura clarament errònia que mostra *quinquaginte* en compte de *quingente*.

Hi ha un tipus d'errada de còpia que és especialment significatiu. Es tracta del conegut com a «salt d'igual a igual» o, més tècnicament, homeotelèuton, produït per l'omissió del text que hi ha entre dues aparicions pròximes de la mateixa paraula o grup de paraules en el text que s'està copiant. Aquesta errada es produeix quan el copista deté la lectura de l'original en la primera aparició de la pa-

raula, prenent aquesta com a marca de lectura, i continua la lectura en la segona aparició de la paraula. El resultat és que el text que hi ha en l'original entre les dues aparicions de la mateixa paraula no és copiat pel copista. Una errada d'aquest tipus és una prova indiscutible que el copista està copiant un text escrit anterior.

Una errada d'aquest tipus apareix en el manuscrit *Valentinus*. En el testament del rei Alfons III el Franc, s'inclou el passatge següent: *Frederico, fratri nostro et suo, si uiueret, et, si tunc non uiueret, restituat ea omnia predicta infanti domino Petro, fratri nostro et suo. Item si dictus* (58, 3-4). El manuscrit *Valentinus* mostra un clar cas d'errada per homeotelèton, ja que suprimeix el text que hi ha entre les dues ocasions en què apareix *fratri nostro et suo*: *Frederico, fratri nostro et suo. Item si dictus*. Aquesta errada de còpia demostra definitivament que el manuscrit *Valentinus*, tot i ser el millor per a establir el text de l'edició, no és l'original i que, per tant, cal fer-ne una edició crítica tenint en compte tots els manuscrits per a la reconstrucció de l'arquetip.

És evident, i ho explicarem més endavant, que hi ha una clara coincidència entre els tres manuscrits conservats a biblioteques italianes, és a dir, els manuscrits *Barberinus*, *Siculus* i *Neapolitanus*. Això ens fa deduir que la tradició manuscrita es divideix en tres branques: la formada pel manuscrit *Valentinus*, la formada pel manuscrit *Populetensis* i la formada pels tres manuscrits italians.

Ja hem assenyalat que el manuscrit *Valentinus* conté omissions de texts i un cas d'errada per homeotelèton. El manuscrit *Populetensis* també conté omissions, com, per exemple, el cas dels passatges *dicti Roberti ducis* (4, 12) i *diuina fauente clementia Romanorum* (12, 2), on s'ometen les paraules *ducis* i *clementia* respectivament. El manuscrit *Populetensis* també presenta un cas d'errada per homeotelèton. En la descripció del regnat del rei Tancred I es narra que Constança va fugir del rei per a casar-se amb l'emperador Enric VI: *dominio dicti Tancredi, et ad dictum imperatorem ad nupcias celebrandas* (9, 2). El manuscrit *Populetensis* mostra aquesta errada ometent el text que hi ha entre les dues aparicions de la paraula *ad*: *dominio dicti Tancredi, et ad nupcias celebrandas*. Aquesta errada demostra que el manuscrit *Populetensis* és còpia d'un original escrit anterior i que no és l'original d'on provenen els manuscrits posteriors.

El tres manuscrits italians (*Barberinus*, *Siculus* i *Neapolitanus*), que formen una branca pròpia, també presenten omissions. És el cas dels passatges *notus est terminus finis sui* (36, 1), *dictus Fredericus, post ipsum primogenitus* (60, 7), o *instituit heredem in regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, regem Petrum, filium suum* (títol del capítol 62), on els tres manuscrits italians ometen, respectivament, *terminus* (36, 1), *post ipsum* (60, 7) i *in regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, regem Petrum, filium suum* (títol del capítol 62). Això demostra que els tres manuscrits italians formen una branca pròpia del *stemma codicum*.

D'aquesta manera es pot concloure que l'arquetip ha de ser reconstruït a partir de la confrontació, o *collatio*, de les lectures de les tres branques: la primera,

la més fiable, formada pel manuscrit *Valentinus*; la segona, formada pel manuscrit *Populetensis*, i la tercera, formada pels manuscrits *Barberinus*, *Siculus* i *Neapolitanus*.

L'estructura de la tercera branca mereix una explicació més detallada. És destacable que en algunes ocasions aquests manuscrits presenten *lacunae*, és a dir, espais en blanc que han quedat pendents de completar. És el cas, per exemple, dels passatges següents: *longo tempore eiecti per tunc papam* (60, 9); *aliqua conceditur certitudo* (61, 3); *mortalitatis commune dubium* (61, 3); o *simul regnancium regnum Aragonum* (76, 1). Dins aquests quatre passatges, els manuscrits *Barberinus*, *Siculus* i *Neapolitanus* presenten espais en blanc on el text mostra *eiecti*, *certitudo*, *commune* i *regnancium*. Això sembla apuntar que l'original d'on procedeixen els tres manuscrits italians tenien també aquestes *lacunae* i que, per tant, s'hauria de concloure que provenen d'un subarquetip diferent, ja que els altres manuscrits conservats, el *Valentinus* i el *Populetensis*, no tenen aquestes *lacunae*.

Per altra banda, les omissions que presenta cada manuscrit de la branca italiana de forma independent i que no es produeixen en els altres dos manuscrits de la branca, reforça la idea que cal reconstruir un subarquetip del qual provindrien el tres manuscrits italians. Posem-ne alguns exemples.

El manuscrit *Siculus* omet text present en els manuscrits *Barberinus* i *Neapolitanus*, com és el cas dels passatges següents: *sub eorum dominio tenuerunt, propriis eorum dominio expoliatis totaliter* (3, 2); i *anno imperii nostri trigesimo secundo, regni Ierosolomitani uigesimo octauo, regni Sicilie quinquagesimo primo* (31, 2). El manuscrit *Siculus* omet, respectivament, *tenuerunt, propriis eorum dominio expoliatis* (3, 2) i *secundo regni Ierosolomitani uigesimo octauo regni Sicilie quinquagesimo* (31, 2).

El manuscrit *Barberinus* també presenta omissions enfront dels altres manuscrits de la branca i, fins i tot, errades per homeotelèuton. És el cas del passatge on es descriu que Roger va ser el primer rei de Sicília: *fuit primus rex Sicilie post possessionem Grecorum et Barbarorum, et titulus eius fuit Rogerius, rex Sicilie. Rogerius autem, rex Sicilie prelibatus* (6, 2). El manuscrit *Barberinus* omet el text que hi ha entre les dues aparicions de: *fuit primus rex Sicilie. Rogerius autem, rex Sicilie prelibatus*. El mateix cas es produeix quan es descriu la descendència d'aquest mateix rei: *dicti regis Rogerii filius, ex Margarita regina, uxore sua legitima, habuit et suscepit filium, cui nomen fuit Guillermus* (7, 2). El manuscrit *Barberinus* omet el text que hi ha entre *filius* i *filium*: *dicti regis Rogerii filius, cui nomen fuit Guillermus*.

El tercer manuscrit de la branca italiana, el manuscrit *Neapolitanus*, també presenta omissions que no es produeixen en els altres manuscrits de la branca. És el cas, per exemple, dels passatges següents: *diuina fauente clementia* (pròleg, 5); i *anno Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto* (7, 2). El manuscrit *Neapolitanus* omet, respectivament, les paraules *fauente* i *domini*.

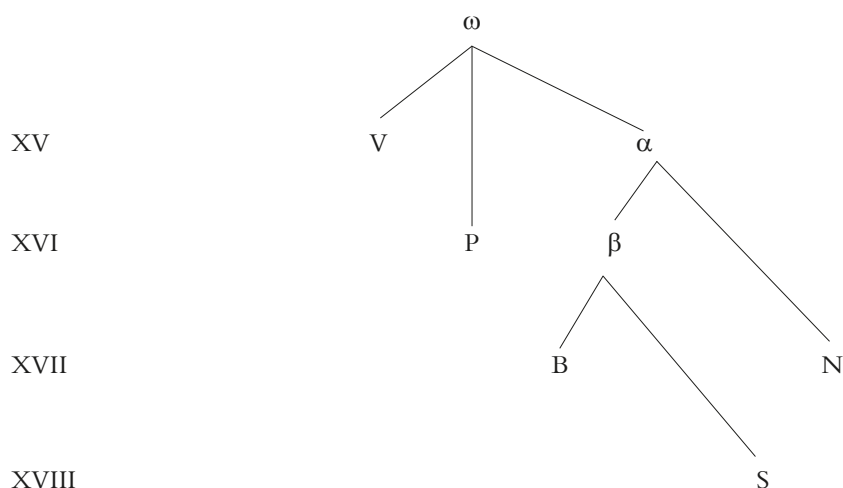
Tota aquesta informació demostra que els tres manuscrits de la branca italiana procedeixen d'un manuscrit no conservat, diferent del *Valentinus* i del *Popu-*

letensis. Aquest manuscrit no conservat, que podem considerar un subarquetip, rep en el nostre *stemma codicum* la sigla grega α .

Alguns passatges ens fan pensar que els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* estan especialment relacionats, ja que moltes lectures són coincidents. És el cas dels passatges següents: *cesserit et dimiserit* (60, 3), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren una *lacuna* que no apareix en el *Neapolitanus*; *audiant populi undique nationes* (pròleg, 6), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *naturales* enfront de *naciones* del *Neapolitanus*; *prefatam suo dominio* (3, 1), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *sub* enfront de *suo* del *Neapolitanus*; *domo que dicitur Talamus* (6, 2), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *talatonis* enfront de *Talamus* del *Neapolitanus*; *institutus, successit eidem* (31, 3), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *succedat* enfront de *successit* del *Neapolitanus*; *Frederici patruusque dicti* (31, 9), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *patronusque* enfront de *patruusque* del *Neapolitanus*; *omnes iniurias nostri et domini Iacobi* (38, 1), on els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* mostren *magnifici* enfront de *nostri* del *Neapolitanus*. Tots aquests exemples demostren que els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* formen una branca pròpia dins la branca italiana. Tenint en compte que el manuscrit *Siculus*, que és posterior, no pot ser còpia del *Barberinus*, ja que, com s'ha explicat, aquest té omissions i casos de homeotelèuton que no apareixen en els altres manuscrits, cal deduir que els manuscrits *Barberinus* i *Siculus* són còpia d'un manuscrit no conservat, el qual hem designat amb la sigla grega β .

En definitiva, hem de concloure que el manuscrit *Valentinus* és el millor testimoni per a establir el text, ja que és el més pròxim a l'original. La decoració dels marges i inicial del primer full, així com la il·lustració de Leonard Crespi, mostra que probablement aquest era un regal per al rei Alfons el Magnànim. Però la *collatio* demostra que el manuscrit *Valentinus* no és l'original escrit per la mà de Pau Rossell. A partir de l'original del notari valencià se'n van fer altres còpies, de les quals procedeixen els altres manuscrits conservats. Sobre aquest manuscrit original tenim informació documentada, ja que sabem de l'existència d'un text original, hui perdut, del qual es va fer la còpia reial. El document de pagament del rei a Pau Rossell l'any 1438 assenyala que hi havia dues còpies: una per al rei i una altra perquè es conservara a la batllia de València: «Item a'n Pau Rossel, notari, DL solidos per diverses treballs per aquell sostenguts en cerquar e traure diverses actes, testaments e altres scriptures fahents per la successio del realme de Napolis e per ordenar de aquells dits actes, testaments e altres scriptures dos llibres: lo hu dels quals es stat trames a nos, e l'altre roman en poder del dit batle per registre en la cort de la sua batlia» (Pispisa, 1976: 837-838). Aquest manuscrit perdut coincidiria, segons hem explicat, amb l'arquetip del nostre *stemma codicum*.

Amb tota aquesta informació, arribem a la conclusió que la nostra proposta de *stemma codicum* ha de ser la següent:

CRITERIS D'EDICIÓ

Per a la nostra edició crítica hem seguit els següents criteris d'edició.

Hem reconstruït el text a partir de la nostra proposta de *stemma codicum* que hem explicat anteriorment. Mantindrem aquest criteri sempre que siga possible. Això inclou l'edició de lectures que donen informació errònia, però que, segons la nostra proposta de *stemma codicum*, estaven en l'original. Un exemple és el cas de la lectura *ducatus Sirie* (17, 1), que apareix de forma unànime en els manuscrits, que es tracta d'una errada per *ducatus Stirie*; en els casos com aquest respectem l'errada de l'original i ho expliquem en les notes de la traducció. Un altre cas similar és de la lectura *Conradus* (31, 8), apareguda en els manuscrits *Valentinus*, *Populetensis* i *Siculus*, per a referir-se a qui en llatí apareix sota el nom de *Conradinus*; editem en aquests casos la forma llatina *Conradus* i expliquem la confusió en les notes de la traducció.

Dividim el text en capítols segons presenta el manuscrit *Valentinus*, el qual els separa amb títols rubricats, llevat del pròleg, que no mostra títol. Hi ha dos capítols on la seua separació és diferent en el manuscrit *Valentinus* i en els altres: els capítols 33 i 34. El capítol 33 apareix com a tal i amb títol propi en tots els manuscrits llevat del *Valentinus*, i el 34 apareix separat com a tal, i amb títol, només al *Valentinus*. Hem preferit respectar la separació dels dos capítols i incloure-hi el títol corresponent.

La divisió de paràgrafs sol ser coincident en tots els manuscrits, i la respectem en la nostra edició. Hi hem afegit alguna divisió nova quan el text resultava molt extens; per exemple, en el pròleg, on no hi ha cap separació de paràgraf. Hem numerat els paràgrafs per a facilitar la localització de passatges, com ara, en l'índex.

La puntuació és tota nostra, encara que sempre respecta els punts i a part que mostra el manuscrit *Valentinus*.

La separació de paraules és tota nostra i l'hem adaptada als criteris clàssics. Hem corregit la confusió entre proposicions i prefixos tan característica del llatí medieval, especialment en els casos on es podria caure en ambigüitat, com *in fidelium / infidelium* (4, 3), *ex eo / exeo* (11, 11) o *ab intestato / abintestato* (67, 2). En cap cas hi ha problemes de comprensió del significat del text, de manera que, tractant-se d'una característica freqüent del llatí medieval, no hem posat variants d'aquest tipus en l'aparat crític.

L'ús de les majúscules també es nostre, ja que, com és freqüent en llatí medieval, els manuscrits en presenten gran variabilitat d'ús.

Hem preferit convertir totes les xifres en numerals, de manera que només hem assenyalat en l'aparat les diferències causades perquè es tracta d'un nombre diferent o perquè apareix morfològicament de forma diferent (*quatuor mille / quatuor milia*).

Hem preferit les grafies medievals aparegudes en el manuscrit *Valentinus* que les dels altres manuscrits, que són d'època moderna. Per això, per exemple, no editem *j* o *v*, i sempre editem *i* i *u*, amb l'excepció de la paraula *joyas* (48, 1), que és un clar romancisme. Igualment passa amb els diftongs *ae* i *oe*, o el dígraf *ph*, que apareixen en els manuscrits moderns, ja que són reconstruccions de grafies clàssiques que mai van existir en l'original del segle XV. Per eixa raó, aquestes reconstruccions no les hem considerades variants i no apareixen en l'aparat crític. Igualment, en l'aparat crític, que només inclou variants textuais i mai gràfiques, hi hem inclòs les variants dels manuscrits moderns amb la seua forma medieval, per a evitar així confusions al lector entre un i altre tipus de variants.

El grup *ti* davant de vocal pot aparèixer en els manuscrits escrit com a *ci* quan va després de vocal o sonant (*iustitia / iusticia*). El manuscrit *Valentinus* és variable en aquest punt, encara que és més freqüent l'aparició de *ci* enfront de *ti*. Els altres manuscrits, que són d'època moderna, sempre presenten formes clàssiques reconstruïdes, fins i tot amb hipercorreccions, com és *spetialiter*. En el cas d'altres paraules, com *etiam*, l'etimologia ha tingut més pes que la fonètica i sempre apareix escrita amb *t*. Després de meditar-ho molt, hem considerat preferible diferenciar en el text editat l'ús de *t* i *c* segons s'empraven en llatí clàssic, advertint però de la variabilitat del seu ús al principal manuscrit. En l'aparat crític no apareixen aquestes variants gràfiques.

Hem simplificat les *ff* inicials (*Ffedericus, ffaunte, ffama, ffrater, ffbroarii, ffrancorum, ffacta, ffrequentier*), cosa que no indiquem a l'aparat. També hem normalitzat l'ús de la *h* (*nunch, instituhit, statuhimus, fehodatarius, aduch, substituhimus, donech, tunch, exhigere, istoria, Cathalonia, Barchinona, Cathania*) adoptant l'ús clàssic, amb l'excepció de les formes medievals *michi* i *nichil*, i del topònim *Ierusalem*, ja que aquest últim té variants similars. Igualment, hem normalitzat amb l'ús

clàssic les formes amb *y* (*Ytalia, ydoneo, ymo, Ysabel*) i amb *q* (*exequitor, sequtum, subsequutum, exequicioni, locacitas*). També hem regularitzat amb l'ús clàssic de la *g* (*longuo*), hem simplificat les geminacions (*littium, limittetur, legittimus, supra* i compostos, *pacifficus, cruciffixus, luppi, magnifficus, deffuncto, benefficiis, comittatus, committes, honoriffice, preffixum, pontifficis, magniffici, limittata, inffra, deffensores, differatur*, etc.) i hem corregit les simplificacions (*solenizatum, sumi, pupili, comunis, comuniri, comodum*). Cap d'aquestes variants gràfiques les hem incloses en l'aparat crític.

En el cas de les assimilacions fonètiques, no hem inclòs en l'aparat les variants que ja existien en llatí clàssic (*circumspecto / circumspecto, eorundem / eorumdem, adquiro / acquiro, hiis / his, nouemdecim / nouendecim, ecclesia / ecclesia, substitutionibus / sustitucionibus, sustentacione / substentacione*, etc.), però sí aquelles que semblen variants fonètiques coetànies i que, per tant, tenen el seu interès filològic (*solennitate, artat*).

Les variants fonètiques, pel seu interès filològic, sí que apareixen en l'aparat crític, com són les alteracions de vocals àtones (*infedelium, febroari, Seraceni, imbicillitas, ficit, colleteralium, scandeli, fehodatarii, infermitate, difinire*), les sonoritzacions (*nubcias, babtismalis, capud, obtinende et recuperande < obtinente et recuperante*) i altres alteracions fonètiques (*Iherolosomitani < Iherosolomitani, dompnus i donnus < dominus, superestes < superstes, ballius i ballus < balius*). Òbviament, també s'inclouen en l'aparat crític les variants morfològiques de la mateixa paraula, ja que són autèntiques variants textuais (*appropriarunt / appropriauerunt, obiit / obiuit, saltem / saltim*).

Els noms propis són variables (*Manfredus / Manfridus*) fins i tot dins un mateix manuscrit, com és el cas del *Valentinus*. Hem preferit editar les formes aparegudes en el manuscrit *Valentinus*, i, dins d'aquestes, les formes més coherents amb la seua etimologia: *Alamannia* (*Alemania*), *Apulia* (*Apulea*), *Arcadius* (*Archadius*), *Arolacensis* (*Arolocensis, Aralosisensis, Arelatensis*), *Carolus* (*Karolus, Karulus*), *Conradinus* (*Coradinus, Corradinus*), *Elionor* (*Alionor, Elionar*), *Empurie* (*Impurie*), *Ferdinandus* (*Ferrandus, Ferandus, Forandus*), *Fredericus* (*Fradericus*), *Guillermus* (*Guillelmus*), *Helena* (*Elena*), *Henricus* (*Enricus*), *Honorius* (*Onorius*), *Ierusalem* (*Irusalem*), *Iolanda* (*Yolanda, Yolans, Hiolanda*), *Manfredus* (*Manfridus*), *Pallinarium* (*Pellinarium*), *Portugallia* (*Purtugalia, Portugalia*), *Robertus* (*Drobertus*), *Ruffus* (*Rufus*), *Spitafurnus* (*Spatafurnus, Spateafurnus, Spaccafurnus, Spatefurnus*), *Tarentum* (*Tarantum*).² Aquestes variants, quan no són simplement gràfiques, apareixen en l'aparat crític.

Hem preferit no incloure en l'aparat les anotacions marginals dels manuscrits *Populetensis* i *Neapolitanus*, ja que només assenyalen noms i dates apareguts en el text i, per tant, no aporten cap informació nova.

L'aparat crític de la nostra edició és sempre positiu, és a dir, sempre assenjala els manuscrits de les lectures editades i els de les variants. Les abreviatures que hem

¶ ² Fem excepció dels noms inclosos en la il·lustració de Leonard Crespi, on, per tractar-se

d'una transcripció i no d'una edició, hem transcrit els noms sense alterar-hi cap grafia.

utilitzat en l'aparat crític són les següents: *a.c.* (*ante correctionem*), *a.m.* (*alia manu*), *add.* (*addidit*), *con.* (*coniecì*), *del.* (*deleuit*), *fort.* (*fortasse*), *iter.* (*iterauit*), *lac.* (*lacuna*), *om.* (*omisit*), *p.c.* (*post correctionem*), *s.l.* (*supra lineam*), *titul.* (*titulauit*), *transp.* (*transposuit*).

LA NOSTRA TRADUCCIÓ

La nostra traducció mostra una versió en català actual del contingut del text llatí. Hem intentat emprar un registre lingüístic que, dins un estil correcte, presente les formes més pròximes als usos valencians actuals.

Com que som conscients de la dificultat que de vegades suposa seguir els noms i els llocs que apareixen en el text, hem afegit notes aclaridores a peu de pàgina amb la intenció de donar al lector informació que pot resultar necessària per a comprendre el text amb major claredat.

L'estil de la *Descendentia regum Sicilie* no és fàcil de traduir. És fàcil diferenciar l'estil amb el qual l'autor narra els fets històrics de l'estil dels documents que transmet. Per això, és possible que en la traducció es note aquest doble estil.

Com és ben sabut, la sintaxi de la documentació medieval és complexa i inclou llargs períodes de subordinació. Hem intentat mantindre un estil similar a la traducció catalana sense caure en una sintaxi que, per complexa, es convertiria en inacceptable. L'estil propi de Rossell, que era notari, és similar en alguns aspectes a l'estil de la documentació medieval, encara que sense construir oracions de sintaxi tan ampla. D'alguna manera, açò demostra la influència de l'estil notarial sobre l'estil narratiu de l'autor. Açò es pot observar fàcilment en el fet que Rossell sempre destaca i repeteix la relació de parentesc dels monarques, com si es tractara de la redacció d'un document on cal insistir en la relació legal dels afectats. També empra amb molta freqüència anafòrics, com *dictus* o *prelibatus*, que assenyalen la identificació dels personatges d'una manera innecessària en aquest tipus de text i que novament recorda els documents notarians. Per exemple, en aquest fragment l'ús de *dictus* és innecessari: *de uoluntate uero dictorum Guillermi et Rogerii, dictus Robertus habuit sub suis dominio et possessione dictos ducatum Apulie et principatum Capue* (4, 10). Un altre exemple seria el d'aquest fragment: *per mortem autem dicti Simeonis sine filiis, eidem et dicto comiti Rogerio successit Rogerius, filius eius et frater dicti Simeonis, in omnibus terris predictis* (6, 1). Aquest estil és difícil de traduir sense que el resultat es perceba estrany en català. Per això, en moltes ocasions hem preferit no traduir alguns d'aquests anafòrics.

Hem convertit les xifres en numerals, de manera que en l'aparat assenyallem amb la forma que presenten en els manuscrits únicament quan són variants diferents del text editat.

Molts capítols acaben amb un breu llistat dels hereus al tron sicilià. Aquest llistat s'introdueix amb el llatí *scilicet*. Ho hem traduït com *en definitiva*.

EDICIÓ CRÍTICA I TRADUCCIÓ ANOTADA
DE DESCENDENTIA REGUM SICILIE

CONSPECTVS SIGLORVM

- V *Valentinus*: València, Biblioteca Històrica de la Universitat de València, ms. 394 (segle XV)
P *Populetensis*: Poblet, Biblioteca del Monestir, ms. 106 (segle XVI)
B *Barberinus*: Roma, Biblioteca Apostòlica Vaticana, ms. Barb. lat. 2434 (segle XVII)
N *Neapolitanus*: Nàpols, Biblioteca della Società Napoletana di Storia Patria, ms. XXIV C 15 (segles XVII-XVIII)
S *Siculus*: Palerm, Biblioteca Comunale, ms. QqD79 (segle XVIII)

BIBLIOGRAFIA

- ALMARCHE VÁZQUEZ, Francisco, «Leonart y Domingo Crespí, miniaturistas valencianos del siglo XV», *Archivo de Arte Valenciano*, 6 (1920), pp. 14-22.
CABEZA SÁNCHEZ-ALBORNOZ, M.ª Cruz, *La Biblioteca Universitaria de Valencia*, València, Universitat de València, 2000.
COLLETTA, Pietro, «Sull'edizione della Cronica Sicilie di anonimo del trecento a cura di Rosario Gregorio», *Mediterranea*, 2 (2005), pp. 567-582.
— *Storia cultura e propaganda nel regno di Sicilia nella prima metà del XIV secolo: la Cronica Sicilie*, Roma, Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 2011.
— (ed.), *Cronaca della Sicilia di Anonimo del Trecento*, Euno Edizioni, Leonforte, 2013.
— «Osservazioni sulla *Descendencia dominorum regum Sicilie* di Pau Rossell», en Patrizia Sardina, Daniela Santoro i Maria Antonietta Russo (eds.), *Istituzioni ecclesiastiche e potere regio nel Mediterraneo medievale*, Palerm, Quaderni Mediterranea, 2016, pp. 159-192.
CONDE SALAZAR, Matilde, «Un análisis de la historiografía latina renacentista del siglo XV en la Corona de Aragón», *Revista de Lengüas y Literaturas Catalana, Gallega y Vasca*, 4 (1995), pp. 249-276.
D'ANGELO, Edoardo (ed.), *Pseudo Ugo Falcando: De rebus circa regni Siciliae curiam gestis. Epistolam ad Petrum de desolatione Siciliae*, Florència, Edizioni del Galluzzo-SISMEL, 2014.
DE MARINIS, Tammaro, *La biblioteca napoletana dei re d'Aragona*, 4 vols., Milà-Verona, Hoepli, 1947-1969.
DELLE DONNE, Fulvio (ed.), *Breve chronicon de rebus Siculis*, Florència, Edizioni del Galluzzo-SISMEL, 2017.

- GARCÍA MARSILLA, Juan Vicente, «El poder visible. Demanda y funciones del arte en la corte de Alfonso el Magnánimo», *Ars longa: cuadernos de arte*, 7-8 (1996), pp. 33-47.
- GARRIDO, Josep-David, *El Llibre de la Crònica de Sicília: edició i estudi*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1997, tesi doctoral.
- GIUNTA, Francesco, *Cronache siciliane inedite della fine del Medioevo*, Palerm, Società Storia Patria Palermo, 1955.
- GREGORIO, Rosario, *Bibliotheca scriptorum qui res gestas sub aragonum imperio retulere*, vol. 1, Palerm, 1791.
- *Bibliotheca scriptorum qui res gestas sub aragonum imperio retulere*, vol. 2, Palerm, 1792.
- GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Marcelino, *Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, 3 vols., València, Maragat, 1913.
- MIRALLES, Eulàlia i Maria TOLDRÀ, «Poblet: biblioteca del monestir», en *Repertori de manuscrits catalans, 1474-1620*, vol. 4, 2008, pp. 239-260.
- PISPISA, Enrico, «La 'Descendentia dominorum regum Sicilie' di Paolo Roselli», *Studi Medievali*, 3/17(2), (1976), pp. 833-862.
- RAMÓN MARQUÉS, Nuria, *El origen de la familia Crespí: iluminadores valencianos*, Sogorb, Mutua Segorbina de la Comunidad Valenciana, 2002.
- *La iluminación de manuscritos en la Valencia gótica (1290-1458)*, València, Biblioteca Valenciana, 2007.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, «Joan Mercader: la intervenció del batlle general del regne de València en la política granadina d'Alfons el Magnànim», *Anales de la Universidad de Alicante*, 12 (1999), pp. 135-150.
- SERRA DESFILIS, Amadeo, «Descendentia regum Siciliae», en E. Mira (ed.), *Una arquitectura gòtica mediterrànea*, València, Generalitat Valenciana, València, 2003, pp. 185-188.
- VILLALBA DÁVALOS, Amparo, *La miniatura valenciana en los siglos XIV y XV*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1964, pp. 88-90.

*D*escendentia regum Sicilie

PROLOGVS

¹ Rex pacificus pia miseratione disposuit, naturalis ratio, legalis institutio, commune desiderium animorum decreuit, precipit atque optat unumquemque uirum, maxime uirtuosum, ad proprii patrimonii acquisitionem cum desiderio
5 anhelare. Sed efenata cupiditas, sui prodiga, pacis emula, mater litium et bellorum, materia iurgiorum, tot cotidie nouas guerrarum commotiones inducit ut, nisi Dei iustitia conatus eius sua uirtute reprimeret et questiones ipsius implicitas extirparet, ius humani federis contententium abusus extingueret et, dato repudio, concordia extra mundi limites exularet.

¶ 1 Prologus *con.* : *om.* ω ¶ 2 *ante* Rex *a.m.* Palli Roselli Descendentia regum Sicilie *titul.* *V* : Petri Trusilli De regia successione in Sicilia *et* Libellus regie successionis regnorum Sicilie Ierusalem et aliorum autore Petro Trossillo de Valentia *titul.* *P* : Libellus regie successionis regnorum Sicilie Ierusalem et aliorum compositus per Petrum Trossillo de Valentia in quo concludit successionem pertinere ad regem Aragonie et Sicilie ultra Farum non autem ad Carolum comitem Prouincie qui regnum Corradino decollato usurpauit *titul.* *BS* : Libellus regie successionis regnorum Sicilie Ierusalem et aliorum compositus per Petrum Trossillo Valentianum in quo concludit successionem pertinere ad regem Aragonie et Sicilie ultra Farum non autem ad Carolum comitem Prouincie qui regnum Corradino decollato usurpauit *titul.* *N* : Libellus regis successionis regnorum Sicilie Ierusalem et aliorum compositus per Petrum Trossillo de Valentia in quo concludit successionem pertinere ad regem Aragonie et Sicilie ultra Farum non autem ad Carolum comitem Prouincie qui regnum Corradino decollato usurpauit *titul.* *S* || pia *VPBN* : qua *S* || institutio *VP* : instituit *BNS* ¶ 3 commune *VPS* : commemorazione *BN* || animorum *VPBN* : animarum *S* || precipit *VBNS* : precepit *P* ¶ 5 anhelare *VP* : anheleto *BS* : anhelet *N* || efenata *BNS* : afrenata *VP* ¶ 6 guerrarum *VPBS* : guerras *N* ¶ 7 Dei iustitia *VPBN* : iustitia Dei *S* || implicitas *VPBS* : implicitam *N*

PRÒLEG

1. El rei pacífic, per misericòrdia piadosa, ha disposat, així com també la raó natural, la institució legal i el comú desig de les ànimes ho han decretat, ho ordenen i ho desitgen, que tota persona, especialment si és virtuosa, busque amb desig l'adquisició del seu propi patrimoni. Però l'ambició desmesurada, pròdiga amb els béns propis, enemiga de la pau, mare de disputes i de guerres, així com motiu de conflictes, provoca constantment nous moviments de guerres fins al punt que, si no fora perquè eixos intents els reprimeix la justícia de Déu amb el seu poder i elimina eixos problemes interns, l'abús dels competidors posaria fi a la justícia del dret humà i, després de patir rebuig, la concòrdia hauria d'exiliar-se fora dels límits del món.

2 Ideoque lex proditur et disponit ut appetitus noxius sub iuris regula limite-
tur, per quam genus humanum, ut honeste uiuat, alterum non ledat, ius suum
cuique tribuat, informatur. Sane toti orbi manifeste innotuit qualiter ille magnus
diui recordii imperator, Fredericus secundus, ex progenitorum legitima successio-
5 ne, ultra imperialem dignitatem regnorum Sicilie, Ierusalem et aliorum eis adia-
centium regimini presiit uiriliter et potenter.

3 Et successiue utraque permissione dispositiua et legali, filiis et descendentibus
eius dictorum regnorum dignitate regali prefulgentibus, effrenata cupiditas illius
uoracis Caroli, comitis Prouincie et Forcallerii, suas rapidas manus more uiolenti
10 predonis in regna supradicta ingessit, sibi a se ipso regium titulum imponendo,
omni postposita ratione.

4 Rex autem pacificus, omnipotens Deus, eternus iudex, iustus, rectus, fortis,
circa quem omnia reuoluuntur, omnium entium omniumque rerum primordia-
le principium, qui omnia disponit in numero, pondere et mensura, cuius poten-
15 tia altitudinem collium reducit ad plana, montium cacumina declinat ad infima,
superborum elata cornua destruit, confundit praua, indirecta conuertit et aspera
in uias planas deducit, illius strenui uiri utique bellicosi diuine memorie, Petri
secundi, Aragonum regis, animum incitauit ut hereditaria regna predicta exce-
llentissime consortis sue, Constantie, eiusdem magni imperatoris Frederici neptis,
20 legitime a manu lupi rapacis, Caroli supradicti, eriperet, eiusque efrenatam cu-
piditatem reprimeret, suique elata superbia destructioni subiecta prauitatem eius
confunderet et domaret.

5 Sic enim, diuina fauente clementia, factum, sic secutum extitit. Et dictus sere-
nissimus rex Petrus suique filii, pronepotes dicti magni imperatoris, et denique des-
cendentes et successores eorum, regna ipsa ut propria et iure hereditario habuerunt,
25 et de ipso Carolo et successoribus eius quamplurimas uictorias obtinuerunt.

¶ 1 proditur VP : prodiit BNS || disponit V : disposuit PBNS || appetitus VBNS : appetitius
P || noxius VP : obnoxius BNS ¶ 3 cuique VP : unicuique BNS || informatur VP : et informe-
tur BNS || manifeste VP : om. BNS ¶ 4 diui recordii VP : diue recordationis BNS || Fredericus
BNS : Fradericus VP || ex VPBS : et N ¶ 5 Ierusalem VPBS : thesaurum N ¶ 7 permissione VP
: promissione BNS ¶ 9 Caroli PBNS : Karoli V || Forcallerii V : Forcalguerii PBS : Forcalirii N
¶ 10 regna VPN : regia BS || supradicta VP : predicta BNS ¶ 11 postposita PBSV : proposita
N ¶ 13 omniumque - numero V : ens omniaque BNS : om. P || primordiale con. : premordiale
V ¶ 14 mensura VP : mensura gubernans BNS ¶ 15 declinat VP : reducit BNS || infima VP :
ima BNS ¶ 17 deducit VPBN : reducit S || strenui VP : extremi BNS || diuine V : diue PBNS
¶ 18 hereditaria regna VPN : hereditas regia BS ¶ 19 consortis VP : lac. B : q in breuiatione N : om.
S || Frederici BNS : Fraderici VP ¶ 20 Caroli PBNS : Karoli V || efrenatam VBNS : afrenatam P
¶ 21 reprimeret PBNS : reprimendo V || suique VP : suaque BNS || elata superbia VBNS : ela-
tam superbiam P || destructioni VP : subiectioni BNS || subiecta VBNS : subiectam P || prauita-
tem eius VBNS : prauitatemque P ¶ 22 confunderet et domaret PBNS : confundendo domaret V
¶ 23 enim VS : etiam PBN || fauente VPBS : om. N ¶ 24 suique V : om. PBNS || filii VP : filia
BNS ¶ 25 ut VPBN : et S || propria VPBS : om. N || habuerunt VP : habuerint BNS ¶ 26 Carolo
PBNS : Karulo V || quamplurimas PBNS : quamplurimum V || obtinuerunt VP : habuerint BNS

2. De la mateixa manera, la llei mostra i ordena que l'ambició nociva estiga limitada sota la llei del dret, per la qual l'espècie humana es desenvolupa per a viure honestament, sense fer mal als altres i reconeixent el dret dels altres. Molt clarament és obvi per a tot el món de quina manera aquell gran emperador de record diví, Frederic II,¹ per la successió legítima dels seus progenitors, més enllà de la dignitat imperial dels regnes de Sicília, Jerusalem i altres adjacents, va manar amb força i poder al regne.

3. I posteriorment, per ambdós permisos, el decretal i el legal, i havent destacat els seus fills i descendents en la dignitat reial dels seus regnes citats, l'ambició desmesurada del voraç Carles, comte de Provença i de Forcalquier, va posar les seues ràpides mans com un lladre violent sobre els regnes esmentats, atorgant-se a si mateix, contra tot raonament, el títol de rei.²

4. Però el rei pacífic, Déu totpoderós, jutge etern, just, recte, fort, amb el qual esdevenen totes les coses, principi primordial de tots els éssers i de totes les coses, que disposa tot en quantitat, pes i mida, el poder del qual redueix l'altura dels tossals a plans, tomba els cims de les muntanyes al mínim, destrueix les altes banyes dels superbs, anul·la les maldats, corregeix els errors i reconduïx les dificultats cap a camins plans, ell, Déu, va incitar l'ànim de l'excel·lent rei d'Aragó, Pere II, home valent i combatiu de record diví,³ perquè li arrabassara legítimament, com es lleva de la garra d'un llop que ha furtat, al ja esmentat Carles els regnes hereditaris que pertanyien a la seua excel·lentíssima esposa, Constança, neta del gran emperador Frederic,⁴ i també perquè reprimira l'ambició desmesurada de Carles i confonguera i domara la malevolència d'aquell, dominant la seua alta supèrbia destructiva.

5. I així, amb el favor de la clemència divina, va ocórrer i així va ser el resultat. I el sereníssim rei Pere i els seus fills, besnets de l'esmentat gran emperador,⁵ així com els posteriors descendents i successors, van posseir aquells regnes com a propis i per dret hereditari, i van obtindre moltíssimes victòries sobre Carles i els seus descendents.

¶ ¹ Frederic II Hohenstaufen (1194-1250), emperador del Sacre Imperi Romanogermànic i rei de Sicília, conegut prestigiosament com a *Stupor mundi*. També era rei de Jerusalem, com s'explica més avant. ¶ ² Carles d'Anjou (1227-1285), comte de Provença i Forcalquier, va convertir-se en rei de Sicília amb l'ajuda del papa, cosa que provocaria més tard el conflicte amb la Corona d'Aragó. ¶ ³ Pere III d'Aragó el Gran (1240-1285), que va ajudar el 1282 la revolta siciliana contra Carles d'Anjou coneguda

com a *Vespres Sicilianes*. És curiós que siga numerat com Pere II, ja que no coincideix amb la numeració dels reis d'Aragó (Pere III) ni Sicília (Pere I). Tampoc coincideix amb la numeració dels reis de València (Pere I), pàtria de l'autor, però sí amb els comtes de Barcelona. ¶ ⁴ Constança de Sicília (1249-1302), neta de Frederic II Hohenstaufen, emperador del Sacre Imperi Romanogermànic i rei de Sicília. ¶ ⁵ Dos fills de Pere III van ser reis de Sicília: Jaume II el Just (1267-1327) i Frederic II (1272-1337).

- 6 Quanta fuit Siculorum animositas! Quanta fidelitas uirtuosa! Dum sub tyrannorum crudeli dominio subiacebant, dictum fidelis memorie regem Petrum, eorum naturalem dominum, postularunt, et tamquam fideles naturales suo submissi dominio regem eum suosque filios et successores fideliter tenuerunt. Audiant igitur celi
 5 et sidera, reges et principes orbis terrarum, duces, comites et barones, senatus presides ac etiam magistratus, et ceteri qui coruscant fundamento fidei orthodoxe! Audiant Sarraceni et reliqui infideles! Audiant populi undique nationes, uolucres celi et cuncta pennata, terra et maria, et cuncta que in eis uiuacitatis beneficio poscuntur!
- 10 7 Alma mater Ecclesia sacrosancta suique fideles fratres, cardinales, episcopi, prelati et ceteri crucifixi, solerter intelligant iustam, immo iustissimam, querimoniam, excusationem admissibilem, et uerius admissam, consultamque rationem, dignam petitionem et causam quam fouet sacra maiestas illustrissimi domini, domini Alfonsi, Dei gratia Aragonum et utriusque Sicilie et Ierusalem regis, sacrosancte Romane ac uniuersalis Ecclesie filii, ei semper cultu sacro debita reuerentia
 15 toto corde et corpore, obedientis, pariter et deuoti, qui de stirpe et descendencia proximiori et legitima dicti regis Petri, tritauis, et eius predictae consortis, illustris Constantie, tritauis suorum, et ab inde dicti imperatoris Frederici, sue tritauis aui, et aliorum eius predecessorum originem trahit.
- 20 8 Circa ereptionem et recuperationem a manu tyrannorum totius regni Sicilie, citra et ultra Farum, et regni etiam Ierusalem et aliorum eisdem adiacentium, proprium eius patrimonium querit, et hereditaria regna sibi debito naturali et legitima suorum progenitorum successione pertinentia, et expectantia. Progenitores enim sui, specialiter rex Rogerius, primus rex Sicilie, abauus sue tritauis, propriis
 25 spersis sanguinibus, a manibus infidelium Sarracenorum cum mille quesiuere laboribus quesita possidere regna et possessa, uariis decorarunt ornatibus, et diuersis decoribus ornauerunt.
- 9 Ad laudem enim et gloriam Domini nostri Ihesu Christi, a quo bona cuncta procedunt, decus, honorem iuste intentionis et animose uirtutis dicte sacre regie

¶ 2 dictum - Petrum VBNS : post dominum transp. P || dictum fidelis memorie V : dictum felicitatis memorie P : dicte felicitatis memorie BNS ¶ 4 celi VPBS : colles N ¶ 6 ac etiam V : etiam P : om. B : eius N : et S || coruscant PN : corruscant VBS ¶ 7 Sarraceni : Seraceni V : Saraceni PBNS || nationes VPB : naturales BS ¶ 8 celi VPBS : celis N || beneficio VPB : beneficiis S ¶ 9 poscuntur p.c. V : pascuntur PBNS a.c. V ¶ 10 suique VP : sintque BNS || fratres VP : om. BNS ¶ 8 iustam V : om. PBNS ¶ 14 et² VPNS : om. B || Ierusalem PN : Irusalem V : Serymi fort. BS ¶ 15 ac VPB : et N : om. S || sacro VP : sacra BNS ¶ 16 de VPBS : e N ¶ 18 suorum VP : successione BNS || Frederici N : Fraderici VP : Friderici BS || aui PBNS : auii V ¶ 13 tyrannorum V : om. PBNS || ¶ 21 Ierusalem PBNS : Irusalem V ¶ 22 hereditaria regna VPB : hereditas regia BS || debito VPNS : debita B ¶ 23 expectantia VP : spectantia BNS ¶ 24 specialiter VP : et specialiter BNS ¶ 25 spersis V : sparsis P : ipsorum BNS || Sarracenorum : Seracenorum V : Saracenorum PBNS ¶ 26 possidere VP : possiderunt BNS ¶ 28 cuncta PBNS : cuncta V ¶ 29 honorem VP : honor BNS

6. Quanta va ser l'animositat dels sicilians! Quanta la seua valent fidelitat! Quan estaven sotmesos al cruel domini dels tirans, van defensar el rei Pere, de fidel record, senyor natural seu, i, com fidels naturals i entregats al seu domini, van donar suport fidelment al rei i als seus fills i successors. Que se n'assabenten per fi els cels i les estrelles, els reis i els prínceps de totes les terres, els ducs, els comtes i els barons, els presidents dels senats, els magistrats i els altres que tremolen amb la base de la fidelitat legal! Que se n'assabenten els sarraïns i els altres infidels! Que se n'assabenten els pobles i les nacions de tot el món, les aus del cel i tots els ocells, la terra i les mars, i tot allò que hi és requerit pel benefici de la vida!

7. La sacrosanta Església, la nostra mare nodridora, i els seus fidels frares, cardenals, bisbes, prelats i altres seguidors de la creu, han d'entendre correctament la pretensió justa, o més bé justíssima, la sol·licitud admissible, i en realitat admesa, la raó meditada, la digna petició i causa que defèn la sagrada majestat de l'illustríssim senyor n'Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, de les Dues Sicílies i de Jerusalem, fill de la sacrosanta Església romana i universal, sempre obeïdor del seu culte sagrat de tot cor i cos, amb el degut respecte, així com devot, el qual exposa el seu origen a partir de la nissaga i de la descendència més pròxima i legítima de l'esmentat rei Pere, avantpassat seu en sext grau, i de la seua esposa, la il·lustre Constança, avantpassada dels seus familiars en sext grau, i per tant també de l'emperador Frederic, avi de la seua avantpassada en sext grau, i d'altres avantpassats seus.

8. Quant al furt i la recuperació per part dels tirans del regne sencer de Sicília a un costat i a l'altre del Far,⁶ així com del regne de Jerusalem i dels altres territoris adjacents, el rei en demana el patrimoni i els regnes heretats que, per deute natural i per legítima successió dels seus avantpassats, li pertanyen i li pertocquen. En efecte, els seus avantpassats, especialment el rei Roger,⁷ primer rei de Sicília, rebesavi de la seua avantpassada en sext grau, van intentar posseir aquests desitjats regnes i possessions amb mil esforços enfront dels infidels sarraïns després de vessar la pròpia sang, i els van decorar amb diversos ornaments i els van ornamentar amb diverses decoracions.

9. I així, en lloança i glòria de Nostre Senyor Jesucrist, de qui provenen tots els béns, en decòrum i honor de la intenció justa i l'animós valor de l'esmentada

¶⁶ Es refereix al far de Messina, que es prenia com a referència entre els dos costats del regne de Sicília, és a dir, el continental, que comprenia pràcticament la meitat sud de la península Itàlica, i l'insular. La revolta dels sicilians contra Carles d'Anjou i l'expulsió dels francesos va

provocar la divisió de les dues parts del regne, ja que Carles conservaria la part continental del regne de Sicília, que també seria coneguda a la llarga com a Regne de Nàpols. ¶⁷ Roger II (1095-1154), fill del comte Roger I, va ser el primer rei de Sicília.

maiestatis Aragonum et Sicilie, ad eius intentionem fundandam super ereptione
 et recuperatione predictorum regnorum, sibi iure debito pertinentium, ut de pre-
 teritis et futuris eius legitima excusatio admittatur coram Omnipotenti Creatore
 5 almaque matre Ecclesia sacrosancta, eiusque concilio generali ac populo uniuerso,
 et cedatur fatuorum loquacitas et imbecillitas ignorantium instruatur, mini-
 mus notariorum egregie ciuitatis Valentie, Pallus Rosselli, licet indignus, ductus
 tamen fidelitate naturali principis prelibati, immense dilectionis erga ipsum acu-
 leo stimulatus, supremaque instigatione fidelissimi ipsius domini regis et conci-
 10 liarii magne prudentie ac circumspectionis uiri, domini sui et magistri, Iohannis
 Mercaderii, baiuli generalis pro ipsa regia maiestate in toto regno Valentie, et sub
 eius correctione et emenda, ad postulationem circumspecti uiri et discretionis
 strenue, Berengarii Mercaderii militis, eius filii, ipsius regie maiestatis camerarii,
 ad hoc libellum formandum diutius laborauit. Superflua et que desunt suppleat
 ipsa sacra regia maiestas sua correctione, supplicatione premissa!

¶ 4 ac VPBS : ut N ¶ 5 cedatur VP : cedat BNS || fatuorum PBNS : fatorum V || imbecillitas
 PBS : imbicillitas V : impecillitas N ¶ 6 Pallus Rosselli V : Petrus de Trossillo P : Petrus Trossillo
 BN : om. S || licet - ductus VPBN : om. S ¶ 7 tamen VPS : tantum B : testatur N ¶ 9 ac V : et
 PBNS || circumspectionis VPN : circumspectis BS || sui VPBN : om. S ¶ 10 Mercaderii V : Mer-
 caderi PBNS ¶ 12 strenue VP : strenui BNS || Mercaderii VP : Mercaderi BNS || ipsius PBNS :
 ipsiusque V ¶ 13 hoc VPNS : hunc B || suppleat VP : demat et supplet BNS

reial sagrada majestat d'Aragó i Sicília, per a fonamentar la seua política sobre el furt i la recuperació d'aquests regnes que li pertanyen per dret correcte, perquè sobre les coses passades i futures s'admeta la legítima excusació davant del Creador Omnipotent i la sacrosanta mare nutricia Església, i davant del seu concili general i el poble universal, i també perquè s'acabe la xafarderia dels ineptes i s'instruïska la feblesa dels ignorants, el més humil dels notaris de l'egrègia ciutat de València, Pau Rossell, encara que sense merèixer-ho, però portat per la fidelitat natural cap a l'esmentat príncep, estimulat per la punxa d'una immensa estima envers ell i per la suprema instigació del més fidel del senyor rei i conseller de gran prudència i home de circumspecció, senyor i mestre seu, Joan Mercader, batle general de la mateixa règia majestat en tot el regne de València, i sota la seua correcció i cura, per a la postulació de l'home circumspecte i de discret valor, el noble Berenguer Mercader, fill seu, cambrer de la mateixa règia majestat, ha treballat durant llarg temps per a redactar aquest llibret.⁸ Que la sagrada majestat reial, ací queda dita la súplica, corregisca amb la seua correcció tot allò que hi sobra i tot allò que hi falta!

¶⁸ L'autor es presenta com a fidel servidor del rei Alfons V sota la protecció de Joan Mercader,

batle general del Regne de València, el qual va accedir al càrrec l'any 1412 (Salicrú, 1999: 135).

1. De dominio regis Menalai

¹ Sub dominio incliti Menalai regis fuit tota Italia et insula Sicilie, cui primo Trinacria nomen erat. Ab isto autem Menalao rapta fuit Helena, cuius occasione fuit destructio Troie insecuta, de qua historie notam faciunt.

5 2. De dominio imperatoris Constantinopolis

¹ Mortuo autem rege Menalao, predicto regno Sicilie ultra et citra Farum sine alicuius dominio remanente, magnificus dominus Arcadius, Constantinopolis imperator, animo acquirendi regnum Sicilie supradictum suum, ad idem regnum extollium Grecorum transfretari procuravit et, succedentibus diebus non multis, insulam prefatam suo dominio subiugavit.

3. De dominio Sarracenorum

¹ Tenente igitur et possidente ipso imperatore insulam prenarratam, tractatu cuiusdam pro ipso gubernatoris, infideles Sarraceni Barbari partium Tunicii in mense uidelicet Iulii anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi octingentesimo uicesimo septimo ad dictam insulam transierunt. Ipsam a manu fidelium euincendo, denique per plures annos possiderunt.

² Sequenter autem infideles Sarraceni predicti, eorum dominio adiungentes, comitatum Calabrie, ducatum Apulie et principatum Capue ab ipsis fidelibus adquisierunt, et per multa tempora sub eorum dominio tenuerunt, propriis eorum dominio expoliatis totaliter et repulsis.

4. De acquisitione et dominio quinque fratrum, filiorum comitis Normandie

¹ Predictis autem Sarracenis, Christi Domini nostri inimicis, in eorum adquisitis terris sic stantibus in tranquillo nullo per aliquos Christianorum ac Christi

¶ 3 isto VPBS : ipso N || Helena PN : Elena VBS ¶ 4 destructio PBNS : destructio V || notam VP : notum BNS ¶ 6 rege V : om. PBNS ¶ 7 Arcadius BNS : Archadius VP ¶ 9 extollium VPBS : extollendum N || procuravit VPN : curavit BS ¶ 6 suo VPN : sub BS ¶ 7 Sarracenorum : Serracenorum V : Saracenorum PBNS ¶ 12 Tenente VP : uiuente BNS || tractatu PBNS : tractu V ¶ 13 Sarraceni : Serraceni V : Saraceni PBNS ¶ 16 euicendo VBN : erigendo P : euingendo fort. S || denique PBNS : deinde V || possiderunt VPS : possederunt BN ¶ 17 Sequenter VP : sequentes BNS || Sarraceni : Seraceni V : Saraceni PBNS ¶ 18 Apulie BS : Apulee VPN ¶ 19 tenuerunt - expoliatis VPBN : om. S ¶ 20 dominio V : dominiis PBN || repulsis VBNS : expulsis P ¶ 23 Sarracenis : Serracenis V : Saracenis ipsis P : Saracenis BNS || Christi V : Ihesu Christi post nostri PBNS || Domini VP : ipsius domini BNS

1. Sobre el domini del rei Menelau

1. Sota el domini de l'íclit rei Menelau va estar tota Itàlia i l'illa de Sicília, que al principi tenia per nom Trinàcria. Per aquest Menelau va ser raptada Helena, i amb aquest fet s'esdevingué la destrucció de Troia, a la qual les històries han donat la fama.⁹

2. Sobre el domini de l'emperador de Constantinoble

1. Després de mort el rei Menelau, i després de quedar sense domini de ningú aquest regne de Sicília a un costat i a l'altre del Far, el magnífic senyor Arcadi, emperador de Constantinoble, tenint l'ànim de conquerir com a propi l'esmentat regne de Sicília, va ordenar que un estol de grecs navegara cap a aquest regne i, després que passaren uns pocs dies, va sotmetre aquesta illa al seu domini.¹⁰

3. Sobre el domini dels sarraïns

1. Mentre posseïa i dominava aquest emperador l'esmentada illa, a causa del tractat d'algú en nom del seu governador, els infidels bàrbars sarraïns de certes parts de Tunis van anar cap a aquesta illa durant el mes de juliol de l'any 827 de l'encarnació de Nostre Senyor Jesucrist. Després de conquerir-la de la mà dels fidels, van posseir-la finalment per alguns anys.

2. Amb tot, poc després aquests infidels sarraïns van conquerir als mateixos fidels el comtat de Calàbria, el ducat de Pulla i el principat de Càpua, i els van afegir al seu poder, i els van posseir per molt de temps sota el seu domini després de llevar totalment del poder els amos legítims i expulsar-los.

4. Sobre la conquesta i el domini dels cinc germans, fills del comte de Normandia

1. Mentre els esmentats sarraïns, enemics de Nostre Senyor Jesucrist, estaven a les terres que havien adquirit d'aquella manera, i com que no tenien gens de

¶⁹ El nom de Trinàcria, d'origen grec, fa referència als tres promontoris que delimiten l'illa. La llegenda del domini del rei Menelau, així com el contingut dels primers capítols, si no de més, sembla procedir de l'anònim *Chronicum Siculum* (Colletta, 2016: 187; Pispisa, 1976: 842-844). La confrontació amb el text d'aquesta crònica confirma aquest origen, segons llegim a l'inici: *post inclitum Menelaum regem tam Italiae quam insulae Sicíliae, quae insula tunc temporis regnum praedicti regis vocabatur Trinacria* (Grego-

rio, 1792: 121). El paper de Menelau en el rapte d'Helena es descriu de forma sorprenent en el text, ja que sembla dir que ell va ser l'autor del rapte (*ab isto Menelao rapta fuit Helena*), encara que també es podria entendre que en va ser víctima, en tant que marit d'Helena. El text de l'anònim *Chronicum Siculum* hi és molt clar: *cui regi rapta fuit Helena, sua uxor*. ¶¹⁰ Arcadi (377-408), fill de l'emperador Teodosi I el Gran i hereu de la part oriental de l'Imperi Romà, i, per tant, primer emperador de Bizanci.

5 fidelium eis contrario facto, Robertus Viscardus, Guillelmus Ferabrachia, Vinfridus, Drogus et Rogerius, quinque fratres, filii Gotfredi comitis Normandiae, in eorum patria habitantes tamquam fideles crucifixi, scientes terras prefatas fore per ipsos infideles possessas, animo fideli et militari ipsas terras a manu infidelium predicto-
rum euellere, et eorum proprio sanguine redimere cruento ense proposueunt ad exultationem nominis Ihesu Christi et in uindictam fidei Christiane.

10 ² Quinque fratres predicti, eorum propositum insequentes, anno scilicet millesimo quinquagesimo octauo ad partes predictorum ducatus Apulie et principatus Capue cum eorum sufficienti comitiua armorum transierunt. Demum, infra duorum annorum spatium, ducatum et principatum predictos cum eorum sanguinis efusione non modica plenarie sunt adquisiti a manibus crudelibus infidelium predictorum.

15 ³ Deinde autem anno millesimo sexagesimo, dicti quinque fratres, eorum uictoriam continuando, ad insulam Sicilie prenarratam cum eorum potentia fecerunt transitum et, succedentibus diebus, fuerunt adepti bellicose, expulsis Sarracenis totaliter et deiectis.

⁴ Successiue per tempora usque ad annum millesimum septuagesimum primum et abinde circa, fratres prenarrati a manu ditorum Sarracenorum loca Calabriae obtinuerunt, et sibi ipsis appropriarunt simul cum aliis terris ipsius regni Sicilie.

20 ⁵ Adquisitis itaque per dictos quinque fratres terris supradictis de regno Sicilie prefixo, mortuis duobus ex ipsis, scilicet Drogo et Vinfrido, tres fratres restantes, scilicet Robertus, Guillelmus et Rogerius, inter se terras ipsas sunt partiti in forma sequenti.

25 ⁶ Dictus Robertus accepit ad partem suam predictum ducatum Apulie, et inde dictus fuit dux Apulie.

¶ 1 eis contrario VP : ex contractu BNS || Robertus N : Drobertus VPBS || Viscardus V : Biscardus P : Guiscardus N : Coistardus BS || Guillelmus VBS : Guillelmus PN || Ferabrachia V : Ferrabrachia P : Herrabrachia B : Ferrebrachia N : Herrabracelia S || Vinfridus V : Vnfridus P : Vmfredus BNS ¶ 2 Gotfredi V : Gottfridi P : Gotfridi BN : Gatfridi S ¶ 4 infidelium PBNS : infedelium V ¶ 5 cruento VS : cruento PBN ¶ 6 exultationem V : exaltationem PBNS ¶ 7 predicti VP : predictum BNS || scilicet VPB : om. NS || millesimo quinquagesimo octauo VPBN : 83 et 138 N ¶ 8 Apulie PBS : Apulee VN ¶ 9 sufficienti VP : suficiente BNS ¶ 11 sunt adquisiti VBNS : adquisierunt P || infidelium PBNS : in fidelium V ¶ 15 fuerunt VBNS : eam fuerunt P || Sarracenis : Seracenis V : Saracenis PBNS ¶ 16 totaliter et deictis PBNS : om. V ¶ 18 et V : om. PBNS || a manu VBNS : omnia P || Sarracenorum : Seracenorum V : Saracenorum PBNS ¶ 19 appropriarunt V : appropriauerunt PBNS ¶ 21 Vinfrido V : Vnfrido P : Vmfredo BN : Vmferdo S ¶ 22 Robertus N : Drobertus VPBS || Guillelmus VBS : Guillelmus PN || se VBNS : om. P ¶ 24 Robertus N : Drobertus VPBS || Apulie PN : Apulee VBS || inde VPBS : sic N ¶ 25 Apulie PN : Apulee VBS

tranquil·litat per causa d'alguns cristians i fidels de Crist, els cinc germans, Robert Guiscard, Guillem Braç de Ferro, Onofré, Drogo i Roger, fills de Jofré, comte de Normandia,¹¹ els quals vivien en la seua pàtria com a fidels a la creu, quan van saber que les terres de què parlem estaven en mans dels infidels, amb ànim fidel i bel·licós van llevar les terres de les mans d'aquells infidels, i van procurar redimir-les amb l'espasa sagnant de la seua pròpia sang per a exaltació del nom de Jesucrist i venjança de la fe cristiana.

2. Aquests cinc germans, seguint el seu propòsit, van passar l'any 1058 a territoris dels ducats de Pulla i del principat de Càpua, amb una comitiva d'armes ben preparada. Finalment, en un espai inferior a dos anys, van prendre de les cruels mans dels infidels la totalitat del ducat i del principat amb prou efusió de la seua sang.

3. A continuació, l'any 1060, aquests cinc germans, continuant la seua campanya victoriosa, van traslladar-se a l'illa de Sicília amb totes les seues forces i, després d'uns pocs dies, la van conquerir per les armes i van derrotar i expulsar els sarraïns.

4. Amb el pas del temps, fins, més o menys, l'any 1071, aquests germans van anar conquerint de les mans dels sarraïns els llocs de Calàbria, i se'ls van apropiar juntament amb altres territoris del regne de Sicília.

5. Una vegada conquerides aquestes terres del regne de Sicília pels cinc germans, després de la mort de dos d'ells, Drogo i Onofré, i quedant-hi tres germans, Robert, Guillem i Roger, es van repartir les terres entre ells de la manera següent.

6. Robert va rebre com a part seua el ducat de Pulla, i per això va ser nomenat duc de Pulla.

¶ ¹¹ En realitat Jofré era el germà major de tots ells. El pare de tots ells era Tancred d'Hauteville, noble menor normand, que tampoc tenia el títol de comte de Normandia.

- 7 Guillelmus autem prefatus ad partem suam destinavit principatum Capue, et inde fuit dictus Guillelmus Ferabrachia princeps Capue.
- 8 Rogerius autem, minor aliorum in ordine geniture, ad partem eius habuit prefatam insulam Sicilie, etiam et Calabriam, et inde dictus fuit comes Sicilie et Calabrie.
- 9 Postmodum autem dictus comes Rogerius per successum temporis adquisiuit a manu infidelium insulam Malueti, eam eius dominio subiacendo.
- 10 De uoluntate uero dictorum Guillelmi et Rogerii, dictus Robertus habuit sub suis dominio et possessione dictos ducatum Apulie et principatum Capue.
- 11 Dictus autem Robertus anno uidelicet millesimo octogesimo octauo mortuus est, relictis ex ipso filiis, quorum nomina exprimere non est cura.
- 12 Per mortem autem dictorum filiorum dicti Roberti ducis, et mortuo ipso Guillelmo, superstite ex supradictis quinque fratribus solum ipso Rogerio, comite Sicilie et Calabrie, ipse comes Rogerius per rectam successionem dicti Roberti, fratris sui, successit in dictis ducatu Apulie et principatu Capue.
- 13 Et ex consequenti, ipse Rogerius, superstes ex dictis quinque fratribus, filiis comitis Normandie, qui, ut predictum est, ipsas terras ab infidelium manu adquisierunt, successit in omnibus terris, proprio suo et suorum sanguine adquisitis. Et exinde dictus est Rogerius comes Sicilie et Calabrie, dux Apulie, et princeps Capue ac dominus insule Malueti.
- 14 Ipse autem Rogerius comes ex Adalasia, regina Ierosolomitana, consorte sua, habuit duos filios Simeonem, uidelicet et Rogerium. Et mortuus fuit anno Domini millesimo centesimo primo, ei superstibus Simeone et Rogerio, prelibatis filiis suis legitimis et naturalibus.
- 15 Scilicet: Simeone, Rogerio.

¶ 1 Guillelmus *VBS* : Guillelmus *PN* || Capue *PBNS* : Capite *V* ¶ 2 Guillelmus *VBS* : Guillelmus *PN* || Ferabrachia *VP* : Ferabrachio *BS* : Feruabrachia *N* ¶ 3 Rogerius *VPBS* : Rugerius *N* ¶ 6 successum *VP* : successionem *BNS* ¶ 7 eam *VP* : et eam *BNS* ¶ 8 Guillelmi *VPBS* : Guillelmi *N* || Robertus *N* : Drobertus *VPBS* ¶ 9 suis *VBNS* : sui *P* || Apulie *P* : Apulee *VBNS* ¶ 10 Robertus *N* : Drobertus *VPBS* ¶ 12 autem *PBNS* : *om.* *V* || Roberti *N* : Droberti *VPBS* || ducis *VBNS* : *om.* *P* ¶ 13 Guillelmo *VPBS* : Guillelmo *N* || superstite *PBNS* : superestite *V* || supradictis *VPNS* : ipsis *B* ¶ 14 Roberti *N* : Droberti *VPBS* ¶ 15 Apulie *P* : Apulee *VBS* : *om.* *N* || Capue *VPBS* : *om.* *N* ¶ 16 superstes *PBNS* : superestes *V* ¶ 18 adquisiuerunt *VPN* : adquisiuerant *BS* ¶ 19 Apulie *PN* : Apulee *VBS* ¶ 21 Adalasia *VBNS* : Adalasia *P* ¶ 22 sua *VPBS* : *om.* *N* ¶ 23 Domini *VP* : *om.* *BNS* || ei *V* : *om.* *PBNS* ¶ 24 naturalibus *VPB* : natibus *NS* ¶ 25 Scilicet Simeone Rogerio *VBS* : Simeone Rogerio *N* : *om.* *P*

7. A Guillem li va pertocar com a part seua el principat de Càpua, i per això va ser nomenat Guillem Braç de Ferro, príncep de Càpua.
8. Roger, menor que els altres en ordre de naixement, va obtindre com a part seua l'illa de Sicília, així com Calàbria, i per això va ser nomenat comte de Sicília i Calàbria.
9. A continuació, amb el pas del temps, aquest comte Roger va conquerir als infidels l'illa de Malta, i la va conservar sota el seu domini.
10. Per decisió de Guillem i de Roger, Robert va obtindre sota el seu domini i poder el ducat de Pulla i el principat de Càpua.
11. Aquest Robert va morir l'any 1088, deixant alguns fills seus, els noms dels quals no importen ara.
12. Per la mort d'aquests fills del duc Robert i després de la mort de Guillem, i com que dels cinc germans quedava només Roger, comte de Sicília i Calàbria, aquest comte Roger va heretar el ducat de Pulla i el principat de Càpua per successió directa de Robert, el seu germà.
13. En conseqüència, el mateix Roger, supervivent dels citats cinc germans, fills del comte de Normandia, els quals, com ja s'ha explicat, havien conquerit aquestes terres de mans del infidels, va heretar totes les terres, que havien sigut conquistades amb la seua pròpia sang i la dels seus familiars. I a partir d'això Roger va ser nomenat comte de Sicília i Calàbria, duc de Pulla, príncep de Càpua i senyor de Malta.¹²
14. El comte Roger va tindre dos fills de la seua esposa Adalasia, reina de Jerusalem, és a dir, Simó i Roger. Va morir l'any del Senyor de 1101, i el van sobreviure Simó i Roger, els esmentats fills seus naturals i legítims.¹³
15. En definitiva: Simó i Roger.

¶¹² Roger I (1031-1101), comte de Sicília, pare de Roger II, primer rei de Sicília. ¶¹³ Roger I va tindre més de deu fills de les seues tres esposes. Simó i Roger, els quals hereten el tron de Sicília, eren fills de la seua tercera esposa, Ade-

laida del Vasto (1074-1118), també coneguda com Adelàsia. Aquesta es va convertir en reina de Jerusalem després de la mort de Roger I per casar-se en segones noces, l'any 1113, amb Balduí de Jerusalem.

5. De dominio Simeonis, filii comitis Rogerii

¹ Post decessum uero dicti comitis Rogerii, per legitimam primogeniture successionem, successit eidem comiti in omnibus terris suis Simeon, legitimus filius suus ac etiam naturalis.

5 6. De dominio regis Rogerii, primi regis Sicilie post Sarracenos

¹ Per mortem autem dicti Simeonis sine filiis, eidem et dicto comiti Rogerio successit Rogerius, filius eius et frater dicti Simeonis, in omnibus terris predictis per successionem legitimam.

² Qui quidem Rogerius, filius comitis Rogerii et ipsius, ut predicatur, in omnibus
10 terris suis legitimus successor, dignitatem suam ad augmentum deducens, obten-
ta licentia a Curia Romana, et sollempnitate debita in quadam domo que dicitur
Talamus, per ipsum constructa in ciuitate Panormi, in qua reges debent coronari,
fecit se a Siculis in regem Sicilie ungi et diademate regio insigniri anno scilicet mil-
lesimo centesimo uigesimo nono. Hic autem Rogerius fuit primus rex Sicilie post
15 possessionem Grecorum et Barbarorum, et titulus eius fuit Rogerius, rex Sicilie.

³ Rogerius autem, rex Sicilie prelibatus, ex legitimo matrimonio procreauit
et habuit filium masculum, nomine Guillelmum, et filiam, nomine Constantiam.
Et uiuentibus dictis Guillelmo et Constantia, idem rex Rogerius obiuit anno
Domini millesimo centesimo quinquagesimo quarto, eidem superstitibus filio et
20 filia prelibatis.

⁴ Scilicet: Guillelmo, Constantia.

7. De dominio regis Guillelmi primi

¹ Est autem certum quod, uiuente rege Rogerio supradicto, fecit ipse dictum
Guillelmum, filium suum, in regem Sicilie coronari in ciuitate Panormi. Deinde
25 ipse Guillelmus, post obitum dicti patris sui, successit eidem et exinde fuit rex

¶ 5 primi - Sicilie VBNS : post Sarracenos transp. P || Sarracenos : Seracenos V : Saracenos PBS
¶ 6 Per VBNS : post P || et dicto VP : predicto BS : dicto N ¶ 10 legitimus successor VPN :
successor legitimus BS ¶ 11 sollempnitate PBNS : sollempnitate V ¶ 12 Talamus VPN : talatonis
BS || ciuitate VPBS : ciuitatem N ¶ 6 fecit PBNS : ficit V || a Siculis VP : om. B : absente N :
coronari et S || Sicilie VPNS : om. B || anno VPBS : om. N ¶ 14 post - Sicilie² VPNS : om. B
¶ 17 Guillelmum VBS : Guillelmum P : Guillelmi N || et VPNS : iter. B ¶ 18 dictis V : dicto PN
: predicto BS || obiuit V : obiit PBNS ¶ 19 Domini VPBS : om. N ¶ 21 Scilicet VPBS : om. N ||
Guillelmo VPBS : Guillelmo N ¶ 22 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 23 autem PBNS : tamen
V ¶ 24 Guillelmum VPBS : Guillelmum N || Deinde PBNS : demum V ¶ 25 Guillelmus VPBS
: Guillelmus N || successit VP : concessit BNS

5. Sobre el domini de Simó, fill del comte Roger

1. Després de la mort del comte Roger, per legítima successió de primogenitura, va succeir al comte en totes les seues terres Simó, el seu fill legítim i natural.

6. Sobre el domini del rei Roger, primer rei de Sicília després dels sarraïns

1. Per la mort sense fills d'aquest Simó, va succeir-lo, en totes les terres esmentades per legítima successió a ell i a l'esmentat comte Roger, el fill d'aquest i germà de Simó, el qual es deia també Roger.

2. Aquest Roger, fill del comte Roger i hereu seu en tots els territoris, com ja s'ha explicat, feu augmentar la seua dignitat i després de rebre la llicència de la Cúria romana, una vegada rebuda la solemnitat a un determinat edifici que es diu el Tàlem, construït per ell a la ciutat de Palerm, a la qual han de coronar-se els reis, va ser ungit pels sicilians com a rei de Sicília i va ser investit amb la corona reial l'any 1129.¹⁴ Aquest Roger va ser el primer rei de Sicília després del domini dels grecs i els bàrbars, i el seu títol va ser el de Roger, rei de Sicília.

3. Roger, l'esmentat rei de Sicília, va engendrar i tindre de legítim matrimoni un fill mascle, de nom Guillem, i una filla, de nom Constança. I quan estaven vius aquests Guillem i Constança, va morir el rei Roger l'any del Senyor de 1154, de manera que hi van quedar els esmentats fill i filla.

4. En definitiva: Guillem i Constança.

7. Sobre el domini del rei Guillem I

1. És igualment cert que, quan era viu el rei Roger, aquest va fer que coronaren a Palerm com a rei de Sicília el seu fill Guillem.¹⁵ Més tard, el mateix Guillem, després de la mort del seu pare, el va succeir i es va convertir seguidament

¶ ¹⁴ Roger II (1095-1154) va ser coronat en realitat l'any 1129 al palau reial de Palerm, conegut hui com a *Palazzo dei Normanni*, on es conserva la famosa capella palatina or-

denada construir per Roger II l'any 1132. ¶ ¹⁵ Guillem I (1131-1166), conegut com el Dolent, que va regnar Sicília entre els anys 1154 i 1166.

Sicilie. Et regnauit per decem annos post mortem dicti patris sui, uiuente tamen semper ipsa Constantia, sorore sua.

- ² Guillelmus autem predictus, rex Sicilie, dicti regis Rogerii filius, ex Margarita regina, uxore sua legitima, habuit et suscepit filium, cui nomen fuit Guillelmus.
5 Ex alia uero muliere, non tamen uxore sua, filium alium adulterauit et suscepit, cuius nomen fuit Tancredus. Quibus duobus filiis, altero legitimo et altero non, uiuentibus et superstitibus, dictus rex Guillelmus diem suum clausit extremum anno Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto.

8. De dominio regis Guillelmi secundi

- 10 ¹ Per mortem cuius quidem Guillelmi, regis Sicilie, dictus Guillelmus, legitimus filius suus, in dicto regno Sicilie successit, et fuit in ciuitate Panormi in regem Sicilie coronatus anno Domini millesimo centesimo sexagesimo sexto. Et deinde possedit regnum prefatum et regnauit uiginti tribus annis, uiuentibus semper ipso
15 Tancredo, fratre suo non legitime nato, et predicta Constantia, amita sua et dicti Tancredi, sorore dicti regis Guillelmi primi, eorum patris.

- ² Guillelmus secundus, rex Sicilie, in dominio inspirauit, et ab hoc seculo transmigravit anno Domini millesimo octagesimo nono in mense Nouembris sine liberis, tamen eidem suprauiuentibus Tancredo, fratre suo non legitime nec ad regni successionem capace, et prefata Constantia, amita sua, sorore dicti
20 regis Guillelmi primi, patris sui, filia regis Rogerii prelibati, nullo altero proximiore in successione regni existente.

- ³ Ob quod, scilicet per mortem dicti incliti regis Guillelmi secundi sine liberis, dicto Tancredo ad regni successionem, ut predictur, non capace, regnum Sicilie predictum ad dictam Constantiam per legitimam collateralium successionem spectauit ut proximiorum in successione eiusdem incliti regis Guillelmi in
25 regno prefato.

¶ 3 Guillelmus VPBS : Guillelmus N || ex - filium VPNS : om. B ¶ 4 habuit et suscepit V : habuit suscepitque P : et habuit et suscepit N : habuit suscepit S || Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 5 muliere VPBN : mulierie S ¶ 7 Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 8 Domini VPBS : om. N || post quarto add. Guillelmus legitimo Tancredo spurio N ¶ 9 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 10 Guillelmi VPBS : Guillelmi N || Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 11 suus VPBS : om. N ¶ 12 Domini VPB : om. NS || deinde V : possedit PBN : possedet S ¶ 13 et regnauit PBNS : om. V ¶ 14 legitime nato VPNS : legitimato B || predicta VPNS : ipsa B || amita VPBS : comita N ¶ 15 sorore PBNS : sore fort. V || Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 16 Guillelmus VBS : qui quidem Guillelmus P : Guillelmus N || inspirauit V : spirauit PBNS ¶ 17 Domini VPBS : om. N || millesimo centesimo octagesimo nono VPBS : 1186 N ¶ 19 sorore VPNS : et sorore B ¶ 20 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 22 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 23 dicto VPNS : om. B || predictur VPNS : prefertur B ¶ 24 collateralium PBNS : colleteralium V ¶ 25 successione VP : successionem BNS || Guillelmi VPBS : Guillelmi N || in² VB : et in PNS

en rei de Sicília. I va regnar per deu anys després de la mort del seu pare, mentre era viva la seua germana Constança.

2. L'esmentat Guillem, rei de Sicília, fill del rei Roger, va tindre, i acceptar, de la reina Margarida, la seua esposa legítima, un fill, el nom del qual era Guillem.¹⁶ Amb una altra dona, que no era la seua esposa, va cometre adulteri i va tindre un fill, el nom del qual era Tancred. Quan aquests dos fills, l'un de legítim i l'altre no, eren vius i sobrevivien, aquest rei Guillem va morir l'any del Senyor de 1164.

8. Sobre el domini del rei Guillem II

1. Tot i això, per la mort de Guillem, rei de Sicília, el seu fill legítim, el qual es deia Guillem, va succeir-lo al regne de Sicília, i va ser coronat rei de Sicília a la ciutat de Palerm l'any del Senyor de 1166. Després va posseir aquest regne i va regnar-hi per vint-i-tres anys, mentre eren vius durant aquest temps Tancred, el seu germà nascut de forma il·legítima, i l'esmentada Constança, tia seua i de Tancred, germana de l'esmentat rei Guillem I, pare d'ells.

2. Guillem II, rei de Sicília, va morir en el poder, i va marxar d'aquest món al novembre de l'any del Senyor de 1189 sense tindre fills, però mantenint-se vius Tancred, el seu germà il·legítim i inhabilitat per a la successió del regne, i l'esmentada Constança, tia seua, germana del seu pare el rei Guillem I, filla del rei Roger, i sense ningú de més pròxim a la successió del regne.

3. Per això, és a dir, per la mort de l'il·lustre rei Guillem II sense fills, i estant inhabilitat Tancred per a la successió del regne, com ja s'ha explicat, el regne de Sicília va correspondre a Constança per legítima successió col·lateral per ser la més pròxima a l'il·lustre rei Guillem en la successió d'aquest regne.

¶¹⁶ Margarida de Navarra (1134-1183), de qui va tindre Guillem II el Bo (1153-1189), que seria rei de Sicília el 1166.

9. De dominio regis Tancredi

¹ Dicta autem Constantia, quia mulier, cuius genus debile est, non ualente ius suum debitum perducere ad effectum nec regnum sibi pertinens suo dominio applicare, dictus Tancredus, nepos eius, licet incapax, ut predictum est, ad regni successionem, contra ipsam Constantiam et in eius preiudicium, tenens ipsam sub suo baliatu et potentia, regnum Sicilie predictum ad se indigne et iniuste occupauit. Et inde se fecit regem Sicilie nominari et ui et potentia coronari anno Domini millesimo centesimo octaginta nono, et exinde regnauit annis tribus.

² Ipso autem Tancredo indigne et iniuste tenente et possidente in preiudicium dicte Constantie regnum Sicilie predictum, tractatu cuiusdam archiepiscopi Panormitani, eiusdem Constantie consanguinei, fuit matrimonium tractatum et concordatum inter Christianissimum imperatorem Henricum quintum et dictam Constantiam. Tandem cum societate archiepiscopi prelibati dicta Constantia clam recessit a posse et dominio dicti Tancredi, et ad dictum imperatorem ad nuptias celebrandas iter arripuit. Postmodum matrimonium inter ipsos imperatorem et Constantiam fuit legitime factum et sollempnizatum et per carnis copulam consumatum.

10. De dominio imperatoris Henrici ex persona Constantie, uxoris sue

¹ Henricus, magnificus imperator predictus, titulo legitimo dicte Constantie, uxoris sue, cui, ut predictum est, legitime regnum Sicilie pertinebat, primo anno sue coronationis cum ipsa uxore sua manu potenti regnum Sicilie instrauit. Et, fouens iustitiam, omnes terras usque ad ciuitatem Neapolis accepit, et contra dictum Tancredum, iniuste detentorem, potenter debellauit in confinibus partium principatus Capue.

² His itaque sedentibus, et dicto imperatore semper obtinente et recuperante terras dicti regni, dictus Tancredus mortuus fuit anno Domini millesimo centesimo nonagesimo quarto, uigesima die Februarii, sine liberis nec aliis successoribus, suprauiuente eidem dicta Constantia imperatrice, proximior in eius successione.

¶ 3 perducere *PBNS* : producere *V* ¶ 4 licet *VPNS* : quantumuis *B* || ut *VPBS* : in *N* ¶ 5 Constantiam *VPBS* : *om.* *N* ¶ 6 baliatu *PBNS* : batliatu *V* ¶ 8 Domini *VPBS* : *om.* *N* || exinde *VPBN* : inde *S* ¶ 9 indigne *VPBN* : indigne est *S* ¶ 12 Henricum *PBNS* : Enricum *V* || quantum *VBNS* : sextum *P* ¶ 14 posse *VPBN* : potere *S* || dictum - ad *VBNS* : *om.* *P* ¶ 16 sollempnizatum *PBNS* : solenizatum *V* ¶ 19 magnificus *VBNS* : legitimus *P* || imperator *VPBN* : imperatoris *S* ¶ 20 ut *VPNS* : *om.* *B* ¶ 24 principatus *VBNS* : ciuitatis *P* ¶ 25 obtinente *PBNS* : obtinende *V* || recuperante *PBNS* : recuperande *V* ¶ 27 Februarii *PBNS* : Febroarii *V*

9. Sobre el domini del rei Tancred

1. Com que aquesta Constança no podia fer valer el seu dret corresponent ni posar sota el seu domini el regne que li pertanyia, perquè era dona, que és gènere feble, Tancred, el seu nebot, però inhabilitat per a la successió del regne, com ja s'ha dit, va apropiari-se del regne de Sicília de manera indigna i injusta en contra de la mateixa Constança i amb perjudici d'ella, i la va tindre retinguda sota la seua batlia i poder.¹⁷ A continuació va fer-se nomenar rei de Sicília per la força i el poder en l'any del Senyor 1189, i va regnar-hi a continuació per tres anys.

2. Quan tenia i dominava Tancred el regne de Sicília de manera indigna i injusta amb perjudici de Constança, amb un tractat de determinat arquebisbe de Palerm, familiar de la mateixa Constança, es va tractar i pactar el matrimoni entre el cristianíssim emperador Enric V i Constança.¹⁸ Finalment, amb l'ajuda d'aquest arquebisbe, Constança va retirar-se del poder i el domini de Tancred de manera oculta, i va prendre camí per a celebrar les noces amb l'emperador. Una mica més tard, el matrimoni entre l'emperador i Constança es va celebrar legítimament, va ser solemnitzat, i va ser consumat per unió carnal.

10. Sobre el domini de l'emperador Enric en representació de Constança, esposa seua

1. Enric, l'esmentat magnífic emperador, amb el títol legítim de Constança, la seua esposa, a qui, com ja s'ha dit, pertanyia legítimament el regne de Sicília, va cobrir amb la seua mà poderosa el regne de Sicília el primer any de la seua coronació amb la seua esposa. Afavorint la justícia, va conquerir totes les terres fins a la ciutat de Nàpols, i va lluitar fortament a les fronteres de part del principat de Càpua contra l'esmentat Tancred, el qual detenia el poder injustament.

2. Estant així les coses, i guanyant i recuperant constantment aquest emperador les terres d'aquest regne, l'esmentat Tancred va morir l'any del Senyor de 1194, el dia vint de febrer, sense tindre fills ni altres successors, i li va sobreviure l'emperadriu Constança, la més pròxima en la seua successió.

¶¹⁷ Tancred I (1138-1194), el qual va prendre la corona de Sicília l'any 1189 i va morir cinc anys més tard. ¶¹⁸ Constança es va casar amb Enric

VI (1165-1197), emperador del Sacre Imperi Romanogermànic. Aquest es convertiria en rei de Sicília l'any 1195.

- ³ Cuius mortis Tancredi pretextu indubitanter sequitur, et omne dubium amouetur, quod ipsi Constantie imperatrici regnum Sicilie prelibatum pertinuit et pertinebat, et in eo legitime ipsa successit per ueram et legitima predecessorum suorum successionem, nullo alio in ipso regno ius habente nec habere debente.
- 5 ⁴ Et sic Henricus imperator predictus titulo predicto dicte uxoris sue totum regnum Sicilie ultra et citra Farum recuperauit, et ipsam Calabriam, Apuliam et Capuam, et omnes terras suo dominio legitime subiecit, et possessit eas pacifice. Et fuit in regem Sicilie coronatus in ciuitate Panormi ultima die Nouembris anno Domini millesimo centesimo nonagesimo quinto, et regnauit usque ad quartam
10 diem Octobris anni millesimi centesimi nonagesimi septimi.
- ⁵ Regnante igitur et dominante dicto Henrico imperatore in regno Sicilie supradicto, constante matrimonio ipsius et dicte Constantie, imperatricis ex dicto legitimo matrimonio, idem Henricus imperator ex ipsa Constantia, uxore sua, genuit et habuit filium, cuius nomine fuit Fredericus.
- 15 ⁶ Postmodum, quarta die Octobris anno Domini millesimo centesimo nonagesimo septimo, dictus Christianissimus imperator Henricus, morte preuentus ab hoc seculo transmigravit ex ipso, superstite dicto Frederico, filio suo et dicte uxoris sue legitimo et naturali, in quarto anno etatis sue.
- ⁷ Scilicet: Frederico.

20 **11. De dominio imperatoris Frederici in regnis Sicilie et Ierusalem**

- ¹ Fredericus, predictus filius dictorum imperatoris Henrici et imperatricis Constantie, per mortem dicti imperatoris, patris sui, legitime successit in dicto regno Sicilie et in omnibus terris, bonis et iuribus eiusdem patris sui, paterna et legitima successione et fortius ex titulo illustrissime Constantie predictae, matris sue.
- 25 ² Virtute cuius paterne successionis, dictus Fredericus in etate annorum septem, ministrante et instante dicta imperatrice Constantia, relicta dicti imperatoris Henrici, matre sua, anno Domini millesimo ducentesimo secundo fuit in ciuitate Panormi in regem Sicilie coronatus et diademate regio insignitus.

¶ 2 amouetur *VPBS* : conuouetur *N* || prelibatum *VPBS* : *om.* *N* ¶ 4 habere *VPB* : haberi *NS*
 ¶ 6 ultra et citra Farum *VNS* : citra et ultra Farum *P* : ultra Farum citraque *B* || Apuliam *P* :
 Apuleam *VBNS* ¶ 7 possessit *V* : possedit *PBS* : possederit *N* ¶ 13 Henricus imperator *VPN*
 : imperator Henricus *BS* ¶ 14 Fredericus *VBNS* : Fradericus *P* ¶ 15 quarta *V* : quarto *PBNS*
 ¶ 17 ex ipso *V* : et ipsi *P* : et ipso *BNS* || uxoris *VBNS* : uxori *P* ¶ 18 legitimo *VBNS* : legitime
P || naturali *VPBS* : naturale *N* ¶ 19 Scilicet Frederico *V* : scilicet Fredericus *PBS* : Fredericus
N ¶ 20 et Ierusalem *VPBN* : et Calabrie id est Ierusalem *S* ¶ 21 imperatoris *VPNS* : *om.* *B*
 ¶ 22 imperatoris *VPBS* : *om.* *N* ¶ 24 fortius *VBNS* : rectius *P* ¶ 25 cuius *VN* : huius *P* : eius
BS || paterne successionis *VPBN* : successionis paterne *S* ¶ 27 matre *VPBN* : matris *S* || Domini
VPBS : *om.* *N* || millesimo ducentesimo secundo *VP* : *MCCI fort.* *B* : 1211 *N* : *MCCL S*

3. Amb la justificació de la mort de Tancred es dedueix, i no hi ha lloc per al dubte, que el regne de Sicília va pertànyer i pertanyia a la mateixa emperadriu Constança, i que ella li va succeir en el tron de manera legítima per autèntica i legítima successió dels seus avantpassats, ja que cap altre tenia o havia de tindre dret en aquest regne.

4. I així l'emperador Enric, amb el títol de la seua esposa, va recuperar tot el regne de Sicília a un costat i a l'altre del Far, així com Calàbria, Pulla i Càpua, i va sotmetre legítimament totes les terres al seu domini, i les va posseir de manera pacífica. I va ser coronat rei de Sicília a la ciutat de Palerm l'últim dia de novembre de l'any del Senyor de 1195, i va regnar fins al quart dia d'octubre de l'any 1197.

5. I així, mentre regnava i governava aquest emperador Enric el regne de Sicília, mantenint el matrimoni seu i de Constança, emperadriu per matrimoni legítim, aquest emperador Enric va engendrar i tindre amb la seua esposa Constança un fill, el nom de qual va ser Frederic.¹⁹

6. Poc després, el quart dia d'octubre de l'any del Senyor de 1197, aquest cristianíssim emperador Enric, atrapat per la mort, va marxar d'aquest món, deixant com a successor l'esmentat Frederic, fill legítim i natural seu i de la seua esposa, el qual tenia quatre anys d'edat.

7. En definitiva: Frederic.

11. Sobre el domini de l'emperador Frederic als regnes de Sicília i de Jerusalem

1. Frederic, l'esmentat fill de l'emperador Enric i l'emperadriu Constança, per la mort d'aquest emperador, pare seu, va succeir-lo legítimament al regne de Sicília i en totes les terres, béns i drets del seu pare, per legítima successió paterna i amb més valor encara pel títol de la il·lustríssima Constança, mare seua.²⁰

2. En virtut d'aquella paterna successió, per decisió i instància de l'emperadriu Constança, mare seua, la qual havia sobreviscut l'emperador Enric, aquest Frederic, el qual tenia set anys d'edat, va ser coronat rei de Sicília a la ciutat de Palerm l'any del Senyor de 1202 i va ser investit amb la corona reial.

¶¹⁹ Frederic II Hohenstaufen (1194-1250), conegut com a *Stupor mundi* per les seues reformes, es convertiria en un dels reis sicilians envoltats de més prestigi. La seua numeració correspon al tí-

tol d'emperador, ja que com a rei de Sicília era Frederic I. ¶²⁰ El valor de l'herència materna és clau, ja que Constança era qui havia aportat el tron de Sicília al patrimoni familiar.

- ³ Demum autem idem Fredericus, rex Sicilie, in etate nouemdecim annorum existens, fuit electus et in imperatorem coronatus in ecclesia Sancti Petri urbis Romane per sanctissimum Honorium, tunc papam.
- ⁴ Successiue uero serenissimus imperator Fredericus prelibatus duxit in uxorem
5 legitimam illustrem Isabelem, filiam illustris Iohannis, regis Ierusalem, cum qua nuptias legitime celebrauit.
- ⁵ Constante uero matrimonio inter dictos serenissimos imperatorem Fredericum et Isabelem imperatricem, eius uxorem, dictus rex Iohannes, rex Ierusalem, obiuit, suprauiuente sibi tantum dicta Isabele, filia sua, imperatrice. Cuius mortis
10 pretexto regnum Ierusalem predictum, ad ipsam Isabelem, ut legitimam filiam et successorem, deuolutum, pertinuit eidem imperatori, uiro suo. Et ex uoluntate ipsius imperatricis dictus imperator nominatus fuit et electus rex Ierusalem, et fuit quarto anno sui imperii.
- ⁶ Exinde uero titulus dicti imperatoris Frederici fuit iste: Fredericus secundus,
15 diuina fauente clementia, Romanorum imperator semper augustus, Ierusalem et Sicilie rex.
- ⁷ Constante etiam dicto matrimonio inter dictos serenissimos Fredericum imperatorum et Isabelem imperatricem, ex ipso matrimonio legitimo predicti imperator et imperatrix habuerunt et procrearunt tres filios legitimos et naturales, scilicet
20 Henricum, primogenitum, Conradum et alium Henricum.
- ⁸ Item idem imperator habuit et procreauit ex altera tamen matre legitima, eius uxore, post mortem dicte Isabelis, alium filium, cuius nomen fuit Manfredus.
- ⁹ Et sic filii dicti illustrissimi Frederici imperatoris legitimi et naturales fuerunt quatuor.
- 25 ¹⁰ Scilicet: Henricus primogenitus, Conradus, Henricus, Manfredus.
- ¹¹ Dictus Henricus primogenitus per dictum illustrissimum imperatorem, patrem suum, fuit in regem Alamannie electus et coronatus. Postmodum, ex eo quia trac-

¶ 1 idem VPBS : om. N || Fredericus VPN : Federicus BS ¶ 2 in imperatorem V : imperator est P : imperator BNS ¶ 3 Honorium PBNS : Onorio V ¶ 4 prelibatus VPNS : rex Sicilie *add.* et in etate nouem *del.* B ¶ 5 Isabelem V : Isabellam PNS : Isabillam B ¶ 6 nuptias PBNS : nubcias V || legitime VPBS : om. N ¶ 7 Fredericum VN : Federicum PBS ¶ 8 Isabelem V : Isabellam PNS : Isabillam B ¶ 9 obiuit VBNS : obiit P || Isabele V : Isabella PBNS ¶ 10 Isabelem V : Isabellam PNS : Isabillam B ¶ 14 Frederici VN : Federici PBS || Fredericus VPN : Federicus BS ¶ 15 fauente VPBS : om. N ¶ 17 Fredericum imperatorum V : imperatorem PBS : imperatorem Fredericum N ¶ 18 Isabelem imperatricem V : Isabellam imperatricem PS : Isabillam imperatricem B : imperatricem Isabellam ¶ 20 Conradum V : Corradum PBNS ¶ 22 Isabelis V : Isabelle PBNS ¶ 23 Frederici VN : Federici PBS ¶ 25 Scilicet VPBS : om. N ¶ 27 regem VPBS : regnum N || Alamannie V : Alemanie PBNS

3. Més endavant, aquest Frederic, rei de Sicília, quan tenia dènou anys d'edat, va ser elegit i coronat emperador a l'església de Sant Pere de la ciutat de Roma pel santíssim Honori, aleshores papa.²¹
4. I amb el pas del temps, el sereníssim emperador Frederic va prendre com a esposa legítima la il·lustre Isabel, filla de l'il·lustre Joan, rei de Jerusalem, amb qui es va casar de manera legítima.²²
5. Mentre durava el matrimoni entre aquests sereníssims emperador Frederic i emperadriu Isabel, esposa d'ell, l'esmentat rei Joan, rei de Jerusalem, va morir, i li va sobreviure només l'emperadriu Isabel, filla seua. Amb la justificació d'aquesta mort, el regne de Jerusalem va tornar a aquesta Isabel, com a legítima filla i successora, i va pertànyer al mateix emperador, marit seu. I, per voluntat de la mateixa emperadriu, l'emperador va ser nomenat i elegit rei de Jerusalem, i va ser durant el quart any del seu imperi.²³
6. Per això el títol de l'emperador Frederic va ser aquest: Frederic II, amb el suport de la clemència divina, emperador sempre august dels romans, rei de Jerusalem i de Sicília.
7. Mentre durava el matrimoni entre aquests sereníssims emperador Frederic i emperadriu Isabel, del matrimoni legítim aquests emperador i emperadriu van procrear i tindre tres fills legítims i naturals, és a dir, Enric, que era el primogènit, Conrad i un altre Enric.²⁴
8. Igualment, aquest emperador, després de la mort d'Isabel, va procrear i tindre un altre fill, el nom del qual era Manfred, d'una altra mare legítima, esposa seua.
9. I així els fills legítims i naturals de l'il·lustríssim emperador Frederic van ser quatre.
10. En definitiva: Enric, que era el primogènit, Conrad, Enric i Manfred.
11. Enric, el primogènit, va ser elegit i coronat rei d'Alemanya per l'il·lustríssim emperador, el seu pare. Més tard, per haver intentat una rebel·lió contra el seu

¶ ²¹ Honori III (1148-1227), que va accedir al papat l'any 1216. ¶ ²² Isabel d'Anglaterra (1214-1241), filla de Joan d'Anglaterra (1166-1216), més conegut com a Joan Sense Terra. Era la tercera esposa de Frederic, amb qui es va casar l'any 1235. ¶ ²³ Va obtenir la corona de Jerusalem l'any 1225. ¶ ²⁴ En realitat dels tres fills esmen-

tats només el segon Enric era fill d'Isabel, ja que el primer Enric era fill de la seua primera muller, Constança d'Aragó, i Conrad era fill de la seua segona muller, Violant II de Jerusalem. Més endavant va tindre tres fills amb Bianca Lancia, concubina seua, entre els quals l'autor destaca seguidament Manfred.

tabat rebellionem contra dictum imperatorem, patrem suum, fuit per ipsum captus et uinculis mancipatus, et in carcere detentus obiuit, dicto imperatore uiuente.

¹² Et sic solum ex filiis dicti illustrissimi imperatoris Frederici restarunt tres.

¹³ Scilicet: Conradus, Henricus et Manfredus.

- 5 ¹⁴ Inter quos filios idem imperator Fredericus, ad ultimum uite sue appropinquans, testatus fuit, disponendo de imperio, regnis, terris, bonis et iuribus suis cum suo ultimo testamento in forma sequenti.

12. Testamentum serenissimi imperatoris Frederici, Ierusalem et Sicilie regis

- 10 ¹ In nomine Dei eterni et saluatoris nostri, Ihesu Christi, anno ab incarnatione eius millesimo ducentesimo quinquagesimo, die sabbati, septima decima mensis Decembris none indictionis. Primi parentis incauta transgressio sic posteris legem condicionis induxit ut eam nec diluuii procliuis ad penam effusio effrenis edu-
15 ceret, nec baptismatis, tam celebris quam salubris, unda liniret, quin fatalitatis euen-
tus mortalibus senescentis, cui precinctis lasciui transgressionis in penam culpa transfusa, tamquam cicatrix ex uulnere remaneret.

- ² Nos igitur, Fredericus secundus, diuina fauente clementia Romanorum im-
20 perator semper augustus, Ierusalem et Sicilie rex, memores condicionis humane, quam semper comittatur innata fragilitas, dum uite nobis instaret terminus, lo-
quele et memorie in nobis integritate urgente, egri corpore, sani mente, sic ani-
me nostre consulendum prouidimus sic de imperio et regnis nostris. Duximus
disponendum ut rebus humanis assumpti uiuere uideamur, et filiis nostris, qui-
25 bus nos diuina clementia fecundauit, quos presenti dispositione nostra sub pena benedictionis nostre uolumus esse contentos, indignatione sublata, omnis materia
scandali sopiatur.

¶ 1 per ipsum PBNS : om. V ¶ 2 obiuit VNS : obiit PB ¶ 3 solum VPNS : om. B ¶ 4 Conradus PN : Coradus V : Corradus BS ¶ Henricus PBNS : Enricus V ¶ Manfredus VPBS : Marfredus N ¶ 5 Fredericus VPNS : Federicus BS ¶ 8 Frederici VPNS : Federici BS ¶ 10 Ihesu Christi V : Christi Ihesu PBNS ¶ 11 septima decima PBNS : septimo decimo V ¶ 12 indictionis PBNS : inditionis V ¶ incauta VP : in cuncta BNS ¶ sic VBNS : om. P ¶ posteris PBNS : posceris V ¶ 13 diluuii VPBS : dilui N ¶ effrenis VBS : e frenis P : et frenis N ¶ 14 baptismatis PBNS : ba-
tismatis V ¶ liniret VNS : liuiret P : leniret B ¶ quin VPBS : qui N ¶ 15 cui precinctis VBNS :
aui precedentis P ¶ in VPBS : ut N ¶ 17 Fredericus VPNS : Federicus BS ¶ fauente VPBS : om.
N ¶ clementia VBNS : om. P ¶ 19 comittatur VP : connectitur BNS ¶ 20 urgente VP : uigente
BNS ¶ 22 disponendum VBNS : disponere dum P ¶ ut VBS : ut de P : et N ¶ et PBNS : ut V
¶ 25 scandali PBNS : scandeli V ¶ sopiatur VPBS : sopratur N

pare l'emperador, va ser capturat i apressat amb cadenes, i va morir pres a la presó, mentre encara vivia l'emperador.²⁵

12. I així només van quedar tres dels fills de l'il·lustríssim emperador Frederic.

13. En definitiva: Conrad, Enric i Manfred.

14. El mateix emperador Frederic, apropant-se ja al final de la seua vida, va fer testament entre aquests fills, disposant de l'imperi, els regnes, les terres, els béns i els seus drets amb el seu últim testament de la manera següent.

12. Testament del sereníssim emperador Frederic, rei de Jerusalem i Sicília

1. En el nom de Déu etern i en el del nostre salvador, Jesucrist, en l'any de la seua encarnació de 1250, dissabte, dia 17 del mes de desembre del novè any de la indicció.²⁶ La incauta transgressió del primer pare va condicionar tant la llei de la condició posterior que no se la va emportar ni l'efusió del diluvi dedicat al càstig dels desenfrenats, ni l'ha esborrada l'aigua del bateig, que és tan coneguda com sanadora, de manera que de la fatalitat per als mortals d'aquell fet ha quedat una mena de cicatriu procedent d'una ferida per a tot aquell que envellaix, per a qui el delicte del pecat s'ha transmès pel naixement com a càstig en forma de culpa.

2. Nosaltres, Frederic II, pel suport de la divina clemència emperador dels romans sempre august, rei de Jerusalem i Sicília, recordant la condició humana que sempre acompanya la innata feblesa, ara que s'aproxima el final de la nostra vida, afanyant-se la integritat de la nostra parla i memòria, amb cos de malalt però amb ment de sa, hem decidit així consultar la nostra ànima sobre l'imperi i els nostre regnes. Hem decidit ordenar que se'ns considere presos pels afers humans i que tot motiu d'escàndol desaparega per als nostres fills, amb els quals la divina clemència ens va fecundar, els quals volem que estiguen satisfets amb aquesta disposició nostra, i que perden la indignació sota pena de perdre la nostra benedicció.

¶ ²⁵ L'any 1235 es va rebel·lar contra el seu pare, i va ser condemnat a presó perpètua. Va morir l'any

1242. ¶ ²⁶ La indicció és un cicle de quinze anys utilitzat en l'època medieval per a datar documents.

13. Clausula herentie Conradi

¹ Statuimus itaque Conradum Romanorum in regem electum et regni Ierosolomitani heredem, dilectum filium nostrum, nobis heredem in imperio et omnibus aliis emptitiis et quoquomodo acquisitis et specialiter in regno nostro Sicilie.

5 14. Vincula herentie

¹ Quem si decedere contigerit sine liberis, ei succedat Henricus, filius noster. Quo defuncto sine liberis, succedat ei Manfredus, filius noster.

15. Facit Manfredum balium pro dicto Conrado

¹ Conrado autem manente in Alamannia uel alibi extra regnum, statuimus predictum Manfredum balium dicti Conradi in Italia et specialiter in regno Sicilie, dantes ei plenam potestatem omnia faciendi que persona nostra facere posset si uiueremus, uidelicet in concedendis terris, castris, uillis, parentelis dignitatibus, beneficiis et omnibus aliis iuxta dispositionem suam, preter antiqua demania regni Sicilie, et quod Conradus et Henricus, predicti filii nostri, et eorum heredes, omnia que ipse fecerit firma et rata teneant et obseruent.

16. Legatum factum Manfredo de principatu Taranti et certis aliis

¹ Item concedimus et confirmamus dicto Manfredo, filio nostro, principatum Taranti, uidelicet a Porta Roseti usque ad ortum fluminis Brandani, cum comitatibus Montis Cauersi, Taranti et Grauline, prout comitatus ipse protenditur a maritima terre Bari usque ad Pallinarium, et ipsum Pallinarium cum terris omnibus a Pallinario per totam maritimam usque ad predictam Portam Roseti, scilicet ciuitatibus, castris et uillis infracontentis, cum iustitiis, pertinentiis et rationibus omnibus, tam ipsius principatus quam comitatum predictorum. Concedimus etiam eidem ciuitatem Montis Sancti Angeli cum toto honore suo, omnibus ciuitatibus, castris et uillis, terris, pertinentiis et iustitiis et rationibus eidem honori pertinentibus, scilicet que de demanio in demanium et que de seruitio in seruitium.

¶ 1 totum tertium decimum capitulum om. N ¶ 2 Conradum VBS : Coradum P || electum VBS : om. P || Ierosolomitani : Ierolosomitani V : Ierosolimitani PBS ¶ 3 in V : om. PBS ¶ 5 totum quartum decimum capitulum om. N ¶ 6 ei VPB : et S ¶ 8 totum quintum decimum capitulum om. N || pro dicto VS : predicto PB || Conrado VP : Corrado BS ¶ 9 Conrado VB : Corrado S : Conradus P || Alamannia V : Alemania PS : Alamania B ¶ 10 balium PBS : batlium V || dicti VBS : predicti P ¶ 11 posset VBS : potest P ¶ 13 suam VP : nostram BS ¶ 14 Conradus VPS : Corradus B ¶ 15 firma VPB : prima S ¶ 16 totum sextum decimum capitulum om. N || Manfredo BS : Manfrido VP ¶ 17 Manfredo BS : Manfrido VP ¶ 19 Cauersi VP : Caucolii BS || Taranti BS : Tricarici P : Tricanti fort. V ¶ 16 Bari VP : Bari BS || et ipsum V : om. PBS || Pallinarium² : Pellinarium V : om. BS ¶ 21 Pallinario P : Pellinario V : Palinario BS ¶ 22 pertinentiis VBS : prouinciis P

13. Clàusula de l'herència de Conrad

1. Hem establert que Conrad, estimat fill nostre, siga elegit rei dels romans i hereu del regne de Jerusalem, hereu nostre en l'imperi i tots els altres títols comprats o adquirits del mode que siga, i especialment al nostre regne de Sicília.

14. Vincles d'herència

1. Si passara que ell morira sense fills, que li succeïssa Enric, fill nostre. Si morira aquest sense fills, que li succeïssa Manfred, fill nostre.

15. Fa Manfred batle per a Conrad

1. Quan Conrad era a Alemanya o en un altre lloc fora del regne, vam establir Manfred com a batle de Conrad a Itàlia i especialment al regne de Sicília, i li vam donar plena potestat de fer tot allò que podria fer la nostra persona si fórem vius, és a dir, per a concedir terres, castells, viles, dignitats familiars, beneficis i totes les altres coses segons la seua disposició, excepte els antics dominis del regne de Sicília,²⁷ i també vam establir que Conrad i Enric, els esmentats fills nostres, i els seus hereus, acceptaren i obeïren tot allò que aquell decidira i ordenara.

16. Legat fet a Manfred sobre el principat de Tarent i altres

1. Igualment concedim i confirmem a Manfred, fill nostre, el principat de Tarent, és a dir, des de la Porta de Roseti fins al naixement del riu Bradano,²⁸ amb els comtats de Mont Caversi, Tarent i Gravina, entenent que aquest comtat s'estén des de la part marítima de la terra de Bari fins a Pal·linari, i el mateix Pal·linari amb totes les terres des de Pal·linari per tota la part marítima fins a l'esmentada Porta de Roseti, és a dir, les ciutats, castells i viles contingudes dins, amb totes les justícies, pertinences i raons, tant del mateix principat com dels esmentats comtats. També li concedim la ciutat de Monte Sant'Angelo²⁹ amb tot el seu honor, totes les ciutats, castell i viles, terres, pertinences, justícies i raons pertanyents a aquest honor, és a dir, els que hi ha de domini en domini i els que hi ha de servei en servei.³⁰

¶ ²⁷ Traduïm com a «dominis» el llatí *demanium*, variant medieval de *dominium*. ¶ ²⁸ La Porta de Roseti és coneguda hui com el cap Spulico, petit cap que divideix el golf de Tarent. El riu Bradano travessa l'actual Basilicata

i desemboca al golf de Tarent. ¶ ²⁹ Ciutat del nord de Pulla, prop de Foggia. ¶ ³⁰ Traduïm com a «dominis» i «serveis» els termes llatins *demanium* i *seruitium*, que fan referència a drets legals específics.

² Concedimus etiam et confirmamus eidem quicquid de imperio est a nostra maiestate concessum. Ita tamen quod predicta omnia, a predicto Conrado, teneat ac etiam recognoscat. Cui Manfredo iudicamus sibi pro expensis suis decem milia uncias auri.

5 **17. Legatum factum Frederico, nepoti imperatoris**

¹ Item statuimus quod Fredericus, noster nepos, habeat ducatus Austrie et Stirie, quos, a predicto Conrado, teneat et recognoscat. Cui Frederico iudicamus pro expensis decem milia uncias auri.

18. Legatum factum Henrico

10 ¹ Item statuimus ut Henricus, filius noster, habeat regnum Ierosolomitanum uel regnum Arelatense, quorum alterum dictus Conradus predictum Henricum habere uoluerit. Cui Henrico iudicamus pro expensis suis centum milia unciarum auri.

19. Legatum pro subsidio Terre Sancte

15 ¹ Item statuimus quod centum milia unciarum auri expendantur pro salute anime nostre in subsidio Terre Sancte, secundum ordinationem dicti Conradi et aliorum nobilium cruce signatorum.

20. Dispositiones de certis restituendis et aliis

¹ Item statuimus quod omnia bona militie domus Templi que curia nostra teneat restituantur eidem ea, scilicet que de iure debent habere.

20 ² Item statuimus ut omnibus ecclesiis et domibus religiosis restituantur iura eorum et gaudeant solita libertate.

21. De libertatibus subditorum

25 ¹ Item statuimus ut homines regni nostri Sicilie sint liberi et exempti ab omnibus generalibus collectis, sicut consueuerunt esse tempore regis Guillelmi secundi, consobrini nostri.

¶ 2 Conrado VP : Corrado BS ¶ 3 Manfredo VBS : Manfrido P ¶ 5 *totum septimum decimum capitulum om. N* ¶ Frederico VP : Federico BS ¶ 6 Fredericus VP : Federicus BS ¶ Stirie con. : Sirie ω ¶ 7 Frederico VP : Federico BS ¶ 6 *totum octauum decimum capitulum om. N* ¶ 10 Ierosolomitanum V : Ierusalem PBS ¶ 11 Arelatense P : Aralosense V : Arolacense B : Arolocense S ¶ 12 unciarum VP : uncie BS : uncias N ¶ 15 Conradi VP : Corradi BS ¶ 17 certis VP : certis ecclesiasticis NBS ¶ 18 domus V : uenerabilis domus BNS : om. P ¶ teneat PBNS : tenet V ¶ 24 Guillelmi VPBS : Guillelmi N

2. També concedim i confirmem per a ell tot allò que tenim d'imperi concedit per la nostra majestat. També ordenem que totes aquestes coses, per part de l'esmentat Conrad, que les accepte i també les reconega. A Manfred li donem per a les seues despeses deu mil onces d'or.

17. Legat fet a Frederic, nebot de l'emperador

1. També ordenem que Frederic, nebot nostre, tinga el ducat d'Àustria i el de Síria,³¹ els quals, per part de l'esmentat Conrad, que les accepte i reconega. A Frederic li donem per a les seues despeses deu mil onces d'or.

18. Legat fet a Enric

1. Igualment ordenem que Enric, fill nostre, tinga el regne de Jerusalem o el regne d'Arle,³² aquell dels dos que preferisca Conrad que tinga Enric. A Enric li donem per a les seues despeses cent mil onces d'or.

19. Legat d'ajuda a Terra Santa

1. Igualment ordenem que per la salvació de la nostra ànima s'envien cent mil onces d'or en ajuda de Terra Santa, segons l'ordre de Conrad i dels altres nobles assenyalats amb la creu.

20. Disposicions de certes restitucions i altres

1. Igualment ordenem que tots els béns de la milícia de la casa del Temple que tinga la nostra cort que se li restituisca, és a dir, tot allò que han de tindre segons és justícia.
2. Igualment ordenem que a totes les esglésies i cases religioses se'ls restituïsquen els seus drets i que gaudisquen de la llibertat habitual.

21. Sobre les llibertats dels súbdits

1. Igualment ordenem que els homes del nostre regne de Sicília siguen lliures i que estiguen exempts de totes les col·lectes generals, com acostumaven a estar-hi en època del rei Guillem II, cosí germà nostre.

¶³¹ Tots els manuscrits mostren la lectura *ducatu* *Sirie*, i per això traduïm «Síria», però és fàcil deduir que és una errata per a referir-se al ducat d'Estíria, *Stiria* o *Styria* en llatí, al sud de l'actual Àustria i nord d'Eslovènia. Es tractava d'un

territori molt relacionat amb el ducat d'Àustria.

¶³² Els manuscrits presenten diferents topònims. De tots, el més coherent és *Arelatense*, és a dir, regne d'Arle (o *Arles* en francès), a la regió de Borgonya.

² Item statuimus quod comites, barones et milites et alii feudatarii regni nostri gaudeant iuribus suis et rationibus omnibus que consueuerunt habere tempore regis Guillelmi in collectis et aliis.

22. Quod ecclesie restituantur si lese sunt

5 ¹ Item statuimus ut ecclesie Lucerie et Sore, et si que alie lese sunt per officiales nostros, reficiantur et restituantur.

23. De quodam ponte reficiendo

10 ¹ Item statuimus quod tota massaria nostra quam habemus apud Sanctum Nicolaum de Aufido, omnes proventus ipsius deputentur ad reparationem et conseruationem pontis ibi constructi uel construendi.

24. Libertas captiuorum

¹ Item statuimus quod omnes captiui in carcere nostro detenti liberentur, preter illos de imperio et preter illos de regno qui capti sunt ex proditionis nota.

25. De remuneratione familiarum

15 ¹ Item statuimus quod prefatus Manfredus, filius noster, omnibus benemeritis de familia nostra prouideat uice nostra in terris, castris et uillis, saluo de demanio regni nostri Sicilie, et quod Conradus et Henricus, filii nostri, et heredes eorum ratum et firmum habeant quidquid idem Manfredus super hoc duxerit faciendum.

26. De proditoribus

20 ¹ Item uolumus et concedimus quod nullus de proditoribus regni aliquo tempore reuerti audeat in regnum, nec aliqui de ipsorum genere succedere possint. Immo heredes nostri teneantur uindictam de eis sumere.

¶ 1 feudatarii *PBNS* : fehodatarii *V* ¶ 3 Guillelmi *VPBS* : Guillelmi *N* ¶ 4 Quod ecclesie restituantur si lese sunt *V* : de ecclesie lese restituantur *P* : ut ecclesie lese restituantur *BS* : de ecclesiis lesis restituantur *N* ¶ 5 Lucerie *PBNS* : Luceris *V* ¶ 8 massaria *V* : materia *P* : maceria *BNS* ¶ 9 Aufido *PBNS* : Ausido *V* ¶ 12 detenti *PBNS* : dicenti *V* ¶ 13 qui *VPN* : et qui *BS* ¶ 15 Manfredus *BNS* : Manfridus *VP* || de *PBNS* : et *V* ¶ 16 saluo *VPBN* : et saluo *S* ¶ 17 Conradus *VPN* : Corradus *BS* || ratum *PBNS* : fatum *V* ¶ 18 habeant *PBNS* : habeat *V* || Manfredus *VBNS* : Manfridus *P* || duxerit *VPN* : duxit *BS*

2. Igualment ordenem que els comtes, barons, nobles i altres feudataris del nostre regne gaudisquen dels seus drets i de totes les raons que acostumaven a tindre en les col·lectes i altres en època del rei Guillem.

22. Que les esglésies siguen compensades si han sigut danyades

1. Igualment ordenem que les esglésies de Lucèria i de Sora,³³ i altres que hagen pogut ser danyades pels nostres oficials, siguen reconstruïdes i compensades.

23. Sobre la reconstrucció de determinat pont

1. Igualment ordenem que amb tota la propietat nostra que tenim a Sant Nicolau d'Aufido,³⁴ que tots el beneficis d'aquella es consideren per a la reparació i conservació del pont d'aquell lloc ja construït o que s'haja de construir.

24. Llibertat dels presos

1. Igualment ordenem que tots els presos tancats a la nostra presó siguen alliberats, excepte aquells per causa de l'imperi i aquells del regne que hagen sigut empresonats per reconeguda traïció.

25. Sobre la remuneració de les famílies

1. Igualment ordenem que l'esmentat Manfred, fill nostre, gaudisca de tots els privilegis de la nostra família en lloc nostre a les terres, castells i viles, excepte del nostre domini de Sicília, i que Conrad i Enric, fills nostres, i els seus hereus consideren com a decidit i definitiu tot allò que el mateix Manfred haja considerat que cal fer sobre aquest assumpte.

26. Sobre els traïdors

1. Igualment volem i establim que cap dels traïdors del regne puga tornar en cap moment al regne, i que cap dels d'eixa classe puguen heretar. Ben al contrari, els nostres hereus han de preocupar-se de fer-hi venjança.

¶ ³³ Ciutats, respectivament, de Pulla i del sud del Laci. ¶ ³⁴ Traduïm com a «propietat» el terme llatí *massaria*, que reproduceix

més aviat un gran mas. El topònim es refereix a San Nicola d'Ofanto, al nord de Basilicata.

27. De solutione debitorum

¹ Item statuimus quod mercatoribus creditoribus nostris debita soluatur.

28. De iuribus Ecclesie Romane restituendis

¹ Item statuimus quod sacrosante Romane Ecclesie, matri nostre, restituantur
5 omnia iura sua, saluis in omnibus et per omnia iuribus et honoribus imperii et
heredum nostrorum et aliorum fidelium nostrorum si ipsa Ecclesia restituat iura
imperii.

29. De sepultura

¹ Item statuimus quod, si de presenti infirmitate nos mori contigerit, in maiori
10 ecclesia Panormitana, in qua diui imperatoris Henrici et diue imperatricis Cons-
tantie, parentum nostrorum, memorie recolende, tumultata sunt corpora, corpus
nostrum debeat sepeliri. Cui ecclesie dimittimus uncias auri quingentas pro salute
dictorum nostrorum parentum animarum et nostre per manus Berardi, uenera-
bilis Panormitani archiepiscopi, familiaris et fidelis nostri, in reparatione ipsius ec-
15 clesie erogandas.

30. Actum

¹ Predicta autem omnia, que acta sunt in presentia predicti archiepiscopi, Bertolli,
marchionis de Boniburgio, dilecti consanguinei et familiaris nostri, Riccardi, co-
20 mitis Casertani, dilecti generi nostri, Ruffi de Calabria, maristalle nostre magis-
tri, Riccardi de Monte Nigro, magne nostre curie magistri iustitiarum, magistri
Iohannis Deoycontro, Fulconis Ruffi, Iohannis de Ocrea, magistri Iohannis de
Procida, magistri Roberti de Panormo, imperii et regni Sicilie et magne nostre
curie iudicis, et magistri Nicolai de Brundisio, publici tabellionis imperii et regni
25 Sicilie et curie nostre notarii, nostrorum fidelium, quos presenti dispositioni nos-
tre mandamus interesse, et predictum Conradum, filium et heredem nostrum, et
alios successiue fideles nostros sub pena benedictionis nostre, tenaciter uolumus

¶ 5 honoribus *PBNS* : honore *V* ¶ 9 infirmitate *VPBS* : infermitate *N* ¶ 11 tumultata *PBNS* :
tumulta *V* ¶ 12 quingentas *VPBS* : quinquagintas *N* ¶ 17 Bertolli *V* : Berardi *P* : Bertoldi *BNS*
¶ 18 Boniburgio *V* : Bemburgio *PB* : Bomburgio *NS* ¶ Riccardi *P fort.* *V* : Riccardi de Aquino
BNS ¶ 19 Casertani *VBNS* : Castreani *P* ¶ generi *VP* : generis *BNS* ¶ Ruffi *V* : Rufi *P* : Petri
Ruffo *BNS* ¶ maristalle *V* : Mariscalle *P* : Mariscalie *BNS* ¶ nostre *PBNS* : nostri *V* ¶ magistri
VPNS : magistri Iustiniani *B* ¶ 20 Riccardi *BNS fort.* *V* : Ricturi *P* ¶ nostre curie *VP* : curie
nostre *BNS* ¶ magistri² *V* : *om.* *PBNS* ¶ 21 Deoycontro *V* : de Idronto *et lac.* *P* : de Fronto *BN* :
de Fronte *S* ¶ Ruffi *VBNS* : Rufi *P* ¶ 23 tabellionis *VPBS* : tabellonis *N* ¶ 25 et¹ *VBNS* : per *P*
¶ 26 fideles *VBNS* : filios *P*

27. Sobre el pagament dels deutes

1. Igualment ordenem que es paguen els deutes als mercaders creditors nostres.

28. Sobre la restitució dels drets de l'Església romana

1. Igualment ordenem que a la sacrosanta Església romana, mare nostra, se li restituisquen tots els seus drets, salvant, en tots els casos, tots els drets i honors de l'imperi, dels nostres hereus i dels altres fidels nostres si la mateixa Església restitueix els drets de l'imperi.

29. Sobre la sepultura

1. Igualment ordenem que, si haguérem de morir per l'actual malaltia, el nostre cos s'haja de soterrar a l'església major de Palerm, a la qual estan soterrats els cossos del diví emperador Enric i la divina emperadriu Constança, pares nostres d'illustre record. A aquesta església li donem cinc-centes onces d'or per la salvació de les ànimes dels nostres pares i de la nostra a través de les mans de Berard,³⁵ venerable arquebisbe de Palerm, familiar i fidel nostre, en compensació pels precés d'aquesta església.

30. Acta

1. Totes aquestes coses, que s'han fet en presència de l'esmentat arquebisbe, de Bertoldus, marquès de Boniburg,³⁶ estimat parent i familiar nostre, de Ricard, comte de Caserta, estimat gendre nostre,³⁷ de Ruf de Calàbria, mestre de la nostra cavalleria, de Ricard de Montenegro, magistrat judicial de la nostra gran cort, del mestre Joan Deoycontro,³⁸ de Fulcó Ruf, de Joan d'Ocrea, del mestre Joan de Pròcida, del mestre Robert de Palerm, jutge de la nostra gran cort de l'imperi i del regne de Sicília, i del mestre Nicolau de Brindisi, notari públic de l'imperi i el regne de Sicília i notari de la nostra cort,³⁹ tots fidels nostres, als quals ordenem per la present disposició nostra que obeïsquen, així com li ho ordenem a Conrad, fill i hereu nostre, i a tots els altres fidels nostres sota pena de la pèrdua

¶ ³⁵ Berard, conegut en italià com a Berardo di Castagna, amic del rei Frederic i arquebisbe de Palerm, mort el 1252. ¶ ³⁶ Altres manuscrits presenten el topònim Bemburg i Bomburg. ¶ ³⁷ Es refereix a Ricard Sanserverino, comte de Caserta, títol fundat sobre aquesta població de la Campània. Ricard era gendre de Frederic per haver-se casat amb la seua fi-

lla Violant el 1249. ¶ ³⁸ El nom varia en els manuscrits. El manuscrit de Poblet presenta *de Idronto* i s'acompanya d'una *lacuna* que indica que el nom està incomplet. Els manuscrits italians presenten *Fronto* o *de Fronte*. ¶ ³⁹ El text llatí diferencia dos tipus de notaris: el *tabellio* i el *notarius*. Els traduïm com a notari públic i notari provat.

obseruari, alioquin hereditate nostra non gaudeant. Id autem uniuersis fidelibus nostris, presentibus et futuris, sub sacramento fidelitatis, quo nobis et heredibus nostris tenentur, iniungimus ut predicta omnia illibata teneant et obseruent.

2 Presens autem testamentum nostrum et ultimam uoluntatem nostram, quam
5 robur firmitatis uolumus obtinere, per predictum magistrum Nicolaum scribi et signo sancte crucis, proprie manus nostre sigillo nostro et predictorum subscriptionibus iussimus communiri. Actum apud Florentinum in Capitinata, anno, mense, die et indictione premissis, anno imperii nostri trigesimo secundo, regni Ierosolomitani uigesimo octauo, regni Sicilie quinquagesimo primo.

10 3 Post autem factionem testamenti preinserti per dominum imperatorem Fredericum prefixum conditi, idem imperator, incontinenti morte preuentus, die conditionis testamenti in Domino spirauit et Altissimo tradidit spiritum in loco ubi condidit ut predicatur testamentum. Corpus autem suum fuit honorifice ecclesiarum traditum sepulture, et supra eius tumulum fuit huiusmodi epitafium scriptum.

15 4 Qui mare, qui terras, populos et regna subegit,
Cesareum nomen subito mors improba fregit.
Iustitie lumen, lux ueri normaque legum,
uirtutum lumen, iacet hic diademaque regum.
Sic iacet, ut cernis, Fredericus, in orbe, secundus,
20 quem lapis hic arctat, cui paruit undique mundus,
annis millenis, bis centum pentaque denis,
quasi mendicus decessit rex Fredericus.

31. De dominio regis Conradi primi

1 Mortuo autem et sepulto recolende memorie Frederico, imperatore et rege
25 Ierusalem et Sicilie prefato, extiterunt ex ipso, et eidem superuixerunt, tres filii masculi in preinserto testamento nominati.

2 Scilicet: Conradus, Henricus et Manfredus.

¶ 2 fidelitatis *V* : et fidelitatis *P* : etiam fidelitatis *BNS* ¶ 3 tenentur *VP* : teneantur *BNS* ¶ 4 autem *VPBS* : aut *N* ¶ 4 firmitatis *VPBS* : limitatis *N* ¶ magistrum *VP* : nostrum *BNS* ¶ 7 apud *VPBN* : quod *S* ¶ Capitinata *VP* : Capitanata *BNS* ¶ 8 indictione *VPBS* : indictionis *N* ¶ secundo - quinquagesimo *VPBN* : *om.* *S* ¶ 9 Ierosolomitani : Ierolosomitani *V* : Ierusalem *PBN* ¶ 10 Fredericum *PN* : Fradericum *V* : Federicum *BS* ¶ 11 prefixum *VPNS* : prefatum *B* ¶ conditi *VPBS* : condi *N* ¶ 17 traditum *V* : demandatum *post* sepulture *B* : *om.* *PNS* ¶ supra *VPBS* : super *N* ¶ tumulum *PBNS* : tumultum *V* ¶ fuit *VPBN* : *om.* *S* ¶ 19 Fredericus *VPN* : Federicus *BS* ¶ 21 pentaque denis *VP* : uincta quindenis *BS* : iunctaque denis *N* ¶ 22 decessit *VPBN* : decessit *S* ¶ Fredericus *VPN* : Federicus *BS* ¶ 23 primi *V* : *om.* *PBNS* ¶ 24 Frederico *VPN* : Federico *BS* ¶ 25 prefato *VPBS* : prefate *N* ¶ 27 Scilicet *VPBS* : *om.* *N*

de la nostra benedicció, i volem amb contundència que totes aquestes coses siguuen complides, i en cas contrari que no gaudisquen de la nostra herència. I açò a tots els fidels nostres, presents i futurs, sota el sagrament de fidelitat, al qual estem obligats nosaltres i els nostres hereus, ordenem que respecten o complisquen totes les coses ací esmentades.

2. El present testament nostre i l'última voluntat nostra, que volem que obtinga la rúbrica de ferma, ordenem que estiga escrit per l'esmentat notari el mestre Nicolau, i que es reforce amb la senyal de la santa creu i amb el nostre segell de la nostra pròpia mà, així com la dels testimonis esmentats. Fet a Fiorentino di Capitanata,⁴⁰ l'any, mes, dia i indicció assenyalats, l'any 32 del nostre imperi, l'any 28 del nostre regnat de Jerusalem, l'any 51 del nostre regnat de Sicília.

3. Després de la redacció d'aquest testament redactat pel senyor emperador Frederic, el mateix emperador, preveient una mort imminent, va morir en el Senyor el dia de la validació del testament, i l'altíssim se l'emportà del lloc on s'havia validat el testament, tal com s'ha dit. El seu cos va ser sepultat de manera honrosa i religiosa, i sobre la seua tomba es va escriure aquest epitafi:

4. Aquell que va dominar la mar, les terres, els pobles i els regnes,
el nom de Cèsar ha trencat la mort ímproba de sobte.

Ací jau el fulgor de la justícia, la llum de la veritat i la norma
de les lleis, el fulgor de les virtuts i la corona dels reis.

Ací, com pots observar, jau a la terra Frederic II,
el qual cobreix aquesta làpida, i a ell l'obeïa tot el món,
l'any mil, amb dos centenars i cinc desenes,
va morir el rei Frederic humil com un desvalgut.

31. Sobre el domini del rei Conrad I

1. Una vegada mort i soterrat l'esmentat Frederic, d'il·lustre record, emperador i rei de Jerusalem i Sicília, van quedar de la seua família, i li van sobreviure, tres fills mascles inclosos en el seu testament.

2. En definitiva: Conrad, Enric i Manfred.

¶⁴⁰ Ciutat de la frontera septentrional de Pulla.

- 3 Conradus autem predictus, uirtute testamenti predicti et principaliter in eodem heres uniuersalis a dicto imperatore, patre suo, institutus, successit eidem, patri suo, in omnibus sibi in eodem testamento relictis, et specialiter in regno Sicilie prelibato.
- 5 4 Conradus idem, rex Sicilie, in Alamannia existens, habuit ex uxore sua filium legitimum et naturalem, nomine Conradinum.
- 5 Scilicet: Conradinum.
- 6 Successiue autem, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, idem Conradus, rex Sicilie, diem suum clausit extremum apud Apuliam, 10 superstitie eidem dicto Conradino, filio suo legitimo et naturali.
- 7 Et sic uinculum in dicto testamento dicti imperatoris Frederici apositum in personam dicti Conradi, filii et heredis sui, locum non habuit quoad personas fratrum suorum, Henrici et Manfredi, eidem substitutorum, ut in presinserto testamento continetur.
- 15 8 Et dictus Conradus, post mortem dicti regis Conradi, patris sui, tam uirtute dicti testamenti diui imperatoris Frederici, aui sui, quam ex legitima successione paterna et ex testamento dicti quondam patris sui, fuit legitimus successor in dicto regno Sicilie et in omnibus regnis et terris dicti imperatoris Frederici, in quibus idem Conradus, pater ipsius Conradini, fuit heres institutus.
- 20 9 Cumque uero in obitu dicti regis Conradi primi idem Conradinus, filius eius, remansisset adhuc in cunabulis sub tutela et cura, ex testamento patris, sacrosante, Romane ac uniuersalis Ecclesie, tunc summi pontificis Innocentii, dicitur quod, nomine pupilli suffocato pro quo regnum tenebatur, pacifice et quiete Ecclesia predicta ipsum regnum occupare ut suum totis conatibus satagebat. Ob quod 25 prenarratus Manfredus, filius dicti diui imperatoris Frederici patruusque dicti

¶ 1 et V : om. PBNS ¶ 2 successit VPNS : succedat BS ¶ 5 idem VPBS : autem N || Alamannia : Alamania V : Alemania PBNS ¶ 6 nomine VPNS : om. B || Conradinum PN : Coradinum V : om. B : Corradum S ¶ 7 Scilicet VPBS : om. N || Conradinum PN : Coradinum V : Corradum S : Corradum aliter Corradinum B ¶ 8 Domini VP : om. BNS || millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto VPBN : MCCIII S ¶ 9 Apuliam P : Apuleam VBNS ¶ 10 superstitie VPBS : om. N || Conradino VP : Conrado BNS ¶ 11 Frederici VPNS : Federici BS || apositum VP : aposuit BNS ¶ 12 Conradi VPNS : Corradi BS || habuit VPBS : haberent N || quoad VP : dico ad B : duo ad NS ¶ 13 Henrici V : om. PBNS ¶ 15 Conradus VPS : Corradinus B : Conradinus N ¶ 16 diui - terris VPNS : om. B || diui VP : dicti NS || Frederici VPNS : Federici S || aui PNS : auii V ¶ 17 quondam P fort. VNS ¶ 18 Frederici VPNS : Federici BS ¶ 19 Conradus VPBS : Conradinus N || Conradini VPBN : Conradi S ¶ 21 in cunabulis P : in conabulis V : incunabilis BNS || patris VPBN : patri S ¶ 22 summi PBNS : sumi V || Innocentii PBNS : Innocenti V ¶ 24 ut VPBS : et N ¶ 25 Manfredus VBNS : Manfridus P || diui VP : domini BNS || Frederici VPNS : Federici BS || patruusque VPNS : patronusque BS

3. Conrad, en virtut de l'esmentat testament i sobretot nomenat en ell com a hereu universal pel seu pare l'emperador, va succeir al seu pare en tot allò inclòs en el mateix testament, i en particular al regne de Sicília.⁴¹
4. Conrad, rei de Sicília, s'establí a Alemanya i va tindre de la seua esposa un fill legítim i natural, de nom Conradí.⁴²
5. En definitiva: Conradí.
6. Més endavant, l'any del Senyor de 1254, el mateix Conrad, rei de Sicília, va morir a Pulla, i li va sobreviure l'esmentat Conradí, fill seu legítim i natural.
7. I així, el vincle d'aquest testament de l'emperador Frederic posat en representació de Conrad, fill i hereu seu, no va tindre lloc en representació dels seus germans, Enric i Manfred, els seus substituïts, segons s'explica en el testament ací inclòs.
8. Aquest Conrad,⁴³ després de la mort del rei Conrad, el seu pare, tant pel valor del testament del diví emperador Frederic, avi seu, com per la legítima successió paterna i pel testament del seu pare, va ser el legítim successor del regne de Sicília i de tots els regnes i terres de l'emperador Frederic, terres de les quals el mateix Conrad, pare de Conradí, havia sigut nomenat hereu.
9. No obstant això, com que, quan es va produir la mort del rei Conrad I, el seu fill Conradí encara estava en bressol i, seguint el testament del pare, aquest estava sota la tutela i protecció de la sacrosanta Església romana i universal, aleshores en mans del papa Inocenci,⁴⁴ es diu que l'Església, amagant el nom de l'infant pel qual gestionava el regne, intentà amb totes les seues forces ocupar pacíficament i calmadament aquest regne com si fora seu. Per això, l'esmentat Manfred, fill del diví emperador Frederic i oncle de l'infant Conradí,

¶⁴¹ L'emperador Conrad IV (1228-1254), conegut com a Conrad I de Sicília, el qual va accedir al tron sicilià amb la mort del seu pare l'any 1250. ¶⁴² Conrad II de Sicília (1252-1268), conegut com a Conradí per ocupar el

tron durant la seua infància. ¶⁴³ Es refereix ací a Conrad II o Conradí, per oposició al seu pare, Conrad I. ¶⁴⁴ Es refereix al papa Inocenci IV (1195-1254), que va accedir al papat l'any 1243.

Conradini pupilli, regnum ipsum a manibus Ecclesie nomine pupilli, nepotis sui, manu potentiori substulit. Et nomine ipsius pupilli rexit, et per tempus adminis-
trauit.

32. De dominio regis Manfredi

5 ¹ Fama autem, minus uera et fictitia, dispersa est inter gentes de morte dicti
Conradini pupilli, cuius pretextu idem Manfredus, qui regnum Sicilie nomine
pupilli sub gubernatione tenebat, fecit se a Siculis in regem Sicilie eligi et in ciui-
tate Panormi coronari decima die mensis Augusti anno Domini millesimo ducen-
tesimo quinquagesimo octauo.

10 ² Dominante igitur dicto Manfredo, in regem Sicilie nouiter coronato, Hen-
ricus, frater suus et filius dicti incliti imperatoris Frederici, cui per testamentum
preinsertum dicti patris sui regnum Ierosolomitatum relictum est, mortuus fuit
suffocatus, nullo libero superstite ex eo. Sic regnum Ierosolomitatum predic-
tum, tam morte dicti Henrici quam morte illustris Isabelis, imperatricis relicte
15 dicti imperatoris Frederici filieque regis Ierusalem, rediit et peruenit corone Sicilie.

³ Sic autem ex ipso imperatore Frederico solum remansit dictus Manfredus, filius
suus, et dictus Conradus, fecte mortuus et legitimus in dicto regno et aliis suc-
cessor.

20 ⁴ Dictus autem rex Manfredus habuit filiam, nomine Constantiam, que nuptui
tradita fuit serenissimo Petro secundo regi Aragonum, filio regis Iacobi primi,
Aragonum regis memorie recolende. Et ipso Manfredo Sicilie dominante, ipsa
Constantia fuit et erat serenissima regina Aragonum.

33. Hic de Carulo, comite Prouincie

25 ¹ Ipso autem rege Manfredo sic stante et dominante, exurgit Carolus, comes
Prouincie et Forcalquerii, frater tunc regis Francorum, quo ductus nescitur spiritu,

¶ 1 a VPB : in BS ¶ 4 De - Manfredi PBNS : om. V ¶ 5 minus uera VPBS : minguerra N ||
dispersa VPBN : dispensa S ¶ 6 Manfredus VBNS : Manfridus P ¶ 7 Siculis VBNS : peritis P
¶ 8 die VPBS : om. N || Domini VPBS : om. N ¶ 10 Manfredo VBNS : Manfrido P ¶ 11 Frede-
rici VN : Federici PBS ¶ 9 Sic VP : sicque BNS || Ierosolomitatum PBNS : Ierolosomitatum V
¶ 14 Isabelis V : Isabelle PBNS ¶ 15 Frederici VB : Federici PNS || felieque PBNS : felicisque
V || Ierusalem PBNS : Ierosalem V || post peruenit add. dictus Manfredus S ¶ 16 Frederico VN :
Federico PBS || remansit VPBS : remanebat N ¶ 17 legitimus V : legitime PBNS ¶ 20 regi BNS
: regni P : rege V ¶ 21 ipso Manfredo VN : ipse Manfredus PBS || dominante VBNS : dominans
P ¶ 23 Hic - Prouincie V : om. PBNS || Carulo PBNS : Karulo V ¶ 24 rege Manfredo VP : rex
Manfredus BNS || Carolus PB : Karolus VNS ¶ 25 et Forcalquerii P : et Forcalleri BS : et Forca-
luerii N : om. V

va prendre per la força el regne de les mans de l'Església en nom de l'infant, nebot seu. I va regnar-hi en nom del mateix infant, i va administrar-lo durant un cert temps.⁴⁵

32. Sobre el domini del rei Manfred

1. Però la fama, poc realista i mentidera, es va escampar entre la gent sobre la mort de l'infant Conradí, i amb aquest pretext el mateix Manfred, que tenia el regne de Sicília sota el seu poder en nom de l'infant, va fer-se elegir pels sicilians com a rei de Sicília i va ser coronat a la ciutat de Palerm del dia dècim del mes d'agost de l'any del Senyor de 1258.

2. Mentre dominava Manfred, coronat recentment com a rei de Sicília, Enric, germà seu i fill de l'íclit emperador Frederic, a qui se li havia deixat el regne de Jerusalem en el testament del seu pare, va morir ofegat, i no en va quedar cap descendent. I així el regne de Jerusalem, tant per la mort de l'esmentat Enric com per la mort de la il·lustre Isabel, emperadriu de l'emperador Frederic i filla del rei de Jerusalem, va tornar i va arribar a la corona de Sicília.

3. I així de l'emperador Frederic només quedava Manfred, fill seu, i Conradí, suposadament mort i legítim successor de l'esmentat regne i dels altres.

4. Aquest Manfred va tindre una filla, de nom Constança, la qual es va casar amb el sereníssim rei Pere II d'Aragó, fill del rei Jaume I, rei d'Aragó d'il·lustre record. I mentre regnava Manfred a Sicília, Constança havia sigut i era la sereníssima reina d'Aragó.⁴⁶

33. Sobre Carles, comte de Provença⁴⁷

1. Mentre estava i regnava així el rei Manfred, va aparèixer Carles, comte de Provença i Forcalquier, germà de l'aleshores rei de França, el qual, portat per

¶ ⁴⁵ Manfred (1232-1266), germà de Conrad I, que es va fer regent l'any 1254 per la curta edat del rei legítim, el seu nebot Conradí. Cal destacar la imatge negativa del paper de l'Església en els problemes dinàstics sicilians, ja que més endavant les pretensions de la Corona d'Aragó xocarien amb les de l'Església. Poc més endavant el papa es posicionaria a favor dels Anjou com a pretendents del tron sicilià en contra de la Casa de Barcelona. ¶ ⁴⁶ Constança (1249-1302), casada

amb el rei d'Aragó Pere III el Gran l'any 1262. La numeració d'aquest rei que presenta el text, ja apareguda en el pròleg, no coincideix amb la numeració siciliana, aragonesa o valenciana, sinó amb la del Casal de Barcelona. ¶ ⁴⁷ Carles d'Anjou (1226-1285). Cal destacar que l'autor no li reconeix el títol de rei de Sicília i només li atribueix el títol de comte de Provença, cosa que denota el posicionament de l'autor a favor dels interessos de la Corona d'Aragó.

sine titulo aliquo saltem iusto, regnum Sicilie ad se occupare et manu uiolenta
adquirere intendens, guerram contra dictum Manfredum indixit. Et ad prelium
ueniens, dictus rex Manfredus, prout Domino placuit, mortuus est in campo die
Veneris uigesimo sexto Februarii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesi-
5 mo quinto, suprauiuente tamen eidem serenissima Constantia, regina Aragonum,
precontenta filia sua legitima et naturali, ac adhuc uiuente ipso Conradino, nepo-
te suo, filio fratris et in dicto regno legitimo successore.

² Per mortem autem dicti regis Manfredi, dicta Constantia, filia sua, regina Ara-
gonum prenarrata, nullo alio filio uel filia eidem Manfredo suprauiuente, successit
10 in omnibus regnis, terris et bonis eiusdem Manfredi, patris sui, legitima et paterna
successione.

³ Et sic restarunt descendentes ex dicto illustrissimo imperatore Frederico tan-
tummodo dicti Conradinus et Constantia, regina Aragonum, eius nepotes, filii
filiorum eiusdem imperatoris in uno et eodem gradu lineae descendentes.

15 ⁴ Descendentes: Conradinus, Constantia, regina Aragonum, nepotes magnifici
imperatoris Frederici.

34. De dominio regis Conradi secundi, alias Conradini

¹ Carolo, comite Prouincie predicto, detinente iniuste regnum predictum Sicilie
contra dictum Conradinum, eiusdem regni legitimum, ut predictur, successorem,
20 idem Conradinus, ad annos ueniens potentiores, potestate recollecta, hereditatem
suam paternam et auitam uenit obtenturus, nominando se, ut debebat, Conradum
secundum, Dei gratia Ierusalem et Sicilie regem: de regno Sicilie per ea que dic-
ta sunt; de regno autem Ierusalem per mortem dicti Henrici, auunculi sui, sine
liberis mortui, ac etiam per mortem illustris Isabelis imperatricis, auie sue, relicte
25 dicti imperatoris Frederici filieque et heredis regis Ierusalem, ut predictum est.
Et contra dictum Carolum debellauit, et in prelio fuit uigesima tertia die Augusti

¶ 1 saltem VP : saltim BNS || regnum VP : regni BNS ¶ 3 ueniens PBNS : uenientes V ¶ 4 Fe-
bruarii PBNS : Febroarii V ¶ 5 tamen V : tunc PBNS ¶ 6 ac VP : om. BNS || ipso PBNS : suo
del. V || Conradino VP : Corradino BNS ¶ 7 fratris VPBS : patris N ¶ 8 autem VPBS : om.
N || Manfredi VBNS : Manfridi P ¶ 12 Frederico VPB : Frederico BS ¶ 13 Conradinus VPB :
Conradini BS || nepotes VN : nepotum P : nepote BS || filii filiorum V : filiorum P : et filiorum
BNS ¶ 14 descendentes VPBS : descendentes N ¶ 15 Descendentes VPS : om. BN || Conradinus
V : Conradus PBNS ¶ 16 Frederici VN : Federici PBS ¶ 18 Carolo V : Karulo V : Karolo BNS
¶ 19 predictur VPBS : predicetur N || successorem VBNS : possessorem P ¶ 20 ueniens VP :
pergens BNS || recollecta VBS : resoluta N : lac. P ¶ 16 uenit obtenturus VPBN : obtentum S
¶ 24 ac PBS : et N : om. V || illustris VP : illustrissime BNS || Isabelis V : Isabelle PBNS
¶ 25 dicti VPBN : dicte S || Frederici VN : Federici PBS || filieque VP : filiique BS : om. N ||
Ierusalem PBNS : Ierosalem V

no se sap quin esperit, sense tindre cap títol legítim, va declarar la guerra contra Manfred amb la intenció d'ocupar per a si el regne de Sicília i conquerir-lo amb mà violenta. El rei Manfred va anar a la guerra i, segons va voler el Senyor, va morir al camp de batalla el divendres 26 de febrer de 1265, i li va sobreviure la sereníssima Constança, reina d'Aragó, filla seua legítima i natural, i el mateix Conradí, que encara era viu, nebot seu, fill del seu germà i successor legítim en aquest regne.

2. Per la mort del rei Manfred, la seua filla Constança, reina d'Aragó, com que no vivia cap altre fill o filla de Manfred, va succeir-lo en tots els regnes, terres i propietats del seu pare Manfred en legítima i paterna successió.

3. I així dels descendents de l'il·lustríssim emperador Frederic van quedar només Conradí i la reina d'Aragó Constança, nets seus, fills dels fills del mateix emperador en un grau –i el mateix grau– de la línia de successió.

4. Descendents: Conradí, Constança, reina d'Aragó, nets del magnífic emperador Frederic.

34. Sobre el domini del rei Conrad II, àlies Conradí

1. Mentre Carles, l'esmentat comte de Provença, tenia injustament el regne de Sicília contra Conradí, el qual era, com ja s'ha explicat, el legítim successor d'aquest regne, el mateix Conradí, que tenia ja una edat més adulta, va intentar, després d'ajuntar forces, recuperar la seua herència paterna i del seu avi, i s'anomenà, com tocava, Conradí II, per la gràcia de Déu rei de Jerusalem i de Sicília: rei de Sicília per tot el que ja s'ha explicat; rei de Jerusalem per la mort de l'esmentat Enric, oncle seu, mort sense fills, i també per la mort de la il·lustre emperadriu Isabel, àvia seua, que era emperadriu pel matrimoni amb l'emperador Frederic, i era filla i hereva del rei de Jerusalem, com ja s'ha explicat.⁴⁸ Es va rebel·lar contra Carles, i va anar al combat el dia 23 d'agost de l'any del

¶⁴⁸ Recordem que l'àvia de Conradí era Isabel d'Anglaterra (1214-1241), filla de Joan d'Anglaterra (1166-1216), rei de Jerusalem.

anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octauo. Tandem, prout Domino placuit creatori, dictus Conradinus captus fuit et demum decapitatus. Et mortuus in ciuitate Neapolis, nullo libero nec alio descendente ex ipso remanentibus, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, suprauiuente eidem dicta
5 Constantia, illustrissima regina, dicti regis Petri Aragonum consorte et consobrina ipsius regis Conradini, filia patru sui.

² Sic autem restat clarissime et aperte quod dicta illustrissima Constantia, regina Aragonum, neptis dicti imperatoris Frederici ex linea descendenti, filia filii eiusdem imperatoris, et filia Manfredi, regis Sicilie qui, ut predicatur, fuit, et consobrina dicti Conradini, regis Ierusalem et Sicilie prelibati, quolibet capite, tam ex
10 successione dicti patris sui, ut predicatur, regis Sicilie successione paterna, quam ex successione dicti regis Conradini, Ierusalem et Sicilie regis ex linea collateralis, et, ut proximior in gradu parentele et successionis quam etiam ex successione auita dicti imperatoris Frederici, cum nullus alius descendens ex ipso nisi dicta
15 Constantia supererat, fuit descendens legitima, dubio aliquo non obstante, in dictis regnis Ierusalem et Sicilie et in omnibus regnis et terris eisdem adiacentibus, ac in omnibus que fuerunt dicti magnifici imperatoris Frederici, et per eum relicta dictis prenominatis Conrado, Henrico et Manfredo, filiis suis, in suo ultimo preinserto testamento.

20 **35. De dominio regis Petri secundi, regis Aragonum, ex persona Constantie, uxoris sue**

¹ Sciens autem illustrissimus Petrus secundus, rex Aragonum prelibatus, mortem dictorum Manfredi, regis Sicilie, soceris sui, et dicti Conradini, regis Ierusalem et Sicilie, consobrini dicte illustrissime Constantie, consortis sue, et cordi suo tenens
25 quod per mortem ipsorum et aliorum filiorum dicti incliti imperatoris Frederici dicta eius consors, Constantia, legitime, ut predictum est, succedere debebat in dictis regnis Sicilie et Ierusalem et aliis in preinserto capitulo enarratis, et ipsa regna ipsi Constantie et nulli alteri, nec dicto Carolo, pertinebant, nec pertinere poterant modo aliquo, siue causa patrimonium proprium dicte sue uxoris adquirere intendens, et ad Siculorum postulationem, ad dictum regnum Sicilie se trans-

¶ 2 Conradinus VN : Conradus PBS || Et mortuus V : om. PBNS ¶ 6 patru V : patris P : fratris BNS ¶ 3 Frederici VN : Federici PBS || filii VPBS : om. N ¶ 9 imperatoris VPBS : imperatoris Frederici N || et² VPBS : om. N ¶ 10 prelibati VPBS : prelibate N ¶ 11 dicti VBNS : om. P ¶ 14 Frederici VN : Federici PBS || alius VPBS : aliis N ¶ 15 descendens V : succedens PBNS || obstante PBNS : obsistente V ¶ 16 eisdem BS : eidem V : eiusdem PN ¶ 17 que VP : om. BNS || Frederici VN : Federici PBS ¶ 23 soceris VBNS : soceri P ¶ 24 cordi VPBS : corde N ¶ 25 Frederici VN : Federici PBS ¶ 26 ut VPBN : et S || debebat VPBN : debeat S ¶ 27 enarratis VBNS : narratis P || ipsa regna VP : ipso regno BNS ¶ 28 Carolo PN : Karulo V : Karolo BS ¶ 29 siue VP : sine BNS

Senyor de 1268. Finalment, segons va voler el Senyor, nostre creador, aquest Conradí va ser capturat i finalment decapitat. I va morir a la ciutat de Nàpols, sense que hi haguera cap fill o cap altre descendent seu, l'any del Senyor de 1270, i li va sobreviure l'esmentada Constança, il·lustríssima reina, consort del rei Pere d'Aragó i cosina del rei Conradí, filla del seu oncle.

2. D'aquesta manera queda claríssim i evident que aquesta il·lustríssima Constança, reina d'Aragó, neta de l'emperador Frederic per línia de successió, filla del fill del mateix emperador i filla de Manfred, el qual, com ja s'ha explicat, va ser rei de Sicília, i cosí de Conradí, rei de Jerusalem i Sicília, tant per successió del seu pare, com ja s'ha explicat, rei de Sicília per successió paterna, com per la successió del rei Conradí, rei de Jerusalem i de Sicília per línia col·lateral, i, més com a hereva pròxima en grau de parentesc i successió que per successió del seu avi, l'emperador Frederic, donant-se el cas que no hi havia ja cap altre descendent llevat de Constança, queda clar en tot cas que va ser la descendent legítima, sense que en quede cap dubte, dels regnes de Jerusalem i Sicília i de tots els regnes i les terres que els envolten, i de tots els territoris que van ser del magnífic emperador Frederic, i dels que van ser cedits per ell a Conrad, Enric i Manfred, fills seus, segons el seu últim testament.

35. Sobre el domini de Pere II, rei d'Aragó, en representació de Constança, esposa seua

1. Coneixent l'il·lustríssim Pere II, rei d'Aragó, la mort de Manfred, rei de Sicília, sogre seu, i la de Conradí, rei de Jerusalem i Sicília, cosí de la il·lustríssima Constança, consort seua, i tenint al cor que, per la mort d'aquells i dels altres fills de l'inclit emperador Frederic, la seua consort, Constança, havia de succeir-lo legítimament, com s'ha explicat, en els regnes de Sicília i Jerusalem i altres territoris ja explicats en el capítol anterior, i sabent que eixos regnes pertanyien a la mateixa Constança, i no a cap altre, ni tampoc a Carles, o bé perquè pretenia amb raó adquirir el patrimoni de la seua esposa, i per a la defensa del sicilians, es va traslladar al regne de Sicília. Després de ser ben acceptat, el penúltim dia del

tulit. Et benigne acceptus, penultima die mensis Augusti anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo secundo in ciuitate Panormi fuit in regem Sicilie per Siculos receptus ac etiam nominatus.

² Et inde titulus dicti serenissimi regis Petri secundi fuit: Petrus, Dei gratia rex
5 Aragonum et Sicilie; regnorum suorum, Aragonum anno septimo, Sicilie uero anno primo.

³ Iste magnificus Petrus, rex Aragonum et Sicilie, habuit quatuor filios masculos.

⁴ Scilicet: Alfonsum, Fredericum, Iacobum, Petrum.

⁵ Postmodum autem, in principio anni Domini millesimi ducentesimi octogesi-
10 mi quinti, dictus serenissimus rex Petrus in partibus Catalonie diem suum clausit extremum, suprauiuentibus et superstitibus eidem dictis filiis suis legitimis et naturalibus ex dicta serenissima Constantia, consorte sua, susceptis.

⁶ Scilicet: Alfonso, Frederico, Iacobo, Petro.

⁷ Et dictus rex Petrus suum ultimum condidit testamentum dum uiagium ad
15 partes Barbarie et Sicilie incepit, cuius tenor sequitur per hec uerba.

36. Testamentum illustrissimi regis Petri, regis Aragonum predicti

¹ In nomine Domini nostri Ihesuchristi, Amen. Nos, Petrus, Dei gratia rex Ara-
gonum, attendentes quod nulli mortalium notus est terminus finis sui, idcirco in
20 nostro pleno sensu et sana et integra memoria nostrum ordinamus et facimus tes-
tamentum.

37. Electio executorum testamenti

² Et elegimus executores huius nostri testamenti: uenerabilem archiepiscopum
Terracone, quicumque pro tempore fuerit; Iazbertum, episcopum Valentie; Ro-
dericum Petri Poncii, comendatorem Alcanicii; Artaldum de Alago; Artaldum de
25 Focibus et Gilabertum de Crudillis. Quibus rogando dicimus et eos monemus
sub fide qua nobis tenentur quod ipsi omnes, uel saltim illi qui adesse potuerint,

¶ 1 Augusti *V*: *om.* *PBNS* ¶ 4 Petrus *VPBS*: primus *N* ¶ 5 suorum – primo *VPBS*: *om.* *N*
¶ 7 et Sicilie *VBNS*: *om.* *P* ¶ 8 Scilicet *VPS*: uidelicet *B*: *om.* *N* || Fredericum *V*: Federicum
PBNS ¶ 9 Domini *VPBS*: *om.* *N* ¶ 13 Scilicet *VPBS*: *om.* *N* || Frederico *V*: Federico *PBNS*
¶ 14 condidit *PBNS*: condiderat *V* || uiagium *VPBS*: *iter.* *N* ¶ 15 Barbarie *PBNS*: Barberie *V* ||
inceptit *V*: incepisset *P*: inceptis *B*: inceptum *N*: susceptis *S* ¶ 17 Ihesuchristi *VPBS*: Christi *N*
¶ 18 terminus *VP*: *om.* *BNS* ¶ 23 Terracone *VP*: Tarracone *BS*: Taracone *N* || Iazbertum *V*:
Iambertum *PBNS* ¶ 24 Alago *VP*: Alagona *BS*: Magona *N* ¶ 25 Crudillis *VP*: Cindillis *BNS*
¶ 26 omnes *VP*: omnino *BNS* || saltim *VPNS*: saltem *B* || potuerint *PBNS*: poterint *V*

mes d'agost de l'any del Senyor de 1282 va ser rebut a la ciutat de Palerm i va ser nomenat rei de Sicília pels sicilians.

2. A partir d'això el títol del sereníssim rei Pere II va ser: Pere, per la gràcia de Déu rei d'Aragó i de Sicília; dels seus regnes, setè any com a rei d'Aragó, i primer any com a rei de Sicília.

3. Aquest magnífic Pere, rei d'Aragó i de Sicília, va tindre quatre fills mascles.

4. En definitiva: Alfons, Frederic, Jaume i Pere.

5. Poc després, a principis de l'any del Senyor de 1285, aquest sereníssim rei Pere va morir a Catalunya, i li van sobreviure i quedar els seus fills legítims i naturals concebuts amb la sereníssima Constança, consort seua.

6. En definitiva: Alfons, Frederic, Jaume i Pere.

7. Aquest rei Pere va redactar el seu últim testament mentre començava el seu viatge a zones de Barbaria i de Sicília, el contingut del qual es pot seguir per aquestes paraules.

36. Testament de l'il·lustríssim rei Pere, rei d'Aragó

1. En el nom de nostre Senyor Jesucrist, amén. Nosaltres, Pere, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, tenint en compte que a cap dels mortals els és conegut el moment de la seua mort, ordenem i fem per eixa raó el nostre testament tenint bé els nostres sentits i tenint completa la nostra memòria.

37. Elecció dels marmessors del testament

1. Elegim com a marmessors del nostre testament: el venerable arquebisbe de Tarragona, siga el que siga en eixe moment; Jasbert, bisbe de València; Roderic Pere Pons, comanador d'Alcanyís; Artal d'Alagó; Artal de Foces i Gilbert de Cruilles. A tots ells els diem pregant i els aconsellem sota la fe amb la qual ens estan obligats que tots ells, o almenys aquells que puguen assistir-hi,

compleant et exequantur hoc nostrum testamentum seu ultimam uoluntatem nostram prout infra continetur et declaratur et ordinatur.

38. De debitis soluendis

5 ¹ Primo uolumus et mandamus quod predicti executores huius nostri testamenti de redditibus terre nostre soluant omnia debita, et restituant omnes iniurias nostri et domini Iacobi, felicitis recordationis, quondam, patris nostri, regis Aragonum, et aliorum antecessorum nostrorum, sicut hoc probari poterunt per testes uel per instrumenta aut per aliam legitimam declarationem, et hoc faciant de plano sine omni diffugio et malitia et strepitu iudiciario.

10 39. De sepultura fienda

¹ Eligimus nobis sepulturam in monasterio Sanctarum Crucum ordinis Cisterciensis, quod constructum est in diocesi Terraconensi, mandantes quod corpus nostrum sepeliatur in predicto monasterio, et quod sepultura nostra fiat bene et honorifice.

15 40. Legatum monasterio Sanctarum Crucum

¹ Preterea dimittimus dicto monasterio Sanctarum Crucum decem milia morabatinorum, que mandamus conuerti in emptionem honorum ad opus dicti monasterii, et quod in instrumentis que fient de emptionibus dictorum honorum contineatur quod ipsi honores emuntur de dicto nostro legato decem milium
20 morabatinorum et quod nunquam ipsi honores qui ementur possint uendi uel alio modo alienari.

² Item uolumus et mandamus quod abbas et conuentus dicti monasterii teneantur assignare sex monachos presbiteros eiusdem monasterii qui singulis diebus perpetuo teneantur celebrare missas defunctorum, et orare specialiter ad Deum pro anima
25 nostra et pro animabus parentum nostrorum, et absoluere tumulum nostrum.

¶ 1 et PBNS : om. V ¶ 5 omnia VPBS : om. N || nostri VPN : magnifici BS ¶ 8 et VPBS : om. N ¶ 9 omni VPN : om. BS ¶ 10 fienda VBN : facienda PS ¶ 11 Crucum VPBS : Crucium N ¶ 12 Terraconensi V : Taraconensi PBNS || quod² VPBN : qui S ¶ 13 monasterio VPNS : om. B || quod PBNS : om. V || nostra PBNS : om. V || et² V : om. PBNS ¶ 15 Crucum VPB : Crucium NS ¶ 16 Crucum VPB : Crucium NS ¶ 17 morabatinorum V : marabatinorum PBNS || honorum VB : bonorum PNS || ante ad del. contineatur quod ipsi V ¶ 18 in VPB : om. NS || fient V : fiunt PBNS || dictorum PBNS : dictarum V || honorum VPBN : bonorum N ¶ 20 morabatinorum V : marabatinorum PBNS || possint VPS : possent BN ¶ 22 teneantur - monasterii VPNS : om. B ¶ 23 presbiteros PBNS : prebiteros V ¶ 24 ad Deum PBNS : ad eum V ¶ 25 parentum nostrorum VPNS : nostrorum parentum B || tumulum nostrum VBNS : tumulus unum P

que complisquen i executen aquest testament nostre o última voluntat nostra segons més avall es conté, es declara i s'ordena.

38. Sobre el pagament dels deutes

1. En primer lloc, volem i manem que els esmentats marmessors d'aquest testament nostre paguen tots els deutes de les rendes de les nostres terres, i restituisquen totes les ofenses nostres i del senyor Jaume, pare nostre, rei anterior d'Aragó, de felicitat record,⁴⁹ i dels altres antecessors nostres, segons podran provar-ho per testimonis o documents o per altra declaració legítima, i que açò ho facen de forma clara, sense cap excusa, maldat o conflicte judicial.

39. Sobre la preparació de la sepultura

1. Elegim la nostra sepultura al monestir de Santes Creus de l'orde del Cister, el qual està edificat a la diòcesi de Tarragona, i ordenem que el nostre cos siga soterrat dins d'aquest monestir i que la nostra sepultura es faça bé i amb honor.

40. Legat al monestir de Santes Creus

1. També donem a aquest monestir de Santes Creus deu mil morabatins, els quals ordenem que es gasten en la compra d'honors⁵⁰ per a l'obra d'aquest monestir, i que en els documents que es faran de les compres d'aquestes honors s'incloga que les honors s'han comprat del nostre legat de deu mil morabatins i que aquestes honors que es compren mai es puguin vendre o alienar d'altre mode.

2. Igualment volem que l'abat i la comunitat d'aquest monestir hagen d'assignar sis monjos preveres del mateix monestir, els quals cada dia hagen de celebrar per a sempre misses de difunts, així com orar a Déu especialment per la nostra ànima i per les ànimes dels nostres pares, i absoldre la nostra tomba.

¶ ⁴⁹ Jaume I el Conqueridor (1208-1276), pare de Pere el Gran. ¶ ⁵⁰ Per les honors cal entendre

els beneficis obtinguts de l'establiment de les terres a llauradors.

³ Item teneantur predicti abbas et conuentus una die in prima septimana uniuscuiusque mensis facere perpetuo anniuersarium nostrum, celebrando et rogando Deum pro anima nostra et pro animabus parentum nostrorum et absoluendum tumultum nostrum, et quod predictus abbas, quicumque fuerit, de fructibus honorum, qui de dictis decem milibus morabatinorum ementur, teneatur dare in unoquoque dictorum anniuersariorum conuentui dicti monasterii quinquaginta solidos monete Barcinone perpetuo de terno pro pietantia ultra portionem quam debet ipse conuentus habere de dicto monasterio.

41. Legatum monasterio Populeti

¹ Item dimittimus monasterio Populeti ordinis Cisterciensis decem milia morabatinorum pro sinenda et satisfactione omnium eorum que dominus Iacobus, felix recordationis, quondam rex Aragonum, pater noster, dimisit dicto monasterio in suo testamento uel codicillis, ita quod dicta decem milia morabatinorum conuertantur in emptionem honorum ad opus dicti monasterii, et quod ipsum monasterium, seu abbas et conuentus eiusdem, teneantur complere et facere omnia ea que dictus pater noster eis mandauit seu per eos complenda ordinauit, et quod dictus abbas et conuentus teneantur absoluere et definire heredi nostro uniuersali omnia in quibus nos ei teneremur ratione testamenti uel codicillorum dicti patris nostri.

42. Legatum pauperibus

¹ Item dimittimus pro remedio anime nostre decem milia morabatinorum distribuenda per predictos executores in pauperibus uestiendis et in pauperibus mulieribus maritandis, et in aliis piis causis ad cognitionem dictorum executorum.

43. Heredis institutio

¹ Instituimus nobis heredem uniuersalem infantem Alfonsum, filium nostrum, in regno nostro, scilicet in Aragonia, Catalonia et in terris Valentie, comitatibus, uicecomitatibus, ciuitatibus, uillis, castris et omnibus aliis terris et locis regno,

¶ 1 in prima VPBN : om. S || uniuscuiusque VBNS : unicuiusque P ¶ 3 absoluendum PBS : absoluentum V : absoluendo N ¶ 5 morabatinorum V : mirabatinorum P : marabatinorum BNS || teneatur con. : teneantur ω || dare VPBN : om. S ¶ 4 dictorum PBNS : dictosorum fort. V ¶ 7 solidos VBNS : alios P || de terno V : et eterno PBNS || pro pietantia VBS : pro pretaneta P : proprietantia N ¶ 10 Populeti VPV : Populensi BS || Cisterciensis P : Cisterciensium BS : Cistercien in breuiatione VN || morabatinorum V : marabatinorum PBNS ¶ 11 pro sinenda V : pro emenda P : pro finenda BS : pro finendo N ¶ 12 quondam VP : qui BNS ¶ 13 dicta V : om. PBNS || morabatinorum V : marabatinorum PBNS ¶ 14 honorum VPBS : bonorum N || ad VN : et ad PBS ¶ 17 definire PBNS : diffinire V || uniuersali VPV : anniuersali BS ¶ 18 ei V : et PBNS ¶ 20 morabatinorum VP : marabatinorum BNS ¶ 21 in² VPV : om. BS ¶ 24 infantem VPBN : om. S

3. Igualment, l'esmentat abat i la comunitat, un dia de la primera setmana de cada mes, han de fer per sempre un recordatori nostre, celebrar-lo i pregar a Déu per la nostra ànima i la dels nostres pares, i absolent la nostra tomba, i que aquest abat, siga qui siga, dels beneficis de les honors que s'han de comprar amb els deu mil morabatins, haja de donar sempre en cadascun d'aquests aniversaris a la comunitat del monestir cinquanta sous de moneda de Barcelona de tern per compensació més enllà de la porció que ha de tindre la pròpia comunitat d'aquest monestir.

41. Legat del monestir de Poblet

1. Igualment donem al monestir de Poblet de l'orde del Cister deu mil morabatins per l'accés i la satisfacció de tot allò que el senyor Jaume, de felix record, aleshores rei d'Aragó, pare nostre, va deixar a aquest monestir en el seu testament o en altres documents, de manera que aquests deu mil morabatins s'invertisquen en la compra d'honors per a l'obra d'aquest monestir, i que aquest monestir, o l'abat i la seua comunitat, hagen de complir i fer tot allò que el nostre pare els va manar, o bé va ordenar que ells ho compliren, i que aquest abat i comunitat hagen d'absoldre i definir per al nostre hereu universal tot allò que nos estem obligats amb ell per raó de testament o de documents del nostre pare.

42. Legat als pobres

1. Igualment donem, per remei de la nostra ànima, deu mil morabatins que cal distribuir per part dels marmessors a vestir els pobres i que les dones pobres es puguen casar, així com en altres causes piadoses segons el criteri dels marmessors.

43. Institució de l'hereu

1. Establim com a nostre hereu universal l'infant Alfons, fill nostre,⁵¹ al nostre regne, és a dir, a Aragó, Catalunya i a les terres de València, comtats, vescomtats, ciutats, viles, castells i totes les altres terres i llocs subjectes al nostre regne,

¶⁵¹ Es refereix a Alfons III el Liberal (1265-1291).

dominationi et iurisdictioni nostre subiectis, et in dominio et aliis omnibus iuribus que habemus et habere debemus in regno Maioricarum et in comitatibus Rossilionensis et Ceritanie, et in aliis comitatibus, uicecomitatibus, uillis, castris, terris et locis aliis que frater noster Iacobus, rex Maioricarum, habet et tenet per nos, et in omnibus etiam aliis bonis et iuribus nostris quecumque habebimus tempore obitus nostri.

44. Legatum infanti Iacobo

¹ Item dimittimus infanti Iacobo, filio nostro, terras de Ripacurcia et de Pallars cum terminis et iuribus earum, tam ea uidelicet omnia que nos ibi habemus et accipimus et quam ea omnia in quibus comes de Pallars et barones, milites et alii homines ibi tenent per nos, et omnes redditus, prouentus et alia iura uniuersa que habemus et accipimus et habere et accipere debemus in dictis terris siue locis et terminis eorum, prout hec limitata sunt in instrumento donationis a nobis sibi facto de predictis.

² Et in iis que dimittimus dicto infanti Iacobo, ipsum nobis heredem instituimus, ita uidelicet quod dictus infans Iacobus et heredes et successores ipsius in dictis locis teneant ad feudum predictas terras siue loca pro dicto infante Alfonso, filio et herede nostro uniuersali, et heredibus suis, et sint inde uassalli eorum, et eis faciant dictus infans Iacobus et heredes sui homagium pro predictis, et quod donent eis irati et pacati potestatem de castris omnibus que sunt infra terminos dictorum locorum, et quod dictus infans Alfonsus et heredes sui possint de predictis locis que dimittimus dicto infanti Iacobo facere guerram et pacem sicut de re sua propria, et quod alter alterum iuuare et defendere teneatur in omnibus contra cunctos.

45. Legatum Frederico et Petro infantibus

¹ Item uolumus et mandamus quod predictus infans Alfonsus, heres a nobis uniuersalis institutus, uel quicumque sit nobis heres uniuersalis et heredes ipsius,

¶ 2 in² VBS : om. PN ¶ 3 Rossilionensis et Ceritanie VPBS : om. N || et² - uicecomitatibus VPB : om. NS || comitatibus VP : comitatibus Rossilionensibus fort. B || uillis - locis VPBN : om. S ¶ 4 rex VPBS : om. N ¶ 5 etiam VP : om. BNS || bonis VPBS : terris N || quecumque habebimus VBNS : quibuscumque P ¶ 8 Ripacurcia VPBS : Curua N || Pallars V : Pallas PBNS ¶ 9 earum VP : eorum BNS || nos VPBS : non N || ibi VPBN : om. S ¶ 10 accipimus VPBN : accepimus S || et¹ VBNS : om. P || quam VPBS : quod N || in quibus con. : in quo VBNS : que ipse P ¶ 11 que - terris VPNS : om. B ¶ 13 in VPBS : om. N ¶ 15 iis PBS : his N : hiis V || infanti Iacobo V : Iacobo infanti V || nobis VBNS : om. P ¶ 17 infante VPBS : infanti N ¶ 20 irati et pacati PBS : iraci et paccaci V : lac. N ¶ 21 quod dictus VBNS : predictus P || locis PBNS : om. V ¶ 23 iuuare VP : iurare BNS || et VPN : de BS || teneatur VBNS : teneatur P ¶ 24 Legatum - infantibus VPBN : om. S || Frederico VN : Frederico PB ¶ 25 a nobis PBNS : nobis V ¶ 26 nobis PBNS : a nobis V || heredes VPBN : heres S

dominació i jurisdicció, i també al domini i a tots els altres drets que tenim i hem de tindre al regne de Mallorca i als comtats del Rosselló i Cerdanya, i als altres comtats, vescomtats, viles, castells, terres i altres llocs que el nostre germà, Jaume, rei de Mallorca, té i domina per nosaltres,⁵² i també a tots els altres béns i drets nostres, siguem els que siguem, que tindrem en el moment de la nostra mort.

44. Legat a l'infant Jaume

1. Igualment donem a l'infant Jaume, fill nostre,⁵³ les terres de Ribagorça i de Pallars amb els seus termes i drets, tant tots aquells que nosaltres tenim allà i que hem heretat com tots aquells que tenen en nom nostre el comte de Pallars, els barons, els nobles i altres persones, així com totes les rendes, beneficis i altres drets generals que tenim i hem rebut i hem de rebre i tindre en aquelles terres o llocs i als seus termes, segons estan delimitats en el document de donació redactat per a ell per nosaltres sobre aquesta qüestió.

2. I en tot allò que donem a l'infant Jaume, el nomenem hereu nostre, de manera que aquest infant Jaume i els hereus i successors seus tinguen ací aquestes terres o llocs com a feu en nom de l'infant Alfons, fill i hereu nostre universal, i en el nom dels seus hereus, i que siguem així vassalls d'ells, i que els facen homenatge de tot açò l'infant Jaume i els seus hereus, i que els donem en pau i en guerra el govern de tots els castells que estan dins dels termes d'eixos llocs, i que l'infant Alfons i els seus hereus puguem amb eixos llocs que hem donat a l'infant Jaume fer la guerra o la pau com si fora seu, i que un estiga obligat a ajudar i defensar l'altre contra els altres en tots els llocs.

45. Legat als infants Frederic i Pere

1. Igualment volem i ordenem que l'esmentat infant Alfons, hereu universal nomenat per nosaltres, o qualsevol que siga el nostre hereu universal i els seus

¶⁵² Es refereix a Jaume II (1243-1311) de Mallorca, fill de Jaume I i germà de Pere III. Jaume I havia dividit els seus regnes entre els seus fills, i va donar al seu fill Jaume els territoris de Mallorca, Rosselló, Cerdanya i Montpeller. Pere III i el seu fill Alfons III van dur a terme una campanya per a recuperar aquestes terres i unificar de nou tots els territoris que havien

sigut de Jaume I sota un únic rei. Per això aquests territoris no apareixen ací considerats com a propietat de Jaume II de Mallorca sinó com a territoris de Pere III –que pot donar-los en herència– que Jaume II de Mallorca té de forma nominal. ¶⁵³ Es refereix a Jaume II el Just (1267-1327), que va rebre primerament el tron de Sicília.

prouideant infanti Frederico et infanti Petro, filiis nostris, decenter in alimentis eorum, et dimittimus ipsos sub mercede dicti heredis nostri uniuersalis, et hec eis dimittimus iure institutionis pro hereditate paterna.

46. Legatum filie

5 ¹ Item dimittimus domine Isabeli, filie nostre, uxori illustrissimi regis Portugallie, iure institutionis decem milia morabatinorum ultra ea que iam ei dedimus.

² Item, si predicta regina Portugallie, filia nostra, decederet antequam nos et filius uel filii ex ea remanerent, dimittimus ipsi filio uel filiis iure institutionis decem milia morabatinorum predicta.

10 47. Legatum alteri filie

¹ Item dimittimus Violanti, filie nostre, iure institutionis triginta milia librarum monete Barcinone de terno, que heres noster uniuersalis teneatur sibi soluere et cum ipsis eam maritare, et quod interim donec solueret dicta triginta milia librarum teneatur ei et familia sue honorifice prouidere.

15 48. Legatum regine Constantie, consorti testatoris

¹ Item laudamus et confirmamus domine Constantie, regine Aragonum, consorti nostre, dotem suam quam pro ea recepimus, et sponsalium seu donationem propter nuptias quam ei fecimus sicut per instrumenta inde confecta apparet. Et uolumus et mandamus quod heres noster uniuersalis nullum prestat ei impedimentum in omnibus aliis que ipsa a nobis habet obligata pro dote sua et donatione propter nuptias. Preterea dimittimus dicte domine, regine, ad suam uoluntatem
20 omnes joyas suas, et totam uexellam suam auri et argenti, et cameram suam, et alios apparatus suos.

¶ 1 Frederico VN : Federico PBS ¶ 5 dimittimus VPBN : instituimus scilicet S ¶ Isabeli : Isabel VB : Isabelle PNS ¶ illustrissimi PBNS : illustris V ¶ Portugallie VP : Purtugalie V : Portugalie P ¶ 6 morabatinorum V : marabatinorum PBNS ¶ iam ei VBNS : ei iam P ¶ 7 Portugallie BNS : Purtugalie V : Portugalie P ¶ 8 filii VP : filie BNS ¶ 9 morabatinorum V : mirabatinorum P : marabatinorum BNS ¶ predicta VBNS : predictorum P ¶ 11 Violanti BNS : Yolant V : Iolanti P ¶ triginta milia librarum V : triginta libras PBNS ¶ 12 monete Barcinone VP : unione Barcinoniensi BNS ¶ de terno que VP : et tamquam BNS ¶ noster VPN : nostra BS ¶ 13 dicta triginta milia librarum V : dictas triginta libras PBNS ¶ 14 prouidere VPBN : prouideri S ¶ 15 testatoris PBNS p.c. V : fescatoris a.c. fort. V ¶ 17 recepimus VBNS : recipimus P ¶ donationem VPBN : donationis S ¶ 19 uolumus VPBS : uolumus hanc N ¶ 20 aliis PBNS : hiis V ¶ donatione VPN : donationem BS ¶ 21 Preterea VPBS : et preterea N

hereus, proveïsquen l'infant Frederic i l'infant Pere, fills nostres, de forma decent en les seues manutencions, i els deixem sota la mercè del nostre hereu universal, i els donem açò com a dret de la institució en nom de l'herència paterna.

46. Legat a la filla

1. Igualment deixem a la senyora Isabel, filla nostra,⁵⁴ esposa de l'il·lustríssim rei de Portugal, com a dret de la institució, deu mil morabatins més dels que ja li havíem donat.

2. Igualment, si la reina de Portugal, filla nostra, morira abans que nosaltres i quedara el seu fill o els seus fills, li deixem al fill o als fills, com a dret de la institució, els deu mil morabatins esmentats.

47. Legat a l'altra filla

1. Igualment deixem a Violant, filla nostra,⁵⁵ com a dret de la institució, trenta mil lliures de moneda de Barcelona de tern, les quals el nostre hereu universal ha de donar-li i ha de casar-la amb eixes lliures, i que entretant, fins que li done eixes trenta mil lliures, ha de mantindre-la a ella i a la seua família amb honor.

48. Legat a la reina Constança, consort del testador

1. Igualment lloem i confirmem en benefici de la senyora Constança, reina d'Aragó, consort nostra, el seu dot, que vam rebre per ella, i l'esponsalici o donació de les noces que li vam fer, segons apareix descrit per documents. I volem i manem que el nostre hereu universal no li mostre cap impediment en qualsevol altra cosa que ella estiga obligada a fer de la nostra part pel seu dot i donació de les noces. També deixem a aquesta senyora, la reina, totes les seues joies a la seua voluntat, i tota la vaixel·la seua d'or i plata, i la seua roba de cambra i els altres ornaments.

¶ ⁵⁴ Isabel de Portugal (1271-1336), filla de Pere III, reina consort de Portugal per haver-se casat el 1282 amb el rei Dionís. ¶ ⁵⁵ Violant d'Aragó (1273-1301), filla de Pere III, es casaria el

1297 amb Robert d'Anjou (1278-1343), el qual esdevindria més tard, ja el 1309, rei de la Sicília continental, coneguda també com a regne de Nàpols, amb el títol de Robert I.

49. Substitutiones facte heredibus uniuersalibus

1 Item, si predictus infans Alfonsus, filius noster, decesserit antequam nos, ins-
tituimus nobis heredem uniuersalem predictum infantem Iacobum, filium nos-
trum. Et si ipse infans Iacobus, filius noster, non uiueret tempore obitus dicti
5 infantis Alfonsi, uel si uiueret et decederet antequam nos, instiuimus nobis here-
dem uniuersalem illum de filiis nostris masculis qui nobis superuixerint et primo-
genitus tunc nobis fuerit, et quod ipse heres noster uniuersalis, quicumque fuerit,
teneatur ad omnia ea supradicta ad que heres uniuersalis tenetur et debet teneri,
ut supra continetur.

10 2 Item, si predictus infans Alfonsus, filius noster, post obitum nostrum deces-
serit sine filio uel filiis masculis de legitimo matrimonio procreatis, in hoc casu
substiuimus ei in omnibus que sibi dimittimus predictum infantem Iacobum, fi-
lium nostrum, si tunc uixerit, et, si tunc non uixerit, substiuimus ei illum de filiis
15 nostris masculis qui tunc uixerit et primogenitus tunc nobis fuerit. Et, si predic-
tus infans Alfonsus dimiserit in obitu suo filiam uel filias de legitimo matrimonio
procreatas, uolumus et mandamus quod predictus infans Iacobus, uel quicumque
alius de filiis nostris masculis hereditatem predicti infantis Alfonsi habuerit, teneatur
predictam filiam uel filias honorifice maritare.

20 3 Item, si predictus infans Iacobus, filius noster, uel aliquis alius de filiis nos-
tris masculis, decederet post obitum nostrum infra pupillarem etatem, predictus
infans Alfonsus, filius noster, uel heres ipsius uniuersalis, sit heres illius in tota
hereditate sua.

25 4 Item, si predictus infans Iacobus, filius noster, uel aliquis alius de filiis nostris
masculis, in illo scilicet casu in quo hereditas nostra quam dimittimus dicto infanti
Alfonso ad eum peruenerit, post obitum nostrum decesserit quodcumque post
pupillarem etatem sine filio uel filiis masculis de legitimo matrimonio procreatis,
substituimus ei illum de filiis nostris masculis qui tunc uixerit, et primogenitus
tunc nobis fuerit. Et in hoc casu uolumus et mandamus ipsi filio nostro ad quem
30 hereditas nostra ratione istius substitutionis peruenisset quod maritet honorifice
filiam uel filias, si quas dimisisset ille cuius ante ipsa hereditas fuisset.

¶ 2 decesserit *PBNS* : decederet *V* ¶ 3 infans *V* : *om.* *PBNS* || obitus *VPNS* : *om.* *B* ¶ 6 illum
VP : ullum *BNS* || superuixerint *VBNS* : superuixerit *P* ¶ 7 heres noster *VP* : noster heres *BS* :
non heres *N* ¶ 10 si predictus *V* : supradictus *PBNS* || decesserit *PBNS* : decederet *V* ¶ 11 filio
VBNS : filiis *P* ¶ 13 de filiis *VPBS* : *iter.* *N* ¶ 14 nostris masculis *VPN* : masculis nostris *BS* || et
VPBS : *om.* *N* ¶ 15 filiam *VBNS* : filios *P* ¶ 16 procreatas *VBNS* : procreatos *P* ¶ 18 predictam
VBNS : dictam *P* ¶ 19 infans *VPBS* : *om.* *N* ¶ 21 infans *VPNS* : *om.* *B* || filius *VBNS* : heres
P || ipsius *VBNS* : illius *P* ¶ 23 si predictus *VP* : supradictus *BNS* ¶ 24 hereditas – eum *VPBS*
: *om.* *N* || dimittimus *VBS* : dictimus *P* ¶ 25 nostrum *VPBS* : *om.* *N* ¶ 29 istius substitutionis
VPN : institutionis *BS*

49. Substitucions fetes entre els hereus universals

1. Igualment, si l'esmentat infant Alfons, fill nostre, morira abans que nosaltres, nomenem com a nostre hereu universal l'esmentat infant Jaume, fill nostre. I si l'infant Jaume, fill nostre, no visquera en el moment de la mort de l'esmentat infant Alfons, o si visquera i morira abans que nosaltres, nomenem el nostre hereu universal aquell dels nostres fills mascles que ens hagen sobreviscut que siga en eixe moment el nostre primogènit, i que el nostre hereu universal, siga qui siga, estiga obligat a totes les coses ja explicades a les quals està obligat i ha d'estar obligat l'hereu universal, tal com s'explica abans.

2. Igualment, si l'esmentat infant Alfons, fill nostre, morira després de la nostra mort sense fill o sense fills mascles procreats de matrimoni legítim, en aquest cas el substituïm en tot allò que li deixem per l'infant Jaume, fill nostre, si encara és viu, i si no és viu, el substituïm per aquell dels nostres fills mascles que encara siga viu i siga aleshores el nostre primogènit. I, si l'esmentat infant Alfons haguera deixat a la seua mort filla o filles procreades de matrimoni legítim, volem i ordenem que l'infant Jaume, o qualsevol altre dels nostres fills mascles que tinga l'herència de l'infant Alfons, haja d'honar i casar aquesta filla o filles.

3. Igualment, si l'esmentat infant Jaume, fill nostre, o qualsevol altre dels nostres fills mascles, morira després de la nostra mort, estant ell en edat infantil, l'esmentat infant Alfons, fill nostre, o el seu hereu universal, ha de ser el seu hereu en tota la seua herència.

4. Igualment, si l'esmentat infant Jaume, fill nostre, o qualsevol altre dels nostres fills mascles, en el cas que li arribe a ell la nostra herència que deixem a l'infant Alfons, morira després de la nostra mort després d'arribar a edat adulta sense fill o fills mascles procreats de matrimoni legítim, el substituïm per aquell dels nostres fills mascles que encara siga viu i siga aleshores el nostre primogènit. I en aquest cas volem i ordenem al nostre fill, a qui la nostra herència per raons de substitucions arribara, que case amb honor la filla o les filles, si és que n'haguera tingut aquell de qui abans havia sigut l'herència.

50. Substitutio Violanti infanti

¹ Item, si dicta Violans, filia nostra, decederet infra pupillarem etatem uel postea antequam nuberet, ea que sibi dimittimus reuertantur heredi nostro uniuersali.

² Item uolumus et mandamus quod predicti executores huius testamenti sint
5 adiutores et defensores predicti heredis nostri uniuersalis in omnibus factis suis utiliter peragendis.

51. Clausula finalis

¹ Item uolumus et mandamus quod hec sit ultima uoluntas nostra quam uolumus ualere iure testamenti, et, si forsan non ualere iure testamenti, saltem ualeat
10 et ualere possit iure codicillorum uel alterius cuiuslibet ultime uoluntatis. Actum est hoc apud Portum Fangos tertio Nonas Iunii anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo secundo.

² Signum Petri, Dei gratia regis Aragonum predicti, qui hec omnia supradicta laudamus et firmamus.

15 ³ Testes rogati huius testamenti sunt Raimundus Dorchal, Atho de Focibus, Nergo Lopez, miles, Ferrarius de Apiaria et Arnaldus de Basz, miles.

⁴ Signum mei, Petri Marti, notarii publici Barcinone et totius terre et dominationis illustris domini regis Aragonum, qui hec scripsit et clausit die et anno quo supra.

52. De dominio regis Iacobi, filii regis Petri et regine Constantie

20 ¹ Per seriem autem preinserti testamenti dicti recolende memorie serenissimi regis Petri Aragonum et Sicilie, manifeste apparet quod inclitus infans Alfonsus, filius et primogenitus suus, est heres uniuersalis a dicto testatore institutus in regnis et terris in institutione designatis, et est ipsorum legitimus successor, et etiam

¶ 1 Substitutio - infanti VPBS : om. N ¶ Violanti BS : Yolanti V : Iolanti P ¶ 2 Violans BNS : Yolant V : Iolant P ¶ 3 reuertantur VP : renuntiantur BNS ¶ 4 huius VP : huiusmodi BNS ¶ 9 forsan VPBS : forsitan N ¶ saltem VN : saltem PBS ¶ 10 ualere PBS : ualeri N ¶ 11 quadringentesimo ante itesimo del. V ¶ 12 octuagesimo PBNS : octoagesimo V ¶ secundo VP : sexto BS : tertio N ¶ 13 hec omnia supradicta VP : omnia supradicta BS : terram supradictam N ¶ 14 firmamus VPBS : confirmamus N ¶ 15 Dorchal Atho V : et Dorchalt Acho P : et Dorchalago BS : et Dorchal a quo N ¶ 16 Nergo Lopez VP : Nergo Lopes BNS ¶ miles¹ V : D. Miles P : Despuiles BS : Don Miles fort. N ¶ Apiaria V : Apraria PBNS ¶ Basz fort. V : Baso P : Basque BNS ¶ 17 mei PBNS : om. V ¶ Barcinone VP : Barcinonensis BNS ¶ 18 illustris VP : illustrissimi BNS ¶ 21 infans Alfonsus filius VBNS : filius Alfonsus infans P ¶ 22 dicto VPBS : om. N ¶ 23 et² - Ierusalem VPNS : iter. B

50. Substitució de la infanta Violant

1. Igualment, si l'esmentada Violant, filla nostra, morira durant l'edat infantil o més tard però abans de casar-se, tot allò que li hem deixat ha de tornar al nostre hereu universal.
2. Igualment volem i ordenem que els marmessors d'aquest testament siguin ajudants i defensors del nostre hereu universal en l'execució útil de tots els seus fets.

51. Clàusula final

1. Igualment volem i manem que aquesta siga l'última voluntat nostra que volem fer valer amb el dret de testament, i, si per casualitat no tinguera valor de dret de testament, que almenys tinga valor i puga valer pel dret dels documents o d'altra qualsevol última voluntat. S'ha fet a Port Fangós,⁵⁶ tres dies de les nores de juny de l'any del Senyor de 1282.
2. Segell de Pere, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, el qual rei, nosaltres, lloem i firmem tot el que s'ha escrit ací abans.
3. Els testimonis pregats d'aquest testament són Ramon Dorchal, Acho de Foces, Nergo López, cavaller, Ferrer de Apiera i Arnau de Bas, cavaller.
4. Segell meu, de Pere Martí, notari públic de Barcelona i de tota la terra i dominació de l'il·lustre senyor rei d'Aragó, el qual ha escrit tot açò i ho ha tancat el dia i l'any indicat més amunt.

52. Sobre el domini del rei Jaume, fill del rei Pere i de la reina Constança

1. Per la successió del testament de l'esmentat sereníssim rei Pere d'Aragó i Sicília, d'il·lustre record, es veu clarament que l'inclit infant Alfons, fill i primogènit seu, és l'hereu universal nomenat pel testador de les terres i dels regnes designats a la institució, i n'és per tant el legítim successor, i també dels

¶⁵⁶ Antic port de la ciutat de Tortosa, al delta de l'Ebre.
La data, que segueix el sistema romà, correspon al tres de juny.

regnorum Sicilie et Ierusalem et aliorum eis adiacentium dicto patri suo pertinentium ex causis iam superius enarratis.

2 Et licet in institutione prefixa de predictis regnis Sicilie et Ierusalem expresse mentio non habeatur, hoc tamen fuit ex eo quod tempore testamenti condicionis
5 dictus rex Petrus nondum ipsum regnum Sicilie recuperauerat a manu tyrannorum, ut per kalendaria eiusdem testamenti et sui transitus et recuperationis regni superius iam inserta et declarata liquide cerni potest. Attamen per generalem institutionem dicti testamenti ibi ubi dicit «et in omnibus etiam aliis bonis et iuribus nostris quecumque habebimus tempore obitus nostri, et cetera», uidetur dicto
10 inclito infanti Alfonso dicta regna Sicilie et Ierusalem et alia regna eis adiacentia legitime pertinere.

3 Cum autem inclitus infans Iacobus precontentus, dicti clare memorie regis Petri filius, simul cum inclito infante Frederico, eius fratre, tempore obitus dictorum eius patris esset in dicto regno Sicilie et sub eius gubernatione pro patre regnum tenebatur, fideles Siculi, preinsertum testamentum ignorantes, uidentes dictum inclitum infantem Iacobum, filium eorum domini, regis Petri, conflictus hostium sine rege timentes, necessitatis causa dictum infantem Iacobum in regem Sicilie coronarunt post obitum ipsius patris sui secunda die Februarii anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto.

20 4 Sic autem dictus infans Alfonsus fuit rex Aragonum per mortem dicti patris sui, et dictus infans Iacobus fuit coronatus rex Sicilie, ut predictum est. Et dictus rex Alfonsus, sciens se moriturum, suum condidit testamentum in hec uerba.

53. Testamentum illustrissimi Alfonsi, regis Aragonum, dicti regis Petri filii

25 1 In Dei nomine nos, Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, ac comes Barcinone, in nostro pleno sensu et sana et integra memoria nostrum facimus et ordinamus testamentum.

¶ 1 Sicilie et VPNS : scilicet BS ¶ 4 mentio VPNS : mentionem B || habeatur VPBS : habetur N || tamen VPNS : autem B ¶ 5 ipsum regnum VBNS : regnum ipsum P ¶ 6 sui VPBN : om. S ¶ 7 liquide VPBS : si quidem N || per VPBS : quod N ¶ 8 dicit VBNS : dicitur P || etiam VPBS : et N ¶ 9 uidetur VPBN : eidem S ¶ 13 infante VPBS : infanti N || Frederico VPNS : Federico BS ¶ 14 esset VP : esse BNS || gubernatione VPBS : gubernatore N || tenebatur VBN : tenebat PS ¶ 15 Siculi VBS : sicuti PN ¶ 16 Iacobum VPNS : Iacobus B || conflictus VP : conflictoris BNS ¶ 18 secunda die V : die secunda || Februarii PBNS : Febroarii V ¶ 21 dictus¹ VPNS : alius B ¶ 22 suum VPBS : om. N ¶ 25 Maioricarum VPNS : om. B ¶ 26 Barcinone VP : Barcinonensis BNS || et² VPNS : ac BS

regnes de Sicília i Jerusalem i dels altres territoris adjacents que pertanyien al seu pare segons els motius ja explicats abans.

2. I encara que en la institució prefixa no hi haja expressament menció sobre els esmentats regnes de Sicília i Jerusalem, això és degut al fet que, durant l'època de la redacció del testament, el rei Pere encara no havia recuperat el regne de Sicília de mà dels tirans, tal com clarament es pot observar per la datació ja inclosa i declarada del mateix testament i la del seu traspàs i la de la recuperació del regne. Malgrat això, per la general institució del testament, on diu «i també a tots els altres béns i drets nostres, siguen els que siguen, que tindrem en el moment de la nostra mort, etcètera», sembla que a l'esmentat íncrit infant Alfons pertanyen legítimament els regnes de Sicília, Jerusalem i els altres regnes pròxims.

3. Però quan l'íncrit infant Jaume, fill del rei Pere, d'il·lustre record, juntament amb l'íncrit infant Frederic, germà seu, estava en el moment de la mort del pare al regne de Sicília, i quan el regne estava sota el seu govern en nom del seu pare, els fidels sicilians, ignorants del testament, veient l'íncrit infant Jaume, fill del seu senyor, el rei Pere, i tement un conflicte sense rei amb els enemics, van coronar per urgència l'infant Jaume com a rei de Sicília després de la mort del seu pare el segon dia de febrer de l'any del Senyor de 1285.

4. I així l'infant Alfons va ser rei d'Aragó per la mort del seu pare, i l'infant Jaume va ser coronat rei de Sicília, com s'ha contat. I aquest rei Alfons, sabent que no tardaria a morir, va redactar el seu testament amb aquestes paraules.

53. Testament de l'il·lustre Alfons, rei d'Aragó, fill del rei Pere

1. En el nom de Déu, nosaltres, Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Mallorca i València i comte de Barcelona, amb el nostre ple coneixement i amb la memòria sana i íntegra, fem i ordenem el nostre testament.

54. Clausula manumissoria

¹ Et elegimus manumissores et executores huius nostri testamenti uenerabiles archiepiscopum Terraconensem et episcopum Barcinonensem, qui pro tempore fuerint, et nobiles uiros dominum Arnaldum Rogerii, comitem Pallariensem, 5 Berengarium de Podiouridi, Lupum Sterrench de Luna, Guillelmum de Angularia, Gilabertum de Crudillis et Rodericum Eximini de Luna, comendatorem Montisalbi, mandantes et rogantes predictos manumissores et executores, et sub fide et legalitate qua nobis sunt astricti ab eis requirimus, quod ipsi omnes, uel maior pars eorum si alii non possent interesse, compleant et exequantur hoc tes- 10 tamentum seu ultimam uoluntatem nostram prout infra continetur et declaratur.

55. De debitis soluendis

¹ In primis uolumus et mandamus quod predicti manumissores et executores de bonis nostris soluant omnia debita et restituant omnes iniurias nostri et parentum nostrorum de plano sine omni diffugio et malitia et strepitu iudiciario, sicut hec 15 probari poterunt per testes uel instrumenta aut per aliam legitimam declarationem. Nos enim ad solutionem et restitutionem predictorum debitorum et iniuriarum obligamus et assignamus omnia bona nostra quecumque sint et ubicumque.

56. De sepultura

¹ Eligimus sepulturam nostram in monasterio Fratrum Minorum Barcinone, 20 quam quidem sepulturam mandamus fieri bene et honorifice, prout nos decet. Volumus etiam et mandamus quod, ubicumque contingat nos finire dies nostros, quod corpus nostrum deferatur ad sepeliendum ad dictum monasterium Fratrum Minorum Barcinone, et quod in obitu nostro induamur habitu sancti Francisci.

¶ 1 manumissoria *P* : manumissione *V* : manumissionis *BS* : manumissorum *N* ¶ 3 Terraconensem *VBS* : Terracone *P* : Taraconensem *N* || Barcinonensem *VPBN* : Barcinone *P* : Barcinonensem *S* ¶ 4 fuerint *VS* : fuerit *PBN* || dominum *BNS* : dompnium *V* : donnum *P* || Rogerii *V* : Rogeri *PBNS* ¶ 5 Berengarium *VBNS* : Bergariensem *P* || Sterrench *VPN* : Hercench *BS* || Guillelmum *VPN* : Guillelmum *BS* ¶ 6 Gilabertum *VP* : Guilibertum *BS* : cui Lambertum *N* || Crudillis *VPBS* : codicillis *N* || Eximini *VP* : Eximenes *BNS* ¶ 7 Montisalbi *VPBN* : de Montisalbi *S* || mandantes et rogantes *VP* : mandantem et rogantem *BNS* || executores *VP* : executorem *BNS* ¶ 8 qua nobis sunt adstricti *VP* : qua eorum unusquisque nobis est et sunt adstrictae *BNS* || uel *VP* : ut *BNS* ¶ 9 possent *VBNS* : possunt *P* || exequantur *VPBS* : exequantur *N* ¶ 10 nostram *VP* : *om.* *BNS* || et declaratur *VPBS* : *om.* *N* ¶ 14 diffugio *VPBN* : deffugio *S* || iudiciario *V* : iudicii *PBS* : iudicio *N* || sicut hec *VPBS* : sic he *N* ¶ 15 aliam *VPBS* : *om.* *N* ¶ 16 enim *VS* : ei *P* : etiam *BN* ¶ 17 sint *VBNS* : sunt *P* ¶ 19 nostram *VPBS* : *om.* *N* || monasterio *VP* : monasteriis *BNS* ¶ 22 sepeliendum *V* : sepulturam *PBNS* ¶ 23 induamur *VP* : induantur *BNS*

54. Clàusula dels marmessors

1. Elegim com a marmessors i executors d'aquest testament nostre els venerables arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, els que siguen en eixe moment, i els nobles homes el senyor Arnau Roger, comte de Pallars; Berenguer de Puigverd, Llop Esterrenc de Luna, Guillem d'Angulària, Gilabert de Crudells i Roderic Eximén de Luna, comanador de Montblanc, i manem i preguem a aquests marmessors i executors, i sota la fe i la legalitat amb què estan units a nosaltres i els requerim, que tots ells, o la major part d'ells si els altres no pogueren participar-hi, que complisquen i executen aquest testament o última voluntat nostra segons es conté i declara ací baix.

55. Sobre el pagament dels deutes

1. En primer lloc, volem i manem que aquests marmessors i executors resolguen dels nostres béns tots els deutes i restituisquen totes les injustícies nostres i dels nostres pares de manera clara, sense cap excusa, maldat o conflicte judicial, tal com podran provar per testimonis o documents o per altra legítima declaració. Nosaltres, per a la solució i restitució d'aquests deutes i injustícies, lliurem i assignem tots els nostres béns, siguen els que siguen i on estiguen.

56. Sobre la sepultura

1. Elegim la nostra sepultura al monestir dels Frares Menors de Barcelona, la qual sepultura ordenem que siga ben feta i amb honor, segons ens correspon. Volem també i manem, siga on siga que ens toque acabar els nostres dies, que el nostre cos siga portat a soterrar en aquest monestir dels Frares Menors de Barcelona, i que al nostre soterrament portem l'hàbit de sant Francesc.

57. Legatum monasterio Fratrum Minorum

1 Item uolumus et mandamus ac etiam statuimus et ordinamus quod conuentus
dicte domus Fratrum Minorum Barcinone, pro remedio anime nostre, procuretur
tribus diebus qualibet septimana in perpetuum celebrare missam defunctorum,
5 scilicet die Dominica et die Martis et die Iouis, et in unoquoque dictionum trium
dierum dentur conuentui dicti monasterii Fratrum Minorum pro pietantia siue
procuracione quinquaginta solidi monete Barcinone perpetuo de terno.

2 Item uolumus et mandamus ac etiam statuimus quod quolibet anno in die obi-
tus nostri in perpetuum fiat anniuersarium nostrum in dicto monasterio Fratrum
10 Minorum Barcinone, et quod in ipsa die anniuersarii nostri induantur omnes
Fratres Minores conuentus dicte domus Barcinone tunicis superioribus de panno
idoneo ad faciendum tunicas sui habitus, et quod in eadem die qua fiet anniuers-
arium nostrum induantur quolibet anno in perpetuum centum pauperes tunicis
de lombardesc et caligis albis et camisis et bracis, et quod procurentur siue refi-
15 ciantur ipsi centum pauperes in dicto monasterio Fratrum Minorum.

3 Volumus etiam et mandamus quod in die dicti anniuersarii nostri procurentur
singulis annis de bonis nostris predicti Fratres Minores si forsan dies qua finiemus
dies nostros non esset aliquis de dictis tribus diebus quibus ipsos supra mandauim-
us procurari, et quod dentur eis pro procuracione siue pietantia quinquaginta
20 solidi predicte monete.

4 Item uolumus et mandamus et etiam statuimus et ordinamus quod ardeant
semper die noctuque incessanter coram tumulto nostro duo cerei, quorum uter-
que sit ponderis decem librarum. Et nos dimittimus et assignamus ad procura-
tionem predictorum Fratrum Minorum et dictionum centum pauperum et ad
25 emptionem dictarum uestium quas mandamus fieri eisdem Fratribus Minoribus et
dictis centum pauperibus et ad faciendum seruitium dictionum cereorum, omnes
redditus, exitus et prouentus molendinorum nostrorum Barcinone.

5 Ita quod de dictis redditibus et prouentibus, uel de pretio eorum, si uende-
rentur, baiulus noster, quicumque pro tempore fuerit, teneatur dare et soluere

¶ 3 pro VPBS : et pro N || procuretur VN : procuret quod P : procurent BS ¶ 4 diebus VPBS :
om. N || celebrare missam defunctorum BNS : om. VP ¶ 5 et³ VBNS : om. P || trium VPBS : om.
N ¶ 6 dicti monasterii VBNS : post Minorum transp. P || pro pietantia VBS : pro pitantia P : pro-
prietantia N ¶ 7 solidi VP : solidos BNS || Barcinone VPBS : Barcinonensis N || de terno V : et
eterno PN : eterno BS ¶ 8 quod PBNS : pro V ¶ 11 tunicis VBNS : cum eis P ¶ 12 sui habitus
VBNS : super habitu P || fiet VPBS : fiat N ¶ 14 lombardesc V : lombondesc P : combardesc BS
: sembardesti N || quod V : om. PBNS ¶ 17 dies qua VS : die qua P : dies quam BN || finiemus
- quibus VPBN : mg. S ¶ 19 pietantia VBNS : pitantia P ¶ 20 solidi V : solidos PBNS ¶ 22 die
VBNS : diu P || cerei VBNS : ceri P ¶ 24 predictorum V : dictionum PBNS ¶ 25 dictarum
uestium V : dictionum uestimentum P : dictionum uestimentorum BNS || eisdem VPBS : eis N
¶ 28 uenderentur PBNS : uendentur V

57. Legat al monestir dels Frares Menors

1. Igualment volem, manem i també ordenem que la comunitat de l'esmentada casa dels Frares Menors de Barcelona, com a remei de la nostra ànima, s'encarregue de celebrar missa de difunts per sempre tres dies de cada setmana, és a dir, el diumenge, el dimarts i el dijous, i que cadascun d'aquests tres dies se li done a la comunitat de l'esmentat monestir de Frares Menors, en concepte de compensació o procuració, cinquanta sous de moneda de tern de Barcelona.⁵⁷

2. Igualment volem, manem i també ordenem que cada any el dia de la nostra defunció se celebri per sempre l'aniversari de la nostra mort en aquest monestir dels Frares Menors de Barcelona, i que el dia de l'aniversari de la nostra mort tots els Frares Menors de la comunitat d'aquesta casa de Barcelona porten túniques excel·lents de tela especial per a fer túniques del seu hàbit, i que durant eixe dia en què se celebri l'aniversari de la nostra mort cada any, per sempre, cent pobres porten túniques de lombardesc i sabates blanques, així com camises i pantalons, i que aquests cent pobres siguin cuidats i aprovisionats en aquest monestir dels Frares Menors.

3. Igualment volem, manem i també ordenem que el dia de l'aniversari de la nostra mort els esmentats Frares Menors cada any siguin aprovisionats dels nostres béns, si per casualitat el dia que acabem els nostres dies no és un del tres dies que més amunt hem ordenat,⁵⁸ i que els donen com a procuració o compensació cinquanta sous de l'esmentada moneda.

4. Igualment volem, manem i també ordenem que estiguen encesos dos ciris sempre de dia i de nit ininterrompudament davant de la nostra tomba, cadascun dels quals ha de ser de deu lliures de pes. També deixem i assignem totes les rendes, guanys i beneficis dels nostres molins de Barcelona per a la provisió dels Frares Menors i dels esmentats cent pobres, i per a la compra de les robes que hem ordenat fer per als Frares Menors i els esmentats cent pobres, així com per a fer el servei dels ciris esmentats.

5. Així, sobre les esmentades rendes i guanys, o del preu dels molins, si es ven-gueren, el nostre batle, aquell que siga en eixe moment, ha de donar i lliurar

¶⁵⁷ Moneda de baix valor, formada per una lliga d'argent i coure.

¶⁵⁸ És a dir, diumenges, dimarts i dijous.

quolibet anno per tres tertias procuratori dicti monasterii Fratrum Minorum Barcinone sedecim milia solidorum monete Barcinone perpetuo de terno predictae pro predictis omnibus procuracionibus et uestibus ipsorum Fratrum Minorum et dictorum centum pauperum et pro seruitio dictorum cereorum faciendis et complendis, sicut supra a nobis ordinata sunt et statuta.

6 Et, si maior quantitas denariorum fuerit necessaria ad faciendum et complendum predicta, uolumus et mandamus quod soluatur procuratori dictorum Fratrum Minorum de redditibus et prouentibus dictorum molendinorum nostrorum Barcinone. Et predicta mandamus fieri absque omni dilatione et excusatione, ita quod dictus baiulus Barcinone, quicumque pro tempore fuerit, immediate per dictas tres tertias anni, scilicet de quatuor in quatuor mensibus, soluat dictam quantitatem denariorum procuratori dictorum Fratrum Minorum Barcinone.

7 Et in principio quo ipse baiulus incipiet tenere baiuliam, teneatur se et bona sua in continenti cum instrumento ab ipso firmato et iurato obligare dicto monasterio Fratrum Minorum Barcinone siue procuratori suo pro eis quod faciat sibi dictas solutiones de dictis redditibus et prouentibus dictorum molendinorum per predictos terminos. Et si forsan ipse baiulus differret aliquam dictarum solutionum per quatuor dies ultra terminum, uolumus et mandamus quod soluat ipse baiulus, pro pena qualibet uice ducentos morabatinos absque omni remissione procuratori dictorum Fratrum Minorum, qui ipsos ducentos morabatinos conuertat in procuracione ipsorum fratrum, mandantes expresse heredi nostro infrascripto, et hec sibi imponimus et iniungimus sub periculo anime sue et fidei ac debiti quibus nobis astringitur, quod ad predicta complenda compellat, si necesse fuerit, et puniat predicta pena baiulum Barcinone predictum.

8 Et si forsan, quod absit, predicta non complerentur per heredem nostrum infrascriptum et suos uel per baiulum Barcinone, uel essent negligentes in predictis complendis et exequendis, uolumus et mandamus ac etiam statuimus et ordinamus quod procurator dicte domus Fratrum Minorum Barcinone pro ipsis fratribus habeat et teneat libere molendina Barcinone predicta et quod recipiat omnes redditus et prouentus eorundem molendinorum. Nos enim in dicto casu

¶ 1 tres tertias VPBS : tertias tres N || monasterii PBNS : monasterii V ¶ 2 sedecim : sexdecim V : XVI PBNS || de terno predictae V : et eterno P : de tertio predicto BNS ¶ 7 soluatur V : soluantur PBNS ¶ 8 de redditibus VPBN : om. S ¶ 9 excusatione B : scusatione V : sensatione P : executione S : exsensatione fort. N ¶ 10 pro V : om. PBNS ¶ 11 scilicet de quatuor in quatuor VPBS : 83 de quorum in quorum N || soluat VPS : soluant BN ¶ 15 Minorum VPBS : om. N || faciat VBNS : faciet P ¶ 17 predictos VBNS : dictos P || differret VPB : differre N : differat S || solutionum VPBN : solutionem S ¶ 18 per VP : om. BNS ¶ 19 morabatinos V : marabatinos PBNS ¶ 20 morabatinos V : marabatinos PBNS ¶ 21 procuracione VP : procuracionem BNS || ipsorum PBNS : ipso V ¶ 22 ac debiti VP : ac debito BS : sua debito N ¶ 23 si necesse VPBS : sine censo N || et VBNS : ac P ¶ 24 predicta VBNS : at dicta P || predictum - Barcinone VPBS : om. N ¶ 25 si V : om. PBNS || predicta V : quod predicta PBNS ¶ 27 et³ VPBN : ac S ¶ 28 Fratrum Minorum VBNS : om. P ¶ 30 in dicto PBNS : predicto V

cada any per sempre en tres pagaments al procurador del monestir dels Frares Menors de Barcelona setze mil sous de moneda de Barcelona de tern en concepte de totes les provisions esmentades i dels vestits del Frares Menors i dels esmentats cent frares, així com pel servei de fer i reposar els ciris esmentats, tal com més amunt hem ordenat i establert.

6. I si fora necessària una quantitat major de diners per a fer i complir totes les coses anteriors, volem i manem que se li done al procurador dels Frares Menors aquesta quantitat amb les rendes i els guanys dels nostres molins de Barcelona. I ordenem que es faça tot això sense cap retard o excusa, de manera que el batle de Barcelona, aquell que siga en eixe moment, pague eixa quantitat de diners al procurador dels Frares Menors de Barcelona immediatament en tres pagaments anuals, és a dir, cada quatre mesos.

7. I en el moment en què el batle comence a ocupar la batlia, ha d'obligar-se ell i els seus béns al contingut d'un document firmat i jurat per ell amb el monestir de Frares Menors de Barcelona, o bé amb el seu procurador, perquè faça les esmentades resolucions sobre les rendes i guanys dels molins en els termes ja explicats. I si per casualitat el batle s'apartara d'alguna de les esmentades solucions per quatre dies abans del terme, volem i ordenem que el mateix batle, sota pena de dos-cents morabatins cada vegada sense cap remissió del procurador del Frares Menors, done eixos dos-cents morabatins per a provisió dels mateixos frares, i ordenem expressament al nostre hereu esmentat ací avall, i li imposem això i ho ajuntem sota perill de la seua ànima i fe i deute als quals estem lligats, que s'afanye a complir tot això, si fora necessari, i que castigue amb l'esmentat càstig el batle de Barcelona.

8. I si per casualitat, tant de bo no siga així, aquestes coses no les compliren el nostre hereu, citat ací avall, ni els seus, ni tampoc el batle de Barcelona, o si foren negligents en l'execució i compliment d'aquestes coses, volem, manem i també establím i ordenem que el procurador de l'esmentada casa dels Frares Menors de Barcelona, en nom dels mateixos frares, tinga i mantinga amb tota llibertat els molins de Barcelona, i que reba tots els beneficis i guanys d'eixos molins.

dimittimus dicto monasterio Fratrum Minorum Barcinone predicta molendina nostra Barcinone et omnes redditus et prouentus ipsorum pro predictis procuracionibus seu pietantiis ipsorum, et pro predictis uestibus eorum, et pro procuracione et uestibus dictorum centum pauperum, et pro seruitio dictorum cereorum.

- 5 ⁹ Item uolumus et mandamus ac etiam statuimus et ordinamus quod Fratres Minores dicte domus Barcinone celebrent qualibet die in perpetuum missam defunctorum conuentualem pro anima nostra et pro animabus parentum nostrorum, et, post celebrationem ipsius misse, omnes ipsi fratres ueniant ante tumulum nostrum et dicant letaniam et psalmos penitentiales ante ipsum tumulum, et orent ad
10 Deum pro anima nostra, et sex de ipsis fratribus sint induti uestibus sacerdotalibus et absoluant tumulum nostrum.

58. Heredis uniuersalis institutio cum substitutionibus

- ¹ Instituimus nobis heredem uniuersalem in regnis nostris Aragonum et Valentie, et in toto comitatu nostro Barcinone, et in toto iure et dominio que habemus in
15 regno Maioricarum, et in comitatu Rossilionis, et in omnibus aliis terris et locis que inclitus dominus Iacobus, auunculus noster, tenet pro nobis ad feudum, et in aliis etiam terris et locis nostris ac iuribus uniuersis aliis que ad nos spectant aliquo modo, illustrem dominum Iacobum, fratrem nostrum. Ita tamen quod ipse donet, definiat et concedat infanti Frederico, fratri nostro et suo, regnum Sicilie et alias
20 terras et loca que sunt de pertinentiis ipsius regni.

- ² Si uero dictus dominus Iacobus, frater noster, uellet plus sibi retinere et habere dictum regnum Sicilie quam ipsum dare et concedere dicto infanti Frederico et esse heres noster, uel contingeret quod ipse dominus Iacobus tunc non uiueret, in utroque istorum casuum instituimus nobis heredem uniuersalem dictum dominum
25 infantem Fredericum, fratrem nostrum, in dictis regnis nostris Aragonum et Valentie, et in dicto comitatu Barcinone, et in aliis terris et locis et iuribus nostris uniuersis, si tunc ipse dominus Fredericus uiueret, et, si tunc non uiueret, instituimus nobis heredem uniuersalem in predictis omnibus dominum infantem Petrum, fratrem nostrum.

¶ 3 pietantiis BNS : pitantiis VP || predictis VBNS : dictis P || eorum VBNS : ipsorum P || et² VP : ac BNS ¶ 6 die PBNS : om. V ¶ 9 letaniam V : litanias PB : litaniam NS || ad VP : om. BNS ¶ 10 fratribus VBNS : fratribus suis P ¶ 15 regno VPBS : regnum N ¶ 16 dominus PBNS : dompnus V ¶ 17 aliis² BNS : om. VP ¶ 18 dominum PBNS : dompnum V || donet V : donec PBNS ¶ 19 definiat PBNS : difiniat V || Frederico V : Federico PBNS ¶ 21 uero VBNS : tamen P || dominus P : dompnus V : donnus BS ¶ 22 quam VBS : quod PN || Frederico V : Federico PBNS ¶ 23 dominus P : dompnus V : donnus BNS ¶ 24 casuum PBNS : casum V || dominum PN : dompnum V : donnum BS ¶ 25 Fredericum V : Fredericum PBNS ¶ 27 si tunc V : sicut P : si tamen BNS || dominus P : dompnus V : donnus BNS || Fredericus VP : Federicus BNS ¶ 28 dominum P : dompnum V : donnum BNS

Nosaltres, en tal cas, deixem a l'esmentat monestir de Frares Menors de Barcelona eixos molins nostres de Barcelona i tots els beneficis i guanys seus en concepte de les esmentades provisions o compensacions d'ells, i també en concepte dels vestits esmentats, i en concepte de provisió i vestits dels esmentats cent pobres, i en concepte del servei dels esmentats ciris.

9. Igualment volem i manem, i també establím i ordenem, que els Frares Menors de la citada casa de Barcelona celebren cada dia per sempre una missa de difunts conventual per la nostra ànima i per les ànimes dels nostres pares, i que, després de la celebració d'aquesta missa, tots el frares vinguen davant de la nostra tomba i diguen una lletania i uns psalms penitencials davant de la tomba, i que resen a Déu per la nostra ànima, i que sis frares estiguen vestits amb les robes sacerdotals i que absolguen la nostra tomba.

58. Institució de l'hereu universal amb les substitucions

1. Nomenem hereu nostre universal dels nostres regnes d'Aragó i de València, i de tot el comtat nostre de Barcelona, així com de tot el dret i el domini que tenim al regne de Mallorca i al comtat del Rosselló, i de totes les altres terres i llocs que l'inclit en Jaume, oncle nostre,⁵⁹ té en el nostre nom com a feu, així com d'altres terres i llocs nostres i de tots els altres drets que d'alguna manera es refereixen a nosaltres, a l'il·lustre Jaume, germà nostre.⁶⁰ També que ell done, definisca i concedisca a l'infant Frederic, germà nostre i seu,⁶¹ el regne de Sicília i altres terres i llocs que són part de les pertinences d'eixe regne.

2. Si aquest en Jaume, germà nostre, volguera quedar-se amb el regne de Sicília i preferira retindre'l per a ell abans que donar-lo i concedir-lo a l'infant Frederic i ser ell el nostre hereu, o passara que en eixe moment en Jaume no visquera, en ambdós casos nomenem hereu universal l'infant Frederic, germà nostre, dels regnes d'Aragó i de València, i del comtat de Barcelona, i de totes les altres terres, llocs i drets nostres si visquera aleshores el mateix Frederic, i, si aleshores no visquera, nomenem hereu universal nostre de tots els llocs esmentats l'infant Pere, germà nostre.⁶²

¶ ⁵⁹ Es refereix a Jaume II de Mallorca, germà de Pere III i, per tant, oncle d'Alfons III. ¶ ⁶⁰ Es refereix a Jaume II d'Aragó, germà d'Alfons i fill de Pere III. ¶ ⁶¹ Es refereix a Frederic (1272-1337), fill de Pere III, que es convertiria en rei

de Sicília l'any 1295. ¶ ⁶² Es refereix a l'infant Pere (1275-1296), fill de Pere III i, per tant, germà dels reis Alfons, Jaume i Frederic. Va ser lloctinent de Catalunya durant el regnat del seu germà Alfons III d'Aragó.

3 Item, si dictus dominus Iacobus, frater noster, rex Sicilie, esset nobis heres et postea decederet sine prole legitimi coniugi, uolumus, rogamus et mandamus quod ipse dominus Iacobus, frater noster, predicta omnia que sibi in hoc testamento dimittimus restituat predicto infanti domino Frederico, fratri nostro et
5 suo, si uiueret, et, si tunc non uiueret, restituat ea omnia predicta infanti domino Petro, fratri nostro et suo.

4 Item, si dictus infans dominus Fredericus, frater noster, in eo scilicet casu, ubi regna nostra Aragonum et Valentie et alie terre et loca et iura nostra ad eum peruenissent ratione huius nostri testamenti, decederet sine prole legitimi coniugii,
10 uolumus et mandamus et rogamus ipsum quod predicta regna nostra et alias terras et loca et iura nostra que ad ipsum peruenissent restituat dicto domino infanti Petro, fratri nostro et suo.

5 Item uolumus et mandamus quod si forsan dictus dominus Iacobus et dictus infans Fredericus, fratres nostri, non possent nobis succedere in predictis regnis et aliis terris, locis et iuribus nostris pro eo quia intererint in regnum Sicilie, uel
15 ex alia causa, in hoc casu sit nobis heres uniuersalis dictus dominus infans Petrus, frater noster, in dictis regnis nostris et in aliis terris, locis et iuribus nostris.

59. Clausula finalis

1 Item uolumus et mandamus quod hec sit ultima uoluntas nostra, quam uolumus in omnibus ualere iure testamenti. Et si forsan non ualet nec ualebit iure
20 testamenti, uolumus et mandamus quod ualeat et ualere possit iure codicillorum uel alterius cuiuslibet ultime uoluntatis. Actum est hoc in ciuitate Barcinone sexto Idus Martii, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo sexto.

2 Signum Alfonsi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, et comitis
25 Barcinone, qui hoc testamentum laudamus et firmamus.

¶ 1 dominus *P* : dompnus *V* : donnus *BNS* ¶ 3 dominus *V* : dompnus *P* : donnus *BNS*
¶ 4 predicto *VBNS* : dicto *P* || domino *P* : dompno *V* : donno *BNS* || Frederico *V* : Federico *PBNS* ¶ 5 si – et suo *PBNS* : *om.* *V* || predicta *BNS* : *om.* *P* || domino *P* : donno *BNS*
¶ 7 dominus *P* : dompnus *V* : donnus *BNS* || Fredericus *V* : Federicus *PBNS* ¶ 8 nostra² *VBNS* : omnia *P* ¶ 9 legitimi *VBNS* : legitima *P* ¶ 10 et rogamus ipsum *VPBN* : et ordinamus ipsum *post* nostra *S* ¶ 11 restituat *VPBS* : restitatur *N* || domino *P* : dompno *V* : donno *BNS*
¶ 13 dominus *P* : dompnus *V* : donnus *BNS* ¶ 14 Fredericus *V* : Federicus *PBNS* || fratres nostri *VBNS* : frater noster *P* || nobis *VBNS s.l.* *P* ¶ 15 locis *VPBS* : et locis *N* || quia intererint *P* : quia iuerunt *V* : qui intererunt *B* : quo intererint *N* : qui interuenerint *S* ¶ 16 ex alia *BNS* : alia *V* : ex altera *P* || dominus *P* : dompnus *V* : donnus *BNS* ¶ 17 locis *PBNS* : et locis *V* ¶ 18 Clausula finalis *PBNS* : *om.* *V* ¶ 20 testamenti *VPBS* : testamento *N* || forsan *VPBS* : forsitan *N* ¶ 23 Domini *VPBS* : *om.* *N* || millesimo ducentesimo octogesimo sexto *PBNS* : MCCLXXXVII *V* ¶ 24 Alfonsi *V* : Alfonsus *PBNS* || regis *V* : rex *PBNS* || comitis *V* : comes *PBNS* ¶ 25 firmamus *PBNS* : confirmamus *V*

3. Igualment, si l'esmentat en Jaume, germà nostre, rei de Sicília, fora el nostre hereu i després morira sense prole de cònjuge legítima, volem, preguem i manem que el mateix en Jaume, germà nostre, restituisca tots els drets esmentats que li hem donat en aquest testament a l'infant en Frederic, germà nostre i seu, si és viu, i, si no visquera, que restituisca tots els drets esmentats a l'infant en Pere, germà nostre i seu.

4. Igualment, si l'infant en Frederic, germà nostre, en el cas que els nostre regnes d'Aragó i València i les altres terres i llocs i drets nostres li arribassen a ell per raó d'aquest testament nostre, morira sense prole de cònjuge legítima, volem, manem i li preguem que els nostres regnes i altres terres i llocs i drets nostres que li arribaren a ell els restituisca a l'infant Pere, germà nostre i seu.

5. Igualment, volem i manem que si, per casualitat, en Jaume i l'infant en Frederic, germans nostres, no ens pogueren succeir en els esmentats regnes i les altres terres, llocs i drets nostres per la raó que es distanciaren pel regne de Sicília, o per qualsevol altra causa, en aquest cas que siga l'infant en Pere, germà nostre, el nostre hereu universal d'aquests regnes nostres i de les altres terres, llocs i drets nostres.

59. Clàusula final

1. Igualment volem i manem que aquesta siga la nostra última voluntat, la qual volem fer valdre en tots els aspectes pel dret de testament. I si per casualitat no té valor o no arriba a tindre'l pel dret de testament, volem i manem que valga i pugui valdre pel dret dels documents o pel dret de qualsevol altra última voluntat. Es va redactar a la ciutat de Barcelona el sisè dia dels idus de març, l'any del Senyor de 1286.⁶³

2. Segell d'Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Mallorca i València, i comte de Barcelona, el qual rei i comte, nosaltres, lloem i firmem aquest testament.

¶ ⁶³ El tercer dia dels idus de març és, segons la datació romana, el 13 de març.

³ Testes rogati huius testamenti sunt Coraldus Lancee, Petrus Marcesii, notarius dicti domini regis, Bernardus de Pinellis, Arnaldus de Bastida, Iacobus Fiuallerii et Raimundus Scorna, scriptor domini regis predicti.

⁴ Signum mei, Petri Marti, notarii publici Barcinone, qui hec scripsit et clausit
5 cum litteris appositis in linea uigesima septima, ubi scribitur restituat die et anno quo supra.

60. De dominio regis Frederici, filii regis Petri et regine Contantie

¹ Post hec autem, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo, dictus Al-
10 fonsus, rex Aragonum, diem suum clausit extremum sine filiis nec uxore, quam nunquam habuit. Et per eius obitum, uirtute dicti testamenti et etiam testamenti illustrissimi regis Petri, patris sui, fuit rex Aragonum dictus inclitus Iacobus, eius frater et filius dicti regis Petri.

² Cum autem, per ea que superius dicta sunt et narrata et per testamenta superius
15 proxime inserta dictorum dominorum regis Petri et regis Alfonsi, specialiter ex eo, quia in substitutione apposita per ipsum regem Petrum in dicto eius testamento in personam dicti regis Alfonsi in eo uniuersalis heredis instituti continetur quod, ipso Alfonso moriente sine filio uel filiis masculis de legitimo matrimonio procreatis, ipse testator substituit eidem Alfonso in omnibus que sibi dimittit, infantem Iacobum, filium eiusdem regis Petri, testatoris, uideatur regna Sicilie et
20 Ierusalem dicto infanti Iacobo, qui, ut predictum est, post dictum regem Alfonso, eius fratrem, fuit rex Aragonum, pertinere et ipsum legitime fuisse regem Aragonum, Sicilie et Ierusalem.

³ Nunc autem est uidendum quomodo et qualiter ipsum regnum Sicilie, uiuente
25 dicto rege Iacobo et post eius obitum, peruenit et pertinuit legitime illustri Frederico, eius fratri et dicti regis Petri filio, cum dicatur quod ipse rex Iacobus

¶ 1 Coraldus Lancee P : Coraldus Lancere V : Coraldus Lancie B : Corraldus Lancie N : Coraldus Lancia S || Marcesii V : Montusii P : Morgilii BS : Marisi N || notarius VPBS : notarii N
¶ 2 Pinellis VPBN : Pinnellis S || Arnaldus VPN : Rinaldus BS || Fiuallerii V : Fiuuilleri P : Fiuellerii BNS ¶ 3 Raimundus : R VBS : Petrus P : Reg N ¶ 4 mei BS : manu N : om. VP || Marti VP : Matti BN : Martii S ¶ 5 in linea V : Iulia P : Iulii BNS ¶ 6 quo VPB : ut NS ¶ 7 Frederici V : Federici PBNS ¶ 9 filiis VPBN : liberis S || nec VBNS : et P ¶ 10 uirtute - testamenti² VPBS : om. N || testamenti² VP : om. BS ¶ 11 inclitus VPBS : om. N ¶ 13 per ea VPBS : post superius transp. N || dicta - superius VPNS : om. B || testamenta VP : testamentum NS ¶ 14 proxime VP : XXII BNS || dominorum VPBS : om. N ¶ 15 apposita VPB : opposita NS || dicto eius testamento VBNS : testamento eius supradicto P ¶ 16 regis VPBNS : iter. P || heredis VP : heres BNS ¶ 17 ipso Alfonso moriente VP : ipse Alfonsus moriens BNS ¶ 16 dimittit VPBS : demittit N ¶ 19 uideatur VP : uidentur BNS ¶ 20 post dictum VPBS : om. N ¶ 21 ipsum VPBS : ipse N || legitime fuisse PBNS : fuisse legitime V ¶ 22 et PN : om. VBS ¶ 24 illustri VP : illustrissimo BNS ¶ 25 Frederico V : Federico PBNS

3. Els testimonis convidats d'aquest testament són Conrald Lancee, Pere Marcés, notari del senyor rei, Bernat de Pinell, Arnau de Bastida, Jaume Fiualler i Ramon Scorna, escriba del senyor rei.

4. Segell meu, Pere Martí, notari públic de Barcelona, que ha escrit açò i ho ha tancat amb lletres afegides en la línia vint-i-setena, on està escrit que restituisca el dia i l'any que hi ha més amunt.

60. Sobre el domini del rei Frederic, fill del rei Pere i la reina Constança

1. Després d'açò, l'any del Senyor de 1290, Alfons, el rei d'Aragó, va tancar el seu últim dia sense fills i sense muller, que mai en va tindre. Amb la seua mort, per virtut del seu testament i també del testament de l'il·lustríssim rei Pere, el seu pare, va ser nomenat rei d'Aragó l'ínclit Jaume, germà seu i fill del rei Pere.

2. Però, per tot allò que ja s'ha explicat i narrat més amunt, i pels testaments inclosos un poc més amunt del rei Pere i del rei Alfons, especialment perquè en la substitució posada pel mateix rei Pere en el seu testament en persona del rei Alfons com a hereu universal es diu que, en cas de morir Alfons sense fill o sense fills mascles nascuts de matrimoni legítim, el mateix testador substitueix Alfons per l'infant Jaume, fill del rei Pere, testador, en tot el que li deixa; per tot això, sembla que els regnes de Sicília i Jerusalem pertanyen a l'infant Jaume, el qual, segons s'ha explicat, després del rei Alfons, germà seu, va ser rei d'Aragó, i sembla que ell va ser legítimament rei d'Aragó, Sicília i Jerusalem.

3. Però ara cal explicar de quina forma i de quina manera el regne de Sicília, mentre vivia el rei Jaume i després de la seua mort, va arribar i va pertànyer legítimament a l'il·lustre Frederic, germà seu i fill del rei Pere, explicant que el

renuntiauit omni iuri sibi pertinenti in dicto regno Sicilie, et ipsum cesserit et dimiserit Ecclesie Romane et principi Carolo, filio superius nominati Caroli, comitis Prouincie, iniuste nominati regis Sicilie, pro quorum euidencia sunt notanda, que sequuntur.

5 ⁴ Primo enim est notandum quod dictus inclitus infans Fredericus, dicti magnifici regis Petri filius legitimus et naturalis frater dictorum regis Alfonsi et regis Iacobi, legitime fuit rex Sicilie, et ipsum regnum eidem pertinuit simul cum aliis eidem regno adiacentibus per testamentum dicti domini regis Alfonsi, superius proxime insertum, in quo dictus rex Iacobus est heres institutus in regnis Aragonum
10 et Valentie, et cetera, ita tamen quod daret et definiret dicto infanti Frederico, eius fratri, regnum Sicilie cum pertinentiis eiusdem, et si dictus rex Iacobus plus uellet retinere regnum Sicilie, quod dictus Fredericus esset rex Aragonum. Dictus autem Iacobus, ut predictum est, accepit regnum Aragonum. Et sic, ad minus tacite, declarauit intentionem suam et fuit uisum aprobare condicionem in dicto
15 testamento apositam et regnum Sicilie dimittere et definire dicto Frederico.

⁵ Secundo, ex eo quia dictus rex Iacobus renuntiauit omni iuri suo sibi pertinenti in dicto regno Sicilie, et absoluit Siculos ab omni sacramento fidelitatis et homagio, quibus ei tamquam eorum regi et domino tenebantur, quam absolutio-
20 nem Siculi per eorum nuntios acceptauerunt et protestati fuerunt quod possent exinde eis de alio rege et domino prouidere, quod per ipsum regem Iacobum eis concessum extitit. Ob quam renuntiationem Siculi prenarrati, uidentes iam alias per ea que dicta sunt et alias regnum ipsum Sicilie ad dictum Fredericum pertinere, ipsumque fore filium naturalem eorundem domini regis Petri et domine eorum Constantie regine, neptis supradicti imperatoris Frederici et de stirpe legitima
25 predecessorum regum Sicilie, ipsum Fredericum in regem Sicilie eligerunt et coronarunt.

⁶ Nec obstat ad predicta si dicatur quod cessio et renuntiatio dicti regni Sicilie facta fuit Ecclesie Romane et dicto principi Carolo, nam predictam cessionem

¶ 1 renuntiauit VN : renuntiauerit PBS ¶ 2 dimiserit VP : lac. BS : renuntiauerit N || Carolo PBN : Karulo V : Karolo S || Caroli PBN : Karoli VS ¶ 5 enim est V : est enim PBNS || Fredericus V : Federicus PBNS || magnifici regis Petri VPBS : dicti Petri magnifici N ¶ 8 proxime VP : proprie BNS ¶ 9 insertum VP : insertum testamentum BNS || est VPNS : et B ¶ 10 definiret BNS : difiniret VP || infanti VPNS : om. B || Frederico V : Federico PBNS ¶ 11 ante cum del. quod dictus Federicus S ¶ 12 Fredericus V : Federicus PBS : Fradericus N || Dictus - Aragonum V : om. PBNS ¶ 14 aprobare VP : exprobare BNS ¶ 15 definire BNS : difinire VP || Frederico V : Federico PBNS ¶ 10 Siculos VPNS : Siculis BS ¶ 18 tenebantur VBNS : tenebatur P || quam VPBS : quod N ¶ 19 acceptauerunt VP : acceptarunt BNS ¶ 20 Iacobum PBNS : om. V ¶ 21 alias VBS : uel PN ¶ 15 Fredericum V : Federicum PBNS ¶ 23 eorundem PBNS : eorum V ¶ 24 supradicti VPBS : dicti N || Frederici VN : Federici PBS ¶ 25 regum VP : regnum BNS || Fredericum VN : Federicum PBS ¶ 26 coronarunt VN : coronaerunt PBS ¶ 27 regni VPBS : regis N ¶ 28 Carolo PN : Karulo V : Karolo BS

mateix rei Jaume va renunciar a tot dret que li pertanyia del regne de Sicília i que el va cedir i donar a l'Església romana i al príncep Carles, fill del Carles esmentat més amunt, comte de Provença, nomenat injustament rei de Sicília, segons algunes raons que cal explicar, que són les següents.⁶⁴

4. En primer lloc, cal assenyalar que l'ínclit infant Frederic, fill legítim del magnífic rei Pere i germà natural del rei Alfons i del rei Jaume, va ser el legítim rei de Sicília, i el regne li va pertànyer juntament amb els altres territoris pròxims al regne pel testament del senyor rei Alfons, inserit un poc amunt, en el qual el rei Jaume és instituït hereu dels regnes d'Aragó i València, etcètera, d'igual manera que es defineix l'infant Frederic, germà seu, i se li dona el regne de Sicília amb les seues pertinences, i es diu que si el rei Jaume volguera retindre per a si el regne de Sicília, que Frederic seria rei d'Aragó. Malgrat tot, Jaume, com ja s'ha explicat, va acceptar el regne d'Aragó. I així, encara que siga en silenci, va declarar la seua intenció i va semblar que aprovava la condició posada en aquest testament que deixava i atorgava el regne de Sicília a Frederic.

5. En segon lloc, com que el rei Jaume va renunciar a tot dret seu referit al regne de Sicília i va dispensar els sicilians de tot jurament de fidelitat i homenatge, els quals li estaven sotmesos com a rei i senyor d'ells, i els sicilians van acceptar aquesta dispensació a través d'ambaixadors i van queixar-se que podrien obtindre des d'eixe moment un altre rei i senyor, cosa que els va concedir el rei Jaume. Per aquesta renúncia, el sicilians, com que veien que o bé per les coses que ja s'han dit o bé perquè el regne pertanyia a Frederic, així com que ell era el fill natural del mateix senyor Pere i de la seua senyora, la reina Constança, neta de l'emperador Frederic i descendent de la nissaga legítima dels anteriors reis de Sicília, van triar Frederic i el van coronar rei de Sicília.⁶⁵

6. I no s'oposa a tot això si es diu que la cessió i la renúncia del regne de Sicília va ser feta a l'Església romana i al príncep Carles, ja que eixa cessió i renúncia

¶⁶⁴ Novament Carles d'Anjou és presentat com una figura negativa que no mereix el títol de rei de Sicília i per això és presentat només com a comte de Provença. Després del tractat d'Anagni de 1295, les cessions de Jaume II al papat, que donava suport a Carles, van suposar l'enfronta-

ment de Frederic amb el seu germà per la qüestió siciliana. ¶⁶⁵ Després que Jaume II, forçat pel tractat d'Anagni, canviara de posició respecte a la política de Sicília, els nobles sicilians van donar suport a Frederic enfront del papat i els Anjou i van coronar-lo rei de Sicília l'any 1296.

et renuntiationem uidetur dictum regem Iacobum facere non potuisse in preiudicium dicti illustris Frederici tum per ea que dicta sunt in precedentibus duobus capitulis.

7 Tum, quia in testamento preinserto dicti magnifici regis Petri in illo casu in
5 quo dictus rex Iacobus est heres uniuersalis, substitutus dicto regi Alfonso mori-
orienti sine prole, etiam dictus Fredericus, post ipsum primogenitus et alii filii dicti
regis Petri sunt substituti dicto regi Iacobo morienti sine stirpe, sic est dicendum
quod omnia in quibus dictus rex Alfonsus est institutus et dictus rex Iacobus substi-
10 titutus et perconsequens dictum regnum Sicilie et alia regna que fuerunt dicti re-
gis Petri, per ea que superius sunt iam dicta, iacebant uinculo et substitutioni,
et erant uinculata dicto illustri Frederico et aliis fratribus suis, uiuente dicto rege
Iacobo, propter euentum de facili subsequendum, quod ipse rex Iacobus posset
mori sine filiis.

8 Et sic nulla fuit cessio et renuntiatio que dicitur Ecclesie et principi Carolo
15 facta, ad minus in preiudicium dicti illustris Frederici, scilicet renuntiatio ualuit in
sui commodum ex eo quod dictus rex Iacobus renuntiauit iuri suo. Et sic aperte
tam ratione uinculi predicti quam ratione condicionis aposite in testamento dicti
regis Alfonsi quod dictus rex Iacobus, si rex Aragonum esset, teneretur relinque-
re regnum Sicilie dicto Frederico, ut predictum est, quam etiam alias regnum
20 pertinuit dicto Frederico.

9 Tum etiam, quia ipsa que dicitur cessio et renuntiatio fuit ob causam interdicti
a longo tempore eiecti per tunc papam in tota terra dicti regis Iacobi, et dictus rex
Iacobus, quasi tedio interdicti affectus, renuntiauit ore et non corde, et sciens quod
renuntiatio non ualebat in preiudicium dicti Frederici, eius fratris. Hec denotant
25 uerba que dixit dum Siculos a fidelitate absoluit, que sunt sequentia dominam re-
ginam, carissimam matrem, et dominam Iolandam, sororem: «nostras uobis carius
recomendamus de dominio Frederici, aliquatenus non rogamus, quia ipse, cum
miles sit, quod debeat agere non ignorat, et uos quod oporteat facere bene scitis».

¶ 2 illustris *VPS* : illustrissimi *BN* || Frederici *PNS* : Fraderici *V* : Federici *BS* || duobus *VP* : *om.*
BNS ¶ 5 substitutus *VBNS* : institutus *P* ¶ 6 Fredericus *V* : Federicus *PBS* : Fradericus *N* || post
ipsum *VP* : *om.* *BNS* ¶ 7 est *VP* : etiam *BNS* ¶ 10 sunt iam dicta *VBNS* : iam dicta fuerunt *P*
¶ 11 illustri *VPBS* : illustrissimo *N* || Frederico *VP* : Federico *BNS* ¶ 14 cessio *PBNS* : cessit
V || Carolo *PN* : Karulo *V* : Karolo *BS* ¶ 15 illustris *VPBS* : illustrissimi *N* || Frederici *VP* :
Federici *BNS* || scilicet *BNS* : licet *P* : sed *fort.* *V* || ualuit *VP* : habuit *BNS* ¶ 17 ratione condi-
tionis *VPBN* : condicionis ratione *S* || testamento *VPBS* : testamentum *N* ¶ 19 Frederico *VP* :
Federico *BS* : Fraderico *N* || alias *VBS* : uel *P* : quod uel *N* ¶ 20 pertinuit *VPBS* : pertinens *N* ||
Frederico *VP* : Frederico *BS* : Fraderico *N* ¶ 21 interdicti *VPBS* : interdicto *N* ¶ 22 eiecti *VP* :
lac. *BNS* || in tota terra *V* : in toto regno *P* : per totam terram *BNS* || et *VP* : etsi *BNS* ¶ 23 in-
terdicti *VPBS* : interdicto *N* || affectus *PBS* : afatus *VN* ¶ 24 renuntiatio *VS* : remuneratio *PBN* ||
Frederici *V* : regis Federici *P* : Federici *BNS* ¶ 27 de dominio Frederici *P* : de domino Frederico
V : de dominio Federici *BN* : dominio Federici *S*

sembla que no la va poder fer el rei Jaume en perjudici de l'il·lustre Frederic a través de tot el que ja s'ha explicat en els dos capítols precedents.

7. Per tant, ja que en el testament inserit del magnífic rei Pere en el cas que el rei Jaume siga hereu universal, substituït del rei Alfons que moria sense descendència, també Frederic, primogènit després d'aquell, així com els altres fills del rei Pere, tots ells són substituïts del rei Jaume si moria sense descendència, de la mateixa manera que cal recordar que tot allò en què el rei Alfons és instituït també el rei Jaume és substituït, i, per conseqüència, el regne de Sicília i els altres regnes que van ser del rei Pere, per tot el que ja s'ha explicat, quedaven pendents d'assignació i substitució, i van ser assignats a l'il·lustre Frederic i als altres germans seus, vivint encara el rei Jaume, perquè hi havia el perill que el rei Jaume poguera morir sense fills.

8. I així no va haver-hi cap cessió ni renúncia que es diu que es va fer en benefici de l'Església i del príncep Carles, almenys no n'hi hagué en perjudici de l'il·lustre Frederic, és a dir, que la renúncia va valdre per a la seua conveniència perquè el rei Jaume va renunciar al seu dret. I així, tant per raó del vincle ja explicat com per raó de la condició afegida al testament del rei Alfons que assenyalava que el rei Jaume, si fora rei d'Aragó, estiguera obligat a deixar el regne de Sicília a Frederic, com s'ha explicat, també en eixe cas el regne va pertànyer a Frederic.

9. També s'explica per què es diu que la cessió i la renúncia van ser per causa de la prohibició executada des de feia temps pel papa d'aleshores en tota la terra del rei Jaume, i el rei Jaume, com afectat pel cansament de la prohibició, va renunciar de paraula, però no de cor, i més encara sabent que la renúncia no afectava en perjudici de Frederic, germà seu. Aquestes paraules denoten el que va dir quan va dispensar els sicilians del jurament de fidelitat, les quals són referides a la senyora reina, caríssima mare, i la senyora Iolanda,⁶⁶ germana seua: «les nostres vos recomanem molt sobre el domini de Frederic, fins al punt que no ho preguem, ja que ell, per ser noble, no ignora què ha de fer, i vosaltres sabeu bé què cal fer».

¶ ⁶⁶ Violant d'Aragó (1273-1301), filla de Pere III i germana de Jaume II el Just.

10 Tum etiam certum est per superius enarrata quod regnum Sicilie predictum dicto domino regi Petro pertinuit, et peruenit ex parte superius nominate Constantie, consortis sue, matris dictorum regis Iacobi et Frederici. Et post eiusdem Constantie obitum, superuixit dictus Fredericus. Et sic, ius sibi pertinens in dicto
5 regno, pertinuit ipsi Frederico indubitanter, nam ipsi regi Iacobo non poterat pertinere pro eius renuntiatione. Reliquus filius, nominatus Petrus, licet minor esset, tamen iam ab hoc seculo transmigrauerat, ideo totum ius remansit et pertinuit dicto Frederico.

11 Sic enim per predicta et alia que dici et adaptari possent quam plurima, manifeste apparet quod dictus illustris Fredericus legitime fuit rex Sicilie, et ipsum
10 regnum et omnia ei adiacentia iure legitimo sibi pertinuerunt. Et ex eo fuit legitime in regem Sicilie coronatus in urbe felici Panormi quinto decimo die Martii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto.

12 Supradicto autem Fredericus, rex Sicilie, filius supradictorum Petri secundi, regis
15 Aragonum, et regine Constantie, consortis sue, habuit in uita sua ex legitima uxore sua tres filios masculos.

13 Scilicet: Petrum, Guillerum et Iohannem.

14 Dictus Petrus, filius dicti regis Frederici, fuit in uita dicti patris sui de eius mandato et uoluntate in regem Sicilie coronatus et unctus decima nona die Aprilis
20 anno Domini millesimo tricentesimo uigesimo secundo, et fuit eius titulus: Petrus secundus, Dei gratia rex Sicilie.

15 Die uero Mercurii uigesima quinta Iunii anno Domini millesimo tricentesimo trigesimo septimo, prout Domino placuit, dictus rex Fredericus functus est dies suos, suprauiuentibus eidem dictis filiis suis masculis.

25 16 Scilicet: rege Petro, Guillermo et Iohanne.

¶ 1 per VPBS : quod N ¶ 2 Petro VPBN : Petri S || peruenit V : pertinet PBS : pertinuit N
¶ 3 consortis - Constantie VPBS : om. N || Frederici VP : Federici BS ¶ 4 Fredericus VP : Federicus BS : Fradericus N ¶ 5 ipsi¹ VBNS : dicto P || Frederico VP : Federico BNS || poterat V : poterit PBNS ¶ 6 pro eius renuntianione PBNS : per eius renuntiationem V ¶ 7 ideo VPBS : item N ¶ 8 Frederico VP : Federico BNS ¶ 9 Sic enim V : seruiant P : sic etiam BNS || possent VPBN : possunt S ¶ 10 apparet VBNS : oportet P || illustris VBS : rex P : illustrissimus N || Fredericus VP : Federicus BNS || fuit rex VPBS : om. N ¶ 11 ei VPBS : et N ¶ 12 felici VPB : felice NS || die VBNS : om. P ¶ 13 Domini VPBS : om. N || millesimo ducentesimo nonagesimo sexto V : 1297 PBNS ¶ 14 Fredericus VP : Federicus BNS ¶ 15 consortis sue VPBN : om. S ¶ 17 Scilicet VPBS : om. N || et VPBS : om. N ¶ 18 dicti VBNS : om. P || Frederici VP : Federici BS : Fraderici N || sui VP : sui sic BNS ¶ 19 decima nona VPB : XVIII BN ¶ 20 anno Domini VPB : anno N : om. S || fuit VPBN : om. S ¶ 22 Domini VPBS : om. N || millesimo tricentesimo trigesimo septimo VPBN : om. S ¶ 23 Fredericus VP : Federicus BNS || functus VBNS : finitus P ¶ 25 Iohanne VP : Petro BNS

10. I així és cert per les coses ja explicades que el regne de Sicília va pertànyer al rei Pere, i li va arribar per la part més alta de Constança, la seua consort, mare dels reis Jaume i Frederic. I després de la mort de Constança, va sobreviure Frederic. I així, pertanyent-li el dret d'aquest regne, li va pertànyer sense dubte a Frederic, ja que no podia pertànyer al rei Jaume per la seua renúncia. El fill restant, de nom Pere, encara que era el menor, ja havia marxat d'aquest món, de manera que tot el dret va quedar i pertànyer a Frederic.

11. I així, per les coses ja explicades i moltes altres coses que s'hi podrien dir i adduir, queda clar que l'il·lustre Frederic va ser legítimament rei de Sicília, i que el regne i tots els territoris adjacents li van pertànyer per dret legítim. I per això va ser legítimament coronat rei de Sicília a la felicitat de Palerm el dia quinze de març de l'any del Senyor de 1296.

12. Aquest Frederic, rei de Sicília, fill dels esmentats Pere II, rei d'Aragó, i la reina Constança, consort seua, va tindre en la seua vida tres fills mascles de la seua legítima esposa.

13. En definitiva: Pere, Guillem i Joan.

14. Aquest Pere, fill del rei Frederic, en vida del seu pare, per mandat i voluntat d'ell, va ser coronat rei de Sicília i va ser ungit el dia dènou d'abril de l'any del Senyor de 1322, i aquest va ser el seu títol: Pere II, per la gràcia de Déu rei de Sicília.⁶⁷

15. Però el dimecres vint-i-cinc de juny de l'any del Senyor de 1337, segons va voler el Senyor, el rei Frederic va acabar els seus dies, i li van sobreviure els seus fills mascles.

16. En definitiva: el rei Pere, Guillem i Joan.

¶⁶⁷ Pere II de Sicília (1304-1342), que va regnar des de 1337.

¹⁷ Ante uero aduentum mortis, dictus rex Fredericus suum ultimum condiderat testamentum serie subsequenti.

61. Testamentum serenissimi regis Frederici, regis Sicilie

¹ In nomine Domini ac indiuidue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti,
5 anno Dominice incarnationis millesimo tricentesimo tricesimo quarto mense
Martii die uigesimo nona eiusdem secunde indictionis, regnantibus nobis, rege
Frederico, rege Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue, et inclito rege Pe-
tro, secundo Sicilie rege, ducatus Apulie et principatus Capue, illustri carissimo
10 primogenito nostro, regni nostri anno tricesimo nono, regni uero dicti regis Petri
anno tertio decimo.

² Nos, Fredericus, Dei gratia rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue,
dum intra nos sepius mentali consideratione pensamus, dumque cordis nostri in-
tima cogitationis uarie intrinsecus frequenter reuoluimus et scrutamur, inter
15 innumerabiles gratias quas diuina clementia est humano generi elargita illam repu-
tamus cui libet maiorem et uiro catholico utilem et honestam, cum quis in spatio
presentis uite curriculis de bonis temporalibus a Deo sibi concessis disposuit et
ordinauit corporea sospitate: ne preoccupatus diem claudat extremum in ordinatis
suis temporalibus negotiis negligenter omissis.

³ Attendentes siquidem condicionem humane nature, cui Deus constituit termi-
20 nos qui preteriri non poterunt nec de iis alicui aliqua conceditur certitudo, cum
intereat hominum generali mortalium necessitate mortalitatis commune dubium
soluere, quod exceptio quelibet allegata non prouocat, ipse Deus suo solo iudicio
reseruauit.

⁴ Volentes igitur cum Dei adiutorio, dum ab ipso sanitas temporalis, memoria
25 plena et discretio consueta nobis misericorditer conceduntur de nostro regno

¶ 1 uero aduentum mortis VPBS : mortis uero aduentum N || Fredericus VPN : Federicus BS ||
condiderat VBNS : condidit P ¶ 3 Frederici VP : Federici BNS ¶ 5 Dominice incarnationis V :
Domini incarnationis P : a Domini incarnatione BS : om. N || mense V : mensis PBNS ¶ 6 die
N : om. VPBS ¶ 7 Frederico VPN : Federico BS || rege¹ VPNS : om. B || Apulie PN : Apulee
VBS || et² - Capue VPBN : om. S ¶ 8 Apulie PN : Apulee VB || illustri VPBS : illustrissimo N
¶ 9 regni uero VBNS : uero regni P || Petri PBNS : Petris V ¶ 10 anno VBNS : ante uero transp.
P ¶ 11 Fredericus VPN : Federicus BS || Apulie P : Apulee VBNS ¶ 12 intra VBS : inter PN
¶ 14 generi VPBS : genere N ¶ 15 cui libet VPN : cuiuslibet BS || maiorem et BNS : om. VP ||
uiro BNS : uero VP || honestam VPBS : honestum N || in spatio VPN : inspectio BS ¶ 16 dispo-
suit V : disponit PBNS ¶ 17 ordinauit VBNS : ordinat P || diem VBNS : diem suum P || claudat
VPBS : claudit N ¶ 18 negotiis negligenter PBNS : negotiis negligenter V ¶ 19 siquidem - ter-
minos VPNS : om. B ¶ 20 qui VPBS : que N || conceditur certitudo VP : concedatur lac. BNS
¶ 21 intereat PBNS : instersit V || commune VP : lac. BNS ¶ 22 allegata VPBS : alligata N || solo VP :
solito BS : soli N ¶ 24 temporalis VBNS : corporalis P ¶ 25 nostro regno PBNS : regno nostro V

17. Abans de la seua mort, el rei Frederic va redactar el seu últim testament de la manera següent.

61. Testament del sereníssim rei Frederic, rei de Sicília

1. En nom del Senyor i de la indivisible Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant, en l'any de l'encarnació del Senyor de 1334, al mes de març, dia vint-i-nou de la segona indicció, regnant nosaltres, el rei Frederic, rei de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua, i l'ínclit rei Pere, segon rei de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua, il·lustríssim primogènit nostre, l'any trenta-dos del nostre regnat, i l'any tretze del regnat del rei Pere.

2. Nosaltres, Frederic, per la gràcia de Déu rei de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua, mentre pensem sovint dins de la nostra ànima amb meditades reflexions, i mentre meditem i analitzem freqüentment les intimitats dels diferents pensaments del nostre cor, entre les innombrables gràcies que la divina clemència ha regalat a l'espècie humana, considerem aquesta la més important per a tots, útil i honesta per a l'home universal, i amb aquets mitjans, en l'espai de la vida present, dels béns temporals concedits per Déu, ha disposat i ordenat amb salvació del cos: que no tanque l'últim dia preocupat en els seus assumptes temporals ineludibles per haver-los omès amb negligència.

3. Atenent així la condició de la natura humana, a qui Déu ha atorgat uns límits que no poden ser traspassats ni sobre els quals té ningú cap certesa, i perdent-se la possibilitat de resoldre el dubte per la comuna inevitabilitat de morir dels humans mortals, fet que qualsevol excepció al·legada no impedeix, el mateix Déu ho ha reservat per al seu únic judici.

4. Volent així, amb l'ajuda de Déu, mentre que la salut temporal, la memòria plena i la discreció habitual ens han sigut concedides per ell respecte al nostre

Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, cum omnibus iuribus, rationibus et pertinentiis suis, et dependentibus ex eodem et aliis bonis nostris temporalibus undecumque, et ubicumque nobis competentibus, tam iure successionis generalis et naturalis ex alio iusto titulo quo cum uera conscientia, mente sana, bona fide et iusto titulo, absque scrupulo conscientie, tam de illa parte quam tenemus et possidemus quam de alia que nobis pertinet, de iure ordinare et disponere in hac parte in presentia reuerendi in Christo patris, Petri, Syracussensis episcopi, nobilium Francisci, comitis Vintimilli, comitis Geragii et Iscle, maioris camerarii, Petri de Anthiochia, militis, regni nostri Sicilie cancellarii, Raimundi de Peralta, Blasqui de Alagone, eiusdem regni nostri magistri iustitiarii, et Genusii Porci de Messana, militis, magne nostre regie curie iudicis et assessoris, ad hec uocatorum, et specialiter rogatorum, simul uno et eodem contextu presens, prouidimus clausum nostrum testamentum condere in hunc modum, taliter statuentes qualiter post nostrum obitum presens nostra dispositio uberius dispensetur. Quod testamentum uolumus et mandamus post obitum nostrum infra octo dierum spatium continue numerandorum, nulla dilatione interposita, aperiri.

62. Instituit heredem in regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, regem Petrum, filium suum

¹ Et quia caput testamenti est heredis institutio, in primis instituimus, facimus et ordinamus nobis heredem uniuersalem predictum illustrem regem Petrum, carissimum primogenitum nostrum, in regno nostro Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue cum omnibus iuribus, rationibus et pertinentiis eiusdem regni seu dependentibus ex eodem, et cum omnibus insulis sibi adiacentibus, pertinente nobis ex generali successione ac etiam naturali, donationibus tamen per nos factis de insulis Malueti et Gandisii ac insula Pantellarie in suo robore duraturis.

¶ 1 Apulie PN : Apulee VBS || iuribus rationibus VP : iurisdictionibus BNS ¶ 2 eodem VPN : eorum BS || aliis VBNS : de aliis P ¶ 4 quo cum uera conscientia VPNS : absque scrupulo conscientie que cum uera conscientia B ¶ 5 de illa VP : ex ea NMS ¶ 7 presentia VPBS : presenti N || Petri Syracussensis V : Petri Siracusanensis P : Sarassacrinensis B : Cataniensis N : Cathassacrinensis fort. S || episcopi VPBS : episcopo N ¶ 8 comitis Vintimilli P : comitis Vintimili V : Vintimillii B : de Vintimillis N : Ventimillii S || Geragii VBN : Gerargii P : Gerogii S || Iscle VP : Isole BS : Insuale N || camerarii VBS : camararii PN ¶ 9 de² VPBS : om. N ¶ 10 Blasqui de Alagone VPBS : Blasque de Alagona N || regni nostri VS : nostri regni PBN || magistri VBNS : om. P || Genusii PBNS : Gemusii V ¶ 11 curie VPBN : om. S ¶ 12 prouidimus VPBS : prouinuus fort. N ¶ 13 condere - testamentum VPNS : om. B ¶ 14 presens VPS : patris N || Quod VPBS : quo N ¶ 16 numerandorum VP : connumerandorum BS : commemorandorum N ¶ 17 Instituit heredem V : institutio heredum P : om. BNS || in - suum VP : om. BNS || Apulie P : Apulee V ¶ 19 caput PBNS : capud V ¶ 20 heredem uniuersalem VBNS : uniuersalem heredem P || regem VBNS : iter. P ¶ 21 Apulie PN : Apulee VBS ¶ 24 nos VPBS : non N ¶ 25 Gandisii PBNS : Gaudisii V || ac VPBS : et N

regne de Sicília, el ducat de Pulla i el principat de Càpua, amb tots els drets, les raons i les pertinences del regne i els que en depenen, i els nostres altres béns temporals d'altres llocs, sense escrípol de la consciència, tant d'aquella part que tenim i posseïm com de l'altra que ens pertany, per ordenar de dret i disposar en aquesta part en presència del reverend pare en Crist, Pere, bisbe de Siracusa, dels nobles Francesc, comte de Ventimiglia, comte de Geragii i d'Ischia, cambrer major, de Pere d'Antioquia, cavaller, canceller del nostre regne de Sicília, Ramon de Peralta, Blasco d'Alagó, mestre judiciari d'aquest regne nostre, Genusi Porci de Messana, cavaller, jutge i assessor de la nostra gran cort reial, tots convocats a aquest assumpte, i també convidats, estant presents juntament per un únic i idèntic propòsit, ordenem redactar el nostre testament definitiu d'aquesta manera, ordenant que, després de la nostra mort, es complisca correctament la nostra voluntat. Aquest testament volem i manem que s'òbriga després de la nostra mort abans de l'espai de huit dies comptats seguidament, sense afegir-hi cap retard.

62. Declara hereu del regne de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua el rei Pere, fill seu

1. Ja que la base del testament és la declaració d'un hereu, en primer lloc declarem, fem i ordenem hereu nostre universal l'il·lustre rei Pere, estimadíssim primogènit nostre, del nostre regne de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua, amb tots els drets, raons i pertinences d'aquest regne o dels que en depenen, i amb totes les illes adjacents, que ens pertanyen per successió general i també natural, així com per les donacions fetes per nosaltres sobre les illes de Malta, Gozo i l'illa de Pantelleria que mantenen el seu valor.

63. Prohibet alienationem ducatus Calabrie

¹ Et quia consuevit dextera se quandoque munificam exhibere, uolumus atque mandamus ut ducatus Calabrie nunquam a demanio regio alienetur, sed semper ipse rex Petrus et successores eius in regno ipso eundem ducatum Calabrie habeant et teneant et possideant tamquam membrum de corpore regni, nec possint uel debeant ipsum ducatum Calabrie alicui persone donare, concedere aut alicuius alterius alienationis titulo in alium transferre, cum hec omnia disponemus et ordinamus ad eiusdem regni nostri exaltationem, augmentum, decus, gloriam et tutelam.

64. Institutio facta Guillermo, eius filio, de ducatibus Athenarum et Neopatrie et aliis

¹ Item instituimus heredem nostrum, inclitum infantem Guillelmum, ducem Athenarum et Neopatrie, carissimum natum nostrum, in comitatu Calatafini, et in castris et terris Nochi et Spitafurni, et in omnibus pertinentiis capitis Passari, nec non in castro et terra Abole post decessum serenissime domine regine Elionore, carissime consortis nostre, ac etiam in predictis ducatibus Athenarum et Neopatrie et in omnibus aliis ciuitatibus, terris, castris, uillis et locis et bonis adquisitis per nos, seu alium nostro nomine in partibus Romanie, nec non in principatu Tarantino et honoris Montis Sancti Angeli cum omnibus dignitatibus, honoribus, mero et mixto imperio districtu, iuribus, proprietatibus et pertinentiis eorundem, ad predicta omnia et singula quocumque modo spectantibus et que spectare poterunt in futurum.

² Ita tamen quod dictus dux Guillelmus et successores sui ratione dictorum principatus Tarantini et honoris Montis Sancti Angeli, comitatus Calatafini, castrorum et terrarum Nochi, Abole, Spitafurni, et pertinentiarum totius capitis Passari, teneantur corporaliter facere homagium et prestare iuramentum fidelitatis predicto

¶ 1 alienationem *VPN* : donationem *BS* ¶ 2 munificam *PBS* : munificum *V* : munificiam *N* || atque *VBNS* : et *P* ¶ 5 nec possint *VPS* : non possunt *B* : non possint *N* ¶ 6 alicui *VBS* : alteri *P* : aliene *N* ¶ 8 ordinamus *PBS* : ordinemus *VN* || gloriam *VP* : *om.* *BNS* ¶ 10 ducatibus *VPBS* : ducibus *N* ¶ 11 et aliis *V* : *om.* *PBNS* ¶ 12 Item *V* : *om.* *PBNS* ¶ 13 Calatafini *VBS* : Calatafri fort. *P* : Calatafuni *N* ¶ 14 terris *VPBS* : in terris *N* || Spitafurni : Spatafurni *VP* : Spateafurni *B* : Spaccafurni *NS* || et² *VPBS* : *om.* *N* || capitis *PBNS* : Capuis *V* ¶ 15 Elionore *BS* : Alionore *VP* : Elionare *N* ¶ 16 ducatus - aliis *VPBN* : *om.* *S* ¶ 17 et² *PBNS* : *om.* *V* ¶ 18 nostro *VPN* : nostri *BS* ¶ 19 Tarantino *P* : Tarentino *VBNS* || Montis *VP* : *om.* *BNS* ¶ 21 quocumque modo *VPN* : quecumque nobis *BS* || que *VP* : quod *BNS* ¶ 23 dictus *VBNS* : predictus *P* || et - ratione *VBNS* : successor noster secundum rationem *P* ¶ 24 Tarantini *V* : Tarentini *PBNS* || Calatafini *V* : Catalafrii *P* : Catalafimi *B* : Calatafurni *N* : Calatafimi *S* || castrorum et *VBNS* : *om.* *P* ¶ 25 Spitafurni *V* : Spatafurni *P* : Spatefurni *B* : Spaccafurni *NS* || pertinentiarum *VP* : prouinciarum *BNS*

63. Prohibeix la separació del ducat de Calàbria

1. I ja que la mà dreta s'ha acostumat a mostrar-se de vegades generosa, volem i ordenem que el ducat de Calàbria mai se separe del domini reial, sinó que sempre el rei Pere i els seus successors al regne tinguen i mantinguen el ducat de Calàbria com un membre dels cos del regne, i que ni puguem ni hagen de donar a ningú el ducat de Calàbria, ni tampoc concedir-lo o canviar-lo en altre per qualsevol altra alteració del títol, i disposem tot açò i ho ordenem per a exaltació, augment, decor, glòria i protecció d'aquest regne nostre.

64. Institució feta a Guillem, fill seu, dels ducats d'Atenes, Neopàtria i altres

1. Igualment declarem hereu nostre l'íncit infant Guillem, estimadíssim fill nostre, duc d'Atenes i Neopàtria, del comtat de Calatafini i dels castells i terres de Nochi i Spitafulni, i de totes les pertinences del cap de Passari, i també del castell i terres d'Abola després de la mort de la sereníssima senyora reina Elinor, estimadíssima consort nostra, i també dels ducats d'Atenes i Neopàtria i de totes les altres ciutats, terres, castells, viles, llocs i béns guanyats per nosaltres, i també en nom nostre de part del territori de la Romània, així com del principat de Tarent i de l'honor de Monte Sant'Angelo amb totes les seues dignitats, honors, territori amb poder únic o compartit, drets, propietats i pertinences, respectant, siga com siga, totes i cadascuna de les coses ja esmentades i les que podran respectar-se en un futur.

2. Igualment establím que el duc Guillem i els seus successors, per raó del principats de Tarent, l'honor de Monte Sant'Angelo, el comtat de Calatafini, els castells i les terres de Nochi, Abola i Spitafulni, i les pertinences de tot el cap de Passari, hagen de fer corporalment homenatge i prestar jurament de fidelitat al

regi Petro et successoribus suis in regno predicto, nec non ad ipsius regis Petri curiam, si poterunt commode personaliter uel saltem per procuratorem, uenire teneantur, reseruatis nichilominus eidem regi Petro et successoribus eius in eodem regno appellationibus causarum criminalium, iuribus portulanie, careno, duane ac subuentione regia in principatu, honore, comitatu, castris et pertinentiis predictis, 5 tamquam in ciuitatibus et terris demanii dicti regni.

³ Et quod dictus dux Guillelmus et eius heredes masculi legitimi et naturales ex se descendentes dicto regi Petro et heredibus in dicto regno ad defensionem dicti regni, cum requisitione et sine, teneantur seruire ad expensas suas. Extra uero 10 regnum teneantur eundem regem Petrum et successores suos in regno associare, expensis tamen dicti regis Petri. Et quam diu fuerint extra regnum dictus rex uel eius successores, predictus dux Guillelmus ab ipso recedere non debeat ullo modo, prout continetur in priuilegio per nos exinde sibi facto. Ab omnibus uero aliis prestationibus, seruitiis, tam personalibus quam realibus, que dictus rex Petrus 15 et successores sui possent exigere eundem ducem Guillelmum, heredes et successores suos, liberos esse uolumus et exemptos.

⁴ Et quia uidetur quod redditus dictorum comitatus terrarum Nochi, Abole et Spitaferni et tenimenti capitis Passari sunt ita tenues et exiles quod pro uita ipsius ducis non sufficerent, condecenter uolumus et legamus eidem duci, uel eius heredibus masculis legitimis naturalibus ex se descendentibus, quod de camera regia percipiant annuatim uncias auri mille super careno duane totius regni soluendas, sibi et heredibus suis per dictum regem Petrum uel eius successores. Et, si dictus rex Petrus uel successores sui eidem duci uel suis heredibus darent in terris uel castris aliquos redditus, uolumus quod tantum excomputetur de dictis mille unciis 25 annuatim quantum ualerent redditus supradicti.

¶ 1 suis PBNS : om. V ¶ 2 si PBNS : et V ¶ saltem VPBNS : saltim BS ¶ per VPBS : om. N ¶ 4 causarum VPBS : causarium N ¶ careno duane V : tarenno Doane PN : tarenno Dohane B : tarenno Dohane S ¶ 5 predictis V : om. PBNS ¶ 7 dux VPBS : rex N ¶ ex se V : et P : om. BNS ¶ 8 et VPBS : om. N ¶ dicto² PBNS : om. V ¶ 9 requisitione VBNS : recognitione P ¶ seruire VP : om. BNS ¶ 10 eundem VPBS : om. N ¶ suos VPBS : om. N ¶ 11 fuerint PBNS : fuerunt V ¶ 12 Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 14 seruitiis VP : prouinciis BNS ¶ que VP : quod BNS ¶ 15 sui - successores VPBS : om. N ¶ possent V : possunt P : possint BS ¶ ducem VP : dominum BS ¶ 17 quia VPS : quod BN ¶ dictorum VBNS : predictorum P ¶ Abole VBNS : Aboli P ¶ 18 Spitaferni : VBS : Spateferni P : Spacciferni N ¶ Passari VPBN : Passeri S ¶ 19 eidem VBNS : ipsi P ¶ 21 annuatim VBNS : ante de transp. P ¶ auri mille VPBN : mille auri S ¶ careno duane V : tarenno Duane PN : tarenno Dohane B : tarenno Dohane S ¶ totius VP : eius BNS ¶ 22 suis VPNS : eius B ¶ 24 aliquos VBS : aliquod P : aliquid N ¶ uolumus VPBS : om. N ¶ de VPBS : om. N

rei Pere i als seus successors del regne, així com a la cort del mateix rei Pere, en persona, si poden, o, com a mínim, a través d'un procurador, i que hagen d'assistir, deixant per al rei Pere i els seus successors del regne les apel·lacions de causes criminals, els drets de portolania, carenada, duana,⁶⁸ i la subvenció reial al principat, honor, comtat, castells i pertinences citades, així com en les ciutats i les terres del domini d'aquest regne.

3. També ordenem que el duc Guillem i els seus hereus mascles legítims i naturals descendents d'ell hagen d'ajudar amb les seues despeses el rei Pere i els seus hereus del regne per a la defensa d'aquest regne, siga amb requeriment o sense. També que hagen d'associar-se amb el rei Pere i els seus successors del regne respecte als assumptes de fora del regne, però amb les despeses a càrrec del rei Pere. I sempre que estiga fora del regne el rei o els seus successors, el duc Guillem de cap manera se n'ha d'allunyar, segons està inclòs en el privilegi fet per a ell per nosaltres. Però de totes les altres prestacions, serveis, tant personals com reials, que el rei Pere i els seus successors puguen exigir al duc Guillem, als seus hereus i als seus successors, volem que en queden lliures i exempts.

4. I ja que sembla que les rendes d'eixes terres del comtat de Nochi, Abola i Spitafulni i de la tinença del cap de Passari són tan febles i menudes que no són prou per a la vida del duc, amb plaer volem i donem al duc, o als seus hereus mascles legítims naturals descendents seus, que de la cambra reial reben cada any mil onces d'or donades sobre la carenada de la duana de tot el regne a ell i als seus hereus per part del rei Pere o dels seus successors. I si el rei Pere o els seus successors donaren al duc o als seus hereus rendes d'algunes terres o castells, volem que eixa quantitat siga descomptada de les mil onces anuals segons valen les rendes esmentades.

¶⁶⁸ Es tracta de diferents impostos carregats sobre el comerç portuari.

65. Institutio facta infanti Iohanni, filio suo, de certis comitatu et terris

- ¹ Item instituimus heredem nostrum spectabilem infantem Iohannem, carissimum natum nostrum, post decessum serenissime Elionor, regine Sicilie, carissime consortis nostre predicte, in comitatu Minei, insula Pantellaria et castro Iacii.
- 5 Quem comitatum et insulam dicta consors nostra nunc ex donatione nostre mere liberalitatis tenet et possidet cum omnibus dignitatibus, honoribus, iurisdictionibus, mero et mixto imperio, iuribus, proprietatibus et pertinentiis eorundem et eisdem spectantibus quoquomodo.
- ² Ita tamen quod dictus infans Iohannes et successores sui teneantur eidem regi
- 10 Petro et eius successoribus in regno ratione dictorum comitatus, castri et insule prelibate corporaliter facere homagium et prestare iuramentum fidelitatis et ad ipsius curiam, personaliter si poterunt commode uel saltem per procuratorem, uenire, reseruatis nichilominus eidem regi Petro et successoribus eius in regno appellationibus causarum criminalium, iuribus portulanie et careno duane ac sub-
- 15 uentione regia in predictis comitatu, castro et insula supradicta, tamquam in terris demanii dicti regni, nec non teneatur dictus infans Iohannes et successores sui eidem regi Petro suisque successoribus in regno in defensione regni infra regnum et extra, prout tenetur dictus dux Guillelmus. Ab omnibus uero aliis prestationibus et seruitiis, tam personalibus quam realibus, uolumus dictum infantem ac eius
- 20 successores ab omnibus et in omnibus eximi et esse liberos et exemptos.
- ³ Volumus tamen et ordinamus ac eidem infanti Iohanni legamus pro sustentatione uite sue et aliis necessariis, quamdiu dicta consors nostra, mater sua, uixerit, uncias auri mille et quingentas annuatim soluendas per dictum regem Petrum et successores suos super iure portulanie dicti regni.
- ⁴ Postquam uero dicta consors nostra obierit, uolumus quod dictus infans Iohannes ipsas uncias mille quingentas sibi legatas habeat, teneat, percipiat et possideat
- 25 usque ad annos tres a die obitus dicte matris sue continue numerandos. Finito uero tempore trium annorum, ex predictis mille quingentis unciis camere regie, mille uncie reuertantur. Et si dicta consors nostra legauerit dicto infanti Iohanni terras et castra, uidelicet Bizini, Paternionis, Castellionis et Franche Ville,
- 30

¶ 2 Item *VPBS* : *om.* *N* ¶ 3 *Elionor* : *Alienor V* : *Alienore P* : *Elionore BNS* ¶ 4 *Minei VP* : *Castri Malte BNS* || *insula VBNS* : *in insula P* || *castro Iacii V* : *castri Iacii P* : *Castroiacii BNS* ¶ 10 *eius VBNS* : *suis P* ¶ 12 *saltem per procuratorem BS* : *procuratorem V* : *procuratore P* : *saltim per procuratorem N* ¶ 13 *eidem - appellationibus V* : *om.* *PBNS* ¶ 14 *careno duane V* : *careno Dohane P* : *tareno Dohane B* : *tareno Duane NS* ¶ 18 *uero PBNS* : *uere V* || *aliis VP* : *om.* *BNS* ¶ 19 *et P* : *om.* *VBNS* ¶ 20 *et esse VP* : *om.* *BNS* ¶ 22 *quamdiu VP* : *que diu BNS* ¶ 23 *annuatim VPS* : *om.* *B* : *annatim N* || *soluendas - mille VPNS* : *om.* *B* ¶ 25 *obierit VPS* : *abierit N* ¶ 26 *ipsas VNS* : *dictas P* || *percipiat VPBN* : *et percipiat S* ¶ 28 *trium VBNS* : *dictorum trium P* ¶ 16 *castra VPBS* : *castros N* || *Bizini V* : *Bisini P* : *Biseni BS* : *Visini N* || *Franche Ville VBS* : *Franchaville PN*

65. Institució feta a l'infant Joan, fill seu, de certs comtats i terres

1. També declarem hereu nostre el destacable infant Joan, estimadíssim fill nostre, després de la mort de la sereníssima Elionor, reina de Sicília, estimadíssima consort nostra, al comtat de Minei, l'illa Pantelleria i el castell de Iacio. Aquest comtat i illa la nostra consort els té ara per donació nostra de plena llibertat i els posseeix amb totes les dignitats, honors, jurisdiccions, amb poder total o parcial, drets, i s'hi preveuen en tot cas les propietats i pertinences seues.

2. Igualment ordenem que l'infant Joan i els seus successors hagen de fer corporalment homenatge i prestar jurament de fidelitat al rei Pere i als seus successors del regne per raó d'aquest comtat, castell i illa, així com a la mateixa cort, en persona, si poden, o, com a mínim, a través d'un procurador, i que hagen d'assistir, deixant per al rei Pere i els seus successors del regne les apel·lacions de causes criminals, els drets de portolania, carenada, duana, i la subvenció reial al principat, castell i illa, així com les terres del domini d'aquest regne, i també que l'infant Joan i els seus successors ajuden el rei Pere i els seus successors al regne en la seua defensa dins i fora del regne segons ha de fer el duc Guillem. Per totes les altres prestacions i serveis, tant personals com reials, volem que aquest infant i els seus successors queden lliures i exempts de tot i en tots els casos.

3. També volem, i ho ordenem, i deixem a l'infant Joan, per sustent de la seua vida i altres necessitats, mentre visca la nostra consort, mare seua, mil cinc-centes onces anuals que ha de donar el rei Pere i els seus successors sobre el dret de portolania d'aquest regne.

4. Però després de la mort de la nostra consort, volem que l'infant Joan tinga, mantinga, reba, i posseïska eixes mil cinc-centes onces que se li van donar fins a tres anys seguits des del dia de la mort de la seua mare. Una vegada acabat el període de tres anys, de les mil cinc-centes onces de la cambra reial, que tornen mil onces. I si la nostra consort haguera deixat a l'infant Joan terres i castells, com Bizini, Paternionis, Castelló i Franca Vila, comprades per ella, a

emptas per ipsam, statim post ipsius consortis nostre decessum omnem iurisdictionem cum mero et mixto imperio ac etiam possessione castrorum et terrarum predictorum uolumus quod habeat dictus infans Iohannes, relique uero quingente uncie sint et esse debeant dicti infantis Iohannis et suorum heredum masculorum
5 legitimorum et naturalium ex se descendentium in perpetuum soluende eis per dictum regem Petrum uel successores suos super iure portulanie predicto.

⁵ Si uero dictus rex Petrus uel successores sui eidem infanti Iohanni uel suis heredibus darent in terris uel castris aliquos redditus, uolumus quod tantum computentur de dictis unciis mille quingentis quantum ualerent redditus supradicti.

10 **66. Prouidet de tutore filio et nepoti ex rege Petro nascituris**

¹ Item si, quod Deus auertat, prefatum regem Petrum, carissimum primogenitum et heredem nostrum uniuersalem, decedere contigerit, filio masculo legitimo et naturali ex se superstiti in pupillari etate constituto, qui sibi in dicto regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue de iure succedere debet, ne forte dictum regnum nostrum, quod multipliciter et indebite continue impetitur propter pupillarem etatem dicti superstitis, in regimine et generali tuitione dispendia grauia patiat, uolumus ac de consensu et uoluntate et beneplacito dicti domini regis Petri, ordinamus et expresse mandamus quod dictus superstes prefati regis Petri quousque ad etatem peruenerit annorum decem et octo de regimine et
15 administratione dictorum regni Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue se nullatenus intromittat, nec potestatem seu auctoritatem regendi uel administrandi in dictis regno, ducatu et principatu usque ad prefatum tempus etatis sue habeat ullomodo, nec fideles nostri, tam in dicto regno quam ducatu et principatu predictis, usque ad prefinitum tempus etatis sue decem et octo annorum in dictis regimine seu administratione dicto superstiti obedire in predictis teneantur.
20

² Medio uero tempore a die obitus dicti regis usque ad etatem decem et octo annorum superstitis ipsius de supradictis, uoluntate, assensu et beneplacito dicti regis Petri, eidem superstiti suo in regimine et administratione dictorum regni

¶ 1 emptas VPNS : empta B 3 2 quod V : et P : etiam BNS || relique VPBN : reliqua S
¶ 4 sint VP : sunt BNS ¶ 6 suos super VPBS : suo semper N ¶ 9 quantum VP : quam tunc BNS
¶ 10 Prouidet VP : prouideat BNS || filio et nepoti V : filiorum et nepoti P : filiorum et nepote
BNS || nascituris VP fort. BS : nascituro N ¶ 12 legitimo VPBN : om. S ¶ 8 constituto PBNS
: constituo V ¶ 14 Apulie PN : Apulee VBS || forte VPBS : om. N ¶ 15 nostrum VPBS : om.
N || impetitur VBS : impetetur P : impeditur N ¶ 16 tuitione V : administrationes BNS : om. P
¶ 17 et¹ PBNS : om. V || beneplacito VBNS : beneplacitu P || domini V : om. PBNS ¶ 18 ordi-
namus - Petri VPBS : om. N ¶ 19 et² PBNS : seu V ¶ 20 Apulie PN : Apulee VBS || et PN : om.
VBS || se - principatu² VPBS : om. N ¶ 21 uel VPS : et B ¶ 22 usque - principatu VP : om. BS
¶ 23 post ducatu del. Apulee V ¶ 24 decem et octo annorum VPN : decimum et octauum annum
BS ¶ 25 dicto - administratione VPBS : om. N

continuació de la mort de la nostra consort volem que l'infant Joan tinga tota la seua jurisdicció, amb el poder total i compartit, i també la possessió dels castells i de les terres esmentades, però que les restants cinc-centes onces hagen de ser i siguen de l'infant Joan i dels seus hereus mascles legítims i naturals descendents seus, per sempre donades pel rei Pere o pels seus successors sobre el dret de portolania.

5. Però si el rei Pere o els seus successors donaren a l'infant Joan o als seus hereus els beneficis de terres o castells, volem que es descompten de les mil cinc-centes onces segons valen eixos beneficis.

66. Designa el tutor dels futurs fill i net del rei Pere

1. Igualment, si, no vulga Déu, passara que el rei Pere, estimadíssim primogènit i hereu nostre universal, morira, i li sobrevisquera un fill mascle legítim i natural en edat infantil, el qual hauria de succeir-lo al regne de Sicília, al ducat de Pulla i al principat de Càpua, amb la intenció que el nostre regne no patisca greus problemes de govern i de protecció general, perquè amb freqüència i sense conveniència es veuria afectat per l'edat infantil de l'hereu, volem, i ho ordenem d'acord amb el rei Pere i amb la voluntat i el beneplàcit seus, i així expressament ho manem, que l'hereu supervivent del rei Pere fins que arribe a l'edat de díhuit anys no intervinga en absolut en el govern i administració del regne de Sicília, del ducat de Pulla i del principat de Càpua, ni tinga cap poder o autoritat de regnar o administrar dins d'aquest regne, ducat i principat fins que arribe a l'edat que hem assenyalat, ni els nostres fidels, tant del regne com del ducat o del principat, han d'estar obligats a obeir l'hereu fins que arribe a l'edat de díhuit anys en qüestions de govern o administració.

2. Durant el temps des de la mort del rei fins que l'hereu arribe a l'edat de díhuit anys segons s'ha explicat, per voluntat, acord i amb beneplàcit del rei Pere, en concepte de govern i administració del regne de Sicília, el ducat de

Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue, damus et concedimus et constituimus balium et tutorem dictum ducem Guillelmum, filium nostrum carissimum, superstitis supradicti. Cui duci Guillermo damus et concedimus plenam et liberam potestatem toto tempore supradicto regendi, administrandi, manutenendi
 5 et defendendi predictos regnum Sicilie, ducatum Apulie et principatum Capue, et omnia alia pertinentia ad dictum superstitem dicti regis Petri, tamquam balio et tutori, ut supra, mandantes omnibus comitibus, baronibus et aliis uassallis nostris in dicto regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, constitutis uel constituendis, quod eidem duci Guillermo, filio nostro, intendant, pareant et obediant
 10 in omnibus, tamquam balio et tutori ipsius superstitis, predicto medio tempore, ut superius est expressum. Idem uolumus et ordinamus de nepote dicti regis Petri, si, mortuo filio, superesset in etate predicta.

³ Item si, quod absit, ante obitum dicti regis Petri dictum ducem Guillelmum premori contigerit, et post obitum subsecutum dicti regis Petri superstes masculus legitimus et naturalis ab ipso remanserit, quousque dictus superstes ad etatem decem et octo annorum peruenerit de beneplacito uoluntate et assensu dicti regis Petri, eidem superstiti damus et concedimus et constituimus balium et tutorem dictum infantem Iohannem, fiium nostrum carissimum, auctoritate, potestate, licentia, modo, tenore et forma similibus superius annotatis.

⁴ Item uolumus et ordinamus de nepote dicti regis Petri si, mortuo filio, superesset in etate predicta. Et quia felix ciuitas Panormitana est caput regni, uolumus et mandamus quod dictus superstes dicti regis Petri, uel nepos, quousque ad etatem predictam dictorum decem et octo annorum peruenerit, nutriatur in dicta ciuitate Panormitana, in palatio regali ciuitatis eiusdem, uel in alio castro, et legali,
 20 prout necesse fuerit et quotiens expediens uideatur, et quod dictus dux Guillelmus, tamquam balius et tutor, non debeat se intromittere de personis dictorum superstitum nec constituere ei aliquem uel aliquos qui sunt in custodia uel seruitio dictorum superstitum, sed hoc reseruetur ordinationi prefati regis Petri, quam in sua ultima uoluntate duxerit ordinandam.

¶ 1 Apulie VPB : Apulee BS || et² PBS : om. VN ¶ 2 balium PBNS : ballum V || Guillelmum VPBS : Guillelmum N ¶ 3 supradicti Cui duci VBNS : supradicto enim duci P || Guillermo VPB : Guillelmo N : Guillelmi S ¶ 4 supradicto BNS : supradicti V : predicto P ¶ 5 predictos VP : predictum BNS || Apulie VPB : Apulee BS || et³ PBNS : ac V ¶ 6 balio PBNS : ballio V ¶ 7 ut VPBS : et N ¶ 8 Apulie VPB : Apulee BS || uel VBNS : et P ¶ 9 Guillermo VPBS : Guillelmo N ¶ 10 balio PBS : ballio V : baiulo N ¶ 11 Idem V : item PBS : ita fort. N ¶ 13 Guillelmum VPBS : Guillelmum N ¶ 16 decem et octo annorum VPBS : annorum decem et octo N || beneplacito VBNS : beneplacitu P ¶ 17 et¹ VPBS : om. N || et³ VP : ac BNS ¶ 20 Item PBNS : idem V ¶ 21 caput PBNS : capud V ¶ 23 nutriatur VBNS : unciatur P ¶ 25 Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 26 balius PBNS : ballius V || superstitum VB : superstitis PNS ¶ 27 sunt VPB : sint NS ¶ 28 reseruetur V : reseruatur PBNS || ordinationi VPBN : ordinatione S

Pulla i el principat de Càpua, donem i concedim i també nomenem com a batle i tutor de l'hereu el duc Guillem, fill nostre estimadíssim. Al duc Guillem li donem i concedim poder ple i lliure durant tot el temps assenyalat més amunt per a regnar, administrar mantindre i defensar el regne de Sicília, el ducat de Pulla i el principat de Càpua, així com totes les altres propietats en benefici de l'hereu del rei Pere, no només com a batle sinó també com a tutor, segons s'ha assenyalat, i ordenem a tots els comtes, barons i altres vassalls nostres al regne de Sicília, ducat de Pulla i principat de Càpua, els ja nomenats i els que ho seran, que atenguen, complisquen i obeïsquen el duc Guillem, fill nostre, en tot, no només com a batle sinó també com a tutor de l'hereu, durant tot aquest temps, tal com s'ha assenyalat més amunt. Això mateix volem i ordenem del net del rei Pere si, mort el fill, el sobrevisquera amb eixa edat.

3. Igualment si, esperem que no, passara que el duc Guillem morira abans de la mort del rei Pere, i després de la mort del rei Pere quedara supervivent un hereu seu mascle legítim i natural, amb el beneplàcit, la voluntat i l'acord del rei Pere, donem i concedim i també nomenem, com a batle i tutor de l'hereu, l'infant Joan, fill nostre estimadíssim, amb autoritat, poder, llicència, mode, tenor i forma iguals a les assenyalades abans fins que aquest hereu arribara a l'edat de díhuit anys.

4. Igualment volem i ordenem sobre el net del rei Pere si, mort el fill, sobrevisquera en eixa edat. I perquè la felix ciutat de Palerm és la capital del regne, volem i manem que aquest hereu del rei Pere, o el net, fins que arribe a l'edat de díhuit anys, residisca a la ciutat de Palerm, al palau reial i legal de la ciutat o en altre castell, segons fora necessari, sempre que semble convenient, i que el duc Guillem, com a batle i tutor, no ha d'intervindre en les persones dels hereus ni imposar-li cap persona per a la custòdia i servei dels hereus, sinó que açò ha de quedar reservat a la indicació del rei Pere, el qual havia assenyalat que s'acomplira en l'última voluntat seua.

⁵ Nichilominus dictus dux Guillermus tamquam balius teneatur dare superstibus predictis uel alteri eorum alimenta et alia necessaria prout decet et ut continebitur in ordinatione ultima dicti regis Petri. Et idem uolumus quod fiat si forte dicto infanti Iohanni, filio nostro, balia seu tutoria deuenit supradicta.

5 **67. Substitutio facta dicto regi Petro uniuersali heredi**

¹ Item si forte, quod absit, contigerit prefatum regem Petrum, quandocumque decedere, liberis masculis legitimis et naturalibus ex se seu suo filio masculino premortuo legitimo et naturali non relictis, substituimus eidem regi Petro, tam in regno Sicilie quam ducatu Apulie et principatu Capue et in omnibus aliis, eidem
10 regi Petro relictis prefatum ducem Guillelmum, natum nostrum, ita quod tunc et eo casu succedat in eisdem regno, ducatu Apulie et principatu Capue et omnibus aliis predictis. Et in eiusdem Guillelmi uel filiorum suorum masculorum legitimorum et naturalium et de legitimo matrimonio descendendum defectum prefatum infantem Iohannem, natum nostrum, et eidem regi Petro in predictis regno,
15 ducatu Apulie et principatu Capue et aliis substituimus modo et forma superius annotatis in persona ducis Guillelmi prefati.

² Volumus nichilominus disponentes atque mandantes quod, si casus contigerit, quod Deus auertat, predictum regem Petrum ante decessum premori uel abintestato, quicumque filiorum nostrorum predictorum eidem regi Petro substitutorum et in eisdem regno, ducatu Apulie et principatu predictis et aliis iure substitutionis prefate successerit, teneatur et debeat primogenite prefati regis Petri filie pro suo maritaggio et tempore ipsius maritaggio dare et soluere efficaciter uncias auri decem milia, et cuilibet filie legitime et naturali ipsius regis Petri pro suo maritaggio et tempore ipsius maritaggio uncias auri octo milia dare et soluere efficaciter teneatur.
25

¶ 1 dictus VPBN : om. S || Guillermus VPBS : Guillelmus N ¶ 2 prout decet VBNS : prouideret P ¶ 4 balia PN : ballia BS : ballici V || deuenit VB : deuenirint PS : deuenirunt N ¶ 7 decedere PBNS : decederet V ¶ 8 eidem VPBS : et eidem N ¶ 9 ducatu VPBS : in ducatu N || Apulie VPB : Apulee BS || principatu VBNS : in principatu P ¶ 10 Guillelmum VPBS : Guillelmum N || ita quod VPBS : itaque N ¶ 11 Apulie VPB : Apulee BS || omnibus VBNS : in omnibus P ¶ 9 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 13 et² PBS : om. VN ¶ 14 et V : om. PBNS || predictis PBNS : dictis V ¶ 15 Apulie VPB : Apulee BS || substituimus VBNS : substitutis P ¶ 16 Guillelmi VPBS : Guillelmi N ¶ 17 Volumus PBNS : uolentes V || contigerit VS : contingerit PN : contingeret B ¶ 18 decessum VP : decessum nostrum BNS ¶ 20 ducatu Apulie N : ducatu Apulee BS : ducatu P : om. V || principatu VPBS : principatu Capue N ¶ 21 teneatur VPBS : teneant N || debeat VPBS : debeant N || primogenite VPB : primogeniti N : om. S ¶ 22 filie VPBN : primogenite filie S ¶ 23 decem - uncias VPBS : om. N ¶ 24 milia VPS : mille B || dare - teneantur VPBS : om. N ¶ 25 efficaciter VBS : om. P

5. Per a acabar, el duc Guillem, com a batle, ha de donar als hereus esmentats o a cadascun d'ells els aliments i les altres coses necessàries segons convé i tal i com s'explica en l'última indicació del rei Pere. També volem que s'actue d'igual forma si la batlia o tutoria li arribara a l'infant Joan, fill nostre.

67. Substitució feta del rei Pere com a hereu universal

1. Igualment si, Déu no vulga, passara que el rei Pere, quan morira, no deixara fills mascles legítims i naturals seus o d'un fill mascle legítim i natural, substituïm el rei Pere, tant al regne de Sicília com al ducat de Pulla i al principat de Càpua, així com a tots el altres territoris, pel duc Guillem, fill nostre, de manera que en eixe cas el succeïska al regne, ducat de Pulla i principat de Càpua, i a tots els altres territoris. I, en defecte de Guillem o dels seus fills mascles legítims i naturals o descendents de matrimoni legítim, el substituïm per l'infant Joan, fill nostre, al regne, ducat de Pulla i principat de Càpua i els altres territoris, del mode i forma assenyalats més amunt respecte a la persona de Guillem.

2. Per a acabar, volem, disposem i manem que, si es donara el cas que, Déu no vulga, morira el rei Pere abans de retirar-se o sense testament, i algú dels nostres fills substituïra el rei Pere al regne, al ducat de Pulla i al principat i altres territoris segons el dret de substitució ja explicat, en eixe cas, a la filla primogènita del rei Pere, pel seu matrimoni i durant el temps del seu matrimoni, se li haurà de donar i lliurar deu mil onces d'or, i a cada filla legítima i natural del rei Pere, pel seu matrimoni i durant el temps del seu matrimoni, se li hauran de donar i lliurar huit mil onces d'or.

68. Substitutio facta infanti Guillermo duci Athenarum et Neopatrie

¹ Item si forte, quod absit, contigerit prefatum ducem Guillermmum, quandocum-
que decedere, liberis masculis legitimis et naturalibus ex se seu suo filio masculo
legitimo et naturali premortuo non relictis, superstite sibi prefato infante Iohanne,
5 fratre suo et filio nostro, quo casu substituimus eidem duci Guillermo prefatum
infantem Iohannem in predictis comitatu Calatafini et castro et terra Abole, nec
non in ducatus Athenarum et Neopatrie, ciuitatibus, terris, castris, uillis, locis
et bonis dictorum ducatum in partibus Romanie et in principatu Tarantino et
10 honore Montissancti Angeli. Castra uero et terra Nochi et Spitafulni cum om-
nibus pertinentiis totius capitis Passari, nec non tam uncie auri mille legate dicto
duci Guillermo et heredibus suis super careno duane percipiende annuatim quam
etiam uncie quingente legate eidem infanti Iohanni et suis heredibus annuatim
percipiende super iuribus portulanie eo quod dictus infans Iohannes succedit
15 in omnibus bonis dicti ducis, uolumus quod ad regium demanium et cameram
reuertantur.

² Volentes atque mandantes ut, in casu prefato, predicta omnia alia sibi superius
legata integraliter perueniant et peruenire debeant ad prefatum infantem Iohan-
nem, uel eius filios masculos legitimos et naturales, uel filios masculos filiorum
suorum et in eiusdem infantis Iohannis defectu, uidelicet si idem infans Iohan-
20 nes uel eius filii masculi legitimi et naturales superstites non fuerint tempore obi-
tus eiusdem ducis Guillermi modo et forma predictis, substituimus eidem duci
Guillermo prefatum regem Petrum in omnibus et singulis supradictis, ita quod
ille predictorum filiorum nostrorum substitutorum qui prefato duci Guillermo ex
causa prefate substitutionis successerit, ut superius dictum est, primogenite filie
25 ducis Guillermi teneatur et debeat dare et efficaciter soluere pro suo maritagio
et tempore ipsius maritagii uncias auri quinque milia, et cuiilibet filie legitime et
naturali eiusdem ducis Guillermi pro suo maritagio et tempore ipsius maritagii

¶ 1 Guillermo VPBS : Guillelmo N ¶ 2 contigerit V : contingerit PNS : contingeret B || Gui-
llermum VPBS : Guillelmmum N || quandocumque VP : quomodocumque BNS ¶ 5 Guillermo
VPBS : Guillelmo N ¶ 6 Calatafini VPBS : Calatafani N || Abole nec non VBNS : Abolenes non
P ¶ 7 castris VPBS : om. N ¶ 8 Tarantino BNS : Tarentino VP ¶ 9 Castra PBNS : castro V ||
terra VP : terras BNS || Nochi VP : Nothi BNS || Spitafulni BN : Spicafurni V : Spatafulni P :
Spaccafurni S ¶ 10 Passari VN : Passeri PBS ¶ 11 Guillermo VPBS : Guillelmo N || suis VPBS
: om. N || careno duane V : tarenno Duhane P : tarenno Dohane B : tarenno Duane NS || annuatim
-percipiende VPBS : om. N ¶ 13 portulanie VP : portolanie N : portulamen B fort. S ¶ 16 ut
VPNS : quod B ¶ 19 Iohannis VPBS : om. N || idem V : eidem P : iidem BNS ¶ 20 et - eius-
dem VPBS : om. N ¶ 21 Guillermi VPBS : Guillelmi N ¶ 22 Guillermo VPBS : Guillelmo N ||
ita quod VPBS : itaque N ¶ 23 predictorum V : dictorum PBS : dicto N || Guillermo VPBS :
Guillelmo N ¶ 24 substitutionis VPBS : substitutionibus N || ut VPBS : et N ¶ 25 Guillermi
VPBS : Guillelmi N || teneatur VP : teneat BNS ¶ 26 quinque milia V : quinque millia PS :
quinque mille B : quingentas N || cuiilibet VP : cuiuslibet BNS ¶ 27 ducis VPBS : duci N || Gui-
llermi VPBS : Guillelmi N

68. Substitució feta de l'infant Guillem, duc d'Atenes i Neopàtria

1. Igualment si, Déu no vulga, passara que el duc Guillem, quan morira, no deixara fills mascles legítims i naturals seus o d'un fill mascle legítim i natural, i sobrevisquera l'infant Joan, germà seu i fill nostre, en eixe cas substituïm el duc Guillem per l'infant Joan als comtats de Calatafini i Castro Abola, així com als ducats d'Atenes i Neopàtria, a les ciutats, terres, castells, viles, llocs i béns d'eixos ducats a les terres de Romania i al principat de Tarent, així com a l'honor de Monte Sant'Angelo. Però els castells i les terres de Nochi i de Spitafulni amb totes les pertinences de tot el cap de Passari, així com les onze mil onces d'or deixades al duc Guillem i als seus hereus sobre la carenada de la duana que ha de rebre anualment, i també les cinc-centes onces deixades a l'infant Joan i als seus hereus que ha de rebre anualment sobre el dret de portolania, perquè l'infant Joan succeeix en tots els béns del duc, volem que tornen al domini i cambra reials.

2. Volent i manant que, en el cas esmentat, totes les altres coses esmentades més amunt en totalitat arriben i hagen d'arribar a l'infant Joan, o als seus fills mascles legítims i natural, o al fills mascles del seus fills en defecte de l'infant Joan, és a dir, si l'infant Joan o els seus fills mascles legítims i naturals supervivents no visqueren en el moment de la mort del duc Guillem, del mode i forma explicats, substituïm el duc Guillem pel rei Pere en totes i cadascuna de les coses explicades, de manera que aquell dels nostres fills substituïts que succeïra el duc Guillem per les raons de substitució esmentades, tal com ja s'ha explicat, done i haja de donar i lliurar la filla primogènita del duc Guillem, pel seu matrimoni i durant el seu matrimoni, cinc mil onces d'or, i a cada filla legítima i natural del duc Guillem, pel seu matrimoni i durant el temps del seu matrimoni,

uncias auri quatuor milia dare et soluere teneatur quo dictus dux Guillelmus abintestato decederet antequam ad eum regnum perueniat. Si uero dictus dux Guillelmus existens rex decederet abintestato, successor suus teneatur maritare filias suas et eis dare dotem prout ipse tenetur maritare filias dicti regis Petri.

5 **69. Substitutio facta infanti Iohanni**

1 Item si forte, quod absit, contigeret prefatum infantem Iohannem, filium nostrum, quandocumque decedere, liberis masculis legitimis et naturalibus ex se seu suo filio masculo premortuo legitimo et naturali non relicto, superstiti sibi prefato duce Guillelmo uel filiis seu filio eius masculis legitimis et naturalibus, substituimus eidem infanti Iohanni eundem ducem Guillelmum, uel eius filios legitimos et naturales, in predictis omnibus que tam iure institutionis quam iure legati uel substitutionis eidem infanti Iohanni relinquimus, uolentes et disponentes ea omnia in casu predicto ad eundem ducem Guillelmum, uel eius filios masculos, ex causa ipsius substitutionis integraliter peruenire.

15 2 Et quia dictus dux Guillelmus succedit in bonis dicti infantis Iohannis, uolumus quod uncie quingente relicte eidem infanti Iohanni et heredibus suis super iure portulanie ad regiam cameram reuertantur. In defectu tamen eiusdem ducis Guillelmi, uel filiorum masculorum eiusdem seu filiorum masculorum filiorum suorum, eidem infanti Iohanni in omnibus supradictis prefatum regem Petrum, uel 20 eius filium masculum legitimum et naturalem, substituimus modo et forma simili in persona dicti ducis Guillelmi superius annotata, ita tamen quod ille filiorum nostrorum substitutorum qui ex causa prefate substitutionis eidem infanti Iohanni successerit in predictis. Si forte dictus infans Iohannes, quod absit, abintestato decesserit absque dignitate regali, primogenite filie legitime et naturali eiusdem infantis 25 Iohannis uncias auri quatuor mille pro suo maritaggio et tempore sui maritagii dare et soluere teneatur, et cuilibet alie filie legitime et naturali uncias auri tria milia. Si uero existens rex moriretur abintestato, successor suus teneatur dictas filias suas maritare secundum modum et formam quibus maritantur filie regis Petri predicti.

¶ 1 quatuor milia *V*: quatuor millia *P*: quatuor mille *BS*: 4000 *N* || quo *VP*: quatenus *BNS* || Guillelmus *VPBS*: Guillelmus *N* ¶ 3 Guillelmus *VPBS*: Guillelmus *N* ¶ 4 eis *VBSN*: eisdem *P* ¶ 6 contigeret *VBS*: contigerit *PN* ¶ 7 quandocumque *VP*: quomodocumque *BNS* ¶ 9 Guillelmo *VPBS*: Guillelmo *N* || legitimis et naturalibus *VPBN*: *om.* *S* ¶ 10 Guillelmum *VPBS*: Guillelmum *N* ¶ 12 relinquimus *VP*: succederet *BNS* ¶ 13 Guillelmum *VPBS*: Guillelmum *N* ¶ 15 Guillelmus *VPBS*: Guillelmus *N* ¶ 16 quingente *PBNS*: quinquaginta *V* || super *VPBN*: *om.* *S* ¶ 17 portulanie *VPBS*: portolanie *N* ¶ 18 Guillelmi *VPBS*: Guillelmi *N* || uel *VPBS*: et *N* ¶ 19 Iohanni *VPNS*: *om.* *B* ¶ 20 et forma *VBNS*: *om.* *P* ¶ 21 Guillelmi *VPBS*: Guillelmi *N* ¶ 22 substitutorum *VBNS*: superius substitutorum *P* || qui *VP*: que *BNS* ¶ 25 uncias auri *V*: uncias *PBS*: *om.* *N* ¶ 26 cuilibet *VPBS*: cuiuslibet *N* || tria milia *V*: tria millia *P*: tres mille *BS*: 3000 *N* ¶ 27 moriretur *BS*: moreretur *VN*: moriatur *P* || filias suas *VPBN*: suas filias *S*

haurà de donar i lliurar quatre mil onces d'or, si el duc Guillem morira sense testament abans d'arribar al regne. Però si el duc Guillem morira sent ja rei, però sense testament, el seu successor ha de casar les seues filles i donar-los dot segons està obligar a casar les filles del rei Pere.

69. Substitució feta a l'infant Joan

1. Igualment si, Déu no vulga, passara que l'infant Joan, fill nostre, quan morira, no deixara fills mascles legítims i naturals seus o d'un fill mascle legítim i natural, i sobrevisquera el duc Guillem o el seu fill o filla mascles legítims i naturals, en eixe cas substituïm l'infant Joan pel duc Guillem, o pels seus fills legítims i naturals, en tot allò que tant per dret d'institució com per dret de llei o de substitució hem deixat a l'infant Joan, i volem i disposem que tot allò en el cas assenyalat li arribe sencerament al duc Guillem, o als seus fills mascles, per causa de la seua substitució.

2. I perquè el duc Guillem succeeix en els béns de l'infant Joan, volem que les cinc-centes onces deixades a l'infant Joan i als seus hereus sobre el dret de portolania tornen a la cambra reial. Però en defecte del duc Guillem, o dels fills mascles seus o dels fills mascles dels seus fills, substituïm l'infant Joan en totes les coses ja explicades pel rei Pere, o pel seu fill mascle legítim i natural, de la mateixa manera i forma que s'ha explicat abans en la persona del duc Guillem, i així també aquell dels nostres fills substituïts que per causa ja explicada de substitució succeïra a l'infant Joan als territoris esmentats. Si es donara el cas que, Déu no vulga, morira l'infant Joan sense testament i sense dignitat reial, a la filla primogènita legítima i natural de l'infant Joan, pel seu matrimoni i durant el temps del seu matrimoni, caldrà donar i lliurar quatre mil onces d'or, i a cada altra filla legítima i natural, tres mil onces d'or. Però si arribant a ser rei morira sense testament, el seu successor ha de casar aquestes filles segons el mode i la forma com es casen les filles del rei Pere.

70. Substitutio facta omnibus filiis, scilicet regi Petro, duci Guillermo et infanti Iohanni, et filiis ipsorum

1 Item si, quod Deus auertat, contigerit prefatos omnes filios nostros, regem Pe-
trum, ducem Guillelmum et infantem Iohannem, uel filios legitimos et naturales
5 ipsorum seu alterius eorundem, decedere, liberis masculis legitimis et naturalibus
ex legitimo matrimonio descendentibus non relictis, uolumus et ordinamus quod
in tali casu inopinato iure substitutionis succedat et substituatur ac succedere de-
beat eis illustris dominus Alfonsus, rex Aragonum, honorabilis nepos noster.

2 Et si forte predictus rex Aragonum predictam hereditatem et successionem
10 nostram acceptare renuerit, in eo casu succedat et substituatur dictis filiis et here-
dibus nostris iure substitutionis predictae inclitus infans Petrus, comes Impuriarum
et Rippacurcie, frater eiusdem domini regis Aragonum, noster nepos carissimus.

3 Et si forte dictus infans Petrus dictam hereditatem et successionem nostram ac-
ceptare noluerit, succedat et substituatur in dicta hereditate et successione nos-
15 tra et filiorum nostrorum infans Raimundus Berengarii, comes Montanearum De
Prades, frater dicti domini regis Aragonum, nosterque nepos carissimus.

4 Et si forte idem infans Raimundus Berengarii predictam hereditatem et succes-
sionem nostram et filiorum nostrorum noluerit acceptare, succedat et substituatur
20 in dicta hereditate et substitutione infans Petrus, primogenitus dicti domini Al-
fonsi, regis Aragonum.

5 Et si forte dictus infans Petrus dictam hereditatem et successionem nostram et
filiorum nostrorum acceptare noluerit, succedat et substituatur in dicta hereditate
et successione nostra infans Iacobus, comes Vrgelli, filius dicti domini regis Ara-
gonum.

6 Et si forte dictus infans Iacobus dictam hereditatem et successionem nostram et
25 filiorum nostrorum acceptare renuerit, succedat et substituatur in dicta hereditate
infans Ferrandus, marchio Dertusensis, filius eiusdem domini regis Aragonum.

7 Et sic deinceps in infinitum in proximiori gradu, tam in regno nostro Sicilie,
ducatu Apulie et principatu Capue, quam in omnibus aliis bonis dictorum filio-

¶ 1 Guillermo VPBS : Guillelmo N ¶ 3 contigerit V : contingerit NS : contingeret BP ¶ 4 Gui-
llelmum VPBS : Guillelmum N || et¹ VBNS : uel P ¶ 5 liberis VBNS : filiis P ¶ 7 casu VPNS :
om. B ¶ 9 Et PBNS : quod V ¶ 10 eo VBNS : tali P ¶ 11 Impuriarum VBNS : Empuriarum P
¶ 12 et Rippacurcie V : et Ripacotere P : om. BNS || noster nepos BNS : noster V : nostrorum
nepos P ¶ 15 comes - Raimundus VPNS : om. B ¶ 17 Et VPNS : quod V || Berengarii V : Be-
rengarius PNS ¶ 19 substitutione VBNS : successione P ¶ 22 nostrorum VPNS : om. BS || no-
luerit VPBS : renuerit N ¶ 23 Vrgelli filius V : Vrgallius P : secundogenitus BNS ¶ 26 renuerit
VPNS : noluerit BS ¶ 27 Ferrandus V : Fernandus N : Forandus P : Ferandus BS || Dertusensis
VBNS : Dertuseri P ¶ 29 Apulie VPNS : Apulee BS

70. Substitució feta de tots els fills, és a dir, el rei Pere, el duc Guillem i l'infant Joan, i dels fills d'aquells

1. Igualment si, Déu no vulga, passara que tots els nostres fills, el rei Pere, el duc Guillem i l'infant Joan, o els seus fills legítims i naturals, o els fills dels seus fills, quan moriren, no deixaren fills mascles legítims i naturals descendents d'un matrimoni legítim, volem i ordenem que en tal cas no desitjat, per dret de substitució, els succeïssa i substituïssa i haja de succeir l'il·lustre senyor Alfons, rei d'Aragó, honorable nebot nostre.⁶⁹

2. I si el rei d'Aragó es negara a acceptar la nostra herència i la successió, en eixe cas que succeïssa i substituïssa els nostres fills i hereus per dret de substitució l'inclit infant Pere, comte d'Empúries i Ribagorça, germà del rei d'Aragó, estimadíssim nebot nostre.⁷⁰

3. I si l'infant Pere es negara a acceptar la nostra herència i la successió, en eixe cas que succeïssa i substituïssa en aquesta herència i successió nostra i dels nostres fills l'infant Ramon Berenguer, comte de Muntanyes de Prades, germà del rei d'Aragó, estimadíssim nebot nostre.⁷¹

4. I si l'infant Ramon Berenguer es negara a acceptar la nostra herència i la successió, en eixe cas que succeïssa i substituïssa en aquesta herència i successió nostra l'infant Pere, primogènit del senyor Alfons, rei d'Aragó.⁷²

5. I si l'infant Pere es negara a acceptar la nostra herència i la successió, en eixe cas que succeïssa i substituïssa en aquesta herència i successió nostra l'infant Jaume, comte d'Urgell, fill del senyor rei d'Aragó.⁷³

6. I si l'infant Jaume es negara a acceptar la nostra herència i la successió, en eixe cas que succeïssa i substituïssa en aquesta herència i successió nostra l'infant Ferran, marquès de Tortosa, fill del senyor rei d'Aragó.⁷⁴

7. I així successivament fins a l'infinit en grau de proximitat de parentesc, tant al nostre regne de Sicília, ducat de Pulla i comtat de Càpua, com a tots els altres

¶⁶⁹ Es refereix a Alfons IV d'Aragó (1299-1336), fill de Jaume II. Alfons IV, conegut com el Benigne, regnava des de 1327, set anys abans de la redacció d'aquest testament. ¶⁷⁰ Es refereix a Pere d'Aragó (1305-1381), fill de Jaume II i germà d'Alfons IV el Benigne. ¶⁷¹ Ramón Berenguer I d'Empúries (1308-1366), fill de Jaume II i germà d'Alfons IV el Benigne i l'infant Pere. ¶⁷² Es refereix a l'infant Pere (1319-1387), fill

d'Alfons IV, que el 1336 es convertiria en rei d'Aragó i seria conegut com Pere IV el Cerimoniós. ¶⁷³ Jaume I d'Urgell (1320-1347), fill d'Alfons IV. ¶⁷⁴ Ferran d'Aragó (1329-1363), fill d'Alfons IV i de la seua segona esposa, Elinor de Castella (1310-1359), amb qui es va casar el 1329. Els fills d'Alfons IV esmentats abans, és a dir, Pere i Jaume, eren fills de Teresa d'Entença (1300-1327), la primera muller del rei.

rum nostrorum eisdem per nos relictis et legatis, tam iure institutionis quam quocumque alio iure superius declaratis, cum omnibus iuribus, rationibus, pertinentiis eorundem. Ita tamen quod idem rex Aragonum, uel qui ex predictis successerit in predicto regno nostro et aliis supradictis, teneatur et debeat maritare et dotare omnes filias nostras et dictorum filiorum nostrorum et filiorum eorum, et pro ipsarum qualibet soluere tempore sui maritaggi dotes que superius et inferius continentur, et que patres earum eis legauerint in ultimis uoluntatibus eorum, nec non et soluere omnia et singula debita et legata nostra et dictorum filiorum nostrorum ac filiorum ipsorum, et tam presens nostrum testamentum quam ipsorum testamenta seu codicillos executioni mandare similiter teneantur.

⁸ In dicto autem testamento plures dispositiones sequuntur legata filiabus et aliis que ad propositum presentis libelli nichil faciunt, queque hic breuitatis causa inseri est omissum. Sequitur clausula finalis.

71. Clausula finalis dicti testamenti

¹ Et hec est ultima uoluntas nostra, quam ualere uolumus iure testamenti. Que, si non ualet uel ualebit iure testamenti, uolumus quod saltem ualeat et ualere debeat iure codicillorum, epistole uel cuiuscumque alterius ultime uoluntatis.

² Vnde ad futuram rei memoriam et ut de predicta testamentaria dispositione et omnibus supradictis haberi ualeat in posterum plena fides, ac dictorum heredum, fideicommissariorum, legatariorum et omnium quorum intererit cautelam, presens testamentum nostrum clausum fieri fecimus per manus Francisci de Catania, clerici publici, auctoritate notarii, subscriptionibus et sigillis testium desuper descriptorum et notarii predicti roboratum.

72. Firma omnium filiorum

¹ Et, ut presens testamentum maioris gaudeat roboris firmitate, sciendum est quod coram nobis, superius nominatis, et me, notario predicto et infrascripto,

¶ 1 iure VBNS : in iure P ¶ 2 superius VPBS : ipsius N ¶ 7 continentur BNS : continetur VP || earum VBNS : om. P || legauerint PBNS : legauerunt V || ultimis VBNS : omnibus P ¶ 8 et¹ VPBS : om. N ¶ 10 executioni VPBS : executori N || dispositiones VP : institutiones BNS ¶ 12 presentis VBNS : huius P || faciunt PBNS : fuit V || inseri est VP : inserere est P : in seriem N : interesset S ¶ 14 dicti testamenti V : om. PBNS ¶ 16 quod V : ut PBS : et N || saltem VNS : saltem PB || et VBNS : uel P ¶ 17 ultime VPBS : om. N ¶ 18 de VP : om. BNS || et omnibus supradictis VP : in predictis BS : et omnibus in predictis N || ualeat VPN ¶ 19 ualeant B : ualeant post dispositione S ¶ 20 intererit VBNS : interest P ¶ 22 publici VPNS : om. B || desuper descriptorum VPNS : desuper descriptum et notarii subscriptionibus et sigillis testium desuper descriptorum B ¶ 24 Firma V : forma P : om. BNS ¶ 25 ut VP : om. BNS ¶ 18 superius VP : supra BS : super N

béns dels nostres fills, deixats i llegats a ells per nosaltres, tant per dret d'institució com per qualsevol altre dret assenyalat més amunt, amb tots els drets, les raons i les pertinences seues. I així també que el mateix rei d'Aragó, o aquell dels altres que el succeïssa al nostre regne i als altres llocs citats, haja de casar i dotar totes les nostres filles i les dels nostres fills, així com les dels seus fills, i també ha de pagar durant el temps del seu matrimoni els dots que s'expliquen més amunt i més avall, i que els pares d'elles els van deixar en les seues últimes voluntats, així com pagar tots i cadascun dels deutes i donacions nostres, així com les dels nostres fills i les dels seus fills, i han de fer complir tant el present testament nostre com els testaments d'ells o els altres documents.

8. Dins d'aquest testament hi ha moltes disposicions dedicades a les filles i a altres que no aporten res a l'objectiu d'aquest llibre, les quals s'han omés ací per a mantindre la brevetat. Segueix la clàusula final.

71. Clàusula final del testament

1. I aquesta és l'última voluntat nostra, la qual volem fer valdre per dret de testament. Aquesta, si no té valor ni valdrà el dret de testament, volem que almenys tinga valor i haja de valdre pel dret dels documents, de carta o bé de qualsevol dels dos drets d'última voluntat.

2. Per això, per a record futur de l'assumpte i perquè la fidelitat plena tinga valor per sempre, segons la disposició testamentària i tot el que s'ha explicat, així com la dels hereus, dels marmessors, dels delegats i de tots dels que cal prudència, fem complir el present testament nostre definitiu per mà de Francesc de Catània, clergue públic, notari amb autoritat, amb les subscripcions i segells dels testimonis damunt descrits, i roborat per l'esmentat notari.

72. Signatura de tots els fills

1. I perquè el present testament gaudisca de la fermesa d'un valor més fort, cal saber que, davant de nosaltres, els citats més amunt, i davant de mi, el notari

dictus dominus rex Petrus, expressim et de certa scientia certioratus, prius de omnibus et singulis que in presenti testamento continentur sollemniter et legitime ratificauit et confirmauit. Et acceptauit omnia contenta in presenti testamento. Ac etiam promisit sollemniter et legitime michi, infrascripto notario, superius nominato, recipienti stipulationem predictam nomine et pro parte omnium eorum quorum interest uel interesse poterit, tam iure institutionis quam substitutionis quam etiam legatorum et fideicommissariorum in presenti ultima uoluntate contentorum, attendere et inuiolabiliter obseruare et in nullo contrauenire, et post mortem dicti domini, patris sui, omnia sine molestia et contradictione restituere et assignare eisdem personis quibus legata fuerunt uel per causam institutionis et substitutionis relicta.

² Et ad maiorem cautelam, dictus dominus rex Petrus, coram nobis tacto corporaliter libro, iurauit ad sancta Dei Euangelia omnia contenta in presenti testamento attendere et inuiolabiliter obseruare. Et de hiis omnibus fidem et homagium eidem domino patri suo fecit, sollemnitate debita interueniente. Et ea omnia predicta modo et forma dicti domini, dux Guillelmus et infans Iohannes, cum auctoritate patris eorum coram nobis omnibus sollemniter peragerunt. Actum in ciuitate Catanie in aula regali castri eiusdem ciuitatis, pontificatus sanctissimi patris et domini, domini Iohannis, diuina prouidentia pape uicesimi secundi anno decimo octauo, et anno, mense, die et indictione supradictis.

³ Ego, Franciscus de Catania, clericus publicus, apostolica auctoritate notarius, predictis omnibus in presenti testamento contentis presens interfui, et de mandato prefati domini regis Frederici ea omnia scripsi, et testor.

73. De dominio regis Petri, regis Sicilie, filii regis Frederici

¹ Mortuo autem dicto felicis memorie rege Frederico, ut iam supradictum est et contentum, remanentibus ex eodem, ut predicatur, dictis rege Petro, duce Guillelmo et infante Iohanne, filiis suis legitimis et naturalibus, idem rex Petrus prefuit tamquam rex regimini dicto Sicilie regni iure dicti testamenti.

¶ 1 expressim VP : ex libera uoluntate BNS || et PBNS : om. V ¶ 2 sollemniter - promisit PBNS : iter. V ¶ 7 et V : quam etiam P : quam BNS ¶ 12 rex VBNS : om. P || tacto VPBS : factam N ¶ 14 de VPNS : om. B ¶ 16 Guillelmus VPBS : Guillelmus N ¶ 17 auctoritate VPBS : autem predicti N || peragerunt VP : peregerunt BNS ¶ 18 ciuitate VPBS : in ciuitatem N ¶ 19 patris VBNS : in Christo patris P || uicesimi secundi BNS : duodecimi VP ¶ 23 prefati VBNS : dicti P || Frederici VPB : Federici BS || et testor PBNS : om. V ¶ 24 Frederici VPB : Federici BS ¶ 25 Frederico VPB : Federico BS ¶ 26 contentum remanentibus V : contenti in remanentibus P : contentum manentibus BNS || dictis rege VP : dicti regis BS : dicto regis N ¶ 27 Guillelmo VPBS : Guillelmo N ¶ 28 prefuit P : presit BNS : presit fort. V

esmentat que apareix més avall, el rei Pere, cerciorat amb tot coneixement i expressament, el va ratificar i confirmar abans que tots i cadascun dels que estan anomenats dins d'aquest testament. També va acceptar tot el que està inclòs en el present testament. I també a mi, que sóc el notari que apareix avall, però citat més amunt, que rep l'estipulació esmentada en nom i a favor seu de tots aquells que els interesse o els puga interessar, tant per dret d'institució com de substitució o també dels delegats o fideïcomissaris inclosos en la present última voluntat, em va prometre el rei Pere amb solemnitat i legitimitat atendre el testament i respectar-lo sense possibilitat de trencar-lo o contravindre'l en cap lloc, i que després de la mort del senyor, pare seu, restituiria tot el contingut sense molèstia ni contradicció, i ho assignaria a aquelles persones a qui s'havia donat herència o bé s'havia deixat alguna herència per institució i substitució.

2. I per a major cautela, el rei Pere, tocant físicament el llibre davant de nosaltres, va jurar amb els sants evangelis de Déu atendre tot allò inclòs en el present testament i respectar-ho sense possibilitat de trencar-ho. I sobre aquestes coses va fer mostra de fidelitat i homenatge al seu pare, fent-ho amb la solemnitat deguda. I tot això d'aquesta manera i forma ho van fer solemnement els senyors ja esmentats, el duc Guillem i l'infant Joan, amb l'autoritat del pare d'ells davant de nosaltres. Va ser fet a la ciutat de Catània, al saló reial del castell d'eixa ciutat, l'any dihuité del pontificat del santíssim pare i senyor, Joan XXII, papa per la divina providència, l'any, mes, dia i indicció citats més amunt.

3. Jo, Francesc de Catània, clergue públic, notari per autoritat apostòlica, vaig estar present en tot allò inclòs en el present testament, i he escrit tot açò per ordre del senyor rei Frederic, i en done fe.

73. Sobre el domini del rei Pere, rei de Sicília, fill del rei Frederic

1. Una vegada va morir el rei Frederic, de feliç record, tal com ja s'ha explicat i satisfet, i van quedar, com s'ha explicat, com a hereus seus el rei Pere, el duc Guillem i l'infant Joan, fills legítims i naturals seus, el rei Pere va rebre com a rei el govern del regne de Sicília per dret del testament ja citat.

² Demum autem, succedentibus diebus, prout Domino placuit creatori, idem rex Petrus proxime dictus diem suum clausit extremum decimo quinto die mensis Augusti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo secundo, relictis duobus filiis masculis legitimis et naturalibus.

5 ³ Scilicet: Ludouico, Iohanne.

74. De dominio regis Ludouici, filii dicti regis Petri

¹ Per mortem autem dicti regis Petri, dictus Ludouicus, filius eius, fuit rex Sicilie et successit dicto patri suo in omnibus sibi relictis in dicto preinserto testamento. Et in etate quatuor annorum et medii fuit per Siculos in regem Sicilie coronatus
10 quinta decima die Septembris dicto anno millesimo tricentesimo quadragesimo secundo.

² Viuente uero supradicto rege Petro, anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo octauo supradictus Guillelmus, eius frater, dux Athenarum et Neopatrie, ab hoc seculo transmigrauerat, et, uirtute uinculi in eius personam appositi
15 preinserto testamento dicti regis Frederici, dicti ducatus et alie terre et bona ipsius dicto infanti Iohanni peruenerunt, et sic dictus infans Iohannes fuit dux Athenarum et Neopatrie.

³ Postmodum autem, uiuente et regnante dicto rege Ludouico, filio dicti regis Petri, post multos annos obierunt dictus Iohannes, eius frater, et filius proximi
20 dicti regis Petri, et dictus infans Iohannes, eius auunculus, dux Athenarum et Neopatrie, sine liberis masculis legitimis et naturalibus. Et sic locum habuit uinculum et substitutio apposita in personam dicti infantis Iohanni in dicto preinserto testamento dicti regis Frederici, patris sui, et bona sibi relicta et pertinentia peruenerunt dicto regi Ludouico, specialiter dicti ducatus Athenarum et Neopatrie.

25 ⁴ Sic etiam est certum per predicta quod dictum regnum Sicilie et omnia que fuerunt dicti regis Frederici et omnium filiorum suorum fuerunt dicti regis Ludouici, nepotis eiusdem regis Frederici.

¶ 2 proxime dictus *VP* : predictus *BS* : proprie dictus *N* || decimo quinto *VPBS* : uigesima quinta *N* || mensis *PBNS* : *om.* *V* ¶ 3 Domini *VPBS* : incarnationis Domini *N* || millesimo trecentesimo quadragesimo secundo *VPBS* : 1343 *N* ¶ 4 legitimis *VPBS* : *om.* *N* ¶ 5 Ludouico *VBNS* : Ludouicus *P* ¶ 6 filii *VBNS* : filio *P* ¶ 10 quinta decima *BNS* : quinto decimo *P* : XV *V* || millesimo tricentesimo quadragesimo secundo *PBNS* : MCCCXXXII *V* ¶ 13 trigesimo *VP* : quadragesimo *BNS* || Guillelmus *VPBS* : Guillelmus ¶ 14 hoc *VPBN* : *om.* *S* ¶ 15 Frederici *VPN* : Frederici *BS* ¶ 16 dicto *VPBS* : dicti *N* || sic *VBNS* : ita *P* ¶ 18 autem *VPBS* : *om.* *N* ¶ 19 frater - eius *VPBN* : *om.* *S* || proximi *PBN* : proxime *V* ¶ 21 liberis *VBNS* : filiis *P* || sic *VPBS* : sic demum *N* ¶ 23 Frederici *VPN* : Frederici *BS* ¶ 25 certum *VBNS* : scitu *fort.* *P* || per predicta quod *VPBS* : quod per predicta *N* ¶ 26 Frederici *VPN* : Frederici *BS* ¶ 27 nepotis *PBNS* : neptis *V* || Frederici *VPN* : Frederici *BS*

2. Finalment, amb el pas dels dies, segons va plaure al Senyor creador, el rei Pere va tancar l'últim dia seu el dia 15 del mes d'agost de l'any del Senyor de 1342, deixant dos fills mascles legítims i naturals.⁷⁵

3. En definitiva: Lluís i Joan.⁷⁶

74. Sobre el domini del rei Lluís, fill del rei Pere

1. Per la mort del rei Pere, l'esmentat Lluís, fill seu, es va convertir en rei de Sicília i va succeir el seu pare en tot allò que li havia deixat al testament. I quan tenia quatre anys i mig va ser coronat pels sicilians rei de Sicília el dia 15 de setembre de l'any 1342.

2. L'any 1338, mentre encara vivia el rei Pere, Guillem, el seu germà, duc d'Atenes i Neopàtria, va marxar d'aquest món i, per virtut de la relació respecte a la seua persona inclosa en el testament del rei Frederic, aquests ducats i altres terres i béns seus van arribar a l'infant Joan, i així l'infant Joan va convertir-se en duc d'Atenes i Neopàtria.

3. Però a continuació, quan encara vivia i regnava el rei Lluís, fill del rei Pere, van morir després de molts anys Joan, germà seu i fill del rei Pere,⁷⁷ i l'infant Joan, oncle seu, duc d'Atenes i Neopàtria, sense fills mascles legítims i naturals. I així va tindre lloc el vincle i la substitució referida a la persona de l'infant Joan en el testament del rei Frederic, pare seu, i així tots els béns i pertinences que li havien deixat van arribar al rei Lluís, especialment els ducats d'Atenes i Neopàtria.

4. Així també queda clar per aquestes raons que el regne de Sicília i tot allò que va ser del rei Frederic i de tots els seus fill va ser del rei Lluís, net del rei Frederic.

¶ ⁷⁵ Pere II de Sicília (1304-1342) només va regnar cinc anys després de la mort del seu pare el 1337. ¶ ⁷⁶ Lluís (1337-1355) i Joan (1340-1353) fills de Pere II de Sicília i Elionor d'Anjou. El primer fill es convertiria en rei de Sicília amb menys de cinc anys el 1342. L'autor omet un tercer fill, Frederic, que es convertiria en rei de Sicília després de la mort de

Lluís. El regnat d'aquest Frederic, així com el de la filla d'aquest, Maria, i el de Martí el Jove, marit de Maria, són ignorats per Pau Rossell. ¶ ⁷⁷ Joan, fill de Pere II i germà del rei Lluís, només va viure tretze anys (1340-1353). No s'ha de confondre amb el Joan citat a continuació, fill de Frederic II i germà de Pere II, que va morir el 1348.

5⁵ Regnante igitur in Sicilia et dominante dicto rege Ludouico, serenissimus rex Alfonsus, rex Aragonum, filius regis Iacobi secundi, regis Aragonum, fratris supra-
 dicti regis Frederici, qui Alfonsus in preinserto testamento dicti regis Frederici est
 primo gradu post filios et filiorum filios substitutus, et infans Petrus, comes Impu-
 5 riarum, secundo gradu, et infans Ramundus Berengarii, comes Montanearum De Prades, tertio gradu substitutus, obierunt. Et sic, dicto rege Ludouico moriente sine liberis, remanebat ei substitutus serenissimus rex Petrus tertius, rex Arago-
 num, filius dicti regis Alfonsi, qui quidem in substitutione denominatur infans Petrus, primogenitus dicti regis Alfonsi.

10 **75. De dominio regi Petro tertio, regi Aragonum, pertinente**

1¹ Cumque autem dictus rex Petrus tertius, rex Aragonum, diu regnasset et ui-
 xisset, ipso uiuente, dictus rex Ludouicus, rex Sicilie, decessit, liberis masculis
 legitimis non relictis, saltem post ipsum nullus alius proximior remanebat, qui in
 regno Sicilie et aliis que fuerunt dicti regis Frederici et filiorum suorum et dicti
 15 regis Ludouici deberet succedere quam dictus rex Petrus tertius diue memorie. Et
 sic uinculum et substitutio apposita in dicto testamento dicti regis Frederici, tam
 specialiter in personam dicti regis Petri, tunc infantis, quam in personas proximio-
 rum, locum habuit in eundem regem Petrum, et sibi regnum Sicilie prefixum
 cum suis pertinentiis et integritatibus, ducatus Athenarum et Neopatrie legitime
 20 iure uinculi et substitutionis et alias per legitimam successionem pertinuerunt. Et
 sic regnum Sicilie et omnia desuper specificata Domui et Corone Aragonum, in
 qua primitus erant, ad minus dictum regnum, plenarie redierunt.

2² Regnum autem Ierusalem certum est per ea que superius sunt iam dicta, post-
 quam peruenit ad Domum et Coronam Aragonum per mortem regis Conradini
 25 et per successionem illustris Constantie, superius nominate, consortis regis Pe-
 tri secundi Aragonum et Sicilie, nunquam ab ipsa Domo et Corona Aragonum
 extitit separatum, nec fuit translatum in dictum regem Fredericum, nec unquam

¶ 1 rex Alfonsus rex Aragonum VPBS : rex Aragonum Alfonsus N || regis VPBS : dicti regis N
 ¶ 2 Frederici¹ VPB : Federici BS || Frederici² VP : Federici BNS ¶ 5 secundo gradu VP : secun-
 dus gradu BS : habens gradum N || Berengarii VPBS : Berengarius N ¶ 6 rege Ludouico PBNS :
 Ludouico rege V ¶ 7 ei VP : et BNS ¶ 8 in VP : om. BNS || denominatur VPBS : denominatur
 N ¶ 10 regi VPBN : regis S || tertio VN : om. PBS || pertinente VBNS : pertinenti P ¶ 11 Cum-
 que PBNS : cum V || diu VP : dum BNS ¶ 12 rex¹ VPBS : om. N ¶ 13 legitimis VBNS : om. P
 ¶ 14 Frederici VPB : Federici BS ¶ 15 quam dictus VP : predictus BS : quod dictus N ¶ 16 sic
 VPBN : om. S || dicti VP : om. BNS || Frederici VPB : Federici BS ¶ 17 regis Petri VBS : Petri
 P : regis N || proximiorum VP : proximiores BS : proximiores N ¶ 20 uinculi et substitutionis
 VN : uinculo et substitutione PBS || alias VPBS : om. N ¶ 22 redierunt VPBN : redierunt reg-
 num S ¶ 23 sunt iam dicta VBNS : dicta sunt P ¶ 24 et VBNS : seu P ¶ 26 ipsa VPBS : ipso N
 ¶ 27 nec¹ VPBS : ne N || Fredericum VPB : Federicum BS

5. I així, mentre regnava i dominava a Sicília el rei Lluís, el sereníssim rei Alfons, rei d'Aragó, fill del rei Jaume II, rei d'Aragó, que era germà del rei Frederic, el qual Alfons apareix en el testament del rei Frederic com a substituït en primer grau després dels fills i després dels fills dels fills, va morir,⁷⁸ així com també va morir l'infant Pere, comte d'Empúries, substituït en segon grau, i l'infant Ramon Berenguer, comte de Muntanyes de Prades, substituït en tercer grau. I així, com que va morir el rei Lluís sense fills, quedava com a substituït seu el rei Pere III, rei d'Aragó, fill del rei Alfons, el qual és denominat com a substituït infant Pere, primogènit del rei Alfons.⁷⁹

75. Sobre el domini corresponent del rei Pere III, rei d'Aragó

1. Després que el rei Pere III, rei d'Aragó, va regnar i viure llarg temps, quan encara era ell viu, va morir el rei de Sicília, Lluís, sense deixar fills mascles legítims, o almenys no quedava després d'ell cap altre que haguera de succeir-lo al regne de Sicília i als altres que van ser del rei Frederic, dels seus fills i del rei Lluís, més pròxim que el rei Pere III, de grat record. I així el vincle i la substitució inclosa en el testament del rei Frederic, tant específicament en la persona del rei Pere, aleshores un infant, com en les persones més pròximes, va tindre lloc en el mateix rei Pere, i li van pertànyer el regne de Sicília amb les seues pertinences i integritats, i els ducats d'Atenes i Neopàtria per legítim dret de vincle i de substitució, i altres per legítima successió. I així el regne de Sicília i els altres territoris assenyalats més amunt van tornar plenament a la Casa i Corona d'Aragó, on estaven antigament, almenys l'esmentat regne.

2. Però és cert que el regne de Jerusalem, segons tot allò que ja s'ha explicat, mai es va separar de la Casa i Corona d'Aragó després que va arribar a la Casa i Corona d'Aragó per la mort del rei Conradí i per la successió de la il·lustre Constança, descrita més amunt, consort del rei Pere II d'Aragó i Sicília,⁸⁰ ni va ser lliurat al rei Frederic, ni mai hi va renunciar el rei Jaume, i així sempre ha

¶ ⁷⁸ Lluís va regnar entre 1342 i 1355 i Alfons IV el Benigne havia mort el 1336. ¶ ⁷⁹ Pere IV d'Aragó (1319-1387), conegut com el Cerimoniós. La numeració no es correspon amb l'aragonesa, siciliana ni valenciana, sinó amb la del Casal de Barcelona. En aquest punt Pau Rossell confon, potser intencionadament, la successió de la Corona d'Aragó amb la del regne de Sicília. Pere IV es va convertir en rei

d'Aragó, com els seus fills Joan I el Caçador (1350-1396) i Martí I l'Humà (1356-1410), però al regne de Sicília va regnar, després del breu regnat de Lluís, Frederic III de Sicília (1341-1377), Maria de Sicília (1363-1401) i Martí el Jove (1376-1409). Després d'ell, el 1409, el tron de Sicília passaria a Martí l'Humà, net de Pere IV el Cerimoniós. ¶ ⁸⁰ Es refereix al rei Pere III el Gran.

ei renuntiauit supradictus rex Iacobus, et sic semper apud Domum et Coronam Aragonum remansit etiam et remanet. Et si renuntiatio, si qua facta esset, etiam non ualeret in preiudicium successorum regum Aragonum.

76. De dominio regis Ferdinandi

5 ¹ Finaliter autem, post mortem successiue illustrissimorum Iohannis et Martini, regum Aragonum, filiorum et successorum proxime dicti regis Petri Aragonum et etiam Martini, regis Sicilie, filii dicti regis Martini, simul regnantium regnum Aragonum et per consequens regna Sicilie et Ierusalem et omnia prenarrata que
10 pertinerunt proximo dicto regi Petro et aliis progenitoribus suis legitime peruen-
nerunt, sicut per sententiam diffinitiuam extitit declaratum illustrissimo et diui recordii Ferdinando, nepoti, filio filie, proxime narrati regis Petri Aragonum, qui
fuit in regem Aragonum electus uigesima octaua die mensis Iunii anno a natiui-
tate Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, non obstante quod illustris
Iolanda, comitissa Prouincie, filia dicti regis Iohannis, regis Aragonum, esset si-
15 militer neptis dicti regis Petri. Nam dictus dominus rex Ferdinandus, tamquam
masculus et alias plus iure habens, precessit dicte Iolande in successione dictorum
regnorum, etiam precessit infanti Ludouico, filio dicte Iolande, nam ipse Ludoui-
cus erat posterior in gradu parentele et successionis. Et sic indubitanter dictus rex
Ferdinandus legitime fuit rex Sicilie et Ierusalem, et post ipsum eius filius, et des-
20 cendentes, succedit et succedere debent.

77. De dominio regis Alfonsi, feliciter nunc regnantis

¹ Demum autem per mortem dicti domini regis Ferdinandi, regis Aragonum et Sicilie, qui <lac.> die <lac.> anno Domini millesimo quadringentesimo sexto de-
25 cimo in Domino diem suum clausit extremum, successit in regnis Aragonum, Si-
cilie et Ierusalem et omnibus aliis precontentis, etiam et succedit, dante Domino,

¶ 1 ei VPBS : om. N || rex VPBN : om. S || apud Domum VPBN : ad dominum S ¶ 2 remansit etiam et remanet V : remanserunt etiam et remanent PBNS || si¹ PBNS : om. V || qua VBNS : que P || etiam² V : om. PBNS ¶ 4 De - Ferdinandi PBNS : om. V ¶ 6 regis - Martini VBNS : om. P || filii VBS : filie N || Martini VBS : Petri N || simul VBNS : similiter P || regnantium VP : lac. BNS ¶ 8 omnia VBNS : omnia alia P || prenarrata VPBS : om. N ¶ 9 proximo VP : proximiori BNS || regi Petro VP : Petro regi BNS ¶ 10 diui recordii VP : diue recordationis BNS ¶ 11 nepoti VPBS : om. N || narrati VBNS : narrato P ¶ 12 uigesima octaua : uigesimo octauo BNS : XXVIII VP || anno VPBS : om. N ¶ 14 Iolanda P : Yolans VBS : Violans N ¶ 16 iure PBNS : iuris V || dicte - precessit VPBS : om. N || Iolande : Yolanti VB : Iolanti P : Vyolanti S ¶ 17 Iolande : Yolantis VB : Iolantis P : Violantis N : Vyolantis S ¶ 19 Ierusalem PBNS : Ierosalem V ¶ 20 succedit VPBS : succedant N ¶ 21 De - regnantis PBNS : om. V || nunc PN : lac. BS ¶ 22 dicti VPBS : om. N || domini V : om. PBNS || regis² V : om. PBNS ¶ 23 lacuna¹ VPBN || lacuna² VPBN ¶ 24 Domi- no VBNS : dominio P || successit V : succedit PBNS ¶ 25 Ierusalem PBNS : Ierusalem V

sigut part de la Casa i Corona d'Aragó i encara ho és. I si s'hi fera alguna renúncia, tampoc valdria en perjudici dels successors reis d'Aragó.

76. Sobre el domini del rei Ferran

1. Finalment, després de la mort successiva dels il·lustríssims Joan i Martí, reis d'Aragó, fills i successors directes del rei Pere d'Aragó, i també de Martí, rei de Sicília, fill del rei Martí,⁸¹ els quals regnaven sobre el regne d'Aragó i en conseqüència també sobre els regnes de Sicília i Jerusalem i tots els altres llocs esmentats que van pertànyer al rei Pere i van arribar als altres progenitors de forma lícita, a través d'una sentència definitiva⁸² es va declarar rei l'il·lustríssim i de grat record Ferran, net, fill de la filla del rei Pere d'Aragó, el qual va ser nomenat rei d'Aragó el dia 28 de juny de l'any 1412 del naixement del Senyor, sense objecció que la il·lustre Iolanda, comtessa de Provença, filla del rei Joan, rei d'Aragó, fora igualment neta del rei Pere, ja que el senyor rei Ferran, en tant que mascle i que tenia més dret per altres raons, tenia prioritat davant de Iolanda a la successió dels regnes,⁸³ i també tenia prioritat sobre l'infant Lluís, fill de Iolanda, ja que Lluís era posterior en grau de parentesc i successió. I així, sense dubte, el rei Ferran va ser legítimament rei de Sicília i de Jerusalem i, després d'ell, el seu fill, i els descendents que l'han de succeir.

77. Sobre el domini del rei Alfons, el qual felixment regna ara

1. Finalment, per la mort del rei Ferran, rei d'Aragó i de Sicília, el qual va morir el dia 2 d'abril de l'any del Senyor de 1416,⁸⁴ va succeir-lo als regnes d'Aragó, Sicília i Jerusalem i tots els altres territoris, i encara el succeeix i, si Déu vol,

¶ ⁸¹ Martí el Jove, casat amb la reina Maria i fill del rei d'Aragó Martí l'Humà. ¶ ⁸² Referència al Compromís de Casp, que el 1412 va resoldre el problema dinàstic causat per la mort de Martí l'Humà el 1410 sense descendència. La sentència va afavorir la família Trastàmara en la persona de Ferran d'Antequera (1380-1416), que es convertiria en el rei Ferran I d'Aragó. ¶ ⁸³ Violant

d'Aragó (1384-1442), filla de Joan I, es casaria el 1400 amb Lluís II d'Anjou (1377-1417), comte de Provença i rei de la Sicília continental, coneguda també com a regne de Nàpols. ¶ ⁸⁴ Afegim nosaltres el dia i el mes de la data, ja que tots els manuscrits sense excepció presenten en aquest punt *lacunae*, és a dir, espais en blanc sense completar.

et succedet per dies longeuos tamquam filius primogenitus ipsius regis Ferdinan-
 di, sacra regia maiestas dicti serenissimi domini, domini Alfonsi, Dei gratia Ara-
 gonum et Sicilie citra et ultra Farum, Ierusalem et cetera, regis feliciter nunc
 5 regnantis non solum per testamenta superius iam inserta, institutiones et substitu-
 tiones ipsorum, uerum etiam per consanguinitatem et proximioritatem legitimam
 descendente[m] per rectam lineam descendente[m] primorum regum et domino-
 rum Sicilie et Ierusalem, specialiter quia est primogenitus proximior in gradu pa-
 rentele per rectam lineam descendente[m] illius Rogerii, primi regis Sicilie, filii et
 10 successoris Rogerii, tunc comitis Sicilie, qui comes simul cum quatuor eius fra-
 tribus, filiis comitis Normandie, predictum regnum Sicilie citra et ultra Farum a
 manibus Sarracenorum infidelium adquisierunt, prout in principio presentis libelli
 continetur, cum idem dominus rex Alfonsus, feliciter nunc regnans, sit primo-
 genitus et prior in decimo gradu linee descendente[m] predicti regis Rogerii, primi
 15 regis Sicilie, tritaue sue abau[i], ut predictum est, et per rectam computationem
 poterit numerari.

78. Conclusio libelli

¹ Sequitur ex predictis, et quamplurimis aliis que eisdem dici et adaptari pos-
 sent, intentionem dicti domini, domini regis Alfonsi, feliciter nunc regnantis, fore
 legitime fundatam et adueratam ipsumque dominum regem fouere iustam et ius-
 20 tissimam petitionem et causam super exeptione et recuperatione dictorum reg-
 norum Sicilie et Ierusalem et aliorum eisdem adiacentium, et ipsa regna et alia
 prenarrata eius fore proprium patrimonium eique pertinere per predicta et per
 legitimam successionem progenitorum suorum, regis Rogerii, primi regis Sicilie,
 post acquisitionem a Sarracenis, abau[i] tritaue sue et diue memorie imperatoris
 25 Frederici, au[i] sue tritaue, et successiue regis Petri tertii, sui proau[i], et regis Fer-
 dinandi, patris sui, et dictum Carolum, comitem Prouincie, nec etiam Carolum,
 eius filium, nec Robertum, eius nepotem, nec alios ab ipsis descendentes aut

¶ 1 longeuos VPBS : longenguos N ¶ 2 domini domini V : domini PBS : regis N ¶ 3 regis VP :
 rex BNS ¶ 4 regnantis V : regnans PBNS || institutiones et substitutiones VBNS : institutionis et
 substitutionis P ¶ 6 rectam VP : certam BNS ¶ 9 qui comes VPBS : om. N || eius VPBS : illius
 N ¶ 10 predictum regnum VPN : per dictum BS ¶ 11 Sarracenorum : Seracenorum V : Sarace-
 norum PBNS ¶ 12 nunc VP : tunc BNS ¶ 13 descendente[m] VPN : descendens BS ¶ 14 tritaue
 VP : lac. BNS || abau[i] BNS : abau[i] V : abauie P || rectam VP : lac. BNS ¶ 16 Conclusio libelli
 PBNS : om. V ¶ 17 quamplurimis VBNS : quampluribus P ¶ 18 domini domini V : om. P : do-
 mini BNS || nunc VP : tunc BNS ¶ 19 legitime VPBS : legitima N || fundatam et adueratam P :
 fundatam et aueratam V : lac. BS : om. N ¶ 20 exeptione PBNS : ereptione fort. V || et recupera-
 tione PBNS : om. V ¶ 21 eisdem VPBS : eis N ¶ 22 per¹ V : et PBNS ¶ 24 Sarracenis : Seracenis
 V : Saracenis PBNS || abau[i] tritaue VP : lac. BS : om. N ¶ 25 Frederici N : Fraderici V : Federici
 PBS || tritaue VP : lac. BS : om. N || proau[i] VP : lac. BNS ¶ 26 Carolum¹ PBNS : Karolum V ||
 Carolum² PBNS : Karolum V ¶ 27 nec¹ VP : et BNS || ab ipsis VBNS : ad ipsos P

el succeirà per molts dies, com a fill primogènit del rei Ferran, la sagrada reial majestat del sereníssim senyor Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó i de Sicília d'ambdós costats del Far,⁸⁵ de Jerusalem, etcètera, el qual regna felïçment ara, no només pels testaments ja inclosos més amunt, les seues institucions i substitucions, sinó també per consanguinitat i proximitat legítima descendent en línia recta dels descendents del primers reis i senyors de Sicília i Jerusalem, especialment perquè és el primogènit més pròxim en grau de parentesc directe descendent d'aquell Roger, primer rei de Sicília, fill i successor de Roger, aleshores comte de Sicília, comte que, juntament amb quatre germans seus, fills del comte de Normandia, va conquerir el regne de Sicília d'ambdós costats del Far de mans del infidels sarraïns, segons s'explica al principi d'aquest llibre, ja que el rei Alfons, el qual felïçment regna ara, és el primogènit i el primer en grau dècim de la línia de parentesc del rei Roger, primer rei de Sicília, rebesavi de la seua avantpassada en sext grau, tal com s'ha explicat,⁸⁶ i es podria comptar amb un càlcul directe.

78. Conclusió del llibre

1. Es dedueix d'aquestes raons, i de moltes altres que es podrien dir i incloure, que l'aspiració a la corona d'aquest senyor, el rei Alfons, que felïçment regna ara, estava legítimament fundada i demostrada, i que el mateix rei defenia una petició justa i una causa justíssima, sobre l'excepció i la recuperació dels regnes de Sicília i Jerusalem, així com dels territoris que els envolten, i que aquests regnes i els altres territoris eren patrimoni seu i li pertanyien per tot el que s'ha explicat ací i per la legítima successió dels seus progenitors, el rei Roger, primer rei de Sicília després de la conquesta de mans dels sarraïns, rebesavi de la seua avantpassada en sext grau, i de l'emperador Frederic, de grat record, avi de la seua avantpassada en sext grau,⁸⁷ i més tard del rei Pere III, besavi seu, i del rei Ferran, el seu pare, i que ni Carles, comte de Provença, ni tampoc el seu fill Carles, ni Robert,

¶ ⁸⁵ Alfons V d'Aragó el Magnànim (1396-1458), que l'any 1416 va accedir al tron de la Corona d'Aragó, que incloïa aleshores el regne de Sicília. Uns anys més tard, el 1442, va conquerir la part continental del regne de Sicília, coneguda també com a regne de Nàpols, i va tornar a unificar les dues Sicílies, que estaven separades des de 1285, quan Pere III el Gran havia accedit a la corona de la Sicília insular i Carles d'Anjou, anomenat per Rossell només com a marquès de Provença, havia conservat la Sicília continental. La legitimitat d'Alfons el Magnànim com a rei de Sicília, incloent-hi Nàpols i la part continental, és el principal objectiu d'aques-

ta obra, i per això la referència a la legitimitat d'aquest rei conclou la *Descendencia regum Sicilie*.

¶ ⁸⁶ Es refereix a Constança, que es va casar el 1262 amb Pere III el Gran, i obrí el tron de Sicília a la Corona d'Aragó. El pare d'Alfons V, Ferran I, que va introduir la família dels Trastàmara a la Corona d'Aragó, era net de Pere IV el Cerimoniós, de manera que és correcta l'afirmació segons la qual Constança era l'avantpassada del rei Alfons en sext grau. ¶ ⁸⁷ Efectivament, Constança, esposa de Pere III i avantpassada en sext grau d'Alfons el Magnànim, era rebesneta de Roger II, primer rei de Sicília, i era neta de Frederic II *Stupor mundi*.

causam habentes, nec alios quospiam, aliquod ius habere in regnis Sicilie et Ierusalem prenarratis nec aliis predictis, sed totaliter expellendos fore iuridica, diuina et humana dispositione. Itaque sentiat mater alma Ecclesia. Itaque iudicet et declaret. Itaque confirmet ut definitio iustitie in ea uerificetur et de sibi comis-

5 sis iustam Creatori reddat rationem, ad cuius gloriam post dies longeuos ipsa sacra regia maiestas, nunc feliciter regnans, suis meritis feliciter perducatur.

¶ 1 alios VBNS : aliquos P ¶ 2 Ierusalem PBNS : Irusalem V || expellendos VP : expellendas BNS || iuridica VP : in *et lac.* BS : in N ¶ 3 Itaque¹ VP : ita quod VS : ita N || sentiat VP : *lac.* BS : uult N || Itaque iudicet VP : ita quod indicet BS : ita iudicat N ¶ 4 et - definitio VBNS : *om.* P || declaret VB : declarat NS || Itaque V : ita quod BS : ita N || definitio BNS : difinitio VP ¶ 5 rationem VPBN : ratione S ¶ 6 feliciter VPBS : *om.* N || perducatur VP : producat N : producat Laus Deo purissimeque Virgini Marie amen BS

el seu net,⁸⁸ ni cap dels altres descendents seus o que tinguen causes seues, ni qualsevol altre, tenen cap dret sobre el regne de Sicília i el de Jerusalem ni sobre els altres territoris, sinó que calia expulsar-los totalment per raó jurídica, divina i humana. Així ho ha de reconèixer la mare Església. Així ho ha de jutjar i declarar. I així ha de confirmar que l'essència de la justícia es fa realitat dins d'aquesta, i així, respecte a allò que ha fet l'Església, ha de tornar la raó al Creador, a la glòria del qual arribe feliçment, per mèrits propis i després de molt de temps, la sagrada majestat reial, qui feliçment regna ara.

¶⁸⁸ Carles I (1227-1285), Carles II (1254-1309) i Robert I (1278-1343), reis de Nàpols de la dinastia Anjou, als quals Pau Rossell no els reconeix la condició de reis i només els considera comtes de Provença.

Índex antroponímic*

A

- Adalasia (*Adalasia*), reina de Jerusalem 4:14
Alagó, Artal d' (*Artaldus de*), marmessor 37:1
Alagó, Blasco d' (*Blasquus de*), mestre judiciari 61:4
Alfons III el Franc (*Alfonsus*), rei de la Corona d'Aragó 35:4; 35:6; 43:1; 44:2; 45:1; 49:1; 49:2; 49:3; 49:4; 52:1; 52:2; 52:4; **53**; 53:1; 59:2; 60:1; 60:2; 60:4; 60:7; 60:8
Alfons IV el Benigne (*Alfonsus*), rei de la Corona d'Aragó 70:1; 70:2; 70:4; 74:5
Alfons V el Magnànim (*Alfonsus*), rei de la Corona d'Aragó P:7; **77**; 77:1; 78:1
Anglesola (*Angularia*), Guillem d' (*Guillemus de*), marmessor 54:1
Anjou, Carles d' (*Carolus de*), comte de Provença P:3; P:4; P:5; **33**; 33:1; 34:1; 35:1; 60:3; 78:1
Antioquia, Pere d' (*Petrus de*), canceller 61:4
Arcadi (*Arcadius*), emperador de Constantinoble 2:1
- ## B
- Bas (*Basz*), Arnau de (*Amaldus de*), testimoni 51:3

Bastida → Sabastida

- Berard (*Berardus*), arquebisbe de Palerm 29:1
Bertold (*Bertollus*), marquès de Boniburg 30:1
Botonac i Castellnou, Jaspert de (*Iazabertus*), bisbe de València 37:1
Braç de Ferro (*Ferabrachia*), Guillem (*Guillemus*), fill de Roger I de Sicília 4:1; 4:5; 4:7; 4:10; 4:12
Brindisi, Nicolau de (*Nicolaus de*), notari 30:1; 30:2

C

- Calàbria, Ruf de (*Ruffus de*), testimoni 30:1
Carles (*Carles*), príncep, fill de Carles d'Anjou 60:3; 60:6; 60:8; 78:1
Catània, Francesc de (*Franciscus de*), notari 71:2; 72:3
Conrad I de Sicília (*Conradus*), rei de Sicília 11:7; 11:10; 11:13; **13**; 13:1; **15**; 15:1; 16:2; 17:1; 18:1; 25:1; 30:1; **31**; 31:2; 31:3; 31:4; 31:6; 31:7; 31:8; 31:9; 34:2
Conrad II de Sicília (*Conradus*), rei de Sicília (vegeu també Conradí) 31:8; **34**; 34:1
Conradí (*Conradinus*), rei de Sicília (vegeu també Conrad II de Sicília) 31:4; 31:5; 31:6; 31:9; 31:9; 32:1; 32:3; 33:1; 33:3; 33:4; **34**; 34:1; 34:2; 35:1; 75:2

* Les indicacions dels índex sempre fan referència a l'aparició del terme en el text llatí, amb indicació del capítol i successivament, després de coma, el paràgraf. Si el nom apareix en el títol del capítol, apareix el nombre d'aquest en negreta. L'explicació antroponímica sempre fa referència a la descripció amb la qual apareix el personatge dins el text: com testimoni, infant, marmessor, etcètera.

- Constança (*Constantia*), emperadriu, esposa d'Enric I 6:3; 6:4; 7:1; 8:1; 8:2; 8:3; 9:1; 9:2; 9:2; **10**; 10:1; 10:2; 10:3; 10:5; 11:1; 11:2; 29:1
- Constança (*Constantia*), reina, esposa de Pere III el Gran P:4; P:7; 32:4; 33:1; 33:2; 33:3; 33:4; 34:1; 34:2; **35**; 35:1; 35:5; **48**; 48:1; **52**; **60**; 60:5; 60:10; 60:12; 75:2
- Cruïlles (*Crudillis*), Gilabert de (*Gilabertus de*), marmessor 37:1; 54:1
- D**
- Deycontro (*Deoycontro*), Joan (*Iohannes*), testimoni 30:1
- Drogo (*Drogus*), fill de Roger I 4:1; 4:5
- E**
- Elionor (*Elionor*), esposa de Frederic III 64:1; 65:1
- Enric (*Henricus*), emperador 9:2; **10**; 10:1; 10:4; 10:5; 10:6; 11:1; 11:2; 29:1
- Enric (*Henricus*), infant, fill posterior de Frederic II 11:7; 11:10; 11:13; 14:1; 15:1; **18**; 18:1; 25:1; 31:2; 31:7; 32:2; 34:1; 34:2
- Enric (*Henricus*), infant, primogènit de Frederic II 11:7; 11:10; 11:11
- F**
- Escorna (*Scorna*), Ramon (*Raimundus*), testimoni 59:3
- Ferran (*Ferrandus*), infant, fill d'Alfons el Benigne 70:6
- Ferran I d'Aragó (*Ferdinandus*), rei de la Corona d'Aragó **76**; 76:1; 77:1; 78:1
- Ferrenc de Luna, Llop (*Lupus Sterrench de*), marmessor 54:1
- Fivaller (*Fiuallerit*), Jaume (*Iacobus*), testimoni 59:3
- Foces (*Focibus*), Artal de (*Artaldus de*), marmessor 37:1
- Foces (*Focibus*), Ató de (*Atho de*), testimoni 51:3
- Francesc (*Franciscus*), comte de Ventimiglia 61:4
- Frederic (*Fredericus*), nebot de Frederic II **17**; 17:1
- Frederic II de Sicília (*Fredericus*), rei de Sicília II P:2; P:4; P:7; 10:5; 10:6; 10:7; **11**; 11:1; 11:2; 11:3; 11:4; 11:5; 11:6; 11:7; 11:9; 11:12; 11:14; **12**; 12:2; 30:3; 30:4; 31:1; 31:7; 31:8; 31:9; 32:2; 32:3; 33:3; 33:4; 34:1; 34:2; 60:5; 78:1
- Frederic III de Sicília (*Fredericus*), rei de Sicília 35:4; 35:6; **45**; 45:1; 52:3; 58:1; 58:2; 58:3; 58:4; 58:5; **60**; 60:3; 60:4; 60:5; 60:6; 60:7; 60:8; 60:9; 60:10; 60:11; 60:12; 60:14; 60:15; 60:17; **61**; 61:1; 61:2; 72:3; **73**; 73:1; 74:2; 74:3; 74:4; 74:5; 75:1; 75:2
- G**
- Guillem (*Guillemus*), infant, fill de Frederic III 60:13; 60:16; **64**; 64:1; 64:2; 65:2; 66:2; 66:3; 66:4; 66:5; 67:1; **68**; 68:1; 68:2; 69:1; 69:2; **70**; 70:1; 72:2; 73:1; 74:2
- Guillem I de Sicília (*Guillemus*), rei de Sicília 6:3; 6:4; **7**; 7:1; 7:2; 8:1; 8:1; 8:2
- Guillem II de Sicília (*Guillemus*), rei de Sicília 7:2; **8**; 8:1; 8:2; 8:3; 8:3; 21:1; 21:2; 64:3
- H**
- Helena (*Helena*), esposa de Menelau 1:1
- Honori (*Honorius*), papa 11:3
- I**
- Iazbertus → *Botonac*
- Innocenci IV (*Innocentius*), papa 31:9
- Iolant (*Iolanda*), infanta, filla de Joan I d'Aragó 76:1
- Iolant (*Iolanda*), infanta, filla de Pere III el Gran (vegeu també *Violant*) 60:9
- Isabel (*Isabel*), esposa de Frederic II 11:4; 11:5; 11:7; 32:2
- Isabel (*Isabel*), filla de Pere III el Gran 46:1
- J**
- Jaume (*Iacobus*), infant, fill d'Alfons IV el Benigne 70:5; 70:6
- Jaume I el Conqueridor (*Iacobus*), rei de la Corona d'Aragó 32:4; 38:1; 41:1
- Jaume II de Mallorca (*Iacobus*), rei de Mallorca 43:1; 58:1
- Jaume II el Just (*Iacobus*), rei de la Corona d'Aragó 35:4; 35:6; **44**; 44:1; 44:2; 49:1; 49:2; **52**; 52:3; 52:4; 58:1; 58:2; 58:3; 58:5; 60:2; 60:3; 60:4; 60:5; 60:7; 60:8; 60:9; 60:10; 74:5

Jesucrist (*Ihesus Christus*) P:9; 3:1; 4:1; 12:1; 36:1; 61:4

Joan (*Iohannes*), infant, fill de Frederic III 60:13; 60:16; **65**; 65:1; 65:2; 65:3; 65:4; 65:5; 66:3; 66:5; 68:1; 68:2; **69**; 69:1; 69:2; **70**; 70:1; 72:2; 73:1; 74:2; 74:3

Joan (*Iohannes*), infant, fill de Pere II de Sicília 73:3; 74:3

Joan de Jerusalem (*Iohannes*), rei de Jerusalem 11:4; 11:5

Joan I d'Aragó (*Iohannes*), rei de la Corona d'Aragó 76:1

Jofré (*Gotfredus*), comte de Normandia 4:1

Jofré (*Vinfridus*), fill del comte de Normandia 4:1; 4:5

L

Llança (*Lancee*), Conrad (*Coraldus*), testimoni 59:3

Lluís (*Ludouicus*), infant, fill de Lluís II d'Anjou 76:1

Lluís I de Sicília (*Ludouicus*), rei de Sicília 73:3; **74**; 74:1; 74:3; 74:4; 74:5; 75:1

López Nergo (*Nergho*), testimoni 51:3

Luna, Roderic Eximén de (*Rodericus Eximini de*), comanador de Montbalban 54:1

M

Manfred I de Sicília (*Manfredus*), rei de Sicília 11:8; 11:10; 11:13; 14:1; **15**; 15:1; **16**; 16:1; 16:2; 25:1; 31:2; 31:7; 31:9; **32**; 32:1; 32:2; 32:3; 32:4; 33:1; 33:2; 34:2; 34:2; 35:1

Marcés (*Marcēsii*), Pere (*Petrus*), notari 59:3

Margarida (*Margarita*), reina de Sicília, esposa de Guillem I de Sicília 7:2

Martí el Jove (*Martinus*), rei de Sicília 76:1

Martí I l'Humà (*Martinus*), rei de la Corona d'Aragó 76:1

Martí, Pere (*Petrus*), notari de Barcelona 51:4; 59:4

Menelau (*Menelaus*), rei d'Esparta **1**; 1:1; 2:1

Mercader (*Mercaderii*), Berenguer (*Berengarius*), cambrer reial P:9

Mercader (*Mercaderii*), Joan (*Iohannes*), batle P:9

Montenegro (*Monte Nigro*), Ricard de (*Ricardus de*), testimoni 30:1

O

Ocrea, Joan (*Iohannes de*), testimoni 30:1

Orcal (*Orchal*), Ramon d' (*Raimundus d'*), testimoni 51:3

P

Palerm (*Panormo*), Robert de (*Robertus de*), jutge 30:1

Peralta, Ramon de (*Raimundus de*), testimoni 61:4

Pere (*Petrus*), bisbe de Siracusa 61:4

Pere (*Petrus*), infant, fill de Jaume II el Just 70:2; 70:3; 74:5

Pere (*Petrus*), infant, fill de Pere III el Gran 35:4; 35:6; **45**; 45:1; 58:2; 58:4; 58:5

Pere II de Sicília (*Petrus*), rei de Sicília 60:13; 60:14; 60:16; 61:1; **62**; 62:1; 64:2; 64:3; 64:4; 65:2; 65:3; 65:4; 65:5; **66**; 66:1; 66:2; 66:3; 66:4; 66:5; **67**; 67:1; 67:2; 68:2; 69:2; **70**; 70:1; 72:1; 72:2; **73**; 73:1; 73:2; **74**; 74:1; 74:2; 74:3

Pere III el Gran (*Petrus*), rei de la Corona d'Aragó P:4; P:4; P:5; P:6; P:7; 32:4; 34:1; **35**; 35:1; 35:2; 35:3; 35:5; 35:7; **36**; 36:1; 51:2; **52**; 52:1; 52:2; 52:3; **53**; **60**; 60:1; 60:2; 60:3; 60:4; 60:7; 60:10; 60:12; 75:2; 78:1

Pere IV el Cerimoniós (*Petrus*), rei de la Corona d'Aragó 70:4; 70:5; 74:5; **75**; 75:1; 76:1; 76:1

Peres Pons (*Petri Ponci*), Roderic (*Rodericus*), comanador d'Alcanyís 37:1

Piera (*Apiaria*), Ferrer de (*Ferrarius de*), testimoni 51:3

Pinell (*Pinellis*), Bernat de (*Bernardus de*), testimoni 59:3

Porci de Messina (*Porcus de Messana*), Genuisi (*Genusius*), jutge 61:4

Pròcida (*Procida*), Joan de (*Iohannes de*), testimoni 30:1

Puigverd (*Podiouridi*), Berenguer de (*Berengarius de*), marmessor 54:1

R

Ramon Berenguer (*Raimundus Berengarii*), infant, fill de Jaume II 70:3; 70:4; 74:5

Ricard (*Ricardus*), comte de Caserta 30:1

Robert (*Robertus*), infant, fill de l'infant Carles 78:1

Roger (*Rogeri*), Arnau (*Arnaldus*), comte de Pallars 54:1

Roger I de Sicília (*Rogeri*), comte de Sicília 4:1; 4:5; 4:8; 4:9; 4:10; 4:12; 4:13; 4:14; **5**; 5:1; 6:1; 6:2; 77:1

Roger II de Sicília (*Rogeri*), primer rei de Sicília P:8; 4:14; 4:15; **6**; 6:1; 6:2; 6:3; 7:1; 7:2; 8:2; 77:1; 78:1

Rossell (*Rosselli*), Pau (*Pallus*), notari i autor de l'obra P:9

Ruf (*Ruffus*), Fulcó (*Fulco*), testimoni 30:1

S

Sabastida (*Bastida*), Arnau (*Arnaldus de*), testimoni 59:3

Scorna → *Escorna*

Simó I de Sicília (*Simeon*), comte de Sicília 4:14; 4:15; **5**; 5:1; 6:1

T

Tancred I de Sicília (*Tancredus*), rei de Sicília 7:2; 8:1; 8:2; 8:3; **9**; 9:1; 9:2; 10:1; 10:2; 10:3

V

Violant (*Violans*), infanta, filla de Pere III el Gran (vegeu també *Iolant*) 47:1; **50**; 50:1

Viscard (*Viscardus*), Robert (*Robertus*), fill del comte de Normandia 4:1; 4:5; 4:6; 4:10; 4:11; 4:12

Índex toponímic

A

- Alcanys (*Alcanicium*) 37:1
Alemanya (*Alamannia*) 11:11; 15:1; 31:4
Antioquia (*Antiochia*) 61:4
Aragó (*Arago*) P:4; P:7; P:9; 32:4; 33:1;
33:2; 33:3; 33:4; 34:1; 34:2; **35**; 35:1;
35:2; 35:3; **36**; 36:1; 38:1; 41:1; 43:1;
48:1; 51:2; 51:4; 52:1; 52:4; **53**; 53:1;
58:1; 58:2; 58:4; 59:2; 60:1; 60:2; 60:4;
60:8; 60:12; 70:1; 70:2; 70:3; 70:4;
70:5; 70:6; 70:7; 74:5; **75**; 75:1; 75:2;
76:1; 77:1
Arle (*Arelatum*), Borgonya 18:1
Atenes (*Athenae*) **64**; 64:1; **68**; 68:1; 74:2;
74:3; 75:1
Àustria (*Austria*) 17:1
Àvola (*Abola*), prop de Siracusa 64:1; 64:2;
64:4; 68:1

B

- Barberia (*Barbaria*) 6:2; 35:7
Barcelona (*Barcinona*) 40:3; 47:1; 51:4; 53:1;
54:1; 57:1; 57:2; 57:4; 57:5; 57:6; 57:7;
57:8; 57:9; 57:10; 58:1; 58:2; 59:1;
59:2; 59:4
Bari 16:1
Boniburg (*Boniburgium*), títol del marquès
Bertold 30:1
Bradano (*Brandanus*), riu de Basilicata 16:1
Brindisi (*Brundisium*), Pulla 30:1

C

- Calàbria (*Calabria*) 3:2; 4:4; 4:8; 4:12; 4:13;
10:4; 30:1; **63**; 63:1
Calatafimi (*Calatafinum*), prop de Trapani
64:1; 64:2; 68:1
Càpua (*Capua*) 3:2; 4:2; 4:7; 4:10; 4:12;
4:13; 10:1; 10:4; 61:1; 61:2; 61:4; **62**;
62:1; 66:1; 66:2; 67:1; 70:7
Caserta, Campània 30:1
Castelló (*Castellio*), d'ubicació incerta 65:4
Catalunya (*Catalonia*) 35:5; 43:1
Catània (*Catania*) 71:2; 72:2; 72:3
Cerdanya (*Ceritania*) 43:1
Constantinoble (*Constantinopolis*) **2**; 2:1

E

- Empúries (*Impuriae*) 70:2; 74:5

F

- Far de Messina (*Farum*), delimitació de les
dues Sicílies P:8; 2:1; 10:4; 77:1
Fiorentino di Capitanata (*Florentinum in Ca-
pitinata*), Pulla 30:2
Forcalquier (*Forcellerium*), títol de Carles
d'Anjou P:3; 33:1
França (*Francia*) 33:1
Franca Vila (*Francha Villa*), d'ubicació in-
certa 65:4

- G
Geragii (*Geragium*), títol de Francesc de Ventimiglia 61:4
Gozo (*Gandisium*), junt a Malta 62:1
Gravina (*Grauína*), prop de Catània 16:1
Grècia (*Grecia*) 2:1; 6:2
- I
Iacio (*Iacium*), prop de Catània 65:1
Ischia (*Iscla*), illa de Campània 61:4
Itàlia (*Italia*) 15:1
- J
Jerusalem (*Ierusalem*) P:2; P:7; P:8; 4:14; **11**; 11:4; 11:5; 11:6; **12**; 12:2; 13:1; 18:1; 30:2; 31:1; 32:2; 34:1; 34:2; 35:1; 52:1; 52:2; 60:2; 75:2; 76:1; 77:1; 78:1
- L
Lucèria (*Luceria*), Pulla 22:1
- M
Mallorca (*Maiorica*) 43:1; 53:1; 58:1; 59:2
Malta (*Maluetum*) 4:9; 4:13; 62:1
Minei (*Mineum*), títol de comtat 65:1
Mont Caversi (*Mons Cauersi*), títol de comtat 16:1
Montalban (*Monsalbus*), Terol 54:1
Monte Sant'Angelo (*Mons Sancti Angeli*), Pulla 16:1; 64:1; 64:2; 68:1
Montenegro (*Mons Niger*), a la costa de l'Adriàtic 30:1
Muntanyes de Prades (*Montanae de Prades*), comtat 70:3; 74:5
- N
Nàpols (*Neapolis*) 10:1; 34:1
Neopàtria (*Neopatria*), ducat de Grècia **64**; 64:1; **68**; 68:1; 74:2; 74:3; 75:1
Normandia (*Normandia*) **4**; 4:1; 4:13; 77:1
Noto (*Nochum*), prop de Siracusa 64:1; 64:2; 64:4; 68:1
- P
Pal·linari (*Pallinarium*), Pulla 16:1
Palars (*Pallars*) 44:1; 54:1
Palerm:(*Panormus*) 6:2; 7:1; 8:1; 9:2; 10:4; 11:2; 29:1; 30:1; 32:1; 35:1; 60:11; 66:4
Pantel·leria (*Pantellaria*), illa al sud de Sicília 62:1; 65:1
Passero (*Passarum*), cap sicilià, extrem sud-est de l'illa 64:1; 64:2; 64:4; 68:1
Paternó (*Paternio*), prop de Catània 65:4
Poblet (*Populetum*), monestir de **41**; 41:1
Port Fangós (*Portus Fangos*), port de Tortosa 51:1
Porta de Roseti (*Porta Roseti*), cap Spulico, Calàbria 16:1
Portugal (*Portugallia*) 46:1; 46:2
Pròcida (*Procida*), illa de Campània 30:1
Provença (*Prouincia*) P:3; 33:1; 34:1; 60:3; 76:1; 78:1
Pulla (*Apulia*) 3:2; 4:2; 4:6; 4:10; 4:12; 4:13; 10:4; 31:6; 61:1; 61:2; 61:4; **62**; 62:1; 66:1; 66:2; 67:1; 67:2; 70:7
- R
Ribagorça (*Ripacurcia*) 44:1; 70:2
Roma (*Roma*) 6:2; 11:3; 11:6; 12:2; 13:1; **28**; 28:1; 31:9; 60:3; 60:6
Romània (*Romania*) 64:1; 68:1
Rosselló (*Rossilio*) 43:1; 58:1
- S
Sant Nicolau d'Aufido (*Sanctus Nicolaus de Aufido*), hui San Niccola d'Ofanto, en Basilicata 23:1
Santes Creus (*Sanctae Cruces*), monestir de 39:1; **40**; 40:1
Sicília (*Sicilia*) (vegeu també *Trinacria*) P:2; P:6; P:7; P:8; P:9; 1:1; 2:1; 4:3; 4:4; 4:5; 4:8; 4:12; 4:13; **6**; 6:2; 6:3; 7:1; 7:2; 8:2; 8:3; 9:1; 9:2; 10:1; 10:3; 10:3; 10:5; **11**; 11:1; 11:2; 11:3; 11:6; **12**; 12:2; 13:1; 15:1; 21:1; 25:1; 30:1; 30:2; 31:1; 31:3; 31:4; 31:6; 31:8; 32:1; 32:2; 32:4; 33:1; 34:1; 34:2; 35:1; 35:2; 35:3; 35:7; 52:1; 52:2; 52:3; 52:4; 58:1; 58:2; 58:3; 58:5; 60:2; 60:3; 60:4; 60:5; 60:6; 60:7; 60:8; 60:9; 60:10; 60:11; 60:12; 60:14; **61**; 61:1; 61:2; 61:4; 61:4; **62**; 62:1; 65:1; 66:1; 66:2; 70:7; **73**; 73:1; 74:1; 74:4; 74:5; 75:1; 75:2; 76:1; 77:1; 78:1
Siracusa (*Siracusa*) 61:4
Síria (*Siria*) 17:1
Sora (*Sora*), Laci 22:1

Spaccafurno (*Spitafurnum*), a l'extrem sud-est de Sicília, hui conegut com a Ispica 64:1; 64:2; 64:4; 68:1

T

Tarnet (*Tarantum*) **16**; 16:1; 64:1; 64:2; 68:1

Tarragona (*Terraco*) 37:1; 39:1; 54:1

Terra Santa (*Terra Sancta*) **19**; 19:1

Tortosa (*Dertusa*) 70:6

Trinàcria (*Trinacia*) (vegeu també *Sicilia*) 1:1

Troia (*Troia*) 1:1

Tunis (*Tunicium*) 3:1

U

Urgell (*Urgellum*) 70:5

V

València (*Valentia*) P:9; 37:1; 43:1; 53:1; 58:1; 58:2; 58:4; 59:2; 60:4

Ventimiglia (*Vintimillum*) 61:4

Vizzini (*Bizinum*), a l'interior de Siracusa 65:4

*Í*ndex general

<i>Estudi introductori</i>	7
Presentació	7
L'autor i l'obra	8
Descripció de manuscrits	10
Il·lustració de Lleonard Crespí sobre el manuscrit <i>Valentinus</i>	18
Proposta de <i>stemma codicum</i>	22
Criteris d'edició	26
La nostra traducció	29
Edició crítica i traducció anotada de <i>Descendentia regum Sicilie</i>	30
Bibliografia	30

DESCENDENTIA REGUM SICILIE

PROLOGVS	34
1. De dominio regis Menalai	42
2. De dominio imperatoris Constantinopolis	42
3. De dominio Sarracenorum	42
4. De acquisitione et dominio quinque fratrum, filiorum comitis Normandie	42
5. De dominio Simeonis, filii comitis Rogerii	48
6. De dominio regis Rogerii, primi regis Sicilie post Sarracenos	48
7. De dominio regis Guillermi primi	48
8. De dominio regis Guillermi secundi	50
9. De dominio regis Tancredi	52
10. De dominio imperatoris Henrici ex persona Constantie, uxoris sue	52
11. De dominio imperatoris Frederici in regnis Sicilie et Ierusalem	54

12. Testamentum serenissimi imperatoris Frederici, Ierusalem et Sicilie regis	58
13. Clausula herentie Conradi	60
14. Vincula herentie	60
15. Facit Manfredum balium pro dicto Conrado	60
16. Legatum factum Manfredo de principatu Taranti et certis aliis	60
17. Legatum factum Frederico, nepoti imperatoris	62
18. Legatum factum Henrico	62
19. Legatum pro subsidio Terre Sancte	62
20. Dispositiones de certis restituendis et aliis	62
21. De libertatibus subditorum	62
22. Quod ecclesie restituantur si lese sunt	64
23. De quodam ponte reficiendo	64
24. Libertas captiuorum	64
25. De remuneratione familiarum	64
26. De proditoribus	64
27. De solutione debitorum	66
28. De iuribus Ecclesie Romane restituendis	66
29. De sepultura	66
30. Actum	66
31. De dominio regis Conradi primi	68
32. De dominio regis Manfredi	72
33. Hic de Carulo, comite Prouincie	72
34. De dominio regis Conradi secundi, alias Conradini	74
35. De dominio regis Petri secundi, regis Aragonum, ex persona Constantie, uxoris sue	76
36. Testamentum illustrissimi regis Petri, regis Aragonum predicti	
37. Electio executorum testamenti	78
38. De debitis soluendis	80
39. De sepultura fienda	80
40. Legatum monasterio Sanctarum Crucum	80
41. Legatum monasterio Populeti	82
42. Legatum pauperibus	82
43. Heredis institutio	82
44. Legatum infanti Iacobo	84
45. Legatum Frederico et Petro infantibus	84
46. Legatum filie	86
47. Legatum alteri filie	86
48. Legatum regine Constantie, consorti testatoris	86
49. Substitutiones facte heredibus uniuersalibus	88
50. Substitutio Violanti infanti	90
51. Clausula finalis	90

52. De dominio regis Iacobi, filii regis Petri et regine Constantie	90
53. Testamentum illustrissimi Alfonsi, regis Aragonum, dicti regis Petri filii	92
54. Clausula manumissoria	94
55. De debitis soluendis	94
56. De sepultura	94
57. Legatum monasterio Fratrum Minorum	96
58. Heredis uniuersalis institutio cum substitutionibus	100
59. Clausula finalis	102
60. De dominio regis Frederici, filii regis Petri et regine Contantie	104
61. Testamentum serenissimi regis Frederici, regis Sicilie	112
62. Instituit heredem in regno Sicilie, ducatu Apulie et principatu Capue, regem Petrum, filium suum	114
63. Prohibet alienationem ducatus Calabrie	116
64. Institutio facta Guillermo, eius filio, de ducatibus Athenarum et Neopatrie et aliis	116
65. Institutio facta infanti Iohanni, filio suo, de certis comitatu et terris	120
66. Prouidet de tutore filio et nepoti ex rege Petro nascituris	122
67. Substitutio facta dicto regi Petro uniuersali heredi	126
68. Substitutio facta infanti Guillermo duci Athenarum et Neopatrie	128
69. Substitutio facta infanti Iohanni	130
70. Substitutio facta omnibus filiis, scilicet regi Petro, duci Guillermo et infanti Iohanni, et filiis ipsorum	132
71. Clausula finalis dicti testamenti	134
72. Firma omnium filiorum	134
73. De dominio regis Petri, regis Sicilie, filii regis Frederici	136
74. De dominio regis Ludouici, filii dicti regis Petri	138
75. De dominio regi Petro tertio, regi Aragonum, pertinente	140
76. De dominio regis Ferdinandi	142
77. De dominio regis Alfonsi, feliciter nunc regnantis	142
78. Conclusio libelli	144
<i>Índex antroponímic</i>	149
<i>Índex toponímic</i>	153

*P*ublicat

en setembre de 2019

per la Universitat de València

